

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

IŠPAŽINIMAI

SU PROF. G. V. HERTLINGO ĮVADU

VERTĖ
KUN. M. VAITKUS

Š. KAZIMIERO DRAUGIJOS LEIDINYS Nr. 544

KAUNAS : : : : 1933 : : : : METAI

Š. AURELIJAUS AUGUSTIMO
I Š P A Ž I N I M A I
DEŠIMT KNYGŲ

Š. KAZIMIERO DRAUGIJOS LEIDINYS Nr. 544

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
IŠPAŽINIMAI

Su Prof. G. v. Hertlingo įvadu

Vertė kun. M. VAITKUS

Nr. 2368

Nihil obstat.

Praelatus *A. Dambrauskas*

IMPRUMA TUR

Datum Kaunae, die 6 octobris 1932.

G. Šaulys,
Vic. Generalis,
Praelatus S. S.

„Šviesos“ spaustuvė Kaune, Jakšto g. 2 Nr.

Karo cenzūros leista

I V A D A S

Esama knygų, kurios dažnai minimos, tik toli rečiau skaitomos. Toks yra didžiojo lotyniškojo Bažnyčios tėvo veikalas, kurį paprastai vadiname jo Išpažinimais. O juk yra tai ne tik visai savotiškas, bet ir vienas iš giliamintiškiausių pasaulio literatūros kūrinių. Tačiau tūlas, pavadinimo primasintas griebęsis to veikalo, po pirmųjų bandymų įsigilini į jo turinį, yra dėjęs šalin tą knygą, nustebęs ir nusivylęs. Jis, gal būt, tikėjosi rasiąs ką panašu į taip pat pavadintąją Jono Jokūbo Rousseau knygą; tikėjosi, kad ten būsią irgi pikantiškų pasakojimų, kurių stiprumą gal būsiąs dar padidinęs svetimos tolimos praeities koloritas. Žinoma, nieko tokio nerasi Augustino Išpažinimuose. Jie yra religiškai filosofiška mąstymų knyga, ir geriau būtų palikti neverstą antrašę, kurią Augustinas yra tam veikalui parinkęs, kadangi jinais turi dvejopą prasmę. Savo tuose Išpažinimuose nori Augustinas be atodairos ir nepagražindamas išpažinti savo gyvenimo klaidas, bet šalia to ir už vis labiau nori jisai išpažinti savo Dievą ir pagarbinti gausingą Jo gerumą bei gailestingumą. Jaunystos pergyvenimai ir jo dvasinės raidos gairės patiekia jam progos tai iki aukščiausio laipsnio įžiebtį savo meilę Dievui, tai giliai siekiančia spekuliacija pasvarstyti sunkias problemas, tai sekti švelniausius žmogaus

širdies judesius su ligi šiol negirdėtu psichologiško stebėjimo jautrumu.

Kai Augustinas rašė Išpažinimus — apie 400 metus po Kristaus — jam buvo sukakę 46 metai; jau devynerius metus jis buvo išbuvęs kunigu, o penkerius ar šešerius — Hipponos vyskupu. Nuo jo jaunų dienų pergyvenimų ir santykių, interesų ir kovų buvo jį atskyres, tartum platus tarpas, jo atvirtimas (386 m. vasarą) ir krikštas (387 m. Velykos) ; bet, atsižvelgiant į laiko ilgį, tie įvykiai nebuvo dar taip toli nuo jo, kad jis nebūtų galėjęs jų atnaujinti savo atminty. Ir nuo daugumo, o gal nuo visų autobiografijų Išpažinimai skiriasi tuo, kad jų autorius yra visiškai nuoširdus. Juk rašo jis visažinančio Dievo akivaizdoj: kaip gi jisai būtų galėjęs kitaip pavaizduoti dalykus, negu kaip kad jie atrodo toje šviesoje? Jis nieko nenutyli, nieko nepagražina, nieko neuždangsto. Greičiau galima būtų pasakyti, kad jis perdaug agniai elgias su savim pačiu, kai smerkia didžiasias ir mažąsias savo klaidas, kurias matuoja griežtu vėlesniojo savo gyvenimo matu.

Augustinas nedaug teturi nepaprastų įvykių papasakoti. Jis išeina tuos mokslus, kuriuos buvo nustatęs kelių šimtų metų padavimas: iš gimtųjų namų patenka jis į pradžios mokslo mokytojų rankas, paskiau — į taip vadinamųjų gramatikų, kurie jį supažindino su lotyniškosios ir graikiškosios literatūros kūriniais; pagaliau patenka vaikas į retortų mokyklą. Augustinas taria esant

visiems žinomus to mokslinimo laipsnius bei priemones. Pačius įvykius jis paprastai papasakoja keliais žodžiais — ir tuoj kyla subrendusio vyro minty klausimai, kurie jau jo nebepaleidžia. Pasakodamas antrojoje knygoje apie vieną išdykusį jaunų dienų žygį, jis atsidėjęs iš visų pusių nagrinėja, kuris galų gale buvęs jam tikrasis motivas tam žygiui atlikti. Kartaginoje, viename iš centrų tuolaikinės dvasinės bei materialinės kultūros, kur ji nusiuntė tėvai toliau mokytis, galingai sužavėjo jautrų jaunikaitį teatras. Dabar Augustinas nesiliauja kaltinęs save už tą naują savo aistrą ir kartu aštriausiai smerkęs viešuosius vaidinimus. Bet vienkart domina jį klausimas, kaip tatau yra, kad tragiška mus džiugina, kad, vaidinant ką sopulinga, mes jaučiame džiaugsmo.

Iš kitų asmenų autorius vien tik apie savo motiną, š. Moniką, plačiau tekalba. Mes sekame ją, pradedant ankstybesniu laipsniu, kai ji jau buvo, tiesa, krikščionė ir ištikima bei švelni žmona bei motina, bet nebuvo dar pradėjusi kilti aukštybes; lydime per tą periodą, kai ji tiek širdgėlos turėjo ir karštų ašarų išliejo dėl klaidžiojančio mylimojo sūnaus, ir matome ją pasiekusią aukštą skaidrumo laipsnį ir visiškai atsigręžusią nuo pasaulio paskutiniajame pašnekesyje su sūnum Ostijoje kelios dienos prieš jai mirsiant. Šalia motinos, maloniai mini Augustinas savo Išpažinimuose du-tris jaunų dienų draugus; tačiau tos asmenybės nėra ryškiai pavaizduotos. Būtų

mums malonu daugiau išgirsti ir apie š. Ambrozijų, kurio pamokslai padarė Augustinui tokios gilios ir pastovios įtakos; bet neatrodo, kad būtų buvę užsimezgę glaudesni asmeniniai santykiai jų dviejų tarpe. Vis dėlto į didžiojo pamokslininko ir vyskupo paveikslą liko įrašyta keletas mielų bruožų. Užtat visai nėra Išpažinimuose istoriškojo fono. Apie sunkią valstybės padėtį ir apie grumzdžiančią jai artimą pražūtį visai nekalbama. Taip pat maža tesužinome apie tai, kaip buvo Augustinas nusistatęs Romoj priešais tuometines dvasines sroves. Tiesa, sutinkame Išpažinimuose Simmacho vardą, nes tas tatau Simmachas parūpino Milane iškaltos mokytojo vietą jaunajam iš Afrikos į Romą atvykusiam retorui. Retai rodo, kad nei tuomet, nei vėliau Augustinas nebuvo susidomėjęs literatūrinėmis imtyinėmis, garsiuoju ginču dėl Viktorijos aukuro, ginču, kurį vedė Simmachas, pagoniškosios senatorių partijos vadas, su š. Ambrozijumi. Mirus Monikai, Augustinas buvo dar sykį atvykęs į Romą ir išbuvo ten maždaug gal $\frac{3}{4}$. Negailejo jisai nepastebėti, kaip besanti persimainiusi senosios Romos sostinė per krikščionybės įtaką; juk tos permainos daugiur jau veržtis veržės į viršų. Kokios brangios būtų mums atitinkamos taja kryptim pastabos, ypač kad šiandien yra labai pakilęs susidomėjimas krikščioniškąja archeologija! Tik, deja, tokių pastabų Išpažinimuose nerandame.

Kas ten sužadina mūsų dėmesį, yra visai kas kita. Augustinas permąsto, kokiais aplinkiniais keliais ir kaip Dievui slaptinai jį vedant pateko jisai iš klaidos bei nuodėmės nakties per abejotimų bei laimės ilgesio kančias į palaimingąjį krikščioniškosios tiesos prieglobstį. Todėl, besakodamas pagal chronologiškąją eilę įvykius, jisai kartkartėmis pertraukia pasakojimą, aprėpdamas įvykius plačia refleksija, ir pasidavęs religiniams motyvams, paskęsta meditacijose. Tiesa, svarbiuosius kryžkelius autorius nušviečia skaidria šviesa ir reikiamai įvertina veiksnius, kurie padarė lemiamą įspūdį jo dvasiniam augimui; bet visai savaime bei natūraliai į pinamąją faktų pynę įsipina įvertinimas, kaip visi tie dalykai atrodo pasakotojui dabar, kai visai yra persimainę jo nusistatymai.

Cicerono „Hortensius“ pirmąsyk pakreipė 19 metų jaunikaitį, visai atsidėjusį išorei, aukštesnio tikslo linkui, ir mes turime padėkoti Augustinui, labai mėgusiajam tą veikalą, kad per jį išliko mums bent atskiri gabalai tojo rašto. Jaunikaityje atsibudo varžtas į pažinimą bei žinojimą, gyvas ilgesys pažinti aukštesnę viską pabaigiančią bei aprėpiančią tiesą. Jis tikėjosi atrasiąs pasitenkinimą, jeigu įstosias į manichiejus; suvadžiotas iškalbingų jų pažadų, jis prisidėjo prie jų. Paskiau, atvirtęs į katalikų tikėjimą, jis laikė sau ypačiai skirtu uždaviniu kovoti su tąja sekta, kilusia Rytuose ir, rodos, tik vėliau susilietusiaja

su krikščioniškais elementais. Augustinas stengėsi manichiejų klaidas griauti per pamokslus ir viešus ginčus, per aplinkraščius ir disertacijas ir per stambesnius veikalus. Šita erezija, pavadintoji pagal savo įkūrėją Mani, buvo pradėjusi plisti Vakaruose jau nuo pirmojo trečdalisio 4. šimtmečio ir ypačiai daug šalininku buvo atradusi Rymiečių Afrikoj. Tad Augustinas galėjo apie tą sektą kalbėti, kaip apie pažįstamą, ir jam nereikėjo dėstyti plačiai bei sistematiškai manichiejų sąjungos mokslą, organizaciją ir kultą, nors toji sąjunga iš dalies buvo užsidangščiusi paslapties skraiste. Ir iš tikrųjų, apie manichiejų organizaciją bei kultą Išpažinimuose nesužinome beveik nieko. Bet randame vertingų žinių apie paskirus jų mokslo punktus ir gauname žvilgtterėti į tą keistą fizinių bei religinių įvaizdų mišinį. Užtat Augustinas Išpažinimuose plačiai ir atsidėjęs sprendžia problemas, kur jam buvo iškilusios per tą jo susidėjimą su manichiejais ir, tartum kokios sienos, buvo jį atskyrusios nuo Bažnyčios mokslo. Neigiamoji manichiejų kritika buvo nuteikusi Augustiną nepalankiai Senajam Įstatymui; tą nepalankumą nugalėjo tik š. Ambrozijaus pamokslai. Aiškinimas, su kuriuo Augustinas per tuos pamokslus susipažino, išblaškė tuos tariamuosius papiktinimus, kuriuos jisai lig tol matydavo kai kuriuose Biblijos posakiuose bei pasakojimuose. Bet metų metais teko Augustinui rungtis su klausimais, kas yra Dievo esmė ir iš kur yra kilę

pikta. Manichiejų sistemoj geras ir blogas pradas stovėjo prieš vienas antrą šviesos ir tamsos karalysčių pavidale. Jie savo grubiai materialistišku mąstymo būdu tesugebėjo ir Dievą suprasti vien kūniškai: Dievas yra jiems švelni šviesos medžiaga. Sukraudami visa pikta ant pikto prado, esančio šalia asmenybių, jie pataikavo dorovinei žmogaus silpnybei. Tad klausimas, iš kur yra kilę bloga, domino ne vien protą, o ir visam žmogui buvo svarbus, ir šitas klausimas dažnai jaudindavo Augustino dvasią iki pat gelmių. Tik tuokart, kai perplyšo uždangalai, kuriais manichiejai buvo uždangstę jam žvilgsnį; kai Augustinas priėjo prie tyresnės Dievo sąvokos ir pradėjo griežtai atskirti tai, kas Dievas, nuo to, kas kūrinys; ir, pagaliau, kai jis Katalikų Bažnyčios skelbiamajame išganymo moksle pažino paremtąjį Dievo apreiškimu tiesą: tuokart išnyko jo svyravimai ir abejojimai. Ką Augustinas pasakė apie šitą sunkiąją problemą, kiti krikščioniškieji mąstytojai vėliau toliau nagrinėjo, bet iš esmės Augustino nebepralenkė.

Paskutiniuoju lemiamuoju tarpu, prieš atvirsiant, labai domino Augustiną š. Povilo laišakai. Bet tuo pat tarpu pajuto jis įtakos iš kitos pusės. Skaitė jisai lotyniškai verstus platonikų raštus. Bet kuriuos? Labai norėtume tai žinoti. Juk Augustinas, Bažnyčios tėvas, didis paskesniųjų šimtmečių mokytojas, yra įžymiausias bei įtakingiausias atstovas tojo krikščioniškojo plato-

nizmo, kuris dar visiškai viešpatauja pirmajam viduramžių scholastikos periodui ir kurį krikščioniškasis Alberto bei Tomo aristotelizmas tik modifikavo ir pataisė, bet ne išnaikino. Norėtume žinoti, kokių pavidalų pirmiausiai pasišovė Augustinui platoniskasis mąstymo būdas, kad padarė tokios didės įtakos jo paties mąstymui. Bet paminėjimas septintojoje Išpažinimų knygoje nepatinka mums užtenkamų davinių. Aišku vien, kad čia negalime įtarti Platono dialogų ir vyresniųjų jo mokinių raštų: Augustinas mini ten daug vėlesniųjų laikų spekuliacijas, lygindamas jas su Jono evangelijos prologu. Be abejo, jos greičiau buvo kilusios iš t. v. neoplatonikų mokyklos idėjų rato (tos mokyklos įkūrėjas buvo Plotinas). Išpažinimuose ir kituose Augustino raštuose galima rasti pėdsakų, kurie rodo Augustiną pažinus Plotino „Enneadas“. Bet vis dėlto ne iš jų bus ėmęs mūsų rašytojas anas spekuliacijas.

Neoplatonizmui besirutulojant padarė įtakos aleksandrijietis Filonas ir jo paskleistas logoso mokslas, kuriame yra susiliejęsi daiktan sentestamentinė išmintis su graikiškąja filosofija. Bet Plotino mokslas apie antpasaulinį Viena ir iš jo kilusįjį taip pat antpasaulinį intellektą ir apie sielą, kuri esanti tarpininkė-įteikėja pasauliui dieviškųjų minčių, — visas tas mokslas neatitinka to, ką Augustinas anuose raštuose rado ar manė radęs. Jis bara filosofus už išdidumą, kuris jiems neleidęs suvokti giliausiąją logoso mokslo prasmę

— žmogum pasidarymo paslaptį. Todėl pasidarė jie neišmintingi, tardamies esą išmintingi ir, užuot garbinę Aukščiausiąjį, ėmė lenktis menkiems paveikslams ir pavertė dievais žmones bei gyvulius. Bet jeigu iš tų pastarųjų žodžių norėtume pasitiekti nurodymų, kad, girdi, anie raštai buvę Porfirijaus arba kurio kito pagoniškųjų prietarų gynėjo, tai neleistų mums to padaryti tas sumetimas, kad Augustinas čia visai nepareiškia kokio individualaus sprendimo, o tik naudojas apaštalo Povilo žodžiais iš rašto į Rymiečius.

Tad tenka čia palikti neišspręstą klausimą, kas tai buvo per raštai. Bet jų studijavimui priskaito Augustinas tą svarbų sau dalyką, kad jam pasiklojo pažinti ir pripažinti antpojudinę tiesą. Tą tatau palikimą paveldėjo neoplatonikai iš Platono, tik paskiau be galo be krašto išpūtė jo mintis. Platonas pirmiausia prisimygdamas mokė, kad ne šis pojūtinio patyrimo pasaulis, tik kitas, anapusinis, yra, tikrai pasakius, Tikra ir tikrai Esą. Nes šis yra nepasidaręs ir nepraeinąs, tuo tarpu kai viskas kūniška turi pasidaryti ir mainytis. Tas anapusinis pasaulis yra pasaulis idėjų, kurias mes nei akimis regime nei rankomis lytime, tik savo proto sąvokomis pagauname: tikrojo grožio ir gėrio pasaulis, kurio vien šešėliškas atvaizdas yra šis žemės pasaulis. Tiesa, blaivi kritika negalėjo nepažinti, jog poetiškasis užsidegimas čia prašoko tikslą, jog anosios idėjos, kaip kad jas Platonas svajojo, tie regimųjų daiktų

pirmavaizdžiai, nėra jokios sau pačioms egzistuojančios tikrybės, o tik mąstančiojo proto abstrakcijos, tik mūsų pačių sudarytųjų sąvokų turiniai, kuriuos mes padarome tariamai savarankiškoms būtybėmis. Taip ir Aristotelis buvo jau jų išsižadėjęs, bet vis dėlto su jomis drauge nebuvo paneigęs viso antpojudinės tikrumos rato. Platonui idėjų pasaulio priešaky stovi Gėrio idėja, kuri yra daugiau negu idėja, nes jinai yra vienkart visų idėjų priežastis ir taip pat regimojo pasaulio priežastis, vadinasi, ne kas kita — vien Dievas. Aristotelis regimąjį pasaulį daro priklausomą nuo vieno aukščiausio vieningo Judintojo, kurį jisai supranta kaip aukščiausiąjį Protą ir kaip nekūnišką, vadinasi, kaip dvasinę Tikrumą. Tai aukščiausiai dvasinei Tikrumai, tam transcendentiniam, turinčiam savy visą tobulybę, nuo sutvortojo pasaulio begaliniu tarpu atskirtajam Dievui pritaikino paskiau atsibundančioji krikščioniškoji spekuliacija tuos predikatus, kuriuos buvo nukalęs Platonas idėjų pasauliui.

Ir ne tik tai. „Idėjos, žinoma, nėra kokios ten savarankiškos būtybės; bet jos yra Dievo mintys, paskiri momentai Jo išminties, kiek jinai yra atsigręžusi pasaulio linkui. Kaip tiktai visus neiškių svyruojančių įvaizdžių rūkus nugalėjo tikėjimas asmeniško Dievo, nuo kurio pareina dangus ir žemė, tartum savaime turėjo įvykti anas pirmųjų mokslo pakitimas“.

Bet, jeigu yra antpojutinis pasaulis, dvasinė tikruma, apie kurią mes šį-tą žinome, būtinai reikia, kad mes turėtume kokių nors santykių su jaja, netgi būtume vidujai giminės. Kaip mes būtume galėję ją pažinti, jeigu ji būtų mums visai svetima, ir mes nieko kito neturėtume, kaip lik pajautimus, kuriems prieinamas kūniškųjų daiktų vien paviršius? Jeigu pripažįsti antpojutinę, vadinasi, protu suvokiamą tiesą, tuo patim priimi dvasinį pažinimo pradą. Dėl to tatai Platonas sielą pasakė esant idėjos giminę, o Aristotelis aptaria dieviškosios mąstančiosios Dvasios esmę pagal analogiją su mūsiške.

Tokios tatai buvo išvados bei akstinai, kurių galėjo Augustinas pasiekti, skaitydamas platonikų raštus, o šie, kaip jau anksčiau buvo mūsų pasakyta, priklausė prie neoplatonizmo minčių rato. Čia buvo kraštutiniška tendencija mintis versti realybėmis. Neoplatonikai be galo mėgsta abstrakcijas ir sąvokų poeziją. Patiriamasis pasaulis paskęsta gilioj ūksmėj. Juos domina vien protu suvokiamasis pasaulis, kurį pažįstame ne per patyrimą bei diskursyviškąjį mąstymą, tik per intelektualiską veizėjimą, susisiekdami su tuo pasauliu betarpiškai.

Neabejotina, kad kaip tik šis mąstymo būdas padarė Augustinui gilaus bei pastovaus įspūdžio. Išpažinimuose randame aiškių pėdsakų. Tiesa reiškia Augustinui ne tam tikrą sakinį, kurį mūsų

protas mąsto, kartu turėdamas sąmonėj, jog tas sakinytis turi galią, ir jog visi turi jį tokį pripažinti; liesa yra Augustinui kažkas, kas yra iš tikrųjų, kas yra realesnis už kūniškąjį pasaulį, ką jis myli, dėl ko jis užsidega. Tiesa yra regimai paplitusi visiems, kaip kad šviesa; jinais yra amžina ir nekintama. Tiesa yra Dievas, ir Dievas yra tiesa. Dievas yra aukščiausioji tiesa, visa kita yra tiesa vien per Jį, yra vienas tik tos aukščiausiosios Tiesos spindulys; visa kita mes pažįstame anos Tiesos šviesoje. Tą pačią Tiesą betarpiškai pasiekti yra tai paskutinis mūsų ilgesio tikslas; bet mes to neįstengiame: mūsų akis yra tam per silpna; lyg apjakinti, mes esame meste atmetami šalin; nebent tatau paskirais trumpučiais ekstazės akimirksniais galime šiame gyvenime tai pasiekti. Pastoviai pasiekę tiesą per tai, kad jau būsi susijungę su Dievu, pasidarysi laimingas aname gyvenime.

Vėlesniųjų laikų spekuliacija pasilaikė ne visus krikščioniškojo platonizmo elementus, tojo platonizmo, kuriam atstovauja Augustinas. Jinai pašalino, kas būtų galėję pataikauti klaidingos mistikos iliuzijoms arba patiekti medžiagos nelemiams aiškinimams. Naudinga yra kai kuriose Išpažinimų vietose tai prisiminti.

Kitu atžvilgiu nematau reikalo daryti panašią pastabą. Yra kalbėta apie kvietistišką, dargi patologišką elementą Išpažinimuose. Dėl to nėra

galima ginčytis, kadangi sprendimas pareina nuo pasirinktojo punkto, iš kurio į tai žiūrėsi. Tikinčiajam krikščioniui yra Dievo meilės idealas, visiško atsidavimo Dievui idealas, priešais kurį nykte išnyksta visoki kita vertybė. Tai nepašalina pareigos darbuotis pagal savo pašaukimą, esant nariu Dievo nustatytos visuomenės santvarkos. Bet, kaip kiekvienas žmogus, atsižiūrėdamas į tai, turi išspręsti sau tenkantį uždavinį, to nėra galima išprausti į vieną bendrą formulę. Čia yra kiekvieno paskiro žmogaus dalykas ir esti įvairiai atliekamas, destis koki yra kiekvieno nuotaika, dvasios kryptis ir įvairios viršinės aplinkybės. Tiesa, kurios Augustinas nuo pat jaunų dienų taip uoliai ieškojo, kurios taip aistringai troško, buvo jam vienkart ir laimės uždavys, vienintelis pastovus širdies patenkinimas. Nuo to laiko, kai Cicerono „Hortensius“ pirmąsyk uždegė jame filosofijos meilę, Augustiną galingai domino „ne vien koki proto problema, tik lygiai tiek pat, arba dargi daug stipriau valios bei veiksmo problema. Pažinimo tikslas, prie kurio jis veržėsi, nuo pat pradžios atrodė jam vienkart esanti norma, pagal kurią jis turįs tvarkyti savo gyvenimą. Ir, juo aukščiau nusistatė jis savo tyrinėjimo tikslą — visiškai aiškiai suvokti absoliutę tiesą — juo neužtenkamesnis atrodė jam viskas, ką gera galėjo patiekti jam gyvenimas, juo būtinis išsižadėjimas visko, prie ko jį traukė žemėn kryptanti aistra. Šičia buvo giliausias

pagrindas tų sielos kovų, kurias Išpažinimai taip nebeapsekamai vaizduoja“.

Dėl to tatau ir tų kovų pabaiga Augustinui reiškė daug daugiau, nekaip vien lik kokios teoretiškos problemos išsprendimą arba kokio naujo sėkmingo spekuliacijos atžvilgio suradimą. Čia dalyvavo visos turtingos Augustino dvasios jėgos, visos jo širdies spiruoklės, visi jo jausmų virpesiai. Iš čia parėjo visas jo gyvenimas, jo laimė, visas jo aš; teko visiškai nutraukti ryšius su praeitim ir visiškai atsinaujinti. Tas atsinaujinimas iš lėto kūrėsi ir pagaliau prasikalė. Ne filosofų dedukcijos ir ne galingoji Ambrozijaus iškalba stumtelėjo Augustiną galutinai pasiryžti, tik vieno keleivio (iš jo tėviškės) pasakojimas apie išsižadėjimo pilną Egipto atsiskyrėlių gyvenimą ir apie stebuklingą to pavyzdžio galią. O jau kai atėjo krizė, kai įvyko katastrofa aname Milano sode ir vienkart tas didis „atsigrėžimas“, kaip kad tai vadindavo mistikai, — Augustinui būtų jau buvę tiesiog nebegalima laisvai ir ilgam grįžti prie kokio pasauliško darbo ar vėl pradėti gyventi taip, kaip ligi tol buvo gyvenęs.

Ar jis dabar jau tikrai buvo pasidaręs kitoks? Augustinas pats jautė reikalą išaiškinti tą dalyką. Todėl dešimtojoje knygoje Augustinas nebeneri kalbėti apie tai, koks pats buvo prieš tai. tik pavaizduoti tą padėtį, kurioje jis buvo tuomet, kai tat rašė. Ir čia jis kartkartėmis pertraukia savo pasakojimą garbinamomis bei de-

kojamomis maldomis ir toli į šalį siekiančiais svarstymais. Toji įtampa, kurią jautėme pirmose devyniose knygose, čia atsileidžia, bet pasilieka nuostabusis sugebėjimas pagaut ir analizuoti sielos judesius, netgi slapčiausiuosius bei painiausiuosius, ir anais laikais negirdėtas mokėjimas rasti tinkamą žodį išreikšti tam, ką pats buvo jutęs bei pastebėjęs. Šalia tų gerumų, kurių pilna visame veikale, išblyksta ta aplinkybė, kad Augustino lotyniškoji kalba nėra klasiška, kurios mes esame mokęsi mokyklose. Augustino kalba turi ano laiko charakterį: rodo nemaža to manierškumo, kurį buvo išugdę graikų sofistai, ir kuris buvo įsigalėjęs ir lotynų prozoj. O juk ne bergždžiai jis buvo mokęsis retorių mokykloj ir pats buvęs meniškosios iškaltos mokytoju.

Per kelerius metus prieš mirdamas Augustinas kritiškai peržiūrėjo gausingus savo raštus. Tuomet jis parašė apie savo Išpažinimus štai ką: „Jie šlovina teisingąjį ir gerąjį Dievą, atsižiūrint į tai, kas buvo pikta ir kas buvo gera mano gyvenime, ir jie turi kelti Dievop žmogaus dvasią nas kritiškai peržiūrėjo gausingus savo raštus, tai jie daro vėl, kai juos skaitau. Ką kiti apie tai mano, tesižinie patys; bet aš žinau, jog daugelis brolių yra turėję iš jų (Išpažinimų) džiaugsmo ir dar turi“.

Pusantro tūkstančio metų yra patikrinę tąjį teigimą. Š. Augustino Išpažinimai yra ištvėrę

per visas to pusantro tūkstančio metų permainas. Jie nėra knyga, skirta visiems ir kiekvienam, tačiau yra knyga, skirta tūliems, ir jinai vis ras sau skaitytojų, kuriems netgi širdies gelmes sujudins.

Prof. Georg Graf von Hertling

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

I Š P A Ž I N I M A I

PIRMOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Didis esi, Viešpatie, ir be galo girtinas¹⁾, didi Tavo galybė, ir Tavo išminčiai nėra ribų^{1 2)}. Ir garbinti Tave nori žmogus, viena Tavo kūrinio dalelė, žmogus, besinešiojās savo mirtingumą, besinešiojās savo nuodėmės liudijimą³⁾ ir dar tą liudijimą, kad Tu, Dieve, priešines puikiems⁴⁾; ir vis dėlto nori Tave garbinti žmogus, viena Tavo kūrinio dalelė. Tu budini, kad būtų malonu Tave garbinti, kadangi padarei mus, lemdamas linkti Tavip, ir nerami yra mūsų širdis, kol atsilsės Tavyje. Duok man, Viešpatie, žinoti ir suprasti, ar pirmiau yra šauktis į Tave, ar garbinti Tave, ir ar pirmiau yra pažinti Tave, ar šauktis į Tave. Bet kas šaukias į Tave, Tavęs nepažindamas? Juk, nepažindamas, gali šauktis klaidingai visai į kitką. O gal greičiau šaukiasi į Tave, kad pažintų? Bet „kaip gi jie šauksis to, į kurį netikėjo?“^{5 6)} arba kaip tikės be skelbėjo? „ir šlovins Viešpatį tie, kurie Jo ieško?“⁶⁾ Nes juk ieškantieji atras Jį ir atrandantieji gar-

¹⁾ pal. psal. 144,3.

²⁾ pal. ps. 146,5.

³⁾ Nuodėmės liudijimą (Rom. 7,23) — geidulius.

⁴⁾ Jok. 4,6; 1 Petr. 5,5: vadinasi, kad ir jis yra paliestas pirmųjų tėvų nuodėmės, kur buvo kilusi iš puiybės, ir kurios pasėkos yra įvairios žmogaus silpnybės.

⁵⁾ Rom. 10,14.

⁶⁾ ps. 21,27.

bins Jį. Tegu ieškau Tavęs, šaukdamasis į Tave; ir tegu šaukiuos į Tave, tikėdamas Tave, kadangi esi mums paskelbtas. Šaukias į Tave, Viešpatie, mano tikėjimas, kurį man davei, kurį man įkvėpei, per savo Sūnaus žmogystę, per savo skelbėjo patarnavimą⁷⁾).

ANTRAS SKYRIUS

Ir kuo būdu šauksiuos į savo Dievą, savo Dievą ir Viešpatį, nes juk į save patį šauksiu Jį, kai į Jį šauksiuos? Ir kuri yra manyje ta vieta, kur ateitų į mane mano Dievas? kur Dievas įeitų į mane, Dievas, kurs padarė dangų ir žemę?⁸⁾ Taigi, Viešpatie, mano Dieve, argi yra manyje kas nors, kas galėtų Tave apimti? Argi dangus ir žemė, kuriuos padarei ir kuriuose mane padarei, apima Tave? Argi dėl to, kad be Tavęs nebūtų nieko to, kas yra, pasidaro galima, kad viskas, kas yra, apimtų Tave? Tad, kadangi ir aš esu, kam prašau, kad ateitumei į mane, kurio visai nebūtų, jeigu pats nebūtumei manyje? Juk aš dar nesu pragare, o Tu ir tenai esi; nes, nors aš „nusileisčiau į požemius, Tu čia“⁹⁾. Vadinas, manęs nebūtų, mano Dieve, visiškai manęs nebūtų, kad Tavęs nebūtų ma-

⁷⁾ Skelbėjo, t. y. š. Ambrozijaus (palyg. Išpaž. V 13 ir laišk. 147, 23,52).

⁸⁾ Ps. 120,2.

⁹⁾ Ps. 138,8.

nyje. Arba, geriau, manęs nebūtų, jeigu nebūčiau Tavyje, iš kurio visa, per kurį visa, kuriame visa^{10 11}). Ir taip, Viešpatie, ir taip. Kur gi tad šaukiu Tave, kai esu Tavyje? arba iš kur ateitumei į mane? Juk kur aš pasitraukčiau už dangaus ir žemės ribų, kad iš ten į mane ateitų mano Dievas, kurs yra pasakęs: „Dangų ir žemę aš pripildau“^(?11)).

TREČIAS SKYRIUS

Argi tad apima Tave dangus ir žemė, kadangi Tu juos pripildai? O gal pripildai ir dar atlieka, kadangi jie neapima Tavęs? Ir kur sutalpinsi tai, kas, pripildžius dangų ir žemę, dar lieka iš Tavęs? O gal nesi reikalingas, kad kas apimtų Tave, kuris viską apimi, kadangi, ką pripildai, apimdamas pripildai? Nes juk ne indai, kurie yra pilni Tavęs, daro Tave pastovų, kadangi, nors jie susikultų, neišsilietumei. Ir, kai išsilieji ant mūsų¹²), Tu ne guli, tik pakeli mus, ir ne išsisklaidai, tik mus surenki. Bet, ką visa pripildai, Tavim visu pripildai. Ar gal, kadangi Tavęs viso negali apimti visa, apima dalį Tavęs ir tąją dalį apima vienkart visa? O gal atskiras dalis apima atskiri kūriniai ir didesnieji — didesniašias, o mažesnieji — mažesniašias? Tad yra

¹⁰) Rom. 11,36.

¹¹) Jer. 23,24.

¹²) Palyg. Ap. Darb. 2,17.

gal kita Tavo dalis didesnė, kita mažesnė? Arba gal visur esi visas, ir nė vienas daiktas neapima Tavęs viso?

KETVIRTAS SKYRIUS

Kas gi tad esi, mano Dieve? Kas, klausiu, jei ne Viešpats Dievas? Nes „kas yra Dievas, jei ne Viešpats? arba kas yra Dievas, atskyrus mūsų Dievą?“¹³⁾ Aukščiausiasis, geriausiasis, galingiausiasis, visagalis, gailestingiausiasis ir teisingiausiasis, slaptingiausiasis ir čia pat esantysis, gražiausiasis ir tvirčiausiasis, pastovusis ir neapčiuopiamasis, nesimainomasis, viską mainąs; niekados naujas, niekados senas, viską atnaujinąs ir pasendinąs puikiuosius, o jie nė žinote nežino; visada veikia, visada besilsis; renkąs ir nieko nereikalingas; nešąs ir pripildąs, ir ginąs; sutveria ir maitinąs ir tobulai įvykdąs; ieškąs, nors nieko Tau netrūksta. Myli, o nedegi, uolus esi, o nejauti susirūpinimų, gailies, bet Tau neskauda, pyksti, o pasilieki ramus, mainai veikalus, bet ne nusistatymus; priimi, ką atrandi¹⁴⁾, o niekados nebuvai praradęs; niekados nieko nereikalingas, o džiaugies pelnais, niekados negodus, o reikalauji palūkanų. Duodama Tau ir perduo-

¹³⁾ Ps. 17,32.

¹⁴⁾ Kalbama apie Dievo meilę: kaip Jis ieško mūsų sielų, nors savo laimei nėra jų reikalingas.

dama, kad būtumei skolingas¹⁵⁾), o kas turi ką nors ne Tavo? Gražini skolas, nors niekam nesi skolingas; dovanoji skolas, o nieko nenustoji. Ir ką čia mes pasakėme, mano Dieve, mano gyvybe, mano šventoji saldybe? arba ką pasako kas nors, kai kalba apie Tave? O vargas tiems, kurie apie Tave tyli, kadangi jie yra nebyliai, nors ir daug kalba.

PENKTAS SKYRIUS

Kas man duos atsilsėti Tavyj? Kas man duos, kad ateitumei į mano širdį ir prigirdytumei ją. kad užmirščiau savo blogybes ir apkabinčiau vienintelę savo gerybę — Tave? Kas esi Tu man? Pasigailėk, kad prabilčiau. Kas aš esu Tau, kad man liepi mylėti Tave ir, jeigu to nedarau, pyksti ant manęs ir grasai dideliausiomis nelaimėmis? Argi maža būtų jau pati ta nelaimė, jeigu Tavęs nemylėčiau? Vargas man! Pasakyk man, pasigailėjęs, Viešpatie mano Dieve, kas Tu esi man. „Tark mano sielai: Aš esu tavo išsigelbėjimas“^{15 16)}. Pasakyk taip, kad išgirsčiau. Štai, mano širdies ausys priešais Tave, Viešpatie; atverk jas ir „tark mano sielai: Aš esu Tavo išsigelbėjimas“. Bėgsiu ant to balso ir suimsiu Tave. Neslėpk

¹⁵⁾ Kalbama apie gerus mūsų darbus, kur nėra įsakyti; bet juk ir juos padarome, tik Dievo malonei padedant.

¹⁶⁾ Psal. 34,3.

nuo manęs savo veido: mirsiu, kad nemirčiau, bet jį išvysčiau. Per ankštas yra mano sielos butas, kad į jį ateitumei: paertink jį. Yra apgriuvęs: pataisyk jį. Yra jame tokių dalyku, kurie įžeistų Tavo akis: prisipažįstu ir žinau. Bet kas jį išvalys? Arba kam kitam, jei ne Tau, šauksiu: „Nuo mano paslėptųjų nuodėmių apvalyk mane ir nuo svetimųjų saugok savo tarną“¹⁷⁾. Tikiu, todėl kalbu¹⁸⁾. Viešpatie, žinai. Argi aš Tau neišpažinau „prieš save savo neteisybę“, mano Dieve, „ir Tu atleidai mano nuodėmės piktumą“¹⁹⁾. Nedrįstu bylinėtis su Tavim, kurs esi tiesa; ir nenoriu savęs apgaudinėti, kad mano nedorybė nemeluotų pati prieš save²⁰⁾. Tad nesibylinėju su Tavim, nes, „jei Tu, Viešpatie, žiūrėsi neteisybių. Viešpatie, kas išsilaikys?“²¹⁾.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Tačiau leisk man kalbėti Tavo gailestingumo akivaizdoj, man, žemei ir pelenams, leisk tačiau kalbėti, kadangi tas, į kurį kalbu, yra štai Tavo gailestingumas, o ne žmogus, kur iš manęs juokias. Ir Tu gal pašiepi mane, bet, atsigręžęs, pasigailėsi manęs. Ką gi aš noriu pasakyti, Vieš-

¹⁷⁾ Psal. 18,13.

¹⁸⁾ Psal. 115,1.

¹⁹⁾ Psal. 31,5.

²⁰⁾ Psal. 26,12.

²¹⁾ Psal. 129,3.

patie mano Dieve, nebent tik — kad nežinau, iš kur atėjau čion, į tą, kaip čia pasakius, mirtingąjį gyvenimą ar gyvybingąją mirtį? nežinau. Ir priėmė mane Tavo pasigailėjimų paguodos, kaip kad girdėjau iš savo kūno gimdytojų, iš kurio ir kurioj sudarei mane tam tikru laiku; aš pats neatsimenu. Tad laukė jau manęs pastiprinamasis žmogaus pienas; ir ne motina mano nei mano penėtojos prisipildydavo sau krūtis, tik Tu man per anuos asmenis tiekdavai kūdikystės maisto pagal savo nustatymą ir turtus, išdėstytuosius visur ligi pat visų daiktų dugno. Tu taip pat buvai taip surėdęs, kad aš nenorėdavau daugiau, kaip kad duodavai, ir kad mane penėjusios norėdavo man duoti tai, ką joms suteikdavai: kaip kad Tavo nustatyta, jos mielai norėdavo duoti man lai, ko jos gausiai būdavo gavusios iš Tavęs. Mat, joms pačioms buvo naudinga toji nauda, kurią iš jų gaudavau kuri buvo ne iš jų, tik per jas: juk iš Tavęs yra visa gera, Dieve, ir iš mano Dievo visas mano išganymas. Tai pastebėjau paskum, kai Tu man šaukte šaukei per visa tai, ką suteiki viduj ir iš viršaus; nes tuomet temokėjau vien žįsti ir pasiduoti pasigėrėjimams, o verkti, kai kas nemaloniai užgaudavo mano kūną — ir daugiau nieko.

Paskum pradėjau ir šypsoti, pirma per miegą, paskiau ir budėdamas. Taip man apie mane pasakojo, ir aš patikėjau, kadangi tokius ma-

tome ir kitus kūdikius, o aš pats to apie save neatsimenu. Ir štai palengva ėmiau justį, kur esąs, ir geisdavau savo norus parodyti tiems, kurie juos galėtų patenkinti; bet negalėjau, kadangi mano norai buvo mano viduje, o šie — iš šalies ir jokių savo pojūčių negalėdavo įeiti į mano sielą. Tad ir mėtydavau ir narius, ir garsus, ženklus, panašius į savo geismus, ne daug. kiek tegalėjau ir kokius tegalėjau; bet jie nereikė to, ką turėjo reikšti. Ir, kai manęs nepaklausydavo ar dėl to, kad nesuprasdavo, ar kad man nepakenktų, aš pykdavau ant vyresniųjų, kad man nenusileidžia, ir ant laisvųjų, kad man nepatarnauja, ir nugalėdavau ant jų savo pyktį tuo, kad verkdavau. Sužinojau tokius esant kūdikius, kuriuos galėjau stebėti, ir, kad ir aš toks pat buvau, daugiau man pasakė nežiniomis jie patys, negu tai žinantieji mano maitintojai.

Ir štai mano kūdikystė seniai jau mirė, o aš likau gyvas. O Tu, Viešpatie, kurs visada esi gyvas ir kuriame niekas nemiršta, kadangi prieš amžių pradžią ir prieš viską, kas net gali. būti pavadinta ankstybesnis. Tu esi ir esi Dievas ir Viešpats visko, ką esi sutvėręs; Tu, kuriame tvyro visų nepastoviųjų dalykų priežastys ir nesimainomos lieka visų kintančiųjų daiktų pradžios, ir gyvena amžinos visų nemintinių bei laikinių dalykų sąvokos: pasakyk man, prie Tavo kojų prigludusiam, Dieve, pasakyk gailestingasis savo vargšui tarnui, ar mano kūdikystė prasidėjo, jau

mirus kuriam mano amžiui. Gal tai buvo tas, kurį praleidau savo motinos iščioje? Nes ir apie jį man šį-tą papasakota, ir pats esu matęs nėščių moteriškių. O kas dar prieš tai, mano saldybe, mano Dieve? Ar buvau aš kur nors ar kas nors? Nes neturiu, kas man tai pasakytų: nei tėvas, nei motina negalėjo to pasakyti, nei kas kitas nėra patyręs, nei aš pats neatsimenu. Gal juokies iš manęs, kad to klausinėju, ir liepi man Tave garbinti už tai, ką žinau, ir garsiai pagarbą reikšti?

Skelbiu Tavo garbę, dangaus ir žemės Viešpatie, garbindamas Tave už savo pradžių ir kūdikystę, kurių neatsimenu. Nustatei tokią tvarką, kad žmogus gauna samprotauti, koks pats buvęs, pagal tai, kokius mato esant kitus, ir, pasikliaudamas dargi moterėlių liudijimais, tikėti daugelį dalykų, save patį liečiančių. Juk gi buvau ir gyvenau jau ir anuomet ir jau kūdikystės gale ieškojau ženklų, kuriais galėčiau savo jūtimus pareikšti kitiems. Iš kur gi šitoki gyva būtybė, jei ne iš Tavęs, Viešpatie? Argi kas nors bus savęs palies kūrėjas? Ar gal koki nors gysla, kuria į mus teka būtis ir gyvybė, eina iš kitkur, o ne Tu padarai mus, Viešpatie, kuriam būti ir gyventi nėra skirtini dalykai, kadangi aukščiau-sioji būtis ir aukščiausioji gyvybė yra lai pat? Juk Tu esi aukščiausiasis ir nesimainai, ir Tavy neįvyksta šios dienos įvykiai, o vis dėlto Tavy įvyksta, kadangi ir visa tai yra Tavy: juk visa

tai neturėtų kelių praeiti, jeigu Tu neturėtumei jų savyje. Ir, kadangi „Tavo metams nebus galo“²²⁾, Tavo metai — vienas šiandien; ir kiek daug jau dienų mūsų ir mūsų tėvų per Tavo tų šiandien yra perėję ir iš jo gavę savo įvairumus bei ypatumus; ir dar kitos pereis ir gaus anuos savumus. „Bet Tu esi tas pats“²³⁾ ir viską, kas įvyks ryto dieną ir toliau, taip pat viską, kas įvyko vakar ir dar pirmiau, padarysi šiandien, padarei šiandien. Kas man rūpi, jei kas nesuprastų? Tegu ir jis džiaugias, sakydamas: „Kas tai yra?“²⁴⁾ Tegu ir taip džiaugias ir bevelija geriau nerasdamas atrasti, negu atrasdamas nerasti Tavęs.

SEPTINTAS SKYRIUS

Paklausk, Dieve! Bėda žmonėms dėl nuodėmių! Žmogus taria tai, ir Tu pasigaili jo, kadangi Tu jį padarei, bet nuodėmės jame nepadarei. Kas man primena mano kūdikystės nuodėmę? kadangi niekas nėra be nuodėmės Tavo akivaizdoj, net ir kūdikis, kuris vieną tik dieną yra gyvenęs ant žemės. Kas man primena? Gal kiekvienas mažutėlis, kuriame regiu tai, ko nebeatsimenu apie save patį? Kuo gi tad anuomet nusidėdavau? Ar kad verkdamas troškau krūtų? Nes, jeigu dabar taip elgčiaus, — žinoma, ne

²²⁾ Ps. 101,28.

²³⁾ Ps. 101,28.

²⁴⁾ Ex. 16,15.

krūtų taip trokšdamas, bet pritinkančio savo metams maisto, — labai teisingai likčiau išjuoktas ir papeiktas. Vadinasi, anuomet darydavau peiktinų dalykų, bet, kadangi negalėjau suprasti peikiančio, nei papročiai, nei protas neleisdavo manęs papeikti. Nes juk augdami išrauname ir išmetame šituos blogumus. Ir nesu matęs, kad kas, kai valo ką nors, nusimanydamas išmestų gera. Gal tam laikui ir anie poelgiai buvo geri. su ašaromis prašyti dargi to, kas duota būtų pakenkę, smarkiai pykti, kai nepaklausydavo laisvieji ir vyresnieji, arba, kai gimdytojai ir šiaip jau išmintingesni žmonės ne tuč tuojau padarydavo, ko geisdavau, steigtis mušant kiek galima skausmo suteikti, kad neklauso įsakymų, kurių paklaustyti būtų pavojinga? Taip tatau nekaltas yra kūdikių narių silpnumas, ne jų širdis. Esu matęs ir gerai pažinęs pavydų kūdikėlį: dar nė kalbėti nemokėjo, o jau išbalęs karčiai žiūrėjo į savo bendražindį. Kas to nežino? Motinos ir penėtojos sakosi tai pataisančios, nežinau, kokiomis priemonėmis. Nebent tatau yra ir tai nekaltumas — prie gausingai tekančio pieno šaltinio nekęsti draugo, kuris yra labai reikalingas pagalbos ir vienu dar tuo maistu gyvybę palaiko, Bet tai visa nuolaidžiai pakenčiama, ne dėl to kad būtų niekai arba mažmožiai, bet kad amželiui augant išnyks. Tai galite patys patikrinti, kai nebegalite jau tų pačių dalykų ramiai pakęsti, pastebėję juos jau didesniame vaikelyje.

Tu tad, Viešpatie, mano Dieve, kurs davei kūdikiui gyvybę ir kūną, aprūpinęs taip, kaip regime, jutimų galiomis, suvarstęs narius, papuošęs išvaizda ir įdėjęs visus gyvos būtybės linksnius, kurie padėtų paplisti ir išlikti: Tu man liepi Tave už visa tai garbinti, šlovinti „ir giedoti Tavo vardui, o Aukščiausi“²⁵⁾, kadangi esi Dievas visagalys ir geras, nors būtumei vien tik šituos daiktus padaręs, kurių niekas kitas negali padaryti, vien tik Tu, vienas, iš kurio yra kiekvienas matas, gražiausias, kuris viskam suteiki išvaizdą ir savo įstatu tvarkai viską. Tą tad, Viešpatie, savo amžiaus dalį, kurios pats neatsimenu gyvenęs, tik kitais gaunu tikėti, ir kurią samprotauju gyvenęs, matydamas kitus kūdikius, nors šitas samprotavimas ir labai tikėtinas, — tą amžiaus dalį nenoromis tepriskaitau prie šito savo gyvenimo, kurį gyvenu šiuo laiko tarpu. Juk, žiūrint mano užmiršimo tamsumos, anoji amžiaus dalis yra lygi tai, kurią pragyvenau motinos iščioje. Vadinas, jeigu „aš pradėtas praskaltimuose, ir nuodėmėse pradėjo mane mano motina“²⁶⁾, kur gi tad, klausiu Tave, mano Dieve, kur gi, Viešpatie, aš, Tavo vergas, kur ar kada esu buvęs nekaltas? Bet štai praleidžiu aną laiką: ir kas bendra bėra man likę su juo, jeigu jokių jo pėdsakų nėra likę mano atminty?

²⁵⁾ Ps. 91,2.

²⁶⁾ Ps. 50,7.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Juk, eidamas nuo kūdikystės dabartinio amžiaus linkui, atėjau į vaiko amžių? o gal tikriau — vaikystė pati į mane atėjo ir stojo į kūdikystės vietą? Ir nepasitraukė šioji: nes kur gi jinai nuėjo? o tačiau jos jau nebebuvo. Nes juk nebebuvo kūdikis, kuris dar nekalba, lik jau buvau mokąs kalbėti vaikas. Ir atmenu tai, ir, iš kur išmokau kalbėti, paskum pastebėjau. Nemokino manęs vyresnieji, pakišdami man žodžius tam tikra mokslo tvarka, kaip kad truputį vėliau mokydami rašto, tik aš pats išmokau savo proteliu, kurį buvai man davęs, mano Dieve, kai dejavimais bei įvairiais kitais garsais ir įvairiais narių judesiais norėdavau išreikšti savo širdelės jausmus, kad žmonės padarytų, ko geidžiu, ir neįstengdavau nei visko išreikšti, ką norėdavau, nei visiems, kuriems norėdavau. Svarstydavau atmintyj: kai žmonės pavadindavo kurį daiktą ir sulig tuo garsu pajudėdavo savo kūnu ten link, pastebėdavau tai ir įsidėmėdavau, kad tuo garsu, kurį jie ištardavo, jie vadina tą daiktą, kurį norėdavo man parodyti. O kad jie kaip tik tai norėdavo, pasireikšdavo kūno judesiais, tartum įgimtais visų tautų žodžiais, kurie reiškiami veidu, žvilgsniais, kitą narių judesiais ir balso garsais, kas visa parodo sielos jausmus, kai ko nors prašoma, ką nors turima, kas nors metama šalin ar ko nors vengiama. Taip tatai, dažnai girdėdamas, palengva suprasdavau, ką reiškia

žodžiai, išdėstyti įvairiuose sakiniuose atitinkamose vietose, ir, prisipratinęs tuos ženklus tarti, jau išreiškėdavau jais savo norus. Taip ėmiau vartoti bendrus su aplinkui esančių žmonių ženklus, kuriais pareiškiami norai, ir giliau įbri-
dau į audringą žmonių gyvenimo bendrumą, tu-
rėdamas dar klausyti tėvų orumo ir vyresniųjų
žmonių nurodymų.

DEVINTAS SKYRIUS

Dieve, mano Dieve, kokių bėdų ir prigavimų teko man ten patirti! Man, vaikučiui, būdavo karto-
jama, kad tinkamai gyventi esą tai klausyti tų, kurie mane moko, kad aš turįs puikiai įsi-
rengti šiame pasauly ir pasižymėti daugkalbiu menu, kurs padeda įsigyti žmonių pagarbos ir netikrųjų turtų. Tada atidavė mane į mokyklą, kad mokyčiaus rašto; o kam jo reikia, aš nežino-
jau, vargšas; bet, jeigu tingėdavau mokytis, bausdavo. Mat, vyresnieji tai girdavo, ir daugelis, anksčiau už mus gyvenusieji, nustatė varginguo-
sius kelius, kuriais ir mus dabar vertė eiti, ir kur besą padaugėję vargo ir sopulių Adomo vai-
kams. Bet atradome, Viešpatie, žmonių, gebančių į Tave melstis, ir išmokome iš jų, jausdami, kiek tai buvo mums prieinama, kad Tu esi kažkas didis, kuris gali, dargi nepasireikšdamas mūsų pojūčiams, išgirsti mus ir mums padėti. Tad, dar vaikas būdamas, pradėjau melstis į Tave,

„mano ramstį ir mano prieglaudą“²⁷⁾), ir verste versdavau savo dar neįgudusį liežuvį šauktis į Tave, ir prašydavau Tave aš mažas nemažu jausmu, kad netektų man mokykloj baudos. Ir kai manęs neišklausydavai (kas neišeidavo man į neišmintį²⁸⁾), vyresnieji, dargi patys gimdytojai, kurie tačiau visai nelinkėjo man blogo, juokdavos iš mano gautos mūšos, kur man tuomet buvo didelė ir sunki blogybė.

Ar yra kas nors, Viešpatie, toks didžiadvasis, labai dideliu jausmu su Tavim susijungęs, ar yra, sakau, kas nors — mat, pareina tai ir nuo tam tikro bukumo — ar yra tad kas nors, kuris, su Tavim maldingai susijungęs, būtų taip kilniai nusiteikęs, kad kankinamąsias lentas ir kebeklius ir kitas panašias įvairias kankinamąsias įnages, kurių norėdami išvengti, žmonės po visą žemę su dide baime į Tave meldžias, tokiais niekais laikytų, mylėdamas tuos, kurie tų daiktų smarkiausiai bijo: kaip kad mūsų tėveliai juokdavosi iš kankynių, kurių mums, vaikams, suteikdavo mokytojai? Juk nei mažiau tų dalykų bijodavome, nei mažiau Tavęs prašydavome, kad padėtumei jų išvengti; o vis dėlto nusidėdavome, mažiau rašydami arba skaitydami arba mąstydami apie mokslą, negu iš mūsų būdavo reikalaujama. Juk netrūko mums, Viešpatie, atminties

²⁷⁾ Psal. 17,3.

²⁸⁾ Palyg. ps. 21,3.

ar gabumo, kurių, pagal Tavo valią, turėjome anam amželiui užtenkamai, bet patikdavo mums žaisti, ir bausdavo mus už tai tie, kurie patys tai darydavo. Bet paugusiųjų žaidimai vadinasi darbai, o vaikų, nors yra panašūs, baudžiami vyresniųjų, ir niekas nepasigaili vaikų, tiek anų, tiek abiejų. Nebent tatau kas gerai čia nusimanąs pripažins buvus naudingus mano gautus smūgius, kad aš vaikutis žaidžiau sviediniu, ir tas žaidimas trukdė mane greitai išmokti rašto, kuriuo paugęs dar blogiau žaisčiau. Ar gal kitaip elgdavos tas pats, kurs mane lupdavo, kai, nugalėtas savo bendradarbio kuriame klausimėly, labiau kęsdavo nuo tulžies ir pavydo, kaip aš, kai mane, Sviediniu bežaidžiant, nugalėdavo mano bendražaidis?

DEŠIMTAS SKYRIUS

Ir vis dėlto nusidėdavau, Viešpatie, mano Dieve, visų prigimtųjų daiktų tvarkytojau ir kūrėjau, o nuodėmių tik tvarkytojau²⁹⁾, Viešpatie, mano Dieve, nusidėdavau, elgdamasis ne taip, kaip liepdavo tėvai ir anie mokytojai. Juk galėjau paskiau gerai pasinaudoti mokslu, kurio kad įsigyčiau, norėjo anie mano artimieji, vis tiek koks buvo jų tikslas. Nes ne tuo buvau nepa-

²⁹⁾ Dievas tvarko nuodėmes, ne jų norėdamas ar įsakydamas, tik leisdamas, kad mes ką blogai padarytume, iš ko Jis moka padaryti gera.

klusnus, kad būčiau rinkęsis geresnius dalykus, bet kad mėgau žaidimus, gėrėdamasis lenktyne išdidžiais nugalėjimais, ir kutendavau savo ausis apgaulingomis pasakomis, kad jos juo karščiau jų geistų, ir tas smalsumas vis labiau ir labiau blizgėjo mano akyse, verždamasis į pavojingus vaidinimus, pasismaginimus vyresniųjų; bet tie, kurie tuos pasismaginimus rengia, esti už tai labai gerbiami, taip jog beveik visi to linki savo vaikeliams, kuriuos tačiau mielai leidžia plakti, jeigu tokie vaidinimai jiems trukdo mokslą, per kurį jie, kaip globėjai trokšta, turi ateiti į tokią padėtį, kad patys galėtų rengti tokius pasismaginimus. Žiūrėk į tai, Viešpatie, gailėstingai ir išvaduok mus, į Tave jau besišaukiančius; išvaduok ir tuos, kurie dar nesišaukia į Tave, kad imtų į Tave šauktis ir išvaduotumei juos.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Buvau girdėjęs, dar vaikas būdamas, apie amžinąjį gyvenimą, pažadėtąjį mums pasižeminusio Viešpaties mūsų Dievo, nusileidžiančio žemėn prie mūsų puikybės, ir jau buvau ženklinamas Jo kryžiaus ženklu ir pasūdytas Jo druska³⁰⁾, kaip tik išėjau iš iščios savo motinos,

³⁰⁾ Katechumenai (rengiamieji prie krikšto) būdavo pirma pašvenčiami per rankų uždėjimą, patepimą ir druskos paragvimą (De catechizandis rudibus 26). *Vertėjas.*

kuri labai pasitikėjo Tavim. Matei, Viešpatie, kai buvau dar mažas ir vieną dieną, ūmai suėmus man vidurėlius smarkiems sopuliams, kuo nemiriau, matei tuokart, mano Dieve, kadangi jau buvai mano sargas, kaip giliai susijaudinęs ir su koku tikėjimu meldžiau iš meilingos savo motinos ir visų mūsų motinos, Tavo Bažnyčios, suteikti man Tavo Kristaus, mano Dievo ir Viešpaties krikštą. Ir persigandusi mano kūno motina, kur su dar didesne meile gimdė mano amžinąjį išganymą savo skaisčioj tikinčioj širdy, būtų skubiai atlikusi reikiamus žygius, kad pirmčiau išganomuosius sakramentus ir apsimazgočiau, išpažindamas Tave, Viešpatie Jėzau, trokšdamas nuodėmių atleidimo; bet tuoj pat atsikutėjau — ir todėl liko atidėtas mano apvalymas, tartum būtų reikėję, kad aš dar susiteptčiau, jeigu liksiu gyvas: mat, po ano apsivalymo susitepti nuodėmėmis būtų didesnis ir pavojingesnis nusikaltimas. Tad jau tikėjau tuomet aš ir motina ir visa šeimyna, išskyrus vien tėvą, kuris tačiau neįstengė nugalėti manyje dievobaimingos motinos įtaką, kad ir aš netikėčiau į Kristų, kaip ir jis pats dar nebuvo įtikėjęs. Mat, jinai steigė, kad Tu būtumei man tėvu, mano Dieve, verčiau negu jis, ir tame reikale Tu jai padėdavai, kad paveiktų savo vyrą, kuriam, nors ir geresnė būdama, buvo paklusni, kadangi ir šitame dalyke ji buvo paklusni Tau, nes tokia buvo Tavo valia.

Prašau Tave, mano Dieve, norėčiau žinoti (jeigu ir Tu norėtumei), dėl ko tuomet buvo atidėtas mano krikštas: ar mano naudai buvo man tartum paleistos vadžios, kad galėčiau nusidėti, ar nebuvo paleistos? Kodėl tatai dar ir dabar iš visur aidi mūsų ausyse apie tuos ir tuos asmenis: „Tegu sau! tesiryžtie! juk dar nėra pasikrikštydinęs!“ O juk, kai esti užkliudoma kūno sveikata, nesakome: „Tesižinie! tegu ir daugiau žaizdų gauna! juk dar nėra išgydytas!“ Kiek tad būtų buvę geriau, kad aš ir greičiau būčiau išgijęs, ir įgytoji mano sielos sveikata mano paties bei manųjų pastangomis būtų besanti saugi, saugojant ją Tau, kursai būtumei buvęs ją suteikęs. Tikrai geriau. Bet motina jau žinojo, kiek ir kokių sunkių pagundų gresia mane užplūsti, kai būsiu baigęs vaiko amžių, ir todėl bevelijo pavesti joms verčiau pačią žemę, iš kurios bus galima paskiau padaryti Dievo pavidalą, negu patį jau padarytąjį pavidalą.

DVYLIKTAS SKYRIUS

O pačioj vaikystėje, kurios už mane bijota mažiau, negu jaunystės, nemėgau mokytis ir nenkenčiau, kad mane verčia mokytis; tačiau vertė, ir tai buvo man gera; bet aš nesiėlgiau gerai: juk aš nebūčiau mokėsis, kad nebūtų manęs vertę. Jeigu kas nors daro ką nors nenoromis, nedaro to gerai, nors ir gera yra tai, ką daro.

Ir tie, kurie mane spyrė, nedarė gerai, bet gera man virto per Tave, mano Dieve. Jie nesirūpino, kaip aš panaudosiu tai, ką išmokti jie mane spyrė, by tik tai pavartočiau pasotinti nepasotinamiems turtingo neturto bei negarbingos garbės geismams. O Tu, kuriam mūsų „galvos plaukai visi suskaityti“ yra³¹⁾, mano naudai naudojais klaida visų tų, kurie mane skatino mokytis; o mano klaida (kad mokytis nenorėjau) naudojais man pabausti, ko nebuvo nevertas aš, toks mažas vaikas, o jau toks nusidėjėlis. Tuo būdu, pasinaudodamas tais, kurie negerai darė, Tu darydavai man gera ir, pasinaudodamas mano nusidėjimais, man pačiam teisingai atlygindavai. Taip Tu esi nustatęs, taip ir yra, kad kiekviena netvarkinga siela yra pati sau sava bausmė.

TRYLIKTAS SKYRIUS

Kodėl nekenčiau graikų kalbos, kurios mane vaiką mokė, nè dabar dar nesu sau pakankamai išsiaiškinęs. Buvau, mat, pamėgęs lotynų kalbą — ne tai, ko moko pradžios mokytojai, tik tai, ko moko vadinamieji gramatikai; aną pirmąjį mokslą, kur mokomasi skaityti, rašyti ir skaičiuoti, laikydavau ne mažiau sunkiu ir baudžiamu už visą graikiškąjį. Bet ir tai iš kur kitur, jei ne iš nuodėmės ir gyvenimo tuštybės? nes juk buvau kūnas, nueinąs ir nebegrižtąs kva-

³¹⁾ Mat. 10,30.

pas³² ³³). Iš tikrųjų, geresnis buvo, nes tikresnis, anas pirmasis mokslas, per kurį palengva įsigijau ir dabar turiu tai, kad galiu ir paskaityti, atradęs ką parašyta, ir pats parašyti, ką tinkamas, — negu anas vėlesnysis, kur vertė mane įsidėti kokio ten Enėjaus klaidžiojimus, užmiršus savašias klaidas, ir verkti dėl Didonės mirties, kad sau galą padariusi iš meilės, tuo tarpu kai sausomis akimis aš, nelaimingasis, žiūrėjau, kaip aš pats per tuos mokslus mirte bimirštą Tau, Dieve, mano gyvybe!

Iš tikrųjų, kas bėra nelaimingesnis už vargšą, kurs nesigaili savęs paties, tik verkia dėl Didonės, kur miršta, kad myli Enėjų, o neverkia dėl savęs paties, kur miršta, kad nemyli Tavęs, Dieve, mano širdies šviesa ir mano sielos duona ir jėga, užvaisinančioji mano proto bei minčių gelmes? Nemylėjau Tavęs ir *paleistuvavau, atstodamas nuo Tavęs*³³), ir man bepaleistuvaujančiam iš visur aidėjo: „Puiku! puiku!“ nes *šio pasaulio prietelystė*³⁴ ³⁵) yra paleistuvavimas, atsitraukiant nuo Tavęs, ir sakoma „puiku! puiku!“ kad gedėtus, jeigu kas yra ne toks. Bet dėl to aš neverkiau, o verkiau dėl Didonės, kur, *pasirinkusi paskutinę priemonę, geležim nusižudė*³⁵), ir pats pasirinkdamas paskutiniuosius Tavo kūrinis,

³²) Psal. 77,39.

³³) Psal. 72,27.

³⁴) Jok. 4,4.

³⁵) Vergil. Aen. 6,457.

metęs Tave ir, žemė, eidamas į žemę; ir, jeigu man būtų neleidę to skaityti, man būtų buvę skaudu, kad nebeskaityčiau to, kas man suteiktų skausmo. Tokia beprotystė buvo laikoma garbingesnių bei naudingesnių mokslu, negu tas, per kurį išmokau skaityti bei rašyti.

Bet dabar mano sieloj tešaukia mano Dievas, ir Tavo tiesa tesako man: Ne taip yra, ne taip yra! griežtai geresnis yra anas pirmasis mokslas. Juk štai esu labiau linkęs užmiršti Enėjaus klaidžiojimus ir visa kita panašu, negu rašyti ir skaityti. Tiesa, kabo uždangalai gramatikos mokyklų angose, bet jie ne daugiau reiškia paslapties gerbimą, kaip klaidos uždengimą. Tegu nešaukia ant manęs tie, kurių aš jau nebebijau, kai prisipažįstu Tau, ko nori mano siela, Dieve mano, ir gėrėdamasis smerkiu piktuosius savo kelius, kad pamilčiau Tavo geruosius kelius. Tegu nešaukia ant manęs pardavėjai ar pirkėjai gramatikos mokslų, nes, jeigu aš pasiūlysiu atsakyt į klausimą, ar tai tiesa, ką sako poetas, kad Enėjus kažkuomet buvęs atvykęs į Kartaginą, — mažiau mokytieji atsakys nežiną, o mokytesnieji dargi neigs tai esant tiesą. O jei paklausiu, kuriomis raidėmis yra rašomas Enėjaus vardas, visi, kurie tai yra išmokę, man atsakys teisingai ir pagal susitarimą bei nutarimą, kuriuo savo tarpe žmonės tuos ženklus yra nustatę. Taip pat, jeigu paklausiu, iš katro dalyko kiltų gyvenime didesnių nepatogumų: ar užmiršus skaityti bei rašyti, ar

anuos poetinius išmistus, — kas nemato, ką atsakys žmogus, kuris nėra visai praradęs sąmonės? Tad nusidėdavau aš vaikas, kai pamilęs labiau vertindavau anuos tuščiuosius dalykus už antruosius naudingesnius, arba, tikriau, šių nekėsdavau, anuos mylėte mylėdavau. O jau stačiai nuobodulio pasakėlė man buvo vienas ir vienas du, du ir du keturi, o maloniausias, kad ir toks nevertingas, vaizdas — medinis žirgas, pilnas ginkluotų vyrų, ir Trojos gaisras, *ir pačios Krenzos šešėlis*³⁶⁾.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Kodėl tad nekenčiau ir graikų kalbos mokslo, kuris irgi patiekia panašių dainų? Juk ir Homeras sumaniai išaudė tokių pasakėlių, ir tos jo tuštybės yra labai malonios, o man vaikui jis buvo vis dėlto kartus. Tikiu, kad ir graikų vaikams Vergilijus toks pat atrodo, kad jie taip yra verčiami jo mokyti, kaip aš ano. Būtent — sunkumas, sunkumas gerai išmokti svetimą kalbą tartum tulžim apšlakstydavo visus graikų pasakų malonumus. Aš nesupratau ten nė vieno žodžio, o mane spirte spyrė išmokti, bauginami sunkiomis bausmėmis. Kadais kūdikystėje nė lotyniškų žodžių nežinojau nė vieno, tačiau, domėdamasis, išmokau be jokios baimės ir kankynių, dargi auklių glamonėjamas, juokus bekrečiant ir

³⁶⁾

Vergil. Aen. II 772.

linksmai bežaidžiant su manim artimiesiems. O išmokau juos be bausmių, be sunkumo, kitų neverčiamas, kadangi mane vertė mano širdis reikšti savo mintis, ko nebūtų buvę, kad nebūčiau kai kurių žodžių išmokęs, ne iš mokinančių, bet iš bekalbančių, kurių ausims ir aš dabar duodavau išgirsti, ką jausdavau. Taigi, gana aišku, kad, šitų dalykų besimokinant, didesnės turi jėgos laisvas smalsumas, kaip baikštus būtinumas. Bet šis suvaržo nepastovųjį smalsumą, pagal Tavo įstatymus, Dieve, pagal Tavo įstatymus, kuriems tarnauja taip mokytojų rykštės, taip kanikinių bandymai; Tavo įstatymai įstengia įmaišyti mums išganomų kartybių, kurios mus šaukia vėl pas Tave nuo maringo malonumo, per kurį buvome nuo Tavęs atsitraukę.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Viešpatie, išklausyk mano prašymą³⁷⁾. Tėnusilpsta mano siela po Tavo drausme, ir tenepailstu aš, pripažindamas Tavo akivaizdoj Tavo pasigailėjimus, kad traukte ištraukei mane iš visų mano nelabiausiųjų kelių, idant pasidarytumei man saldesnis už visus viliojimus, paskui kuriuos sekiau; ir mylėčiau Tave stipriausiai, ir įsikibčiau Tavo rankos su visu viduju savo karščiu, ir Tu išvaduotumei mane iš visų pagundų ligi pat galo. Juk Tu, Viešpatie, esi mano Karalius ir mano

³⁷⁾ Psal. 60,2.

Dievas³⁸⁾ : tegu Tau tarnauja, ką lik naudinga
aš, būdamas vaikas, esu išmokęs; tegu Tau tar-
nauja, ką tik kalbu ir rašau, ir skaitau, ir skai-
čiuoju, kadangi, kai aš mokiaus tuštybių, Tu
mane pabausdavai ir atleidai man mano nuodė-
mingus pasigėrėjimus anomis tuštybėmis, nes juk
aš per jas išmokau daug naudingų žodžių; bet
juos galima išmokti, besimokant ir ne tuščių da-
lykų, ir šitas kelias yra saugus; juo ir turėtų
vaikščioti vaikai.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Bet vargas tau, žmonių įpročio upe! Kas tau
priešinas? Ar dar ilgai neišdžiūsi? Iki kol neši
Ievos vaikus į didžią ir baisią jūrą, per kurią
vos-ne-vos persikeldina tie, kur yra patekę į lai-
vą? Argi aš neskaičiau, tavo nešamas, apie Jupi-
terį ir griaudžiantį, ir svetimoteriaujantį? Žinia,
jis negalėtų sujungti tų dviejų dalykų, bet su-
kurta šitą pasaką, kad tikras svetimoteriavimas
turėtų pasiteisinti rimtą pavyzdį, netikram per-
kūnui pataikaujant^{39 40)}. Kas iš dėvinčių penulę⁴⁰⁾
mokytojų blaivia ausim klausosi žmogaus iš tų
pačių dulkių, kuris garsiai sako: *Išgalvojęs kūrė*

³⁸⁾ Psal. 5,3.

³⁹⁾ Dzeusas, apsisupęs žaibais, paėmė Semelę ir tu-
rėjo su ja sūnų Dionisą.

⁴⁰⁾ Paenula buvo tai toks apsiaustas, kuriuo apsisiaus-
davo nuo lietaus ar šalčio. Augustino laikais jį dėvėdavo
gramatikos mokslo mokytojai.

tai Homeras, dievams prikerdamas žmonių savumus⁴¹⁾; bevelyčiau, kad dievų savumus būtų mums priskaitęs! Bet teisingiau yra sakyti, kad Homeras, tiesa, išgalvojęs kūrė tuos dalykus, bet tik nuodėmingiems žmonėms priskaitydamas dieviškus savumus, kad nedorybės nebūtų laikomos nedorybėmis, ir kad atrodytų, jog kiekvienas, kuris jų bus pridaręs, esąs sekęs ne sugedusiais žmonėmis, tik dangaus dievais.

Tačiau, pragaro upe, metami į tave žmonių, sūnūs, dargi su lžmokesniu, kad išmoktų šitų dalykų, ir laikoma tai didžiu dalyku, kai atliekama tai viešai turgavietėj, akivaizdoj įstatymų, kurie, šalia užmokesnio, dar skiria algas. Ir plakies tu į savo uolias ir plezdendama sakai: „Čia mokomasi žodžių, čia įgyjama iškalba, kurios taip labai reikia, norint ką kuo įtikinti arba kokias nuomones dėstyti“. Ar mes taip ir nebūtume pažinę šių žodžių: aukso lietus, skreitas, apgaulė, dangaus skliautai, ir kitų žodžių, parašytųjų toje vietoje, kad Terencijus nebūtų mums pavaizdavęs netikusio jaunuolio, kuris pasirenka sau Jupiterį pavyzdžiu paleistuvauti, *bežiūrėdamas į pavaizduotą sienoj kokį ten paveikslą, kuris rodė, kaip Jupiteris, sako, kitą kartą nulydinęs Danajei į skreitą aukso lietų, kuo ir prigavęs moteriškę?*⁴²⁾ Ir žiūrėk, kaip tas jauni-

⁴¹⁾ Cicero Tuscul. 1,26.

⁴²⁾ Terent. Eun. 585, 589 ss.

kaitis kursto savy aistrą, neva dangui taip mokinant. *Tai bent dievas! — sako. — Jisai aukštuosius dangaus rūmus griautiniu drebina! Aš, menkas žmogelis, nesekčiau jo pavyzdžiu? Priešingai, aš tai padariau. Ir mielai!*

Aiškių aiškiausia — šita nepadorybė nepadedą lengviau išmokti tuos žodžius, tik tie žodžiai padaršina padaryti šitą nepadorybę. Nekaltinu žodžių, kaip rinktinių ir brangių indų lik klaidos vyną, kurį mums juose patiekdavo girti mokytojai, ir, jeigu negersime, plakdavo mus, ir nevalia buvo šauktis į koki blaivų teisėją. Tačiau aš, mano Dieve, — kurio akivaizdoj aš jau be pavojaus miniu savo praeitį, — mielai visa tai išmokau ir gėrėdavaus tuo vargšas, ir už tai buvau vadinamas vaiku, kur teikia geros vilties!

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Leisk man, Dieve mano, papasakoti šį tą apie savo gabumus. Tavo dovaną, kokiems kliedėjimams aš juos eikvojau. Buvo man duotas uždavinys, kuris gana neramino mano sielą, nes žadėjo atlygio — pagyrimų, o baidė negarbe ar smūgiais: turėjau žodžiais išreikšti Junonos pyktį ir skausmą, kad negali Italija atremti Teukrų karaliaus⁴³⁾, o tų žodžių nebuvo iš Junonos niekad girdėjęs. Bet buvome verčiami klaidžioti,

⁴³⁾ Vergil. Aen. 1,38.

sekdami poetiškųjų išmislių vingiais, ir palaidais žodžiais pasakyti ką nors tokį, ką poetas būtų pasakęs eilėmis; ir tas darbas būdavo labiau giriamas, kuriame, atsižiūrint į vaizduojamąjį asmenį, tikriau būdavo išreikštas pykčio ir skausmo jausmas, dailiai apvilkus žodžiais atitinkamas mintis. Ir kam man to reikėjo, tikroji mano gyvybe, mano Dieve? Kam mane skaitant girdavo labiau; už daugelį mano vienmečių ir bendramokslių? Argi tai visa ne dūmai ir vėjai? Taip tad ir nebebuvo kitko, kuo būtų galėjęs lavintis mano gabumas ir liežuvis? Tave šlovinant, Viešpatie, Tave šlovinant, kaip kad Šventasis Raštas moko, — tai būtų palaikę silpną mano širdies šakelę, ir jina nebūtų buvusi tāsoma po niekų tuštumas, kaip abuoja paukščių grobis. Mat, ne vienu būdu yra atnašaujama auka nusikaltėliams angelams.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Kas čia nuostabu, kad mane taip traukte traukė į tuštybes ir nuo Tavęs, mano Dieve, traukiaus tolyn, kada man buvo siūlomi sekti žmonės, kurie susigėsdavo, jeigu juos kas papeikdavo, jiems pavartojus kokį prasčiokišką žodį ar padarius kokią kalbos klaidą, bepasakojant kokius savo nepiktus veiksmus, o didžiuodavos, jeigu juos pagirdavo, jiems pasakojant apie savo gąšlius darbus plačiai ir puošniai, žodžiais atitinka -

mais, reikiamai sekančiais paskui kits kitą. Regi tai, Viešpatie, ir tyli, *kantrus ir pilnas malonumo, ir ištikimas*⁴⁴⁾). Argi visuomet tylėsi? Stai nūn trauki lauk iš tos baisiausios prarajos ieškančią Tavęs sielą, trokštančią Tavo pasigėrėjimų, kurios širdis sako Tau: *Tavęs ieško mano veidas; Viešpatie, aš ieškau Tavo veido!*⁴⁵⁾ Nes toli nuo Tavo veido buvau nuėjęs šalin aistros tamsybėse. Juk ne kojomis ar erdvės tarpais atsitraukiama nuo Tavęs arba sugrižtama pas Tave. O gal anas Tavo jaunesnysis sūnus^{44 * 46)} ieškojos žirgų ar vežimų, ar laivų, arba gal išskrido regimais sparnais ar pėsčias atliko kelionę, kad, gyvendamas tolimame krašte, drabstyte išdrabstytų tai, ką buvai jam iškeliaujant davęs, malonus tėve, kadangi davei, o dar malonesnis grįžtančiam su tuščiomis rankomis? Vadinas, gyventi geidulingoje aistroje — kitaip sakant: tamsybėse — tai ir yra būti toli nuo Tavo veido.

2. Žiūrėk, Viešpatie Dieve, ir žiūrėk kantriai, kaip kad paprastai žiūri, kaip atsidėję žmonių sūnūs laikosi raidžių bei skiemenų taisyklių, kurias yra paveldėję iš ankstyvesniųjų kalbėtojų, o iš Tavęs gautuosius amžinuosius išganymo dėsnius paniekia, taip jog tas, kuris moka ar moko anų senųjų garsų nuostatų, jei nesutinkamai su gramatikos mokslu žodį *hominem* (žmogų) ištars

⁴⁴⁾ Psal. 102,8;85,15.

⁴⁵⁾ Psal. 26,8.

⁴⁶⁾ Luk. 15,12—32.

kaip *ominem*, labiau nepatiks žmonėms, negu kad, eidamas prieš Tavo įsakymus, nekęstų žmogaus, nors pats būdamas žmogus. Lyg tartum jausti kurį nors žmogų esant tau neprietelį būtų žalingiau, negu jausti pačią neapykantą, kuria ant jo širsti, arba lyg tartum persekiodamas daugiau skriaudos padarysi kitam, negu savo širdžiai ta pačia neprietelyste! Ir tikrai nėra giliau įleidęs šaknis kalbos mokslas, negu įrašyta širdy sąmonė, kad darai kitam tai, ko nenorėtumei kad kitas tau darytų.

Koks Tu slėpingas esi, gyvenęs aukštybėse tylumoje, Dieve, vienas didis, pagal nepailstamą įstatą barsias baudžiamus aklumus ant neleistinų geidulių, tuo tarpu kai žmogus, ieškąs iškalbos garbės priešais žmogų teisėją, susirinkus aplinkui miniai, pikčiausiai neapkęsdamas savo priešą, budriausiai saugojas, kad apsirikęs neištartų *inter omnes*⁴⁷⁾, o nesisaugoja, kad per savo įtūžimą nepašalintų žmogaus iš žmonių tarpo.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

Tokių tad papročių angoj gulėjau aš, nelaimingas vaikas, ir tokia buvo mano mankšta toj arenoj, kur labiau bijojau ištarti prasčiokišką žodį, negu ištartęs pavydėti neištarusiems. Pasisakau ir prisipažįstu Tau, mano Dieve, už ką mane girdavo tie, kuriems įtikti man tuomet buvo

⁴⁷⁾ Vietoj *inter homines* (žmonių tarpe).

tai pat. kas ir padoriai gyventi. Mat, nemačiau tos nepadorumo prarajos, į kurią buvau *įstumtas iš po Tavo akių*⁴⁶⁾. Iš tikrųjų, kas Tavo akyse bebuvo biauresnis už manie, kai netgi tokiems žmonėms nepatikdavau, nes beskaičiais melais apgaudinėdavau ir auklėtoją, ir mokytojus, ir tėvus, mėgdamas žaidimus, geisdamas tuščių vaidinimų ir neramiai trokšdamas juos pamėgdžioti? Pavogdavau šį tą iš tėvų sandėlio ir nuo stalo, tai pasmaližiauti, tai duoti vaikams, kurie tačiau, nors visi drauge pasigėrėdavome, man parduote parduodavo savo dalyvavimą žaidime. O bežaisdamas dažnai steigdavaus įsigyti nugalėjimų bent per apgaulę, pats nugalėtas tuščio geismo pasižymėti. Nieko kito taip nenorėdavau pakeisti ir nė už ką kita, pastebėjęs, taip aštriai nebardavau, kaip už tą, ką pats darydavau kitiems, o jeigu man tą patį, sugavę, prikišdavo, aš bevėlydavau šėlti iš pykčio, negu nusileisti. Argi tai tatau yra tariamasis vaikų nekaltumas? Žinoma, ne, Viešpatie, žinoma, ne, mano Dieve! Juk viskas yra tas pat: auklėtojus ir mokytojus, riešutus, sviedinius ir žvirblius ilgainiui, bebręstant amžiui, pakeičia prefektai ir karaliai, aukksas, dvarai, vergai, kaip kad rykštes pakeičia didesnės baudmės. Vadinas, Tu. mūsų Karaliau, vaiko pavidale pagyrei nusižeminimo simbolį, kai tarei: *Tokių* (yra) *dangaus karalystė* *⁴⁹⁾.

⁴⁸⁾ Psal. 30,23.

⁴⁹⁾ Mat. 19,14,

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Tačiau dėkočiau Tau, Viešpatie, kilniausiajam, geriausiajam visatos kūrėjui ir valdytojui, mūsų Dievui, nors būtumei panoręs, kad aš būčiau vien tik vaikas. Nes juk ir tuomet buvau, gyvenau ir jaučiau, rūpinaus savo čielybe — ženklų tos slėpiniausiasios vienybės, iš kurios buvau kilęs — saugojau vidiniu jausmu savo pojūčių sveikatą ir pačiose dargi mažose ir apie mažus dalykus mintyse gėrėjaus tiesa. Nenorėdavau apsirikti, turėjau gerą atmintį, mokiaus kalbėti, guodė mane draugystė, vengiau skausmo, paniekos, nežinojimo. Kas tokioj gyvoj būtybėje ne stebėtina, ne girtina? Bet visa tai yra mano Dievo dovana, o ne aš sau tai esu davęs: ir gera tai, ir visa tai — aš. Tad geras yra, kuris mane padarė, ir pats Jis yra mano gerybė, ir Jam džiūgauju visomis gerybėmis, kurias jau turėjau, būdamas dar vaikas. Nusidėdavau tuo, kad ne Jame, tik Jo kūriniuose, savy ir kituose ieškojau malonumų, paaukštinimų, tiesų ir tuo būdu įgriūdavau į skausmus, sugėdinimus, klaidas. Dėkui Tau, mano saldybe ir mano garbe, ir mano pasitikėjime, mano Dieve, dėkui Tau už Tavo dovanas; tik Tu pats man jas išsaugok, nes tuo būdui išsaugosi mane, ir tai, ką esi man davęs, padaugės ir patobulės, ir pats aš būsiu su Tavim, nes ir tai, kad esu, Tu esi man davęs.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
I Š P A Ž I N I M A I
ANTROJI KNYGA

FIRMAS SKYRIUS

Noriu prisiminti padarytuosius savo bjaurumus ir kūniškuosius savo sielos sugedimus, ne dėl to, kad juos lyg mylėčiau, bet kad mylėčiau Tave, mano Dieve. Iš meilės Tavo meilės darau tat, perbėgdamas bloginusiųosius savo kelius karčiam prisiminime, kad pasalstumei man Tu, saldybe neapgaulingoji, saldybe laimingoji ir saugioji, ir susikaupiu iš to pakrikimo, kuriame buvau skaidyte susiskaldęs, kai, nuo Tavęs vieno nusigręžęs, nykte išnykau, kreipęsis į daugelį. Buvau užsidegęs anuomet savo jaunystėje prisotinti pragaru ir išdrįšęs užželti, lyg krūmais, tamsiais besikaitaliojančios meilės jausmais, ir sunyko grožis mano, ir pūtė supuvau Tavo akyse, patikdamas sau ir geisdamas patikti žmonių akims.

ANTRAS SKYRIUS

Ir kas mane pasigėrėjimu viliojo, jei ne mylėt ir būt mylimam? Bet santykių sielos su siela nebūdavo laikomasi spindulingųjų draugystės ribų, garuodavo rūkai iš kūno geidulių balos, iš bręstančios jėgos šaltinio, užtraukdavo debesimis ir užtemdydavo man širdį, kad nebebūtų atskiriama meilės giedra nuo tirštų aistros miglų. Abi mišrai virė ir tąsė silpną amžėlį po geidulių prarajas ir gramzdino nedorybių verpetuose. Susi-

kaupė viršum manęs Tavo rūstybė, o aš nežinojau. Apkurtau nuo savo mirtingumo grandinių žvangesio — tai buvo bausmė už mano sielos puikybę — ir ėjau kaskart tolyn nuo Tavęs, o Tu leidai; mėčiau iš paleistuvavimo į paleistuvimą, visiškai jam atsidavęs ir virte virdamas, o Tu tylėjai. O, vėlybasis mano džiaugsme! tylėjai anuomet, o aš toli nuo Tavęs bridau į vis daugiau ir daugiau tuštybių, kur glūdėjo sopulių sėkla, išdidus savo pažeminime ir vis neramus savo nuovargį.

Kas būtų tuomet mano kankynes į vagą įvareš, greit nykstančiu naujenybių gražumu davęs teisėtai naudotis ir jų malonumams nustatęs ribas, kad mano jaunystės vilnys nurimtų, sudužę į moterystės krantus, jeigu jau pirmiau jos negalėjo rasti ramybės, kuri pasiekiamą vien einant prie tikslo — vaikų gimdymo — kaip kad įsako Tavo įstatymas, Viešpatie, kursai kuri taipogi mūsų mirtingosios atžalos pavidalą, galingai uždedamas ant mūsų savo raminamą delną sušvelninti geidulių dygliams, kurių nėra Tavo rojuje? Nes netoli nuo mūsų yra Tavo visagalybė netgi tuomet, kai esame toli nuo Tavęs. Arba kad būčiau budriau kreipęs dėmesį į Tavo debesų¹⁾ balsą: *Tačiau tokie turės kūno vargų; aš gi jūsų*

¹⁾ Debesys — apaštalai, kurie tartum lietų leidžia žmonėms Dievo tiesą ir tartum griaustiniais skelbia Dievo teisingumą.

gailiuos... Žmogui gera neliesti moteriškės... Kas nevedęs, tas rūpinasi Viešpaties dalykais, kaip įtiktų Dievui. O kas vedęs, tas rūpinasi pasaulio dalykais, kaip jis įtiktų pačiai²⁾. Kad būčiau budriau klausęs tų žodžių, būčiau jau laimingesnis belaukiąs Tavo prieglobsčio, pats pasidarėm nevedęs dėliai dangaus karalystės³⁾.

Bet įsidegiau nelaimingas, pasiduodamas savo aistros smarkumui, įmetęs Tave, ir peržengiau viską Tavo leista, ir neišvengiau Tavo rykščių: nes kuriam mirtingajam yra tai pasisekę? Mat, visada Tu buvai čia pat, gailestingai rūstaudamas ir labai karčiais užgavimais šlakstyte pašlakstydamas visus neleistinuosius mano malonumus, taip kad ieškočiau malonumo be užgavimo ir, kur galėčiau tai atrasti, nerasčiau nieko kito, vien tik Tave, Viešpatie, vien tik Tave, kuris tieki skausmo įstatymo vardu⁴⁾ ir užgauni, kad pagydytumei, ir užmuši mus, kad nenumirtume toli nuo Tavęs.

Kur buvau ir kiek ilgai buvau ištremtas nuo Tavo namų pasigėrėjimų anais šešioliktaisiais savo kūno metais, kai manyje paėmė valdovo lazda — ir aš visas jai pasidaviau — beprotiška aistra, kuri yra įsigijusi laisvės per negražų žmonių pataikavimą, o uždrausta Tavo įstatymų?

²⁾ 1 Kor. 7.1—28—32.

³⁾ Mat. 19,12.

⁴⁾ Palyg. ps. 93,20.

Mano artimieji nesirūpino mane puolantį gelbėti moteryste, lik rūpinosi, kad išmokčiau pasakyti kuo geriausią kalbą ir įtikinti savo iškalba klausytojus.

TREČIAS SKYRIUS

Tais metais mano moksliai buvo pertrauktas: mane gražino iš artimojo Madaurų miesto, kur buvau nuvykęs mokytis literatūros ir iškalbos, ir ėmė ruošti lėšų siųsti mane į tolimesniąją Kartaginą; tai labiau atitiko mano tėvo garbės geidimą, negu išgales, nes jis buvo visai ne turtingas Tagastės gyventojas. Kam aš tai pasakoju? Ne Tau, mano Dieve, tik Tavo akivaizdoj pasakoju tai savo: giminei, žmonių giminei, gal kuri mažutė jos dalelytė užtiks šį mano raštą. Ir kam tai? Būtent, tam, kad aš pats ir kiekvienas kitas, kurs tai skaitys, pamąstytume, iš kokios gilumos reikia į Tave šauktis. O kas yra artesnis Tavo ausims už širdį prisipažįstančią esant menką, ir už gyvenimą pagal tikėjimą? Kas tuomet neaukštino ir negarbino to žmogaus, mano tėvo, už lai, kad jis daugiau, negu gali pakelti šeimos išgalės, duoda sūnui, kiek šiam reikia, išvykstant į tolį mokytis? Daugelis kitų piliečių, daug turtingesniųjų, nedarė tokių pastangų dėl savo vaikų. O tuo tarpu tas pat mano tėvas nesirūpino, koks aš augu Tau ar begu esu skaistus, by tik mokėčiau gražiai kalbėti, o tikriau — by tik Tu,

Dieve, kur vienas esi tikras ir geras mano širdies, Tavo dirvos, valdovas, nebūtum jos įdirbęs.

Bet, kai anais šešioliktaisiais metais dėl šeimyninių reikalų įvyko mano darbe pertrauka ir aš, nebelankydamas jokios mokyklos, pradėjau vėl gyventi su tėvais, išaugo išbujojo aukščiau už manio galvą geidulių erškėčiai, ir nebuvo rąkų, kuri juos rautų lauk. Negana to: kai tėvas pirtyj pamatė mane jau bręstant ir esant pilną jauno nerimo, tartum dėliai to džiaugdamasis būsimaisiais anūkais, linksmai pranešė apie tai motinai, girtas tuo girtumu, kuriame šis pasaulis užmiršo Tave, savo Kūrėją, ir Tavo vietoj pamilo Tavo kūrinį, pasigėręs nuo neregimo vyno — savo sugedusios ir į žemiausiuosius daiktus palinkusios valios. Bet motinos krūtinėje jau buvai pradėjęs statyti savo šventyklą ir šventojo savo gyvenimo pradžia; O tėvas buvo dar tik katechumenas ir tai dar naujas. Tad sudrebėjo jinai iš švento nerimo bei susirūpinimo ir, nors aš dar nebuvaau tikinčiųjų skaičiuje, bijojo už mane klystkelių, kuriais vaikščioja tie, kur atsigręžia į Tave *nugara, o ne veidu*⁵⁾.

Vargas man! ir drįstu sakyti, kad Tu, mano Dieve, tylėjęs, kai traukiaus nuo Tavęs tolyn? Argi Tu man tada tylėjai? O kieno, jeigu ne Tavo, buvo anie žodžiai, kuriuos kalbėjai į mano ausis per mano motiną, Tavo ištikimą tarnaitę?

⁵⁾ Jer. 2,27.

Bet iš ten niekas nepateko į širdį, kad pagal tai elgčiaus. Jinai to norėjo ir, atsimenu, slapta perspėjo mane, kad nepaleistuvaučiau, ypač kad nesvetimoteriaučiau. Tie perspėjimai atrodė man esą moteriški, kurių klausyti gėdėčiaus. O jie buvo Tavo, o aš nežinojau ir maniau, kad Tu tyli, o kalba vien jinai, per kurią Tu man aiškiai kalbėjai, ir kurioj aš Tave paniekdavau, aš, jos sūnus, *Tavo tarnaitės sūnus*⁶⁾, Tavo vergas. Bet aš to nežinojau ir galvatrūkčiais lėkiau savo keliu taip aklai, jog savo bendraamžių tarpe gėdėjaus nesąs toks nepadorus, kaip kad girdėjau juos besigiriant savo nusikaltimais ir juo besididžiuojant, juo besą begėdžiai; tad ir nusidėdavau, ne tik mėgdamas patį darbą, bet ir geisdamas pagyrimų. Kas yra verta papeikimo, jei ne nuodėmė? O aš, kad tik manęs nepapeiktų, dariaus vis nuodėmingesnis ir, jei nebuvo padaręs, kuo galėčiau susilyginti su sugedusiaisiais, apsimesdavau padaręs, kad neatrodyčiau juo paniekin-tas, juo buvau nekaltesnis, ir kad manęs nelai-kytų juo menkesniu, juo buvau skaistesnis.

Štai su kokiais draugais vaikščiojau Babilonijos⁷⁾ gatvėmis ir vartaliojaus jos dumble, tartum kvapsninguose vandenyse ir brangiuose tepaluose! Ir kad aš juo tikriau palikčiau pagrimzdęs jos gelmėj, myniojo mane kojomis neregimas

⁶⁾ Psal. 115,6.

⁷⁾ Babilonijos vardu š. tėvų vadinami sugedę miestai.

priešas ir viliojo mane, kadangi daviaus suviliojamas. Mat, mano kūno motina, kuri jau buvo iš Babilono gelmių ištrūkusi, bet toliau lėčiau beėjo lauk iš jo apyrubio, nepasirūpino, kaip kad buvo pagimdžiusi mane būti drovų, suvaržyti tai, ką buvo apie mane iš savo vyro girdėjusi ir ką jautė jau esant žalinga ir ateity būsiant pavojinga, — suvaržyti įvedant į moterystės jausmų ribas, jeigu jau nebuvo galima to visiškai atkirsti šalin. Nepasirūpino tuo, kadangi bijota, kad žmona, lyg kokie pančiai, nesutrukdytų to, ko iš manęs tikėtasi: ne to, ko motina tikėjosi iš Taveš mano kitam gyvenimui, bet iš mokslų, kuriuos kad išeičiau, trokšte troško abu tėvai: jisai — kadangi beveik nieko negalvojo apie Tave, o apie mane vien tuštybes; jinai — kadangi samprotavo, kad anas paprastasis mokslų ėjimas ne tik nė kiek nepakenks man, bet dar kiek padės man Tave pasiekti. Taip spėju, prisimindamas, kiek įstengdamas, savo tėvų būdų. Dargi paleisdavo man vadžias laisvai gyventi, daugiau negu būtų turėjęs leisti sušvelnintas a gilumas, taip jog ėmė palaidai mane blaškyti įvairios aistros. Ir visur buvo tirštas rūkas, uždengiąs man, Dieve mano, Tavo tiesos giedrą, ir išeidavo lyg iš riebumo mano nedorumas⁸⁾).

⁸⁾ Palyg. psal. 72,7.

KETVIRTAS SKYRIUS

Juk už vogimą baudžia Tavo įstatymas, Viešpatie, ir įstatymas, užrašytasis žmonių širdyse, kurio netgi pati neteisybė neišdildo. Kuris antai vagis ramiai pakenčia vagį? dargi turtingas nepakenčia vagies, nors ši būtų privertęs vogti vargas. O aš norėjau pavogti ir pavogiau, nepriverstas jokio reikalo, vien tik dėl to, kad trukau teisingumo ir juo bodėjams, o buvau persisotinęs neteisybės. Nes aš pavogiau tai, ko turėjau ik valiai ir tai daug geresnio, o tuo daiktu, prie kurio per vogimą veržiaus, nenorėjau pasinaudoti, o tik pasigėrėti pačiu vogimu ir nusikaltimu. Netol mūsų vynuogyno augo grūšė, apkarusi vaisiais, kurie neviliojo nei gražumu, nei skoniu. Tos grūšės išpurtinti ir grūšių išnešti mes, niekam netikę jaunikliai, nuvykome vėlai naktį, ligi tol pražaidę, pagal žalingąjį savo paprotį, aikštėse, ir nusinešėme iš ten galybes grūšių ne sau pasiskonėti, tik nebent kiaulėms išmesti (nors truputį jų ir suvalgėme), bet tik padarytume ką nors, kas kaip tik dėl to malonu, kad neleistina.

Štai mano širdis, Dieve mano, štai mano širdis, kurios pasigailėjai pačiam prarajos dugne. Tepasako Tau nūn štai ši mano širdis, ko ten ieškojo, kad buvau dovanai blogas, ir to mano blogumo jokios kitos priežasties nebuvo, kaip tik pats blogumas. Biaurus buvo, o aš jį pamėgau; pamėgau pražuvimą, pamėgau atsitraukimą nuo

Tavęs; ne tai, prie ko atsitraukdavau, tik patį savo atsitraukimą pamėgau, abuoja siela, skubanti šalin nuo Tavo tvirtybės į pražūtį, geisdama ne ko nors pasiekti per niekšybę, tik pačios niekšybės.

PENKTAS SKYRIUS

Akiai malonūs yra gražieji kūnai, auksas, sidabras ir viskas pan. savo išvaizda; kūnu prisilietus, malonus jausmas pareina daugiausia iš sutapimo; ir kitiems pojūčiams kiekvienam yra atitinkamas kūnų savumas; taip pat laikinė pagarba, galėjimas kitiems įsakinėti, kitus paveikti turi savą gražumą; iš čia kyla dar laisvės troškimas: tačiau, norint tai visa pasiekti, nereikia atsitraukti nuo Tavęs, Viešpatie, nei iškrypti iš Tavo įstatymų kelio. Ir visas gyvenimas, kurį čia gyvename, turi savo viliojamos galios per tam tikrą savo gražumą bei sutinkamumą su visais anais žemiausiaisiais gražumais. Žmonių prietelystė irgi yra malonus ryšys per tą daugelio sielų vienybę. Dėl visų tų dalykų ir kitų panašių yra padaroma nuodėmių, kai iš netvarkingo į juos palinkimo (kadangi tai yra gerybės menkiausiosios) metami geresni ir aukščiausieji — Tu, Viešpatie mūsų Dieve, ir Tavo tiesa, ir Tavo įstatymas. Mat, ir tie žemiausioji dalykai turi malonumą, bet ne kaip mano Dievas, kurs viską sukūrė, nes Jame gėris teisingasis, ir Jisai yra pasimalonėjimas tų, kurių širdis teisi.

Taigi kai klausama, dėl ko liko padarytas nusikaltimas, paprastai netikima, iki pasirodys, kad galėta būti noro pasiekti kurią nors iš tų gerybių, kurias esame pavadinę žemiausiomis, arba baimės — prarasti. Mat, jos gražios yra ir žavingos, nors, palyginus su aukštesnėmis ir palaimingomis gerybėmis, atmetinos ir žemos. Nužudė kas žmogų. Kodėl? Gal pamilo jo žmoną arba panoro jo žemės, arba norėjo prisiplėsti išteklius sau gyventi, arba pats bijojo, kad anas neatimtų iš jo paties ką nors panašu, arba užgautas įsigeidė atkeršyti. Argi būtų žmogų nužudęs be priežasties, pasigėrėjęs pačia žmogžudyte? Kas tuo patikėtų? Apie vieną beprotį nepaprastai nuožmų žmogų yra papasakota, kad jis greičiau be jokio reikalo buvęs nedoras ir nuožmus; tačiau jau iš anksto yra nurodyta ir priežastis: kad nesimankštinant, girdi, nesurambėtų ranka ar dvasia⁹⁾). Ir čia kokia priežastis? Kodėl taip elgtasi? Aišku: kad, taip išsimiklinęs daryti nedorus darbus, paimtų miestą, o per tai įsigytų pagarbos, valdžios, turtų, nebturėtų bijoti įstatymų ir nusikratytų sunkenybėmis, kylančiomis iš neturto, ir sąžinės griaužimais dėl nedorybių. Vadinas, nė pats Katilina nemėgo pikto savo darbų; mėgo, žinia, kitką, dėliai ko darė anas nedorybes. * 66

⁹⁾ Sallust. *Catilina* 9.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Ką aš nelaimingasis tavyje miela radau, tu, mano vogime, tu, nedorasis mano žygi, atliktasis aną naktį šešioliktaisiais mano amžiaus metais? Nebuvai gražus, nes buvai vogimas. O ar ir iš viso esi kas nors, kad į tave kalbėčiau? Gražūs buvo anie obuoliai, kuriuos pavogėme, kadangi buvo Tavo kūriniai, Tu, visų gražiausias, viso ko Sutvėrėjau, gerasis Dieve, Dieve, aukščiausioji Gerybe ir tikroji mano gerybe! Gražūs buvo anie obuoliai, bet ne jų geidė nelaimingoji mano siela. Juk turėjau ik valiai geresnių, o anuos nusiraščiau vien lik dėl to, kad atlikčiau vogimą; nes juk nusiraškęs mečiau šalin, suvalgęs iš jų vien neteisingumą, kuriuo gėrėdamasis džiaugiaus. Nes, jei truputis tų obuolių ir pateko į mano burną, tai buvo paskaninta nusidėjimu. Dabar, Viešpatie mano Dieve, klausiu, kas man taip patiko tame vogime? — ir štai nerandu jokio gražumo, nesakau, kaip teisingume ar išmintyje, bet netgi kaip žmogaus dvasioj, ar atmintyj, ar pojūčiuose, ar vegetuojamajame gyvenime, netgi nė tokio gražumo, kaip kad skaisčios yra žvaigždės ir gražiai padėtos savo vietose, ar kaip žemė ir jūra, pilnos gyvių, kurie gimdami stoja į mirštančiųjų vietą; nebuvo dargi nė tokio ydingo ir šešėliško grožio, kuriuo apsimeta nuodėmės.

Nes juk ir puikybė pamėgdžioja kilnumą, tuo tarpu kai tik Tu vienas esi aukščiausiasis už

viską Dievas. Ir ambicija ko gi ieško, jei ne aukštų vietų ir garbės, tuo tarpu kai tik Tu vienas esi už visus labiau gerbtinas ir garbingas per amžius! Ir žiaurios valdžios nori, kad jų bijotų; o ko reikia bijoti, jei ne vieno. Dievo, iš kurio valdžios kas gali būt išplėsta arba pašalinta? kada arba kame, arba kur, arba kieno? Ir išdykaujančių meilužių glamonėjimai nori sukelti meilę; bet juk už Tavo meilę nėra nieko labiau glamonėjamo, ir jokia kita meilė nėra tokia išganoma, kaip Tavo tiesa, kur už viską darnesnė ir skaidresnė. Ir smalsumas, rodos, trokšta įsigyti žinojimo, tuo tarpu kai tik Tu žinai viską už vis geriausiai. Pats nežinojimas bei kvailumas dangstosi paprastumo bei nekaltumo vardu, kadangi nieko nerandama už Tave paprastesnio. O kas už Tave nekaltėsnis, kadangi tavieji*) darbai yra priešingi nedoriesiems? Tingėjimas trokšta tariamai ramybės; o kuri ramybė yra tikra, išskyrus Viešpatį? Ištaigos nori vadintis pasiturėjimu bei gausingumui; o tik Tu esi pilnumas ir nepertrūkstas išteklius negendamt saldumo. Turto drabstymas apsimeta dosnumu; bet dosniausias visų gėrių esi Tu! Godumas nori daug turėti; o Tu turi viską. Pavydas bylinėjas dėl vyresnybės; o kas už Tave vyresnis? Pyktis ieško keršto; o kas teisingiau keršija, kaip Tu? Baimė

*) Vieni tekstai čia turi „opera tua“, kiti — „opera sua“; man atrodo, kad čia labiau tinka „opera tua“.

nugąstauja nepaprastų ir ūmių dalykų, priešingų tiems daiktams, kuriuos myli; tad steigias juos apsaugoti. O Tau kas nepaprasta? kas ūmu? arba kas gali nuo Tavęs atskirti tai, ką Tu myli? arba kame, jei ne pas Tave patį, tvirtas saugumas? Liūdesys džiute džiūsta, praradęs tuos daiktus, kuriais džiaugės geidulys, kadangi norėtų, kad ir iš jo, kaip iš Tavęs, nebūtų galima nieko atimti.

Taip paleistuvauja siela, kai atsigręžia nuo Tavęs ir šalia Tavęs ieško to, ką tyra ir aiškina tik tuokart, kai grįžta pas Tave. Nevykusiai Tave pamėgdžioja visi tie, kurie atsitraukia nuo Tavęs ir išdidžiai kyla prieš Tave. Bet, ir taip Tave pamėgdžiodami, rodyte parodo, kad Tu esi visos prigimties Kūrėjas ir dėl to nėra vietos, kur būtų galima nuo Tavęs visiškai pasišalinti.

Ką tad aname vogime aš mėgau ir kuo savo Viešpatį, kad ir nevykusiai bei nuodėmingai, pamėgdžiojau? Ar norėjau padaryti ką nors prieš įstatymus bent gudrumu, kadangi negalėjau jėga, vadinasi, belaisvis pamėgdžiojau netikrą laisvumą, bent padarydamas nepabaustas neleistina ir tuo tartum pasiekęs bent šešėlį visagalybės? Štai ir yra anas vergas, pabėgęs nuo savo valdovo, o radęs šešėlį. O sugedime! o gyvenimo pamėkle ir mirties gelme! Argi galėjo patikti, kas neleistina, vien tik dėl to, kad neleistina?

SEPTINTAS SKYRIUS

Kuo atsilyginsiu Viešpačiui už tai, kad, nors tai prisimenu, siela vis dėlto nesibijo? Tegu myliu Tave, Viešpatie, ir dėkoju, ir šlovinu Tavo vardą, kad atleidai man tiek blogų ir biaurių mano darbų. Tavo malonei ir pasigailėjimui priskaitau, kad kaip ledą ištirpinai mano nuodėmes. Tavo malonei priskaitau ir viską, ko nepadariau blogo: iš tikrųjų, ko aš galėjau nepadaryti, jei mėgau dargi nenaudingą blogą darbą? Išpažįstu, kad visa man atleista — ir bloga, ką savo žarų padariau, ir ko, Tau vadovaujant, nepadariau. Argi yra žmogus, kurs, mąstydamas apie savo silpnumą, drįstų savo jėgoms priskaityti savo skaistumą bei nekaltumą, taip jog mažiau bemylėtų Tave, lyg tartum jam mažiau reikalingas būtų buvęs Tavo gailestingumas, per kurį atleidi nuodėmes tienisi, kurie grįžo pas Tave? Kas tad, Tavo pašauktas, pasekė paskui Tavo balsą ir išvengė to, ką čia skaito mane apie save patį prisimenant ir pasisakant, tegu nepasijuokia iš manęs, kad mane sergantį išgydė tas gydytojas, kuris jam suteikė malonę, kad nesirgtų, arba, geriau, kad mažiau sirgtų; todėl tegu Tave tiek pat, dargi labiau myli, kadangi mato, jog tas, kuris mane išgelbėjo iš tiek mano nuodėmių ligų, jį apsaugojo nuo paties susirgimo.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Kokios naudos turėjau aš vargšas iš to viso, ką dabar atsimindamas raudonuojau iš gėdos, ypač iš ano vogimo, kuriame mėgau patį vogimą, ne ką kita, kadangi ir jis pats buvo niekas, ir aš tuo patim dar menkesnis? Tačiau vienas pats to nebūčiau padaręs — tokią prisimenu tuomet buvus savo sielos padėtį — vienas pats jokių būdu to nebūčiau padaręs. Vadinas, buvau pamėgęs tenai dar ir bičiulystę tų, su kuriais tai padariau. Tad buvau pamėgęs ne ką kita, vien vogimą; tiesą sakant, nieko kito, nes ir ana bičiulystė yra niekas. Kas gi tad yra iš tikrųjų? Kas čia mane pamokytų? nebent tas, kuris apšviečia man širdį ir išsklaido jos tamsybes. Kam man ateina į galvą tai tyrinėti, svarstyti ir galvoti? Juk, jei tuomet būčiau mėgęs tuos obuolius, kuriuos pavogiau, ir būčiau norėjęs jais pasigardžiuoti, būčiau galėjęs ir vienas, jei to man būtų užtekę, padaryti aną neteisybę, per kurią būčiau galėjęs pasitiekti sau pasigėrėjimo, ir savo geismo niežtėjimo nebūčiau dar didinęs bendraminčių bičiulių kurstymu. Bet, kadangi tie obuoliai netiekė man pasigėrėjimo, vadinas, aš jo radau pačiame darbe, ypač kad čia būta ir nuodėmės dalyvių.

DEVINTAS SKYRIUS

Kas buvo toji sielos nuotaika ? Be jokio abejojimo, buvo jinai tiesiog perdaug biauri, ir vargas buvo man, kuris ją turėjau. Tačiau kas ji buvo? Kas supranta nusidėjimus? Tartum širdį pakutenus, ėmė mus juokas, kad apgau-name tuos, kurie nemano, jog tai darome mes, ir to labai nenori. Kodėl tad džiaugiaus tuo, kad tai dariau ne vienas? Gal ir dėl to, kad niekas lengvai nesijuokia vienas? Tiesa tai tiesa, tačiau kartais juokas paima taip pat žmones atskirus ir vienus, kai nieko kito nėra drauge, jeigu pojūčiams ar dvasiai pasitaiko kas perdaug juokinga. Bet aš anų obuoliu vienas nebūčiau vogęs, jokių būdu nebūčiau vienas vogęs. Štai Tavo akivaizdoje, mano Dieve, mano siela gyvai mini savo praeitį. Vienas pats nebūčiau atlikęs ano vogimo, kur mėgau ne tai, ką vogiau, tik tai, kad vogiau: ką vienas daryti visiškai nebūčiau mėgęs ir nebūčiau daręs. O, perdaug neprieteliška prietelyste, nesuvokiamas dvasios susiviliojime! žaidžiant ir juokais trokšti pakenkti ir norėti svetimos žalos, visiškai negeidžiant sau gauti naudos ar kitam atkeršyti, tik kai kas pasako: Eikim, padarykim! ir tave ima gėda, kad nesi begėdis!

DEŠIMTAS SKYRIUS

Kas išnarplios tą nepaprastai painų mazgą? Biaurus jisai; nenoriu juo domėtis, nenoriu jo matyti. Tavęs noriu, Teisybe ir Nekaltybe, graži ir skaisti tyra šviesa, pasotinanti, o vis alkstama! Pas Tave yra didis atilsis ir nedrumsčiamas gyvenimas. Kas į Tave įeina, įeina *į savo Viešpaties džiaugsmą*¹⁰⁾ ir nesibijos, ir labai gera jam bus Geriausiajame. Atsitraukiau nuo Tavęs ir paklydau, mano Dieve, per daug nuklydęs savo jaunystėje į šalį nuo Tavojo pastovumo, ir pačiam sau pasidariau skurdo šalim.

¹⁰⁾ Mat. 25,21

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

I Š P A Ž I N I M A I

TREČIOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Atvykau į Kartaginą ir patekau į verdanti katilą nuodėmingos meilės. Dar nemylėjau, o jau mylėjau meilę ir, jausdamas kažkokį gilesnį reikalą, nekenčiau savęs, kad taip maž teesu reikalingas meilės. Ieškojau, ką čia pamilus, mylėdamas meilę, ir nekenčiau saugumo ir gyvenimo be žabangų, kadangi mane viduje griaužė alkis, kurį buvo sukūręs vidujis maistas, Tu pats, Dieve mano; bet to alkio nejaučiau, negeidžiau negendančio maisto, ne dėl to, kad buvau jo pilnas, tik, juo buvau jo peralkęs, juo labiau bodėjaus. Todėl nebuvo sveika mano siela ir, skauduliais aptekusi, verždavosi laukan, nelaimingoji, geisdama atgovio, susidūrus su pojūtiniais daiktais. Bet, jeigu juose nebūtų buvę sielos, aš jų, žinia, nebūčiau mylėjęs. Mylėti ir būti mylimam man buvo maloniau, jeigu gėrėsiuos ir mylinčiosios būtybės kūnu. Tad draugystės šaltinį užteršdavau aistros nešvarumais ir jo tyrumą užtemdydavau pragariškais geiduliais ir vis dėlto, nors buvau biaurus ir negarbingas, iš per didelio tuštumo troškau būti įmantrus dabitą. Pulte puoliau į meilę, kurios geidžiau, kad mane pavergtų. Mano Dieve, mano gailestingasis, koks Tu geras, kad aną malonumą man stipriai pašlakstei tulžim: nes aš buvau ir mylimas, ir gėrėjas artimiausiu santykiu, ir džiaugiaus surišamas vargingais ryšiais, kad paskum plaktų

mane įkaitintomis geležinėmis rykštėmis pavydas ir įtarinėjimai, ir būgštavimai, ir pykčiai, ir barniai.

ANTRAS SKYRIUS

Gaute pagaudavo mane teatrų vaidinimai, vaizduoju daugiausia mano paties menkumą ir kurstyto kurstą mano aistros ugnį. Kodėl tenai žmogus nori jausti skausmo, žiūrėdamas į liūd nus ir tragiškus dalykus, kurių tačiau nenorėtų pats pergyventi? O vis dėlto žiūrėdamas nori pajusti skausmo, ir pats tas skausmas tiekia jam malonumo. Kas do priežastis? — vien pasigailėtina beprotystė; nes juk tie dalykai juo labiau jaudina žmogų, juo mažiau yra nuo tokių jausmų laisvas, nors, kai pats kenčia, paprastai vadinasi tai nelaimė, o kai prijaučia kitiems, — pasigailėjimas. Bet koks čia pagaliau pasigailėjimas įsivaizduotuose scenos dalykuose? Juk klausytojas čia nėra kurstomas gelbėti, tik kviečiamas pajusti skausmo ir, juo daugiau jaučia skausmo, juo palankus yra tų vaizdų autoriui. Ir, jei anos žmonių nelaimės — ar senobinės, ar išgalvotos — būtų taip vaizduojamos, kad žiūrėtojas nejustų skausmo, jis išeitų iš teatro nuobodžiaudamas ir peikdamas; o jei jaučia skausmo, jis pasilieka domėdamasis ir džiaugdamasis.

Vadinasi, mėgstama ašaras ir skausmus. Žinia, kiekvienas žmogus nori džiaugtis. Tad, ka-

dangi niekas nemėgsta būti nelaimingas, o mėgsta būti gailestingas, o šitas dalykas nėra be tam tikro skausmo — gal vien dėl šios priežasties mėgstama skausmus? Ir šitas dalykas kyla iš ano prietelystės šaltinio. Bet kur eina? kur teka? Kodėl nuteka į verdančios smalos upelį, į nuožmius biaurių geidulių sūkurius, į kuriuos pats virsta ir persimaino, savo valia atsigręžęs ir likęs išmestas iš dangiškos giedros? Tad mesim gailestingumą? Nieku būdu! Vadinas, kartais mylėkim skausmus. Tik saugokis nešvarumo, mano siela, globojama mano Dievo, mūsų tėvų Dievo, garbintino ir aukščiausio per visus amžius, saugokis nešvarumo! Tiesa, ir dabar turiu užuojautos, bet tuomet teatruose džiaugdavaus su besimylinčiais, kai jie nuodėmingai viens antru gėrėdavos, nors tai darydavo tik vaizduojamai bei žaidžiamai; o kai jie pasimesdavo, lyg užjausdamas nuliūsdavau; tačiau ir viena ir antra būdavo malonu. O nūnai labiau gailiuos besidžiaugiančio nuodėmėje, negu tariamai skaudžiai kenčiančio, kur nustojęs žalingo gėresio ir praradęs menkavertę laimę. Šita užuojauta, be abejo, tikresnė, bet čia skausmas neteikia malonumo; nes, nors yra pagiriamas už atlikimą meilės įpareigos tas, kuris užjaučia nelaimingą, tačiau kas yra nuoširdžiai gailestingas, tikrai bevelytų, kad nebūtų, ko užjausti. Nes, jei būtų (kas yra negalima) nepalankus palankumas, galėtų ir tas, kuris tikrai ir nuoširdžiai užjaučia,

norėti, kad būtų nelaimingų, kad jų galėtų pasigailėti. Vadinasi, kai kurie skausmai yra girtini, nė vienas nėra mylėtinas. Tad Tu, Viešpatie Dieve, kurs myli sielas, daug tyriau ir patvariau už mus pasigaili, kadangi joks skausmas negali Tavęs paliesti. Bet kuris žmogus tai pajėgtų?

O aš nelaimingas tuomet mėgdavau gailėtis ir ieškodavau, kad būtų ko gailėtis; svetimoje, netikroje, pantomimiškai vaizduojamoje nelaimėje man labiau tikdavo ir stipriau mane traukdavo toks vaidilos vaidinimas, kurs man ašarų išspausdavo. Argi nuostabu, kad aš, nelaiminga avis, nepakenčianti Tavo sargybos ir nuklystant išalin nuo Tavo kaimenės, likau biauriais skauduliais išbertas? Iš čia skausmų pamėgimas; nenorėjau, kad jie mane giliau perimtų — nes nemėgau pats pergyventi tuos dalykus, kuriuos mėgau žiūrėti — bet kad, girdint vaizduojamus skausmus, mane tik kasyte pakasytų; bet tai turėdavo pasėką, kaip ir nagais padraskius, uždegimą, putmenis, pūliavimą ir abuoją gedimą. Toks mano gyvenimas argi buvo gyvenimas, Dieve mano?

TREČIAS SKYRIUS

Ir sklandė iš tolo viršum manęs ištikimasis Tavo gailestingumas. Į kiek nedorybių pasinėriau ir koku šventvagišku smalsumu paskui jas pasekiau, taip jog jis nuvedė mane, Tave pametus, į pačią žemąją, neištikimybės ir žabangų pilną šėtonų tarnystą, kuriems atnašavau savo blogus darbus, — ir visuose tuose žygiuose baudė mane Tavo rykštė. Išdrįsau dargi per Tavo švenčių iškilmes tarp Tavo bažnyčios sienų pasiduoti geiduliui ir daryti sutartį mirties vaisių įsigyti: todėl ištikai mane sunkiomis bausmėmis; bet niekai jos buvo, sulyginus su mano kalte, perdaug didis Tu mano gailestingume, mano Dieve, mano išsigelbėjime nuo baisių kenkėjų, kurių tarpe klaidžiojau atkakliai savim pasitikėdamas, rengdamasis toli atsitraukti nuo Tavęs, mylėdamas savo, o ne Tavo kelius, mylėdamas nykų laisvumą.

Tos studijos, kur vadindavosi šlovingos, turėjo nustatyti sau tikslą — dalyvavimą teismų bylose: turėjau jose pasižymėti, juo pagyrimų vertas, juo suktesnis. Tokie tatai akli yra žmonės! netgi aklumu jie girias. Buvau jau pasižymėjęs retoriko mokykloj ir išdidžiai džiūgavau, ir puste pūčiaus iš pasididžiavimo, nors daug ramesnis buvau už kitus (tu žinai tai, Viešpatie) ir toli laikus nuo griaunamų žygių, kuriuos atlikdavo „griovėjai“ (tas nuožmus ir velniškas

vardas yra laikomas tartum gražaus išauklėjimo žyme) ; gyvenau jų tarpe, begėdiškai gėdėdamasis, kad nebuvau toks, kaip jie. Būdavau su jais ir kartais gėrėdavaus jų draugyste; bet visados biau rėdavaus jų darbais, t. y. jų išdykavimais, kai jie akiplėšiškai prikibdavo prie nedrąsių praeivių nepažįstamų, juos be reikalo erzindami pašaipomis ir tuo pasitiekdavo maisto piktajam savo džiaugsmui. Nieko nėra panašesnio į šėtonų darbus už šitą elgesį. Kuo tikresniu vardu juos būtų buvę galima pavadinti, kaip kad griovikais? tiesą pasakius, jie patys pirmiau buvo sugriauti ir sugadinti apgavikių dvasių, kurios slapta juos išjuokia ir suklaidina tuo patim, kuo jie mėgsta kitus pašiepti ir apgauti.

KETVIRTAS SKYRIUS

Jų tarpe aš tame neatspariame savo amžiuje mokiaus iš knygų iškalbos, kuria norėjau pasižymėti dėl tuščio ir smerktino tikslo — papataikauti žmogiškajai tuštybei, ir, eidamas paprasta mokymosi tvarka, priėjau prie knygos kažin kokio Cicerono, kurio kalba beveik visi stebis, bet dvasia — ne tiek. Anoji knyga ragina užsiimti filosofija ir vadinasi Hortensius. Ta knyga permainė ir mano nusiteikimą Tau, Viešpatie; permainė mano maldas ir mano svajones bei troškimus padarė kitoniškus. Ūmai pasidarė man menkos visos tuščios viltys; netikėtiniu širdies

karštumui ėmiau geisti išminties nemirtingumo ir pradėjau keltis — grįžti pas Tave. Tad ne liežuviui išsigaląsti, kam, kaip rodės, leidžiu motinos tiekiamąsias lėšas (ėjau tuomet devynioliktuosius metus amžiaus; tėvas jau buvo miręs prieš dvejus metus), ne liežuviui tad išsigaląsti naudojaus ana knyga, ir jinai įtikino mane pasisavinti ne kalbėjimo būdą, tik tai, ką ji kalbėjo.

Kaip karštai aš troškau, mano Dieve, kaip karštai aš troškau pakilti nuo žemės dalykų pas Tave ir nežinojau, ką manai su manim daryti. „Nes pas Tave yra išmintis“¹⁾). O išminties meilė graikiškai vadinasi filosofija, ir tąją meilę manyje kurstė anoji knyga. Yra žmonių, kurie per filosofiją suvadžioja, didžiu ir švelniu, ir padoriu vardu nudažydami bei papuošdami savo klaidas, ir beveik visus tokius žmones iš anuomet ir iš ankstybesnių laikų sužymi ir nagrinėja anas veikalas; ir pasireiškia ten anas išganomas Tavo Dvasios perspėjimas per gerąjį ištikimąjį Tavo tarną: „Žiūrėkite, kad niekas neapgautų jūsų pasaulio išmintimi ir tuščia apgaule, einant žmonių padavimu, pasaulio pradžiamokslui, ne Kristumi: nes Jame gyvena kūniškai visa Dievystės pilnybė“^{* 2)}). Ir aš tuomet — Tu žinai, mano širdies šviesa — kadangi dar nežinojau šių apaštalo žodžių, tuo vienu grožėsaus anoje knygoje,

¹⁾ Job. 12,13—16.

²⁾ Kol. 2,8—9.

kad ji ragino mane mylėti, ieškoti, pasiekti, laikytis apsikabinus ne tą ar tą sektą, bet pačių išmintį, vis tiek kokia ji būtų, — tas veikalas žiebė mane, ir aš degiau, ir vienas tik dalykas vėsino mano įkaitimą — kad ten nebuvo Kristaus vardo, kadangi tą vardą, pagal Tavo pasigailėjimą, Viešpatie, tą mano Išganytojo, Tavo Sūnaus vardą jaunutė mano širdis pagarbingai įčiulpė dar su pačiu motutės pienu ir laikė savo gilumoj, ir, kas tik buvo be to vardo, kad ir kažin kaip būtų buvę mokslinga ir išdailinta ir teisinga, nepagaudavo manęs viso.

PENKTAS SKYRIUS

Todėl pasiryžau atkreipti dėmesį į Šventąjį Raštą ir pažiūrėti, koks jis yra. Ir štai regiu dalyką, išdidiems nežinomą nei atidengtą vaikams, bet įžengiant — žemą, tolyn einant — kilnų ir paslaptimis uždangstytą, o aš nebuvo joks, kad galėčiau įžengt į jį ar nulenkt savo sprandą, sekant paskui jį; nes tuomet, kai atkreipiau dėmesį į Šv. Raštą, aš ne tai pajutau, kaip dabar kalbu, bet jisai pasirodė man nevertas nė lyginti su Tullijausi vertybe, kadangi mano pasipūtimui visai nepatiko Š. Rašto paprastumas, ir mano proto ašmenys neįstengė pasiekti jo vidaus. Tačiau juk jisai yra toks, kad auga su kūdikiais, bet man rodėsi esant per žema būti kūdikiu, ir, išsipūtęs puikybe, aš pats sau atrodžiau didis.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Tad pakliuvau į tarpą žmonių išdidžiai svaičiojančių, perdaug kūniškų ir kalbių, kurių burnoje velnio spąstai, o prisimasinamajame valgyj įmaišyta Tavo vardo ir Viešpaties Jėzaus Kristaus ir Parakleto mūsų Guodėjo Šventosios Dvasios vardo skiemenų. Tie vardai nuolat buvo jų lūpose; bet buvo tai vien garsas ir liežuvio tauškėjimas, o šiaipjau širdis tuščia ir be tiesos. Jie kalbėdavo: „Tiesa ir tiesa“, ir nuolat man ją kartodavo, bet niekur jos nebuvo juose, tik netiesą jie kalbėdavo ne tik apie Tave, kuris tikrai esi tiesa, bet ir apie šiuos pasaulio gaivalus, Tavo kūrinius, apie kuriuos net ir tiesą bekalbančiuosius filosofus turėjau aplenksti iš meilės Tau, mano Tėve, aukščiausiai gerasis, visų gražųjų daiktų grožybe. O, Tiesa, Tiesa! kaip nuširdžiai netgi tuomet mano dvasia iš pat savo gelmių dūsavo į Tave, kai anie žmonės dažnai ir įvairiai žvanginate žvangino man apie Tave vien balsu ir daugeliu dideliausių knygų. Buvo tai lėkštės, kuriose man, Tavęs išalkusiam, patiekdavo saulę ir mėnulį, gražius Tavo kūrinius, bet kūrinius Tavo, o ne Tave, ir tuos pačius ne pirmuosius. Juk dvasiniai Tavo veikalai yra pirmesni už šituos kūniškuosius, kad ir kažin kokius šviesius ir dangiškus. O aš alkau ir troškau netgi ne anų pirmesniųjų, tik Tavęs paties, Tiesa, „pas kurią nėra nevienodumo nė pasikei-

timo šešėlio“³⁾). Dar tose lėkštėse patiekdavo man puikių vaizduotės padarinių, už kuriuos jau geriau buvo mylėti šitą saulę, bent šioms akims tikrą, negu anuos netikrus įvaizdus, dvasiai apsigaudinus per akis. Tačiau valgiau, manydamas Tave valgąs; tiesa, valgiau ne godžiai, kadangi ir nebuvo skanu mano gomuriui, kaip kad Tu esi skanus — nes gi Tavęs ir nebuvo anuose tuščiuose išmisluose — ir nemaitino jie manęs, tik labiau alino. Valgis sapnyje yra labai panašus į valgį tikrajame gyvenime; tačiau miegantieji juo nepasisotina, nes tai — tik sapnas. Bet anie įvaizdai dargi nebuvo jokių būdu panašūs į Tave, kaip kad dabar esi į mane prabilęs, kadangi jie buvo kūniškos šmėklos, netikri kūnai, už kuriuos tikresni yra šitie tikrieji kūnai, kuriuos regime kūniškuoju regėjimui, taip dangiškuosius, taip žemiškuosius: matome juos, kaip kad mato gyvuliai bei paukščiai, ir jie yra tikresni, kaip kad vien tik įsivaizduojame juos. Ir vėl, tikresni yra jų įvaizdai už tai, ką iš jų spėliojame apie kažkokius dar didesnius ir begalinius daiktus, kurių iš viso nė bute nėra. Kokiais tatau tuščiais dalykais aš tuomet mitau — ir jie manęs nemaitino! O Tu, mano meile, į kurį alpdamas veržiuos, kad pasidaryčiau stiprus, nesi nei anie kūnai, kuriuos regime kad ir danguje, nei anie, kurių ten neregime, kadangi visa tai Tu sukūrei ir ne-

³⁾ Jok. 1,17.

laikai jų aukščiausiais savo kūriniais. Kaip gi tad toli esi nuo anų mano įvaizdų, įvaizdų tų kūnų, kurių visai nė būte nėra! Už juos tikresni yra įsivaizdavimai tų kūnų, kurie yra tikrumoj, o už tuos įsivaizdavimus tikresni yra esantieji kūnai, kurie tačiau — dar ne Tu. Bet nesi Tu nė siela, kuri yra kūnų gyvybė — todėl geresnė ir tikresnė yra kūnų gyvybė už kūnus — Tu esi sielų gyvybė, gyvybių gyvybė, gyvoji savim pati, ir nesimainai, mano sielos gyvybe.

Kur tuomet buvai man ir kaip toli? Toli buvau nukeliavęs šalin nuo Tavęs, negaudamas nė ankščių, kuriomis turėdavau šerti kiaules. Daug geresnės gramatikų ir poetų pasakėlės už anas apgautes! Tikrai, eilės ir daina, ir skraidančioji Medėja naudingesnė už penkis gaivalus, įvairiai nudažytus, kurie atitinką penkis tamsybių urvus, kurių nė būte nėra, o tik užmuša tikintį. Iš tikrųjų, eiles ir dainą priskaitau dar prie tikro maisto; o Medėją skraidant, nors apie tai ir dainavau, nestigavojau; nors girdėjau apie tai dainuojant, netikėjau. O anuos niekus įtikėjau, vargas man, vargas! Kokiais tatau laipsniais likau nuvestas į pragaro gelmes! juk kankinaus ir degte degiau dėl tiesos trūkumo, ieškodamas Tavęs, mano Dieve (prisipažįstu Tau, kuris pasigailėjai manęs ir tai dar ne prisipažįstančio), ieškodamas Tavęs ne proto veiksmu — kuo norėjai, kad praneščiau gyvulius — tik kūno pojūčiais. O Tu buvai giliau mano viduje už giliau-

siuosius mano vidaus dalykus ir aukščiau už viską, kas man buvo aukščiausia. Užkliudžiau aną akiplėšiškąją moteriškę, aną neišmintingąją, Salemono mįslę, sėdinčią suole prieangyj ir sakančią: „Mielai valgykit paslėptą duoną ir gerkit saldų vogtą vandenį“⁴⁾). Jinai mane sugundė, kadangi rado mane begyvenantį lauke, mano kūno akyj, ir begromulojantį tai, ką buvau akim prarijęs.

SEPTINTAS SKYRIUS

Mat, nepažinau kita, kas tikrai yra, ir mane dilginte dilgino pritarti kvailiems apgavikams, kai mane klausdavo, iš kur bloga; ar Dievas turi kūnišką išvaizdą ir auga Jam plaukai bei nagai; ar galima laikyti teisiais tuos vyrus, kur turi daug žmonių ir žudo kitus žmones, ir aukoja gyvulių⁵⁾). Nežinodamas, ką atsakyti, sumišdavau ir, eidamas šalin nuo tiesos, tardavaus einąs į ją, nes nežinojau, kad blogybė yra tik trūkumas gero, o šiaipjau jos visai nėra, kaip tikrai esančios būtybės. Iš kur galėjau įžiūrėti tai aš, kuris kūno akimis temačiau vien kūniškus daiktus, o dvasios akimis — vien įvaizdus. Nežinojau Dievą esant dvasią, neturinčią narių tam tikro ilgio ir pločio nei masės, nes juk masės dalis mažesnė yra už visą masę ir, jeigu ši yra beribė, tai jos

⁴⁾ Palyg. Patarl. 9,17.

⁵⁾ Manichiejų priekaištai krikščionims ir Š. Raštui.

dalį, apribotą tam tikrojo erdvės, yra mažesnė už visą neapribotą ir nėra visa visur, kaip kad dvasia, kaip Dievas. Ir visiškai nežinojau, kas yra mumyse tai, kuo mes egzistuojame, ir už ką Š. Rašte vadinamės sukurti pagal Dievo paveikslą.

Ir nepažinau tikrojo vidujo teismo, teisiančio ne pagal paprotį, bet pagal tobuliausią visagalio Dievo įstatymą, pagal kurį tvarkosi kraštų bei laiką papročiai, atitinką kraštus bei laikus, tuo tarpu kai jisai yra visur ir visada, o ne kitkur vis kitas arba kitu laiku vis kitoniškai; pagal kurį yra teisūs Abraomas ir Izaokas, ir Jokūbas, ir Mozė, ir Dovidas, ir visi, kuriuos Dievo lūpos yra pagyrusios. O neprityrę žmonės laiko juos neteisiais, samprotaudami žmogiškai ir visus žmonių giminės papročius matuodami pagal savo paprotį; tartum koks vyras, nenumanęs, kuri šarvų dalis kuriai kūno daliai taikoma, norėtą apsimauti blauzdine ir šalmu apsiauti ir murmėtų, kad ne visai pritinka; arba vėl — jei kokią dieną būtų paskelbta sustabdyti po pietų prekybą, o koks nors asmuo skųstų, kad jam neleidžiama ko nors pardavinėti, nors ryto metą buvo galima; arba kuriame nors name išvystų kokį tarną liečiant rankomis kokį nors daiktą, kas neleidžiama tam, kuris padavinėja gėralus, arba kad užuodžius daroma kas nors, kas draudžiama prieš stalą, — ir piktintų, kad ne visur ir ne visiems tai pat leidžiama, nors čia yra vienas butas ir viena šeimyna. Į šiuos panėši tie,

kur piktinas, išgirdę, kad kitados teisiesiems buvę kas nors leista, kas nūnai nėra leidžiama teisiesiems, ir kad aniems Dievas buvo įsakęs kitką, o šitiems — vėl kitką pagal kiekvieno laiko aplinkybes, nors ir vieni ir antri tarnavo tam pačiam teisumui; piktinas, matydami, kad tam pačiam žmogui, tą pačią dieną, tuose pačiuose namuose įvairiems nariams pritinka vis kas kita, ir vėl — koks dalykas ką tik buvo leidžiamas, o po valandos pasidarė neleistinas, arba vėl — koks nors dalykas anoj kertėj leidžiamas ar liepiamas, o kitoj gretimoj draudžiamas ir baudžiamas. Argi teisumas yra įvairus ir mainosi? Ne, tik laikai, kuriuos jis valdo, plaukia ne vienodai: tam jie ir laikai. O žmonės, kurių gyvenimas žemėj yra trumpas, neįstengdami sumegzti neištirtąsias dar priežastis, veikusiųsias praėjusiaisiais amžiais ir kitose tautose, su tomis priežastimis, kurias jau yra ištyrę, o tame pačiame kūne ar tą pačią dieną ar tuose pačiuose namuose lengvai galėdami įžiūrėti, kas atitinka kurį narį, kuriais laikais, kurias dalis ar kuriuos asmenis, — anais dalykais piktinas, o šiems pasiduoda.

To aš anuomet nežinojau, į tai nekreipdavau dėmesio; tai iš visur mušte mušdavo man į akis, o aš nematydavau. Ir giedodavau giesmes, ir nebuvot man leidžiama vartoti bet kokią pėdą ir bet kur, tik įvairiuose ritmuose vis kitaip, ir vienoj kurioj eilutėj ne visose vietose tą pat pėdą; o juk pats menas, pagal kurį giedodavau,

nebuvo įvairiose vietose vis kitoks, tik tas pats menas turėjo visus anuos dėsnius kartu. Ir nematydavau, kad teisumas, kurio laikosi geri bei šventi žmonės, daug tobuliau ir kilniau turi savyje visus savo įsakus kartu ir nė viena jo dalis nesimaino, tik, keičiantis laikams, skirsto bei įsako ne viską iš karto, bet kiekvienam atitinkama. Ir peikdavau aš, apjakėlis, doruosius tėvus, kurie ne tik naudojas esamais daiktais, kaip kad Dievas liepia ir kvėpia, bet ir, kaip Dievas apreiškia, pranašauja būsimuosius.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Argi yra kuomet nors ar kame nors neteisinga mylėti Dievą visa širdimi, visa siela ir visa mintimi ir mylėti artimą kaip save patį? Taigi, nusikaltimai, priešingieji prigimčiai, visur ir visuomet yra pasibiaurėtini ir baustini, kaip va, Sodomos gyventojų. Jeigu visos tautos tai darytų, būtų ta pačia nedorybe nusikaltusias, pagal Dievo įstatymą, kurs ne taip padarė žmones, kad jie tuo būdu savo tarpe bendrautų. Juk įžeidžiamas tas bendrumas, kuris turi mus laikyti surišęs su Dievu, kai iškrypusi aistra sutepa tą pačią prigimtį, kurią Dievas yra sukūręs. O nusikaltimų, kur priešingi žmonių papročiams, reikia vengti, destis kokie kur papročiai, kad jokie piliečio ar praeivio geiduliai neižleistų valstybės ar tautos

savitarpio nuostatų, kuriuos yra patvirtinęs paplotis ar įstatymas. Iš tiesų, nedora yra ta dalis, kuri nepritinka savo visumai. O kai Dievas liepia ką priešinga kieno nors papročiui ar sutarčiai, reikia tai daryti, nors tai niekuomet nebuvo ten daryta, o jei buvo apleista, reikia atnaujinti, o jei nebuvo nustatyta, — nustatyti. Nes, jeigu karalius turi teisę valstybėj, kurią valdo, ką nors įsakyti, ko nei prieš jį kas nors kitas, nei jis pats niekuomet nebuvo įsakęs, ir to įsakymo klausyti nėra priešinga tos valstybės bendrumos reikalui, dar daugiau — būtų priešinga neklausyti (kadangi visuotinis žmonių bendruomenės dėsnis yra klausyti savo karalių) : tad daug labiau teisių turi Dievas, visų kūrinių valdovas, kurio įsakymus reikia vykdyti be jokio svyravimo! Nes, kaip žmonių bendruomenės valdytojų eilėj mažesnysis turi klausyti didesniojo, taip Dievo turi klausyti visi.

Panašiai yra ir su nusidėjimais, kur norima pakenkti ar per užgaulę, ar per skriaudą, o abejais atvejais — ar norint atkeršyti, kaip priešas priešui, ar įsigyti kokios išviršinės naudos, kaip plėšikas iš keleivio, ar išvengti blogybės, kaip kad pakenkiama tam, kurio bijomasi, ar pavydint, kaip nelaimingesnysis laimingesniajam arba kaip tas, kuriam yra kas pasikloję, pavydi tam, kurio bijo, kad nesusilygintų su juo pačiu, arba jaučia skausmo, kad anas jau susilygino; galop — norint pakenkti vien dėl to, kad svetima ne-

laimė patiekia pasigėrėjimo, kaip gladiatorių kautynių žiūrėtojai arba kieno nors pašiepėjai bei išjuokėjai. Tos tatau yra gaivinės nedorybės, kurios gema iš trijų geidulių — vadovauti, žiūrėti, jausti — ar iš kurio vieno, ar iš dviejų, ar sykiu iš visų, ir gyvenama nedorai, priešingai trims ir septyniems įsakymams, dešimtstygėms kanklėms, Tavo dekalogui, aukščiausiasis ir saldžiausiasis Dieve. Bet kokia niekšybe galima nusikalsti Tau, kuris esi neįžeidžiamas? arba kokiais nedorais darbais nusidėti Tau, kuriam negalima pakenkti? Bet Tu baudi už tai, ką žmonės prieš save pačius padaro, kadangi ir tada, kada Tau nusideda, nedorai elgiasi su savo sielomis, ir nedorybė meluoja pati sau, arba gadindama ar iškreipdama savo prigimtį, kurią Tu sutvėrei ir sutvarkei, arba be saiko vartodama leistuosius daiktus, arba trokšdama neleistųjų tam tikslui, kuris yra priešingas prigimčiai; arba nusikalsta tuo, kad valia ir žodžiais šėlsta prieš Tave ir s p a r d o s p r i e š a k s t i n ą⁶⁾; arba kai, pralaužę žmonių draugijos ribas, džiaugias narsuoliai savo sudaromais susibūrimais ar išsiskyrimais, destis, kas jiems patinka arba juos užgauna. Ir tai įvyksta, kai nuo Tavęs atsitraukiama, gyvybės šaltini, kuris esi vienas ir tikras visumos Kūrėjas ir Valdytojas, ir iš asmeninės puikybės mylima dalį, netikra viena. Tad per

⁶⁾ Apd. 9,5.

pasižeminusį maldingumą grįžtama pas Tave, ir Tu nuvalai nuo mūsų blogą paprotį, ir pasigaili išpažįstančių nuodėmes, ir išklausai supančiuotųjų dejavimus, ir atraišioji raiščius, kuriuos buvome patys nusiviję, jeigu tik jau nebekeliame prieš Tave netikrosios laisvės ragų, būdami godūs daugiau įsigyti, o patekdami į pavojų viską prarasti, labiau mylėdami sava, negu Tave, visų gerybę.

DEVINTAS SKYRIUS

Bet tarp nedorybių ir nusidėjimų ir tiek daug neteisybių yra nuodėmių, kurias padaro besitobulinantieji, kurias teisingai sprendžiantieji ir peikia iš atžvilgio į tobulybę, ir giria iš atžvilgio į laukiamąjį derlių, kaip kad sudygusį pasėlį, likai kas yra panašu į nedorybę ar nusidėjimą, o nėra nuodėmė, kadangi nei Tavęs, mūsų Viešpaties Dievo, neužgauna, nei žmonių bendruomenės, kai tinkamu laiku esti pasitiekiami reikalingi gyvenimui daiktai, o nėra tikrai žinoma, bene iš godumo; arba vėl, kai nustatytoji valdžia baudžia ką, norėdama pataisyti, o nėra tikrai žinoma, bene geisdama pakankinti. Vadinas, daugelis veiksmų, kurie žmonėms atrodytų papeiktini, Tavo ištarme buvo pagirti, o daugelis, kur žmonės giria, Tavo ištarme esti pasmerkiami, kadangi dažnai kitokia yra įvykio išvaizda ir kitokia veikiančiojo valia, o ir nežinomos esti laiko

aplinkybės. O kai Tu ūmai įsakai ką nors nepaprasta bei nenumatyta, nors kadais esi buvęs tai uždraudęs, tada, nors to įsakymo priežastį tuo tarpu laikai paslėptą, ir nors jis yra priešingas kurios nors žmonių bendruomenės nuostatams, kas gi abejotų, begu reikia paklausyti? Nes juk tik toji žmonių bendruomenė yra teisinga, kuri Tau tarnauja. Bet laimingi, kurie žino, kad Tu esi įsakęs; nes viskas, ką Tavo tarnai daro arba reiškia, kas tam kartui yra reikalinga, arba pranašauja būsimus dalykus⁷⁾.

DEŠIMTAS SKYRIUS

To nežinodamas, išjuokdavau anuos šventuosius Tavo tarnus bei pranašus. Ką gi kita pasiekdavau, kai juos išjuokdavau, jeigu ne tai, kad Tu mane pajuokdavai, kai aš nejučiomis ir iš palengvo priėjau prie to, jog pradėjau tikėti lokius niekus, kaip kad liga skinama verkianti pieno ašaromis drauge su savo motina, figos medžiu. O jeigu tokią figą, nuskintą ne per savo, tik per kito kalnę, suvalgytų koks šventuolis, tai jis, girdi, virškintų ir paskum, dūsaudamas per maldą ir atsirūgdamas, kvėpuotų lauk angelus, netgi dalelytes Dievo! Tos dalelės aukščiausiojo ir tikrojo Dievo, girdi, būtų pasilikusios įjungtos

⁷⁾ čia kalbama apie Senojo Įstatymo patriarkų veiksmus, kurie kartais buvo figūros ar tipai Naujojo Įstatymo įvykių.

tame vaisiuje, kad jų nebūtų išvadavę išrinktojo šventojo dantys bei skilvis! Ir aš varguolis įtikėjau, kad reikia labiau gailėtis žemės vaisių, negu žmonių, kurių naudai vaisiai gema. O jeigu koks nemanichėjus išalkęs prašytų vaisiaus, tartum mirti pasmerktas atrodytų tas kąsnelis, jeigu jį jam duotume.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Ir nuleidai iš aukšto savo ranką ir ištraukei iš tos giliosios tamsos mano sielą, kadangi už mane verkė Tavęspi mano motina, Tavo ištikima tarnaitė, gailiau negu verkia motinos, kūną laidodamos. Per tą tikėjimą ir dvasią, kurią turėjo iš Tavęs, regėjo jinai mane mirusį, ir Tu išklausei ją, Viešpatie. Išklausei ją ir nepaniekei jos ašarų, kai tekėdamos vilgė žemę po jos akimis visur, kur tik ji meldavosi; Tu išklausei ją. Iš tiesų, iš kur gi tas sapnas, kuriuo ją paguodei, taip jog ji sutiko gyventi su manim ir valgyti namie su manim prie vieno stalo? o to ji buvo nebenorėjusi, nekėsdama ir baurėdamasi mano klaidos piktžodžiavimais. Jinai regėjo save bestovinčią ant kažkokios medinės linijos; ir štai beateinas pas ją puikus jaunikaitis, linksmas ir jai bešypsas, o jinai besanti nuliūdusi ir susigriaužusi. Jis paklausęs, kodėl jinai nuliūdusi ir kas dieną verkianti (paklausęs, kaip paprastai esti tokiais atvejais, norėdamas ją pamokyti, o

ne pats ką iš jos sužinoti) ; jinai atsakiusi verkianti dėl mano pražūties; tad jis liepęs jai būti ramiai ir paraginęs žvilgterėti ir pamatyti, kur jinai pati esanti, ten esąs ir aš. Žvilgterėjusi, jinai išvydusi mane bestovint šalia jos ant tos pat linijos. — Iš kur tatai, jei ne iš to, kad Tavo ausys buvo prie jos širdies, gerasis Visagalingtysis, kuris taip rūpinies kiekvienu mūsų, tartum juo vienu rūpintumeis, ir taip visais, tartum kiekvienu skyrium.

Dėl to pat tatai, kada jinai papasakojo man tą regėjimą, ir aš stengiaus jį taip išaiškinti, kad, girdi, greičiau jinai neturinti nustoti vilties pasidaryti tokia, koks aš esu, jinai tuoj pat be jokio svyravimo atkirto: „Ne! juk man pasakyta ne „kur jis, ten ir tu“, tik „kur tu, ten ir jis“. Išpažįstu Tau, Viešpatie, ką atsimenu ir kiek atsimenu, apie ką dažnai esu kalbėjęs, būtent, kad tas Tavo per motiną atsakymas, tas faktas, kad jos nesuklaidino mano klaidingas, o toks tariamai artimas tiesai aiškinimas, ir jinai taip greit pamatė, ką reikėjo pamatyti, o ko aš iš tikrųjų, prieš jai pasakysiant, nebuvo pastebėjęs: visa tai jau tuomet mane labiau sujaudino, negu pats sapnas, kuris tiek anksčiau dievobaimingai moteriškai pranešė daug vėliau busimąjį džiaugsmą,— paguosdamas ją, tuomet beskendinčią sielvarte. Iš tikrųjų, praėjo dar beveik devyneri metai, per kuriuos aš vartaliojaus aname gelmės dumble ir klaidos tamsybėse, nors dažnai bandydavau atsi-

kelti ir vis giliau pagrimzdavau; o tuo tarpu toji skaisti, dievobaiminga ir blaivi našlė, kokias Tu myli, nors jau labiau gaivinama vilties, tačiau vis uoliai verkdamas ir dejuodamas, nesiliovė per visas savo maldų valandas su ašaromis užtarinėjusi mane pas Tave, ir jos maldos ateidavo į Tavo akivaizdą⁸⁾; bet Tu leidai man vis dar braidžioti ir visai pasinerti anoj tamsoj.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Ir kitą atsakymą davei dar tuomet, kurį čia paminėsiu. Daug dalykų praleidžiu, kadangi skubu prie tų, kurie mane stipriau verčia išpažinti juos Tau. Daugelio nebeatsimenu. Antrąjį tad atsaką davei per savo kunigą, vieną vyskupą, augusį Bažnyčioj ir gerai susipažinusį su Tavo knygomis. Mano motutė paprašė jį, kad teiktus pakalbėti su manim, išsklaidyti mano klaidas ir atbaidyti mane nuo blogo, o išmokyti gero (mat, jis tai darydavo, jei rasdavo kokius tinkamus asmenis). Bet jis atsisakė, ir išmintingai pasielgė, kiek paskiau supratau. Jis pareiškė, kad aš esąs dar nepalankus pamokymui, mirkte primirkęs tos erezijos ir didžiuojąsis ta naujiena ir kai kuriais klausimėliais sukėlęs nerimo jau daugeliui neprityrusių, kaip motina buvo jam pasakiusi. „Tačiau — sako — palik jį taip; tik melskis už jį į Viešpatį. Sūnus pats beskaitydamas supras,

⁸⁾ Psal. 87,3.

kokia tai klaida ir kokia priešinga Dievui“. Kartu papasakojo tas vyskupas, kad ir jį jaunutį suklaidinta motina įdavusi manichiejams, ir jis ne tik skaitęs beveik visas jų knygas, bet ir nusirašinėjęs; tačiau, nors niekas su juo nesiginčijęs ir neįtikinėjęs, jam pačiam paaiškėję, kad tos sektos reikia labai vengti: tad ir pabėgęs. Kai jis tai pasakė, o jinai nenorėjo sutikti, tik vis spyrė, dar karščiau prašydama ir labai verkdamą, kad jis pasimatytų su manim ir pasikalbėtų, jisai, jau pradėdamas nekantrauti, atkirto: „Eik pagaliau šalin! kad tu taip gyva būtumei — negali būti, kad pražūtų tas sūnus, dėl kurio tiek štai verkta!“ Bešnekučiuodama su manim, jinai dažnai prisimindavo priėmusi anuos žodžius taip, kaip kad būtų jie pasigirdę iš pat dangaus.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
I Š P A Ž I N I M A I
KETVIRTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Per tą patį devynerių metų laiko tarpą, nuo devynioliktųjų savo amžiaus metų lig dvidešimt aštuntųjų, duodavaus suvadžiojamas ir kitus suvadžiojau, pats suklaidintas ir kitus klaidindamas įvairiuose geiduliuose, atvirai — per t. v. laisvuosius¹⁾ mokslus, o slapta — po netikru religijos vardu; čia išdidus, ten prietaringas, visur tuščias; čia gaudydamas tuščią minios garbę iki pat teatro plojimų ir poezijos lenktynių, ir rungtynių dėl šieno vainikų, iki pat vaidinimų niekniekių ir geidulių įsisiūbavimo; ten vėl geisdamas nusivalyti tuos nešvarumus tuo. kad t. v. išrinktiesiems ir šventiesiems atnešdavau valgių, iš kurių jie savo skilvio dirbtuvėje turėjo padaryti angelų bei dievų, o šie — mane išvaduoti. Ir vaikiaus tokius daiktus, ir dariau tai visa draug su savo draugais, mano ir su manim apgautais. Tepajuokie mane puikieji, kurių Tu, mano Dieve, jų pačių naudai dar nemetei žemėn ir nesutriuškina; o aš noriu išpažinti Tavo garbei savo negražumus. Leisk man, maldauju, ir padėk šiandien atmintim perbėgti praeituosius savo klaidos vingius ir atnašauti Tau šlovinimo auką²⁾. Ir kas gi aš esu be Tavęs sau pačiam? — vien tik vadas į prarają. Arba vėl — kas gi aš ¹

¹⁾ aukštesniuosius.

²⁾ Psal. 49,14.

esu, kai man gera? — vien tik kūdikis, bežindas Tavo pieną arba bemintą Tavim, kuris esi negendąs maistas. Ir kas per žmogus yra kiekvienas žmogus, kadangi yra žmogus? Bet tegu pašiepia mus tvirtieji ir galingieji, o mes, silpnieji ir vargingieji, išpažinsime Tau savo menkumą.

ANTRAS SKYRIUS

Anais metais mokiau iškalbos meno ir, aistrų nugalėtas, pardavinėjau nugalėti padedantį šnekumą. Tačiau bevėlydavau, Viešpatie, Tu žinai, turėti gerus mokinius, vadinamuosius gerus, ir be apgaulės mokiau juos apgaulių, ne kad jie jomis pasinaudotų prieš nekalto gyvybę, tik kad kartais jomis gintų kaltojo gyvybę. Ir Tu, Dieve, iš tolo matei mane beklupdinėjant slidumoj ir bežibčiojantį tirštuose dūmuose mano tikėjimą, kurį tiekiau, bemokydamas, b e m y l i n t i e m s t u š t y b ę i r b e i e š k a n t i e m s m e l o³), pats jų draugas. Anais metais turėjau vieną moteriškę, su kuria gyvenau ne vadinamoje teisėtoje moterystėje, bet kurią buvo man sudariusi neišmintinga klajūnė aistra; tačiau turėjau tik vieną ir išlikau jai ištikimas; su ja gavau patirti, kuo skiriamas moterystės sutartis, sudarytoji vaikams gimdyti, nuo geidulingosios meilės sąjungos, kurioj

³) Ps. 4,3.

vaikai gimsta dargi negeidžiami, nors jau gimę verčia save pamilti.

Atsimenu dar: kai pasiryžau stoti į lenktynes poetiškam teatro veikalui sukurti, pranešė man kažin koks žynys: kiek aš jam užmokėčiau, kad laimėčiau; bet aš pasibaisėjau tomis grasiomis apeigomis ir bjaurėdamasis atsakiau neleidžias netgi musės nužudyti dėl laimėjimo, nors gaučiau aukso karūną ir dar amžiną. Mat, jis rengęs savo tose apeigose nužudyti gyvų būtybių ir tokiu pagerbimu, rodos, pakviesti demonų man padėti. Bet ir tą blogybę atstūmiau ne iš Tavo suteikto padorumo, mano širdies Dieve; nes dar nemokėjau Tavęs mylėti, kadangi mokėjau galvoti vien apie kūnišką grožį. Tokių sapnų betrokštanti siela argi nepaleistuvauja, atstodama mano Tavę s⁴⁾), pasitiki klaidomis ir gano vėjus⁵⁾)? Bet, mat, nenorėjau, kad būtų už mane aukojama demonams, o juk aš pats save jiems aukojau per anuos savo prie-tarus. Iš tikrųjų, kas gi kita yra tas „ganyti vėjus“, kaip tik ganyti demonus, vadinas, savo paklydimais teikti jiems malonumo ir duoti jiems progos mus išjuokti?

⁴⁾ Ps. 72,27.

⁵⁾ Oz. 42,26.

TREČIAS SKYRIUS

Tad tiesiog nesiliaudavau tuos išdaigininkus, kuriuos vadina matematikais, klausinėjęs patarimų, kadangi jie nevartoja beveik jokių aukų ir nesimeldžia į jokių dvasių būrimo tikslu. Bet krikščioniškas bei tikras maldingumas nuosakiai atmeta ir smerkia ir tų žyniavimų. Nes gera yra šlovinti Tave, Viešpatie⁶⁾, ir sakyti: Pasigailėk manęs! gydyk mano sielą, nes aš Tau nusidėjau⁶⁷⁾, ir Tavo nuolaidumu nesinaudoti dar laisviau bristi į nuodėmes, bet atminti Viešpaties balsą: Štai tu pasveikai, jau nebenusidėk, kad tau neatsitiktų kas nors piktesnio^{8 9)}. Visų tų išganomųjų mokslų jie steigiasi sunaikinti, sakydami: „Iš dangaus yra nusidėjimo priežastis, kurios tu neišvengsi!“ arba: „Venuo tai padarė, ar Saturnas, ar Marsas“, — vadinasi, kad tik be kaltės būtų žmogus, tas kūnas, kraujas ir išdidūs puvėsiai, o liktų kaltas dangus ir žvaigždžių kūnėjas ir tvarkytojas. O juk tai yra kaip tik mūsų Dievas, teisingumo malonumas ir pradžia, kuris atsilyginsi kiekvienam, žiūrėdamas jo darbus⁹⁾ ir nepaniekini sutrintos ir nužemintos širdies¹⁰⁾.

⁶⁾ Ps. 91,2.

⁷⁾ Ps. 40,5.

⁸⁾ Jon. 5,14.

⁹⁾ Mat. 16,27.

¹⁰⁾ Ps. 50,19.

Buvo anuomet išmintingas vyras, puikiai ištyręs gydymo meną ir tuo labai pagarsėjęs¹¹⁾, kurs, kaipo prokonsulis, savo ranka uždėjo aną lenktynių karūną ant mano nesveikos galvos, bet ne kaipo! gydytojas, nes aną ligą Tu gydai, kurs priešinius puikiems, o nuolankiems duodi malonės¹²⁾. Argi tačiau ir per tą senį nepadėjai man ir nesiliovei gydęs mano sielą? Mat, susiartinau su juo ir labai atsidėjęs klausydavaus jo šnekų, o šios buvo savo minčių gyvumu malonios bei rimtos, nors jisai nesirūpino žodžių gražumu. Kai jis sužinojo ir iš mūsų pašnekėsių, kad aš atsidėjęs skaitau žvaigždžiažynių knygas, maloniai ir tėviškai mane perspėjo, kad jas mesčiau ir bergždžiai neaikvočiau anai tuštybei triūso nei darbo, reikalingo naudingiems dalykams. Jis sakėsi pats buvęs taip gerai pasižinęs su žvaigždžiažynių mokslu, jog jaunystėj norėjęs tą užsiėmimą pasirinkti visam gyvenimui: juk, jei supratęs Hipokratą, tai ir aną mokslą galėjęs įveikti; tačiau vėliau, metęs jį, ėmėsis medicinos vien tik dėl to, kad įsitikinęs aną mokslą esant visai klaidingą ir, kaip rimtas vyras, nenorėjęs gyventi žmonių apgaudinėjimu. „O tu — sako — savo padėjimui žmonių tarpe palaikyti mokai iškalbos, o ano apgaulingojo mokslo laikais laisva valia, ne reikalo spiriamas. Juo labiau turi tu manim tikėt, man

¹¹⁾ Vardu Vindicianus.

¹²⁾ 1 Petr. 5,5.

jį smerkiant, kadangi aš pasistengiau taip tobulai jį pažinti, jog norėjau iš jo vieno gyventi“. O kai aš jį paklausiau, kodėl gi žvaigždžiamokslis daug dalykų teisingai įspėja, jisai atsakė, kaip mokėdamas, jog tai padaręs atsitikimas, kuris veikia visur gamtoje. Juk, jeigu kas ieško kartais patarimo, atsiskleidęs kokio nors poeto puslapį, kur visai apie kitką ir kitu tikslu giedama, ir vis dėlto dažnai pasitaiko nuostabiai atitinkanti reikala eilutė, tad nereikia stebėtis — sakydavo jisai — jeigu ir iš žmogaus sielos per kažkokį aukštesnį instinktą, taip jog ir ji pati nežino, kas joje darosi, ne per pratimus, bet atsitiktinai atsiliepia koks balsas, atitinkąs klausiančiojo reikalus bei darbus.

Tuos tatau dalykus suteikė man iš jo ar per jį ir bendrais bruožais užrašė man atmintų, ko turėsiu paskiau pats ieškoti. Bet tuomet nei jis, nei mieliausiasis Nebridijus, jaunikaitis labai geras ir labai skaistus, kurs juokdavosi iš visų tų žyniavimų, negalėjo manęs įtikinti, kad juos mesčiau, kadangi mane labiau veikė pačių rašytojų autoritetas ir dar nebuvo radęs jokio tikro, kokio ieškojau, įrodymo, kad man be dvejojimo būtų aišku, jog tai, ką jie klausiami teisingai įspėja, įspėja atsitiktinai ar likimui taip lėmus, o ne per žvaigždžių stebėjimo meną.

KETVIRTAS SKYRIUS

Anais metais, kada pirmąkart pradėjau mokyti savo gimtajame miestelyj, buvau įsigijęs prietelį, mokslo draugą, neapsakomai man brangų, vienmetį ir drauge bežydintį jaunystės žiedu. Berniukas buvo su manim išaugęs ir drauge su juo buvome ėję į mokyklą ir drauge žaidę. Bet dar nebuvo jis toks prietelis (beje, ir paskiau nebuvo toks), koks esti tikras prietelis, kadangi tuokart tėra tikra prietelystė, kai Tu ja sujungi prisirišusius prie kits kito meile, mūsų širdyse išlieta šventosios Dvasios, kuri mums yra duota¹³). Tačiau maloni mum buvo toji prietelystė, prinokusi bendrų studijų kaitroj. Ir nuo tikrojo tikėjimo, kurio jaunikaitis nenuoširdžiai ir netvirtai tesilaikė, aš jį atgrėžiau į prietaringas bei pavojingas pasakas, per kurias verkė dėl manęs motina. Jau klaidžiojo draug su manąja ano žmogaus dvasia, ir manoji negalėjo be jo gyventi. Ir štai Tu, kurs vejies įkandin tuos, kur bėga nuo Tavęs, Dieve keršto ir sykiu pasigailėjimų šaltini, kuris atverti mus į save nuostabiais būdais, atėmei tą žmogų iš šio gyvenimo, kai metai tik buvo sukakę mudviejų prietelystei, malonesnei man už visus anuolaikinio mano gyvenimo malonumus.

Kas paskaičiuotų garbintinuosius Tavo darbus, kuriuos yra patyręs pats vienas savy vie-

¹³) Rom. 5,5.

name? Ką tuomet padarei, mano Dieve, ir kokia neištiriama Tavo sprendimų gelmė? Kai anas mano prietelis sirgo drugiu, ilgai gulėjo be žado, išpiltas mirštamo prakaito; jau nebebuvo vilties tad jį pakrikštijo, nors buvo be sąmonės; aš tuo nesirūpinau ir tikėjau, kad jo sielą sulaikys kūne greičiau tai, ką jis iš manęs buvo gavęs, negu tai, kas buvo daroma su jo kūnu, jam apie tai nežinant. Bet buvo visai kitaip. Prietelis atsi-
kutėjo ir pagijo. Kaip tik galėjau su juo pakalbėti — o galėjau greit, kaip tik jis galėjo, kadangi nė traukte nesitraukiau nuo jo; taip buvome prisirišę — mėginau pas jį pajuokti krikštą, tartum ir jis su manim drauge pajuoks tą sakramentą, kurį priėmė, būdamas be žado ir be sąmonės. Bet jis jau buvo sužinojęs, kad esąs pakrikštytas; tad jis taip pasibaisėjo manim, kaip koku priešu, ir nuostabiu ūmiu laisvumu įspėjo mane, kad liaučiaus jam tokius dalykus kalbėjęs, jeigu noriu būti jo prietelis. Nustebęs ir sumišęs, apramdžiau visus savo jausmus, kad jis pirma visai išgytų ir atgautų paprastąsias jėgas, o tuomet aš galėčiau su juo kalbėti, apie ką tinkamas. Bet jis liko atimtas iš mano beprotystės, kad gyventų pas Tave, mane guosdamas: po kelių dienų, manęs nesant, vėl jį užpuola drugys, ir prietelis miršta.

Koks skausmas užtemdė man širdį! Į ką pažvelgdavau, visur regėdavau mirtį. Ir tėviškė buvo man kankynė, ir tėvų namai — nuostabi

nelaimė. Ką tik su juo turėjau bendra, be jo virto man nuožmia kančia. Ieškojo jo visur mano akys ir nerado. Nekenčiau visko, kadangi jo ten nebuvo, ir jie negalėjo pasakyti: „Štai ateina“, kaip kad ateidavo, kai būdavo kur išvykęs. Pats sau pasidariau didelis klausimas ir klausdavau savo sielą, kodėl ji nuliūdus ir kodėl taip gąsdina mane¹⁴⁾; o jinai nieko nemo-kėjo man atsakyti. Jeigu sakydavau: „Turėk vil-ties Dievuje“¹⁵⁾, jinai teisingai nepaklausydavo, kadangi tikresnis ir geresnis buvo tas brangiau-siasis žmogus, kurį buvo praradusi, už tą vaiz-duoklį, į kurį jai buvo liepiama savo viltį kreipti. Vien tik verksmas buvo man saldus, ir jis užėmė mano prietelio vietą, kaip vienintelis sielos ma-lonumas.

PENKTAS SKYRIUS

Dabar, Viešpatie, tai jau yra praėję, ir laikas sušvelnino mano žaizdą. Ar galėčiau išgirst iš Tavo, kuris esi tiesa, ir prisikišti savo širdies ausį prie Tavo lūpų, kad pasakytumei man, kodėl verksmas saldus yra nelaimingiems? Gal Tu, nors ir visur esi, toli atstūmei nuo savęs mūsų skurdą ir gyveni, užsidaręs savy, o mus blaško visokie bandymai? Tačiau, jeigu ne prie pat Tavo ausų verktume, nieko nebeliktų iš mūsų

¹⁴⁾ Psal. 42,5.

¹⁵⁾ ten pat.

vilties. Kodėl gi tad, kai dejuojame, verkiamo, dūsaujame ir guodžiamės, tartum saldžius vaisius nuo gyvenimo kartumo skiname? Gal tai ten yra saldu, kad tikimės Tave išklausysiant? Tikrai taip yra maldose, kadangi jose esama troškimo nueit, kur reikiant. O kaip tame skausme, praradus prietelį, ir tame liūdesy, kurio tuomet buvau apsiaustas? Juk nesitikėjau, kad prietelis atgis, nei to prašiau: su ašaromis, vien tik skausmo kenčiau ir verkiau, nes nelaimingas buvau, praradęs savo džiaugsmą. O gal ir verksmas yra kartus dalykas, o malonumo tiekia tik tada, kai bodimės tais dalykais, kuriais pirma gėrėjomės, ir tada, kai jais baisimės?

ŠEŠTAS SKYRIUS

Kam aš tai kalbu? Dabar ne laikas klausinėti, tik išpažinti Tau kaltes. Vargšas buvau aš, ir nelaiminga yra kiekviena dvasia, suraišiota mirštamų dalykų meile, ir esti lyg plėšoma, kai juos praranda, ir jaučia tuokart savo menkumą, kurs yra jos savybė ir prieš juos prarasiant. Toks aš buvau tuomet ir verkiau karčiausiai, ir atsilsėdavau kartume. Toks nelaimingas buvau, o vis dėlto turėjau daiktą, brangesnį už aną savo prietelį, patį tą skurdujį gyvenimą; nes, nors ir būčiau norėjęs šį permainyti, nebūčiau norėjęs tačiau prarasti, ir tai labiau, negu aną, ir nežinau begu būčiau norėjęs paaukoti gyvenimą dargi už

prietelį, kaip kad skelbiama (jei ne pasaka pasakojama) apie Orestą su Piladu, kurie norėję kartu mirti už viens antrą, kadangi jiems blogiau už mirtį buvę ne kartu gyventi. Bet many buvo kilęs nežinau koks jausmas, per daug tam priešingas; buvo many ir stipriausias nenoras gyventi, ir baimė mirti. Manau taip: juo labiau aš draugą mylėjau, juo labiau neapkenčiau mirties, kuri jį man atėmė, neapkenčiau ir bijojau, kaip pikčiausio priešo, ir maniau, kad jinai ūmai nuskins visus žmones, kadangi įstengė draugą. Visai tokiam padėjime buvau, atsimenu tai.

Štai mano širdis, mano Dieve, štai viduje; matai, kad atsimenu, mano viltie, kuris mane apvalai nuo tokią jausmų nešvarumo, kreipdamas mano akis į save ir ištraukdamas mano kojas iš žabangų¹⁶⁾. Stebėjaus, mat, kaip čia tatau kiti mirtingieji tebėra gyvi, kai tas, kurį tartum nemiršiantį buvau pamilęs, tačiau numirė; ir dar labiau stebėjaus, kad aš pats tebesąs gyvas: nes juk aš buvau antras jis. Gerai yra kažkas pasakęs apie savo prietelį: pusė mano sielos¹⁷⁾. Aš jaučiau, kad mano siela ir jo siela buvo viena siela dviejuose kūnuose, ir todėl baisėjaus gyvenimu, nes nenorėjau gyventi pusiau padalytas, ir gal dėl to bijojau mirti, kad nenumirtų visas jis, kurį taip labai mylėjau.

¹⁶⁾ Psal. 24,15.

¹⁷⁾ Horac. Carm. 1,3.

SEPTINTAS SKYRIUS

O beprotyste, nemokančioji mylėti žmones žmoniškai! O kvailas žmogau, nekantriai kenčias tai, kas žmogiška! Toks buvau tuomet aš. Tad blaškiaus, dūsavau, verkiau, nerimau, ir nebuvo man posilsio, nei blaivios minties. Nešiojaus suraižytą ir kruviną savo sielą, nebenorinčią, kad ją nešiočiau, o kur ją padėti, negalėjau rasti. Negalėjo jinau rasti ramybės nei maloniuose alkuose, nei žaidimuose ar dainose, nei saldžiai kvepiančiose vietose, nei ištainginguose pokyliuose, nei minkštoj lovoj meilės glėby, pagaliau — nei poezijos veikaluose. Baisėjaus viskuo, netgi dienos šviesa, ir kas tik nebuvo tai, kas buvo jis, buvo man negera ir grasu, išskiriant dėjus bei ašaras: nes vien juose rasdavau šiokio tokio atgojaus. O kai nuo jų kas atplėsdavo mano dvasią, prislėgdavo mane sunki skurdo našta. Į Tave, Viešpatie, reikėjo kelti dvasią ir tuo ją gydyti — žinojau, tik nei norėjau, nei galėjau, ypač kad Tu nebuvai man kas pastovu ir tvirta, kai apie Tave mąstydavau, nes ne Tu tai buvai, tik tuščias vaizduoklis ir mano klaida buvo mano dievas. Jei aš bandydavau savo dvasią ten padėti, kad pasilsėtų, ji smegdavo per tuštumą ir vėl griūdavo ant manęs, ir aš palikau pats sau nelaiminga vieta, kur nei būti negalėjau, nei iš ten pasitraukti. Ir kur būtų galėjusi mano širdis bėgti nuo mano širdies? Kur būčiau galėjęs pabėgti nuo savęs

paties? Kur būčiau nesekęs paskui save pačią? Ir vis dėlto pabėgau iš tėviškės. Mat, ne taip karštai teieškodavo draugo mano akys ten, kur nebuvo pratusios jo matyti. Ir štai iš Tagastės miestelio atvykau į Kartaginą.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Laikas nėra tuščias ir ne bergždžiai banguoja per mūsų pojūčius: atlieka sieloj nuostabių darbų. Štai ateidavo jisai ir praeidavo diena po dienos ir, ateidamas ir praeidamas, palikdavo man kitas viltis bei kitus atsiminimus, ir palengva grįžo man pirmesnieji pasismaginimai, kuriems užleido vietą anas mano sopulys; bet paskui sekė, tiesa, ne kiti skausmai, tik priežastys kitų skausmų. Iš tikrųjų, iš kur lengviausiai ir į pačias mano gelmes buvo įsmigęs anas sopulys? ar ne dėl to, kad buvau liete išliejęs savo sielą į smiltis, pamilęs mirtingąjį, tarsi jis nemiršiąs? Labiausiai, žinia, mane gaivindavo ir stiprindavo kitų draugų guodžiojimai; draug su tais draugais mylėjau tai, kas paskiau buvo man brangu, ir buvo tai didžiausia tuštybė ir ilgas melas, kurio suvadžiojęs žavingumas, kutendamas klausą, nuodijo mums dvasią. Bet toji tuštybė man nemirdavo, jeigu mirdavo kurs nors mano prietelis. Buvo kitskas, kas juose labiau pagaudavo mano dvasią: šnekėtis, bendrai juoktis, kits kitam palankūs būti, drauge skaityti saldžiažodes knygas, drauge išdy-

kauti ir kits kitą pagerbti, kartais be neapykantos nesutarti, tartum žmogus su savim pačiu, ir tuo pačiu labai retu nesutarimu paskaninti nuolatinį sutarimą, kits kitą ko nors mokyti arba iš kits kito mokytis, nekantriai laukti grįžtant išvykusių, džiaugsmingai priimti grįžusius: tie ir kiti panašūs ženklai, einą iš mylinčių ir joms tuo pat atsakančių širdžių ir besireiškia pro lūpas, per liežuvį, pro akis ir per tūkstančius maloniausių judesių, tartum skeltuvu įžiebia sielas ir daro iš daugelio viena.

DEVINTAS SKYRIUS

Tai tatai mylima prieteliuose, o mylima taip, jog žmogaus sąžinė sau pačiai atrodytų kalta, jei žmogus neatsilygino meile už meilę ir palankumu už palankumą, nieko nereikalaudamas iš antrojo kūno, vien tik palankumo pareiškimų. Iš čia tas gedėjimas, jei kas numiršta, ir sopulių tamsybės, ir, pavirtus saldumui kartumu, kruvina širdis, ir, praradus mirstančiųjų gyvybę, gyvųjų mirtis.

Laimingas, kuris myli Tave, o prietelį — Tavę, o neprietelį — dėl Tavęs, nes tik tas nenustoja nė vieno brangaus asmens, kuriam visi brangūs tame, kurio nenustojamą. O kas toks yra jisai? — mūsų Dievas, Dievas, kuris padarė dangų ir žemę ir pripildo juos, kadangi pripildydamas juos padarė juos... Tavęs niekas nemi-

stoja, nebent kas pats atsitraukia; o kadangi atsitraukia, kur eina arba kur pabėga? ne kur kitur, vien — nuo Tavęs maloningo pas Tave įsirūstinusį. Iš tiesų, kur gi neranda jisai Tavo įstatymo savo bausmėje? Ir Tavo įstatymas — tiesa¹⁸⁾, o tiesa — Tu.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Kareivijų Dieve, vėl pastatyk mus; parodyk savo veidą, ir mes būsimė išgelbėti¹⁹⁾. Nes, kad ir kažin kur kreiptus žmogaus siela, visur kitur, be Tavęs, ras vien skausmų, nors ir ką gražu atrastų šalia Tavęs arba ir šalia savęs; bet ir to nė būte nebūtų, jeigu nebūtų iš Tavęs; visa tai pateka ir nusileidžia; patekėdami pradeda tartum būti ir auga, kad patobulėtų, o sutobulėję pasensta ir žūva: ir ne visa pasensta, tačiau visa pražūva. Taigi, kai atsiranda ir steigiasi būti, juo greičiau auga, kad būtų, juo labiau skuba į nebūtį. Toks yra jų būdas, ir tiek tesi jiems suteikęs: jie yra dalys daiktų, kurie yra pasaulyje ne visi vienkartiniai, tik, pasitraukdami ir stodami į kits kito vietą, sudaro visi visatą, kurios jie yra dalys. Taip susidaro ir mūsų kalba per garsinius ženklus: juk nebus ištiesos kalbos, jeigu vienas žodis, suskam-bėjęs, nepasitrauksi iš savo vietos, kad jį pakeistų

¹⁸⁾ Psal. 118,142.

¹⁹⁾ Psal. 79,4—5.

kitas. Tešlovina Tave per tuos daiktus mano siela, Dieve, viso ko Sutvėrėjau, bet teneprilimpa kūno pojūčiais prie jų, juos pamilusi. Nes juk jie eina, kur ėję,—į nebūtį, ir plėšo sielą nuodingais geiduliais, kadangi jinai nori būti ir mėgsta ilsėtis tose būtybėse, kurias myli. O jose nėra kur, nes jos nestovi: jos bėga, ir kas paseks paskui jas kūno pojūčiu? arba kas jas pagauna, kai ir čia pat jos yra? Juk negreitas tėra kūno pojūtis, kadangi yra kūno: toks jau yra jo pobūdis. Kitam kam jis tinka, kam liko pritaikintas; bet netinka jis sulaikyti dalykams, kur pro šalį skuba nuo sau nustatytosios pradžios prie nustatytojo galo. Nes Tavo žodyje, kuris juos sutveria, jie girdi: „Iš čia ir lig čia!“

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Nebūki tuščia, mano siela, ir tegu tavo tuštybės ūžesys neapkurtina širdies ausies. Klausyk ir tu: pats Žodis šaukia grįžti, ir ten yra nedrumsčiama atilsio vieta, kur nemetama meilė, jei pati nemeta. Štai anie dalykai pasitraukia, kad į jų vietą stotų kiti ir kad iš visų savo dalių susidėtų žemės pasaulis. „O aš ar atsitraukiu kur?“ sako Dievo Žodis. Ten įsikurk sau buveinę, ten pavesk saugoti visa, ką iš ten turi, mano siela, bent pagaliau pavargusi nuo apgaulių. Tiesai pavesk, ką esi gavusi iš tiesos, ir nieko neprarasi, ir pražis, kas tavy buvo aptrešę, ir

išgis visos tavo ligos, ir, kas tavy netvirta, bus pertaisyta, atnaujinta ir tvirčiau sujungta su tavim, ir nenutrauks tavęs ten, kur patys svyra, tik pastoviai bus su tavim ir tvers prie visad pastovaus ir tveriančio Dievo.

Kodėl, sugadintoji, seki paskui savo kūną? Tegu šis seka paskui tave atitaisyta. Ką tik per jį pajunti, yra vien dalis, ir nepažįsti visumos; o anos yra vien dalys, ir vis dėlto tave džiugina. Bet, jeigu tavo kūno pojūtis būtų tinkamas visumai suprasti, o nebūtų jam skirtas (tai — bausmė tau) tam tikroj pasaulio dalyj tam tikras saikas, tu pati norėtumei, kad praeitų visa, kas yra dabartyj, kad visa dar labiau patiktų tau. Juk ir tai, ką sakome, tu girdi per tą patį kūno pojūtį ir, žinoma, nenori, kad skiemenys stovėtų, tik kad praskristų, kad ateitų kili ir išgirstumei visumą. Taip yra visada su tais dalykais, iš kurių yra sudėtas koks vienetas, o anos sudedamosios jo dalys neegzistuoja visos vienkart: labiau džiugina visos, negu kiekviena skyrium, jeigu tik galima pajusti visas. Bet už visus tuos dalykus daug geresnis yra tas kuris yra padaręs viską, o Jis yra mūsų Dievas. Jis nepasitraukia šalin, nes nėra kas į Jo vietą stojas.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Jeigu patinka kūnai, šlovink už juos Dievą ir pakreipk savo meilę į jų Kūrėją, kad už tuos daiktus, kurie tau patinka, nepradėtum nepatikti Dievui. Jeigu tau patinka sielos, mylėk jas Dievuje, nes ir jos mainosi, o sujungtos su Dievu, pasidaro pastovios: o šiaip atsitrauktų ir pražūtų. Tad mylėkim jas Dievuje; pagavęs veskis pas Jį su savim, kurias tik gali, ir sakyk joms: „Jį mylėkim! Jis tai padarė ir nėra toli, nes juk ne padarė ir atsitraukė, bet visa yra iš Jo ir Jame. Štai kame gi Jis? kame justi tiesos skonis? Jis yra pačioj širdies gelmėj, o širdis atklydo nuo Jo šalin. Imkite, nusikaltėliai, į širdį²⁰⁾ ir laikykitės Jo, nes Jis jus padarė. Stovėkit su Juo — ir būsit pastovūs, nurimkite Jame

ir būsite ramūs. Kur einate į vargą? Kur einate? Gera, kurį mylite, yra iš Jo. Bet, kiek yra su Juo surišta, yra gera ir malonu, o bus teisingai kartu, kadangi visa. kas iš Jo yra, mylima neteisingai, jeigu nuo Jo atsitraukta. Ir ko jūs vis vaikščiojate sunkiais bei vargingais keliais? Nėra ten atilsio, kur jo ieškote. Ieškokite, ko ieškote, bet nėra to ten, kur ieškote. Laimingo gyvenimo ieškote mirties šalyj: nėra ten! Tikrai, kaip gali būti laimingas gyvenimas ten. kur iš viso nėra gyvenimo?!

²⁰⁾ Iza. 46,8.

Ir nužengė čion pati mūsų Gyvybė ir pašalino mūsų mirtį ir užmušė ją per savo gyvybės perteklių ir perkūno balsu sušuko, kad grįžtume iš čia pas Jį į anų slėpiningų vietų, iš kur išėjo pas mus visų pirma į mergelės iščių, kurioj susituokė su Juo žmogaus prigimtis, mirtingasis kūnas, kad ne visad pasiliktų mirtingas; o iš ten kaip jaunikis išeinąs iš savo miegamoj kambario, pasirodė pasaulyj, džiaugdamasis, kad bėgs kaip milžinas keliu²¹⁾. Iš tiesų, Jis nesitęsė, tik bėgte bėgo, šaukdamas žodžiais, darbais, mirtim, gyvenimu, nužengimu, įžengimu, šaukdamas, kad grįžtume pas Jį. Ir atsitraukė iš akių, kad grįžtume į širdį²²⁾ ir atrastume Jį. Atsitraukė ir štai čia yra. Nenorėjo ilgai būti su mumis ir nemetė mūsų. Nes atsitraukė ten, iš kur niekados nebuvo pasišalinęs, kadangi Jis sukūrė pasaulį ir buvo šiame pasaulyj ir atėjo į šį pasaulį išgelbėti nusidėjėlių²³⁾. Jam išpažįsta mano siela savo nuodėmes, ir Jis išgydo ją, nes nusidėjo Jam²⁴⁾. „Žmonių vaikai, iki kolei jūsų širdis pasilieka sukietėjus?²⁵⁾ Argi ir Gyvybei nužengus nenorite žengt į aukštį ir būt gyvi? Bet kur jūs žengiate, kai esate aukštybėse ir pakėlėte savo

²¹⁾ Psal. 18,6.

²²⁾ Iza. 46,8.

²³⁾ Jon. 1,10; 1 Tim. 1,15.

²⁴⁾ Ps. 40,5.

²⁵⁾ Ps. 4,3.

burną į dangų²⁰⁾ ? Nuženkite, kad žengtumėt į aukštį ir žengtumėt pas Dievą. Nes nukritote, žengdami į aukštį prieš Dievą“.

Pasakyk jiems tai, kad verktų verksmo klonų, ir taip juos pagauk su savim pas Dievą, kadangi iš Jo dvasios tai sakai jiems, jei sakai degdamas meilės ugnim.

TRYLIKTAS SKYRIUS

Tuomet aš to nežinojau ir mylėjau žemesnės grožybės, ir bridau į gelmę, ir sakydavau savo prieteliams: „Ar mylime ką nors, nebent gražu? Tad kas gi yra gražu? Ir kas yra gražumas? Kas mus traukia ir palenkia prie dalykų, kuriuos mylime? Juk, jeigu jie nebūtų gražios išvaizdos, jokių būdu netrauktų mūs prie savęs“. Ir įsižiūrėdavau ir pastebėdavau pačiuose kūnuose kitką esant tartum visa ir todėl gražu, kitką todėl pritinkant, kad tiksliai atitinka kitą daiktą, kaip va: dalis kūno visą kūną arba avalynė koją ir pan. Ir šitas samprotavimas, ištryškęs iš mano širdies gelmių, pripildė mano sielą — ir parašiau knygas „apie gražų ir atitinkamą“, rodos, dvejas ar trejas; Tu žinai, Dieve: nes aš pamiršau; mat, nebeturiu jų: nežinau kokių būdu jos nuklydo nuo mūsų šalin.²⁶⁾

²⁶⁾ Ps. 72,9.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Kas gi mane pakurstė, Viešpatie mano Dieve, parašyt anas knygas į Romos miesto oratorių Hierijų? Jo aš nepažinau pats, bet buvau pamilęs tą žmogų už jo mokslą, kuriuo jis buvo labai pagarsėjęs; buvau girdėjęs kai kuriuos jo žodžius, ir jie buvo man patikę. Bet jis tiko man labiau dėl to, kad jis tiko kitiems, ir jie garbino jį, stebėdamies, kad jis, kilme sirietis, pirma išsilavinęs graikų iškalboj, paskui pasidarė ir lotynų kalboj nuostabiu kalbėtoju ir buvo didis žinovas viso to, kas liečia filosofiją. Žmogus buvo šlovinamas ir mylimas iš tolo. Ar iš šlovinančiojo burnos į klausančiojo širdį įeina ta meilė? Ne; bet nuo vieno mylinčio užsidega kitas. Tad esti mylimas tas, kurs esti šlovinamas, kai tikima, jog ne apgaulinga širdim šlovina jį šlovintojas, vadinasi, kai mylįs jį šlovina.

Taip tatai mylėjau tuomet žmones pagal žmonių nuomonę, ne pagal Tavo, mano Dieve, kuri nieko nesuklaidina. Tačiau kodėl aš garbinau tą vyrą ne kaip kokį garsų vežimų lenktynininką ar liaudies palankumu pagarsėjusį kovotoją su žvėrimis, bet toli kitaip ir rimtai, ir taip, kaip būčiau norėjęs, kad ir mane garbintų? O nebūčiau norėjęs, kad mane garbintų ir mylėtų taip, kaip vaidintojus, nors ir pats juos garbindavau ir mylėdavau, bet bevelijau būti pasislėpęs, negu taip žinomas, ir verčiau būti neken-

čiamas, negu taip mylimas. Kur yra paskirstomi tie svoriai įvairių ir kita kitai priešingų meilių toje pat sieloje? Kaip tatai yra, kad aš myliu kitame tai, ko vėliai jeigu neneapkęsčiau, tad ir nesibiaurėčiau ir nestumčiau nuo savęs, kadangi juk mudu abu esame žmonės? Juk apie vaidintoją, kurs yra mūsų prigimties dalyvis, negalima pasakyti, kad ir jį mylime taip. kaip gerą žirgą myli koks žmogus, kurs, kad ir galėtų, nenorėtų būti žirgu. Vadinasi, myliu žmoguje kažką, kuo kęste nekęsčiau būti, nors esu irgi žmogus? Didė gelmė yra žmogus, kurio netgi plaukus Tu, Viešpatie, turi suskaitęs, ir nė vienas nedingsta Tavo atminty; ir vis dėlto lengviau suskaityti jo plaukus, kaip jo jausmus ir jo širdies judesius.

O anas retorius buvo tos rūšies, kurią taip mylėjau, jog būčiau norėjęs toks būti. Ir klaidžiojau pasipūtęs, ir daviaus nešamas visiems vėjams, o slapta ir visai nejaučiamai valdei mane Tu. Ir iš kur žinau ir iš kur taip įsitikinęs prisipažįstu Tau labiau mylėjęs aną retorių už jo garbintojų meilę, negu už pačius dalykus, už kuriuos jį garbino? Nes, jeigu, užuot garbinę, būtų jį peikę tie patys žmonės ir, peikdami bei paniekdami, būtų pasakoję tuos pačius dalykus, aš nebūčiau dėl jo užsidegęs nei jo pamilęs; o juk dalykai nebūtų buvę kiti nei pats žmogus kitas, tik pasakotojų jausmas kitas. Štai kur guli silpnutė siela, dar neprigludusi prie tiesos pastovumo. Kaip kad žmonėms kalbant iš jų krūtinų ban-

guoja oro srovelės, taip esti nešama ir sukinėjama, mėtoma ten ir atgal ir užtemdoma sielai šviesa, ir nebmatyti tiesos, o jinais štai čia pat. Didžiu daiktu laikiau — jei anas vyras sužinos apie mano veiklą ir mokslinius tyrinėjimus: jei jis juos pagirtų, dar labiau užsidegčiau; o jei nepagirtų, liktų sužeista mano tuščia širdis, neturinti Tavo tvirtumo. O tuo tarpu tai gražu ir tinkama, apie ką jam parašiau, mielai varčiau savo sielą, mąstydamas bei svarstydamas, ir stebėjau, kad ir nebuvo nieko, kas būtų su manimi drauge tai gyres.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Bet dar neregėjau tuose didžiuose Tavo meno kūrinuose pačios jų esmės, Visagalintysis, kuris lik vienas tedarai stebuklus²⁷⁾, ir ėjo mano siela per kūną išvaizdas nuo vienos prie kitos, ir bandžiau apibrėžti bei suskirstyti: gražu esą, kas savy pačiam turį savo patinkamumo šaltinį, o pritinkama esą, kas patinką, kai esą prie kito pritaikinta, ir visa tai rėmiau kūniškais pavyzdžiais. Tada kreipiausi prie sielos prigimties; bet klaidingoji nuomonė, kurią turėjau apie dvasinius dalykus, neleido man išvysti tikrosios. Ir pulte puolė į akis pati tiesos jėga, o aš kreipiau virpančią dvasią šalin nuo nekūniško da-

²⁷⁾ Psal. 71,18.

lyko prie linijų ir spalvų ir papampusių dydžių ir, kadangi negalėjau to viso matyti sieloj, maniausiai negalįs matyti savo sielos. Ir, kadangi aš dorybėj mėgau laiką, o nedorybėj nekenčiau netaikos, anos žymę nustačiau vienybę, o šios — tam tikrą suskilimą; anoj vienybėj, man rodės, yra išmintinga dvasia ir tiesos bei aukščiausios gerybės prigimtis, o šiame neprotingo gyvenimo suskilime aš vargšas maniau esant kažin kokios aukščiausiosios blogybės substanciją bei prigimtį, kuri ne tik esanti substancija, bet tiesiog gyvybė, ir vis dėlto nesanti iš Tavęs, mano Dieve, iš kurio yra viskas. Ir aną vadindavau „monada“, tartum kokią be jokios lyties dvasią, o šią, pats nežinodamas ką sakau, vadindavau „diada“, — pyktį nuožmiuose veiksmuose, kūno užsidegimą nepadoriuose darbuose. Nes dar nebuvau sužinojęs nei išmokęs, kad nei jokia substancija nėra blogybė, nei pati mūsų dvasia nėra aukščiausia bei nesimainoma gerybė.

Kaip kad nuožmūs veiksmai yra, jei nevykęs yra anas sielos jausmas, kurs yra įsisiūbavęs, ir išdidžiai bei audringai mėtos; kaip kad nepadorūs darbai yra, jei nesuvaržytas yra anas sielos geismas, kuriuo yra semiami kūniškieji džiugesiai: taip ir klaidos bei neteisingos nuomonės sutepa gyvenimą, jei pati protingoji dvasia turi trūkumą. Tokia buvo tuomet ir mano dvasia, kai aš nežinojau, jog reikia ją apšviesti kita šviesa, kad pasidarytų tiesos dalyve, kadangi jinai

nēra pati tiesos prigimtis, kadangi Tu, Viešpatie, suteiki žiburiui šviesos; mano Dieve, apšviesk mano tamsybes²⁸⁾ ir iš Tavo pilnybės mes visi ėmėme malonę po malonės²⁹⁾, nes Tu esi tikroji šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį³⁰⁾, kadangi Tavyje nėra nevienodumo nei pasikeitimo šešėlio³¹⁾.

Bet aš bandžiau pakilti prie Tavęs, tik Tu stūmei mane nuo savęs šalin, kad paragaučiau mirties, nes Tu priešiniesi puikiems³²⁾. O kas bėra išdidesnio, kaip kad aš iš nuostabios beprotystės teigiau esąs natūraliai tai, kas Tu esi? Mat, kadangi buvau kintanti būtybė ir per tat man buvo aišku, jog protingas būti noriu kaip tik dėl to, kad iš prastesnio pasidaryčiau geresnis, bevelijau tačiau netgi Tave manyti esant kintantį, negu save patį esant ne tai, kas Tu esi. Tad stūmei šalin ir priešinais pasipūtusiam mano atkaklumui; o aš vaizduodavaus kūniškas formas ir, pats būdamas kūnas, kaltinau kūną, ir, pats klaidžiojanti dvasia, negrižau pas Tave, ir klaidžiodamas paklydau tarp tokių dalykų, kurių nėra nei Tavyj, nei manyj, nei kūne; tuos da-

²⁸⁾ Psal. 17,29.

²⁹⁾ Jon. 1,16.

³⁰⁾ Jon. 1,9.

³¹⁾ Jok. 1,17.

³²⁾ 1 Petr. 5,5.

lykus kūrė man ne Tavo tiesa, lik mano tuštybė išgalvojo juos pagal kūniškąjį pasaulį; ir sakydavau aš mažutėliams Tavo ištikimiesiems, savo bendrapiliečiams, iš kurių tarpo, pats nesižinodamas, buvau lyg ištremtas, sakydavau jiems plepiškai ir nevykusiai: „Kodėl gi klysta siela, kurią padarė Dievas?“ O nenorėjau, kad mane paklaustų: „Kodėl gi klysta Dievas?“ Ir verčiau teigiau, kad nesimainančioji Tavo substancija būtinai turinti klysti, užuot prisipažinęs, kad manoji kintančioji tyčiomis išklydo iš kelio ir už bausmę paklydo.

Buvo man sukakę 26 ar 27 metai, kai parašiau anas knygas, vartydamas savy kūniškus pavidalus, triukšmingai bylojančius mano širdies ausims, kuriomis stengiausi, saldžioji Tiesa, nugirsti viduję Tavo melodiją, mąstydamas apie gražų bei atitinkamą, geisdamas būt pastovus ir girdėti Tave, ir giliai džiaugtis Sužieduotinio balsu; bet negalėjau, nes mano klaidos balsai veržte veržė mane lauk, o mano išdidumo sunkumas traukė mane į gelmes: mat, nedavei man išgirsti džiaugsmą ir linksmybę ir nesidžiaugė kaulai, kurie nebuvo nužeminti³³⁾.

³³⁾ Psal. 50,10.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Ir ką man padėjo tai, kad, sukakus man beveik 20 metų, vienas pats perskaičiau; ir supratau patekusį man į rankas vieną Aristotelio rašinį vardu „Dešimt kategorijų“? Mano mokytojas Kartaginos retorius ir kiti laikomieji mokytais minėdavo to veikalo vardą išdidžiai išpūtę skruostus, o aš kibte prikibęs išsižiojęs klausydavau, tartum kažin ko didžio ir dieviško. Kai apie tą veikalą pakalbėjau su tais, kurie sakydavosi vos-ne-vos supratę tą dalyką, aiškinant mokymosiems mokytojams ne vien žodžiu, bet ir daugeliu brėžinių smėlyje, nieko kito ir jie negalėjo man pasakyti, tik tai, ką aš sužinojau, skaitydamas tą veikalą vienas pats pas save. Ir man rodės, kad jis gana aiškiai kalba apie substancijas, kaip štai žmogus, ir kas yra jose, kaip va žmogaus figūra (koks jis yra) ir jo aukštis (kiek pėdų aukščio), arba giminystė (kieno jis brolis), arba kur jisai yra, arba kada gimęs, arba stovi ar sėdi, ar apsiavęs, ar ginkluotas, daro ką ar kenčia ir visa, ko begalės randama tose devyniose giminėse, kurių keletą pavyzdžiui paminėjau, arba pačioje substancijos giminėje.

Ką gi tai man padėjo? dargi pakenkė. Manydamas, kad visa, kas tik yra, yra aprėpta anų dešimt predikamentų, aš ir Tave, mano Dieve, paprastą ir nekintamą, bandžiau taip suprasti, lyg kad ir Tu būtum subjektas savo didybei ar gražybei,

taip jog jos esančios Tavy, kaip subjekte, tartum kūne; tuo tarpu Tu pats esi ir savoji didybė, ir savoji gražybė, o kūnas ne per tai yra didis ar gražus, per ką yra kūnas, kadangi, nors būtų ne toks didis ir ne toks gražus, vis tiek būtų kūnas. Klaida buvo tai, ką apie Tave mąščiau, ne tiesa, ir mano menkystos įsivaizdavimai, ne Tavo laimingumo pagrindai. Buvai įsakęs — ir taip darėsi many, kad ž e m ė ž e l d i n o m a n e r š k ė č i u s i r u s n i s³⁴), ir per vargą priėjau prie savo duonos.

Ir ką man padėjo, kad aš, nedoriausiasis blogųjų geidulių vergas, pats perskaičiau ir supratau visas, kurias tik galėjau perskaityti, vadinamąją laisvąją; meną knygas? Ir džiaugiaus jomis, ir nežinojau, iš kur yra tai teisinga ir tikra, kur yra jose. Mat, turėjau atsukęs nugarą į šviesą, o veidą — į tai, kas apšviečiama; tad ir pats mano veidas, kuriuo žiūrėjau į apšviestuosius dalykus, liko neapšviestas. Visa, ką be didelio sunkumo, be jokio mokytojo supratau apie iškalbos meną, apie figūrą matavimą, apie muziką bei aritmetiką, — Tu žinai, Viešpatie mano Dieve, kadangi ir supratimo greitumas, ir įžvelgimo aštrumas yra Tavo dovana; bet aš neaukojau Tau iš to auką; tad visa tai išėjo man ne į naudą, bet greičiau. į pražūtį, kadangi tokią gerą dalį savo turto pasistengiau pasilaikyti savo valdžioj ir n e l a i -

³⁴) Prad. 3,18.

k i a u s a v o s t i p r y b ė s p a s T a v e³⁵⁾, tik išskeliavau nuo Tavęs į tolimą šalį³⁶⁾ išeikvoti savo dalies paleistuvėms — geiduliams. Iš tiesų, ką padėjo geras daiktas man, nesinaudojančiam juo gerai? Nes tik tuokart pajusdavau, jog anuos mokslus netgi uolūs bei gabūs asmens tik vargais negalais supranta, kai mėgin-davau jiems juos išdėstyti, ir labiausiai vykęs būdavo iš jų tas, kuris ne perdaug lėtai sekdamas mano dėstymą.

Bet ką tai padėjo man, bemanančiam, kad Tu, Viešpatie Dieve Tiesa, esąs šviesus begalis kūnas, o aš — dalelytė to kūno? Per didelis perkrypimas! Bet toks buvau ir nesigėdžiu, mano Dieve, Tau išpažinti suteiktuosius man pasigailėjimus ir šauktis į Tave: juk nepasigėdėjau tuomet pareikšti žmonėms savo piktžodžiavimus ir loti ant Tavęs. Tad ką man tuomet padėjo gabumas, kurs lengvai suprato anuos mokslus, ir tiek painių veikalų, kuriuos išsiaiškinau be jokio žmogaus-mokytojo pagalbos, kai taip negražiai ir šventvagiškai gėdingai klydau dievobaimingumo moksle? Arba ką taip jau pakenkė Tavo mažutėliams jų ne toks greitas išmanymas, kai jie neatsitraukė toli nuo Tavęs, taip jog Tavo bažnyčios lizde saugiai augino sau plunksnas ir meilės sparnus stiprino sveiko tikėjimo maistu?

³⁵⁾ Psal. 58,10.

³⁶⁾ Luk. 15,13.

O, Viešpatie, mūsų Dieve! tegu viliamės, Tavo sparnų pridengti!³⁷⁾ gink mus ir nešk mus! Tu nešiosi, Tu nešiosi mus ir mažučius, ir ligi žilo plauko nešiosi Tu mus, kadangi, kai Tu esi mūsų stiprybė, jinais tik tuokart yra stiprybė, o kai jinais yra vien mūsų stiprybė, tuokart jinais iš tikrųjų yra silpnybė. Pas Tave visada gyvena mūsų gerybė ir, kadangi nuo ten atsikreipėme, iškrypome. Tegau jau atvirstame Tavęsi, Viešpatie, kad neišvirstume, nes gyvena pas Tave be jokio trūkumo mūsų gerybė, kuri esi Tu pats, ir nesibijome, kad nebūtų kur sugrįžti, kadangi buvome iš ten iškritę; o ir mūsų nesant, negriūva mūsų namas, Tavo amžinybė.

³⁷⁾Palyg. ps. 62,8; 16,8.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

I Š P A Ž I N I M A I

PENKTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Priimki mano prisipažinimų auką iš mano lūpų, kurias padarei ir paragintai išpažinti Tavo vardą, ir išgydyk visus mano kaulus, ir tegu sako: Viešpatie, kas Tau lygus?¹⁾ Kas Tau siunčia savo išpažinimus, tu nesuteikia Tau žinių, kas jame dedas, kadangi Tavo žvilgio nesutūri uždara širdis nei Tavo rankos nesulaiko žmonių kietumas: Tu ištirpdai jį, kada tinkamas, ar pasigailėdamas, ar keršydamas, ir nėra, kas galėtų pasislėpti nuo Tavo karščio^{1 2)}. Bet tegu Tave garbina mano siela, kad mylėtų Tave, ir tegu išpažįsta Tau Tavo pasigailėjimus, kad pagarbintų Tave. Netyli ir nesiliauja Tave garbinę visi Tavo kūriniai: nei kiekvieno žmogaus dvasia per lūpas, į Tave nugręžtąsias, nei gyviai, nei negyvieji kūnai per lūpas tų, kurie juos stebi, — kad pakiltų į Tave iš nuovargio mūsų siela, remdamasi tuo, ką esi padaręs, ir pereidama pas Tave, kuris tai stebuklingai esi padaręs: o ten — atgojus ir tikroji tvirtybė.

¹⁾ Palyg. ps. 34,10.

²⁾ Ps. 18,7.

ANTRAS SKYRIUS

Tegu eina, tegu bėga nuo Tavęs neramūs neteisieji! Tu matai juos ir atskiri šešėlius, ir štai gražu yra su jais visa*), o jie patys — biau rū. Ką jie Tau žalos padarė? arba kuo pažemino Tavo karalystę, kuri yra teisi ir beydė nuo dangaus iki paskutiniųjų daiktų? Ir kur jie pabėgo, kai bėgo nuo Tavo veido? Arba kame Tu jų nerastum? Bet vis tik pabėgo, kad neberegėtų Tavęs, kurs regi juos, ir apjakę kaip tik atsidurtų į Tave — kadangi Tu nemeti nė vieno daikto, kurį esi padaręs — atsidurtų į Tave neteisūs ir susilauktų teisingos kankynės, pasitraukdami šalin nuo Tavo švelnumo ir atsidurdami į Tavo tiesumą ir puldami į Tavo agnumą. Mat, nežino, kad esi visur, kad Tavęs neapriboja jokia vieta, ir kad Tu vienas esi greta su tais, kurie toli atsitraukia nuo Tavęs. Tad tegu atvirsta ir ieško Tavęs, kadangi Tu nesi palikęs savo kūrinių taip, kaip jie paliko savo Kūrėją. Tegu jie atvirsta patys — ir štai ten esi Tu jų širdy, širdy prisipažįstančių Tau ir puolančių Tavęsi, ir verkiančių Tavo prieglobsty po savo sunkių kelionių. O Tu švelniai šluostai jų ašaras, o jie dar labiau verkia ir džiaugias bevėrkdami, kadangi tai Tu, Viešpatie, o ne koks žmo

*) kaip gražiam paveiksle, kur yra pavaizduoti ne vien daiktai, bet ir jų šešėliai. Ve ..

gus, kūnas bei kraujas, tik Tu, Viešpatie, kursai juos sukūrei, atgaivini, paguodi. Ir kur gi aš buvau, kai Tavęs ieškojau? Tu buvai priešais mane, o aš buvau ir nuo savęs paties atsitraukęs šalin ir negalėjau savęs paties atrasti: tad juoba Tavęs !

TREČIAS SKYRIUS

Dabar pasakoju savo Dievo akivaizdoje apie anuos dvidešimt devintuosius savo amžiaus metus. Jau buvo atvykęs į Kartaginą vienas manichiejų vyskupas, vardu Faustas, pavojinga šėtono kilpa, ir daugelį jis sugaudavo maloniais savo iškalbos monais. Nors aš jį ir girdavau, tačiau jau skirdavau jį nuo tikrumo tų dalykų, kuriuos trokšte troškau gerai pažinti, ir nežiūrėjau, kokiame kalbos indelyj, tik kokių žinių man valgyti tiekia anas jų garbinamasis Faustas. Jau anksčiau buvo pasiekęs mane garsas, kad jis — didis žinovas visų garbiųjų mokslų, o ypačiai išsilavinęs laisvuosiuose menuose. Kadangi buvau skaitęs daugelį filosofų raštų ir gerai tebeatsiminiau, kai ką lyginau su anomis ilgomis manichiejų pasakomis, ir tikėtinesni man atrodė dalykai, pasakytieji anų vyrų, kurie tiek įstengė žinoti, kad galėjo vertinti pasaulį, nors visai neatrado jo Viešpaties³⁾. Nes kilnus esi, Viešpatie,

³⁾ Išm. 13,9.

ir žiūri į žemus dalykus, o aukš-
tus iš tolo pažįsti⁴), ir prisiartini vien
prie tų, kurių širdis sutrinta, ir nesiduodi ran-
damas išdidiems, net jeigu jie smalsiu prityrimu
skaičiuotų žvaigždes bei smiltis ir matuotų
žvaigždžių erdves, ir sektų žvaigždžių kelius.

Jie tiria tai visa savo protu bei gabumu, kurį
Tu jiems davei, ir daug dalykų surado bei pranešė
prieš daugel metų, kaip štai: užtemimus
švyturių — saulės bei mėnulio — kurią dieną
bus, kelintą valandą, kuri dalis užtems; ir skai-
čiuodami jie neapsiriko. Ir taip ir įvyko, kaip
jie buvo pranešę; ir jie surašė ištirtuosius dės-
nius, ir šiandien juos skaito kiti, ir pagal juos
praneša, kelintais metais, kuriame metų mėnesy,
kelintą mėnesies dieną, kelintą dienos valandą,
kuri mėnulio ar saulės dalis užtems. Ir taip ir
įvyks, kaip kad pranešama. Ir stebis tuo žmo-
nės, ir atsipeikėt negali tie, kurie tų dalykų ne-
žino, o kurie žino — džiūgauja ir didžiuojas; iš
bedieviško išdidumo atsitraukdami nuo Tavo
šviesos ir užtemdami, tiek iš anksto numato
įvyksiant saulės užtemimą, o toj valandoj savo
užtemimo neregį — nes jie neieško su religinga
nuotaika, iš kur jie turi tą proto jėgą, su kuria
atlieka anuos tyrinėjimus — o radę, kad Tu juos
esi padaręs, neatiduoda patys savęs Tau, kad Tu
saugotum juos, kuriuos esi padaręs, ir dėl Tavęs
nenužudo savęs tokių, kokius patys save padarė,

⁴) Palyg. ps. 137,6.

ir neužmuša savo iškilimų, kaip paukščių, ir, kaip jūrės žuvų, savo smalsumo, su kuriuo vaikščioja slėpiningais gelmės takais, ir savo paleistuvavimų, kaip lauko galvijų, kad Tu, Dieve, ryjančioji ugnis, sunaikintum mirusius jų rūpesčius, iš naujo juos sutverdamas nebemirštamai.

Bet jie nežino kelio, Tavo žodžio, kuriuo Tu sutvėrei tai, ką jie skaičiuoja, ir tuos pačius, kurie skaičiuoja, ir tą pajautą, per kurią jie pastebi tai, ką skaičiuoja, ir protą, kuriuo skaičiuoja; ir Tavo išminčiai nėra skaičiai ⁵⁾). O pats Viengimis pasidarė mums išmintim, teisumu, pašventinimu ⁶⁾) ir liko palaikytas vienu iš mūsų tarpo ir užmokėjo mokestį ciesoriui ⁷⁾). Nežino to kelio, kuriuo galėtų nuo savęs nueiti pas Jį ir per Jį pakilti pas Jį. Nežino to kelio ir tariasi esą aukšti sulig žvaigždėmis ir šviečią, o štai krito ant žemės, ir neišmintinga jų širdis aptemo ⁸⁾). Daug tiesos sako apie sutvėrimus, o pačios Tiesos, sutvėrimų Kūrėjo, neieško maldingai ir todėl neranda; o jei randa, tai, pažindami Dievą, jie negarbina Jo kaipo Dievo ir nedėkoja, savo mintyse pasidaro tušti ⁹⁾) ; sakosi esą protingi, sau priskai-

⁵⁾ Palyg. ps. 146,5.

⁶⁾ Pat. 1 Kor. 1,30,

⁷⁾ Mat. 22,21.

⁸⁾ Rym. 1,21.

⁹⁾ Palyg. Rym. 1,21.

tydami, kas Tavo, o per tai stengiasi, kaip nelemčiausi apjakėliai, netgi Tau primesti tai, kas yra jų, būtent — sudedami melus į Tave, kurs esi Tiesa, ir pamainydami nemirtingojo Dievo garbę mirtingo žmogaus, net paukščių ir keturkojų ir slankiojančių gyvių paveikslo panašumu¹⁰). Pamaino Tavo tiesą melu ir garbina bei tarnauja verčiau sutvėrimams, negu Kūrėjui.

Tačiau buvau įsidėjęs daug ir teisingų pasakymų apie pačius sutvėrimus; įrodymą tiekė man skaičiai, laikų tvarka ir regimi žvaigždžių liudijimai; lyginau tai su Manichiejaus teigimais, kurių jis daug prirašė apie tuos dalykus, daugkalbiškai kliedėdamas, ir neradau, kuo pagrindžiamos saulėgražos bei lygiosios dienos-naktys, nei dangaus žiburių užtemimai, nei kitskas panašu, ką buvau išmokęs šio pasaulio išminties knygoje. O ten man buvo liepiama tikėti ir gana, nors liepiamieji dalykai nesutiko su anais pagrindimais, kurie buvo patikrinti skaičiavimais bei mano paties stebėjimais, ir buvo toli gražu ne panašu.

¹⁰) ten pat 1,23.

KETVIRTAS SKYRIUS

Viešpatie, tiesos Dieve, argi kiekvienas, kur tai žino, jau ir patinka Tau? Nes nelaimingas yra žmogus, kuris tai visa žino, o Tave nepažįsta; priešingai, laimingas, kuris Tave pažįsta, nors anų dalykų ir nežinotų. O kuris pažįsta ir Tave, ir anuos dalykus, yra laimingesnis ne per anuos, tik per Tave vieną yra laimingas, jeigu, Tave pažindamas, garbina Tave, kaip Tave, ir dėkoja, ir nepasidaro tuščias savo mintyse. Iš tiesų, geresnis yra tas, kuris žinosi turįs medį ir dėkoja Tau, kad pavedei jį jam naudotis, nors ir nežinotų, kiek pėdų jis turi aukščio arba kiek plačiai išsiskėtęs, negu tas, kuris medį išmatuoja ir suskaito visas jo šakas, o neturi to medžio nei pažįsta jo Kūrėją, nei myli. Taip ir tikįs žmogus, kurio yra visas šis turtingasis pasaulis, ir kuris, tartum nieko neturėdamas, viską turi, laikydamasis Tave, kuriam tarnauja visa: nors jis nežinotų, kaip sukas šiaurinės žvaigždės žvaigždynas, tačiau neprotinga abejoti, begu jis yra geresnis už dangaus matuotoją bei žvaigždžių skaitytoją ir elementų svarstytoją, pamirštantį Tave, kuris sutvarkei visa, žiūrėdamas saiko ir skaičiaus, ir svarumo¹¹⁾.

¹¹⁾ Išmin. 11,21.

PENKTAS SKYRIUS

Bet kas gi prašė kažin kokį manichiejų parašyti dargi apie tuos dalykus, kurių ir nežinant buvo galima išmokti dievobaimingumo? Juk esi pasakęs žmogui: štai Viešpaties baimė tai yra išmintis¹²⁾. Anas vyras būtų galėjęs šios nežinoti, nors anuos dalykus būtų puikiai žinojęs; o kadangi jisai jų nežinojo — o vis tik begėdiškiausiai drįso mokyti — tai visiškai nebūtų galėjęs pažinti išminties. Nes juk pasaulio tuštybė yra pasigiriamai skelbti anuos dalykus, netgi ir žinant juos, o dievobaimingumas yra garbinti Tave. Nuo to atsitraukęs, tas vyras plačiai kalbėjo apie anuos dalykus tik tam, kad tikrieji tų dalykų mokovai jį sugautų ir tuo būdu žmonės aiškiai sužinotų, kiek jis tenusimano apie kitus dalykus, kurie yra slaptingesni. Mat, jis nenorėjo, kad jį mažu laikytų, tik stengėsi įtikinti, kad jame esanti su visu savo orumu pati šventoji Dvasia, Tavo tikinčiųjų guodėja ir turtų tiekėja. Taigi, kai jį sugavo pasakius klaidingų dalykų apie dangų bei žvaigždes, apie saulės bei mėnulio judėjimus, nors tai nėra religijos mokslo dalis, tačiau buvo gana aišku jo drąsius teigimus buvus šventvagiškus, kadangi jisai tuos ne tik savo nepažintus, bet dargi klaidingus dalykus skelbė su tokiu beprotišku puikybės tuštumu, jog stengėsi priskaityti juos sau, lyg kad dieviškam asmeniui.

¹²⁾ Job. 28,28.

Kai girdžiu tą ar kitą kurį nors krikščionį brolių nežinant tų dalykų ir painiojant juos su kitą kitu, kantriai žiūriu į tą savotiškai bema-
nantį žmogų ir matau, kad jam tai nekenkia, kadangi jisai apie Tave, Viešpatie, visų daiktų Kūrėjau, nemąsto neprideramų dalykų, jeigu kartais ir nežino kokio kūniško kūrinio padėčių bei savumų. O kenkia, jeigu mano tai priklausant prie pačios maldingumo mokslo formos ir perdaug atkakliai drįsta tvirtinti tai, ko nežino. Bet ir tokį silpnumą pakenčia motina meilė tikėjimo kūdikystėje, iki naujas žmogus pasiekęs pilną žmogaus subrendimą, ir nebegalės jo nešioti kiekvienas mokslo vėjas¹³⁾. O jeigu mokytojas, steigėjas, vadas ir viršininkas tų, kuriems jis anuos dalykus įkalbinėja, drįso dėtis toks, jog jo sekėjai tarias seką ne bet kokių žmogum, tik šventąją Tavo Dvasia, — kas gi netartų reikiant baisėtis ir toli šalin mesti tokią beprotystę, jeigu tik būtų įrodyta, kad tas mokytojas yra pasakęs klaidingų dalykų?

Tačiau dar nebuvo aiškiai sužinojęs, ar ir pagal jo mokslą galima išsiaiškinti kaitaliojimusi ilgesnių ir trumpesnių dienų bei naktų ir pačios nakties bei dienos, ir dangaus žiburių užtemimus, ir kitką panašų, ką buvau radęs kitose knygose. Jeigu kartais būtų besą galima, aš nebeži-

¹³⁾ Efez. 4,13—14.

nočiau tikrai, ar taip iš tikrųjų tie dalykai yra sutvarkyti, ar anaip, bet, norėdamas įsitikinti, aš aukščiau pastatyčiau to vyro autoritetą dėl jo tariamojo šventumo.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Ir beveik per anuos devynerius metus, per kuriuos aš, dvasia klajūnas, klausiaus jųjų, per daug įtemptu ilgesiu laukiau atvykstant ano Fausto. Mat, kiti manichiejai, su kuriais man buvo atsitikę susidurti, ir kurie nestengdavo atsakyti į mano užduodamus klausimus apie tokius dalykus, žadėdavo man jį: kai jis atvyksiąs, ir aš su juo pasikalbėsiąs, jis man labai lengvai ir iki paskutinio mazgo išnarpliosiąs tuos ir, jei kartais jį klausčiau, dar ir sunkesnius klausimus.

Taigi, kai jis atvyko, patyriau jį esant žmogų mielą, malonų paklaustyti, kuris daug maloniau plepa apie tuos pačius dalykus, kuriuos ir kiti manichiejai skelbia. Bet argi galėjo nutildyti mano troškulį tas, kad ir labai padorus, padavėjas brangių taurių? Jau tokių dalykų buvo prisisotinusios mano ausys, ir man neatrodė geresni tie dalykai dėl to, kad geriau buvo sakomi, nei teisingi dėl to, kad iškalbingi, nei siela išmintinga dėl to, kad atitinkamas veidas ir puošni iškalba. O tie, kurie man tą Faustą žadėjo, nebuvo geri dalykų svarstytajai, ir Faustas atrodė jiems išmintingas ir protingas dėl to, kad džiū-

gino juos savo iškalba. O aš žinojau esant ir kitos rūšies žmonių, kurie laiko įtartina netgi tiesą ir nenori su ja sutikti, jeigu ji skelbiama puošnia ir žodinga kalba. O mane jau buvai pamokęs, mano Dieve, nuostabiais ir slėpininiais būdais, ir dėl to tikiu, kad Tu mane pamokei, kadangi tai yra tiesa, ir, be Tavęs, nėra jokio kito tiesos mokytojo, vis tiek kur ir iš kur būtų jinai sušvitėjusi. Tad buvau jau iš Tavęs išmokęs, jog ne dėl to kas nors turi atrodyti tiesa, kad iškalbingai pasakoma, ne dėl to netiesa, kad nedailiai skamba lūpų ženklai; ir vėl, ne dėl to tiesa, kad nenuodailintai išreiškiama, nei dėl to netiesa, kad blizganti yra kalba, bet taip pat išmintis bei kvailybė, kaip ir valgiai naudingieji bei nenaudingieji: žodžiais puošniais ar nepuošniais, kaip ir indais miestiskais ar sodietiskais, galima patiekti abejus valgius.

Vadinas, mano godumas, kuriuo taip ilgai buvau laukęs ano žmogaus, gėrėjosi, tiesa, kalbėtojo motais ir jausmingumu, ir tais žodžiais, kur būdavo tokie atitinkami ir taip lengvai pasišaudavo, reikiant apvilkti mintis; gėrėjausi ir su daugeliu kitų ar dar labiau už daugelį kitų gyriau ir garsinau; bet nepatiko man, kad klausytojų susirinkime nebuvo man leidžiama patiekti jam ir pasidalyti su juo rūpimaisiais man klausimais, pasikalbant familiariai, klausant jo ir jam atsakinėjant. O kai pasitaikė proga, ir aš, drauge su savo artimaisiais, pradėjau jį kalbinti

tokiu laiku, kada nebuvo nepadoru su vieni antrais kalbėtis, ir pareiškiau šį-tą, kas mane jaudindavo, patyriau, kad tai — žmogus visų pirma nepasižinęs su laisvaisiais mokslais, vien tik su gramatika, o ir su ta pačia tik tiek, kiek paprastai ir kiti. O kadangi jis buvo skaitęs kai kurias Tullijaus kalbas ir vieną kitą Senekos knygą, ir dar kai ką iš poetų, ir gal dailiai parašytuosius savo sektantų lotyniškuosius veikalus, — tad, esant kas dieną progų mankštintis pralkabas sakyti, užtekdamo jam iškalbos, kurią padarydavo itin malonią ir viliojančią išmintingas jos vartojimas ir kažkoks įgimtas jo malonumas. Argi ne taip yra, kai prisimenu, Viešpatie mano Dieve, mano sąžinės teisėjau? Mano širdis ir mano atsiminimai prieš Tave, kuris mane tuomet vedei pagal nežinomas savo Apvaizdos paslaptis ir jau statei man prieš akis negarbingas mano klaidas, kad pamatyčiau ir neapkęsčiau.

SEPTINTAS SKYRIUS

Nes, kai man pakankamai paaiškėjo, kad jis nėra pažinęs tų mokslų, kurių jį maniau esant didelį mokovą, pradėjau nebesitikėti, begu jis man gali atverti ir išspręsti tai, kas man taip rūpėjo; tiesa, ir neapsipažinęs su šiais mokslais, jis būtų galėjęs suprasti dievobaimingumo tiesą, bet tik jeigu nebūtų manichiejus. Juk jų knygos yra pilnos ilgiausių pasakų apie dangų ir žvaigž-

dynus, apie saulę ir mėnulį; o aš jau nebemačiau, kad jis galėtų, (ko aš, žinia, geidžiau) man smulkiai išaiškinti, sulyginus apskaičiavimus, kuriuos buvau kitur skaitęs, ar visa yra greičiau taip, kaip tai aprašo manichiejaus knygos, ar gal ir tuo būdu patiekiamas bent lygiai rimtas pagrindimas. Bet, kai aš iškėliau anuos klausimus pasvarstyti ir pasikalbėti, jis pasielgė kukliai — nedrįso imtis tos naštos. Jis žinojosi tų dalykų nežinąs ir nepasigėdėjo prisipažinti. Nebuvo jis iš tų plepių, kokių daug buvo man tekę iškęsti, kurie bandydavo mane pamokyti tų dalykų, o nepasakydavo nieko. O šis turėjo širdį, kad ir nenustatytą Tavęs linkui, tačiau ir ne per daug neatsargiai pasikliaujančią savim. Jis šiek-tiek suprato daug ko nežinąs ir nenorėjo, kad kas, per drąsiai įsileidus į ginčus, neišvartytų jo į ragą, iš kur nei jokio išėjimo nebebūtų, nei lengva bebūtų grįžti atgal. Dar ir dėl to jis labiau man patiko. Nes gražesnis yra prisipažįstančios sielos susiturėjimas už tai, ką geidžiau žinoti. Tokį jį rasdavau visuose sunkesniuosiuose ir subtilesniuosiuose klausimuose.

Taip tatai atslūgo mano uolumas, su kuriuo buvau įsigilinęs į manichiejų raštus. Labiau dar ėmiau nepasitikėti kitais jų mokytojais, taip pasireiškus anam garbinamajam tuose daugely dalykų, kurie man rūpėjo. Tad pradėjau artimai draugauti su juo dėl to jo susidomėjimo, kuriuo jis degte degė, norėdamas pasižinti su tais moks-

lais, kur aš, tuomet jau retorius, mokiau Kartaginos jaunikaičius. Skaičiau su juo ir tai, ką jis, nugirdęs, troško pažinti, ir tai, ką aš pats laikiau tinkama tokiai galvai. Beje, aš, kuris buvau pasiryžęs pažengti toje sektoje pirmyn, pažinęs aną vyrą, mečiau visas savo pastangas. Bet neatsiskyriau nuo jų visiškai, tik, tartum nieko geresnioi nerasdamas už tai, kame sykį kažkaip įklimpau, nutariau tuo tarpu pasitenkinti ir tuo, nebent atsitiktinai švysteltų kas nors, kas būtų vertesnis pasirinkti. Taip anas Faustas, kuris daugeliui buvo mirties kilpa, jau pradėjo nei norėdamas, nei žinodamas, atpalaiduoti tą manąją, į kurią buvau įkliuvęs. Mat, Tavo Apvaizdos slaptoje Tavo rankos, mano Dieve, nepalikdavo mano sielos, ir buvo Tau aukojamas per dienas ir naktis mano motinos širdies kraujas — jos ašaros, ir rūpinais manim nuostabiais būdais. Tu padarei tatau, mano Dieve. Nes žmogaus žingsniai Viešpaties vedami, ir Jis mėgsta jo kelią¹⁴). Ir kas kitas parūpina išganymą, jei ne Tavo ranka, kuri atitaiso Tavo kūrinį?

¹⁴) Psal. 36,23.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Tad taip veikei mane, kad įsitikinčiau reikiant vykti į Romą ir verčiau ten mokytį tų dalykų, kurių mokiau Kartaginoj. Ir dėl ko aš taip įsitikinau, neaplenksiu neprisipažinęs, kadangi ir tuose dalykuose reikia mąstyti ir šlovinti be galo išmintingus Tavo atsitraukimus ir nuolat veikiančią mūsų naudai Tavo gailestingumą. Ne dėl to norėjau keliauti į Romą, kad draugai, kurie tai padarė, žadėjo man didesnių pelnų ir didesnės garbės — nors tuomet ir tai traukė mano sielą — tik tai buvo svarbiausioji ir beveik vienintelė priežastis, kad girdėjau, jog ten ramiau mokąsi jaunikaičiai ir esą suvaržyti bei valdomi tvarkingesnės drausmės: negalį akiplėšišškai tai šen, tai ten veržtis į ne savo mokytojo paskaitas ir esą visiškai neįleidžiami tenai, nebent šis būtų leidęs. O Kartaginoj yra įsivyravusi biauri ir nesivaržanti moksleivių laisvė: begėdiškai įsiveržia ir lyg padūkę sudrumsčia tvarką, kurią mokytojas yra nustatęs mokinių naudai. Padaro daug neteisėtų dalykų nuostabiu bukumu, kurį turėtų baust įstatymai, jeigu jo neglobotų paprotis, tuo patim parodydamas juos esant dar menkesnius, kad jie jau daro tartum leistinai tai, kas pagal amžinąjį Tavo įstatymą niekad nebūsi leistina, ir tariasi nebūsią už tai pabausti, tuo tarpu kai juos baudžia jau tas pats jų elgesio aklumas, ir jie gauna iškęsti nepalygint blogesnių

dalykų, kaip kad patys daro. Vadinas, tuos pa-
pročius, kurių, kai ėjau mokslus, nenorėjau pasi-
savinti, tuos pačius, kai jau buvau mokytoju,
buvau verčiamas kęsti kituose, ir todėl bevelijau
vykti ten, kur, kaip visi žinantieji sakė, tokių
dalykų nesą. O Tu, m a n o v i l t i e , m a n o
d a l i e g y v ū j ū ž e m ė j e ¹⁵⁾, kad persikel-
čiau į kitą vietą savo sielai išganyti, ir Kartaginoj
vartojai akstinių, kurie mane iš jos ištrauktų, ir
Romoj rodei masinamų malonumų, kurie pri-
trauktų; darei tai per žmones, kurie mėgsta mi-
rusį gyvenimą; kurių vieni darė neišmintingų
dalykų, o kiti žadėjo tuštybių; taip tatai, norė-
damas pataisyti mano žingsnius, slapta naudo-
jais ir jų, ir mano iškrypimu; nes ir tie, kurie
drumstė man ramybę, buvo apjakę biauriu pa-
dūkimu, ir tie, kurie kvietė į kitokį gyvenimą,
buvo tik žemiškai išmintingi, o aš, kuris biaurė-
jaus čia tikru skurdu, geidžiau rasti ten netikrąją
laimę.

Bet Tu, Dieve, žinotai, dėl ko aš iškeliauju
iš čia ir vykstu ten, o nepranešei to nei man, nei
motinai, kuri, man iškeliaujant, skaudžiai verkė
ir lydėjo ligi pat jūros. Bet apgavau ją, kai ji
mane laikė, norėdama arba atšaukti mane atgal,
arba vykti su manim drauge: apsimečiau nenorįs
palikti draugo, kol jis vėjui kilus iškeliausiąs. Ir
pamelavau motinai, ir tokiai motinai, ir ištrū-

¹⁵⁾ Psal. 141,0.

kau. Tu man ir tai gailestingai atleidai, saugodamas nuo jūros vandenų mane pilną pasibiau-rėtinų nešvarumų ligi Tavo malonės vandens, kad, man juo nusimazgojus, išdžiūtų motinos akių upeliai, kuriais už mane kas dieną vilgė Tau žemę po savo veidu. Tačiau, jai atsisakant be manęs grįžti, vos-ne-vos įkalbėjau tą naktį pernaktvoti toje vietoje, kur buvo arčiausia nuo mūsų laivo, pavestojų palaimintojo Kiprijono atmini-mui. Bet tą naktį slapta iškeliavau, o ji ne: pasiliko besimelsdama ir verkdamas. Ir ko gi iš Tavęs prašė, mano Dieve, tokiomis gausingomis ašaromis? vien kad neleistumei man plaukti. Bet Tu savo aukštąją Apvaizdą, išklausydamas pačią jos geismo esmę, nežiūrėjai to, ko ji tuokart prašė, bet tik padarytumei mane tokį, kokio ji visados prašydavo.

Papūtė vėjas ir pripildė mums bures, ir atitraukė nuo mūsų žvilgių kraštą, kuriame jinai ryto metą iš skausmo ėjo iš proto ir skundų ir dejų pripildė Tavo ausis; o Tu to nežiūrėjai, kadangi ir mane išplėšei iš geidulių, kad pasibaigtų patys geiduliai, ir jos kūniškasis prisirišimas susilauktų teisingos sopulių bausmės. Mat, ji mėgo, kad aš būčiau su ja drauge, kaip kad paprastai mėgsta motinos, tik daug labiau už daugelį; o nežinojo, kiek Tu jai džiaugsmo pagaminsi iš mano atsitraukimo. Nežinojo, todėl verkė ir dejavo, ir per tas kankynes reišks jai Ievos palikimas: dejuodama ieškojo, ką buvo dejuodama

pagimdžiusi. Tačiau, pasiskundusi mano apgaule ir žiaurumu, vėl ėmė melstis į Tave už mane ir grįžo prie įprastojo gyvenimo, o aš išvykau į Romą.

DEVINTAS SKYRIUS

Ir štai ten sutinka mane kūno ligos bausmė, ir jau ėjau į pragarą, nešinas visu tuo blogu, kur buvau padaręs ir Tau, ir sau, ir kitiems, daugeliu didžių nusidėjimų, neskaitant pradinės nuodėmės ryšio, per kurį *v i s i A d o m e m i r š t a m e*¹⁶⁾; nes dar nebuvai nieko iš jų man atleidęs Kristuje, nei Jis nebuvo dar ant savo kryžiaus panaikinęs neprietelybes, kurias buvau užsitraukęs su Tavim per savo nuodėmes. Iš tikrųjų, kaip Jis būtų galėjęs jas panaikinti ant to kryžiaus, to vaizduotės padaro, kaip kad tuomet aš apie Jį tikėjau? Tad, kaip netikra man rodės Jo kūno mirtis, taip tikra buvo mano sielos, ir kaip tikra buvo Jo kūno mirtis, taip netikra gyvybė mano sielos, kuri to netikėjo. Karščiui kylant, jau buvau beeinąs į aną pasaulį ir bepražūnąs. Ir kur, iš tikrųjų, būčiau nuėjęs, jeigu tuomet būčiau miręs, jei ne į ugnį ir kančias, vertas mano darbų, pagal teisingą Tavo tvarką? Motina to nežinojo, tačiau, ir nebūdama pas mane, meldė už mane. O Tu, visur esantysis, išklau-

¹⁶⁾ 1 Kor. 15,22.

sydavai jos ten, kur ji būdavo, ir pasigailėdavai manęs ten, kur aš būdavau, kad atgaučiau kūno sveikatą, vis dar sirgdamas šventvagiška širdim. Juk aš tokiam pavojui netroškau Tavo krikšto ir buvau geresnis, būdamas dar vaikas, kai maldavau krikšto iš maldingosios motinos, kaip kad jau prisiminiau ir išpažinau. Bet išaugau savo paties negarbei ir beprotiškai išjuokdavau gydomuosius Tavo patarimus; o Tu man tokiam neleidai dukart numirti. Jeigu motinos širdis būtų gavusi šitą žaizdą, niekados nebebūtų išgijusi. Nes juk aš nepakankamai išreiškiu, kokia buvo man josios siela ir su kiek didesniu rūpestingumu jinau gimdė mane dvasia, kaip buvo pagimdžiusi kūnu.

Tad nematau, kaip ji būtų galėjusi pagyti, jei tokia mano mirtis būtų perdūrusi jos mylinčią širdį. Ir kur būtų pasidėjusios tos maldos, los dažnos, tos nuolatinės? Ne kur kitur, vien pas Tave. Argi Tu, pasigailėjimų Dieve, būtumei paniekęs sutrintą ir pažemintą širdį našlės skaisčios ir blaivios, dažnai dalijančios išmaldų, paklusnios ir tarnaujančios Tavo šventiesiems, nė vieną dieną nepraleidžiančios aukos prie Tavo altoriaus, dukart per dieną, rytą ir vakarą, einančios pas Tavo bažnyčią, nė vienos dienos nepraleidžiant, ne tuščių pasakų pasiklausyti bei bobiškai pasiplepėti, tik išgirsti Tavęs Tavo pamoksluose ir kad Tu ją išgirstumei jos maldose. Argi Tu būtumei paniekęs jos ašaras, kuriomis

ji prašė iš Tavęs ne aukso ar sidabro, ar kokio kito nepastovaus ar greit praeinančio gėrio, tik savo sūnus sielos išganymo? argi Tu, kurio dovana buvo tai, kad ji tokia buvo, būtumei atstūmęs ją, nepadėjęs? Jokių būdu ne, Viešpatie! priešingai — buvai su ja ir išklausydavai, ir ką reikiant padarydavai ta eile, kurią buvai nusta- tęs iš anksto. Visai negalimas daiktas, kad Tu būtum ją apgaudinėjęs tuose regėjimuose ir savo atsakymuose, kuriuos jau esu paminėjęs ir kurių dar nesu paminėjęs, kuriuos jinai ištikimai laikė savo širdy ir visados melsdamasi, lyg kad Tavo paties raštus, patiekdavo Tau. Nes Tu tei- kies, kadangi per amžius Tavo pasigailėjimas, dargi per pasižadėjimus tapti skolininku tų, ku- riems visas skolas atleidi.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Tad išgydei mane nuo tos ligos ir išgelbėjai savo tarnaitės sūnų tuomet tuo tarpu iš atžvilgio į kūną, kad turėtumei, kam suteikti geresnės bei tikresnės sveikatos. Jungiaus ir tuomet Romoj su anais netikrais ir klaidinančiais šventaisiais: ne tik su jų klausytojais, iš kurių skaičiaus buvo ir tas žmogus, kurio namuose buvau persirgęs ir išgijęs, bet ir su tais, kuriuos vadina išrink- taisiais. Mat, vis dar man rodės, kad tai ne mes patys nusidedame, tik nusidedanti mumyse ne- žinau koki kita natūra, ir patiko mano puikybei

nebūt kaltam ir, padarius ką bloga, neprisipažint, kad tai pats esu padaręs, idant išgydytumei mano sielą nes ji Tau nusidėdavo¹⁷⁾; mėgau išsiteisinėti ir kaltinti kažin ką kita, kas esą su manim, o nesą tai aš. Tuo tarpu visa buvau aš, ir tik mano priešas, mano bedieviškumas buvo mane suskaldęs. Ir tai buvo nuodėmė juo labiau neišgydoma, kad aš dėjaus nesąs nusidėjėlis, ir pasibiaurėjimo vertas nedorumas bevelyti, kad Tu, Dieve visagalis, Tu būtum nugalėtas many mano pražūčiai, negu aš būčiau Tavo nugalėtas mano išganymui! Tad nebuvai dar pastatęs sargybos prie mano burnos ir vartų aplink mano lūpas¹⁸⁾, kad mano širdis nepakryptų į piktus dalykus, ieškodama išteisinimo nuodėmėms draug su žmonėmis darančiais neteisybę, ir todėl vis dar susieidavau su jų išrinktaisiais, tačiau nebesitikėdamas galėsiąs pažengti pirmyn tame klaidingajame moksle, ir jo paties besilaikiau jau ne taip griežtai ir rūpestingai, anksčiau jau pasiryžęs, jei nerasiu nieko geresnio, pasitenkint juo pačiu.

Mat, blikstelėjo ir man mintis, kad už kitus išmintingesni buvę tie filosofai, vadinamieji akademikai, kadangi jie buvo nutarę reikią abejoti

¹⁷⁾ Palyg. ps. 40,5.

¹⁸⁾ Ps. 140,3 ir t.t.

visais dalykais ir buvo nusprendę, kad žmogus negalys pažinti jokios tiesos. Man atrodė aišku, kad toki buvusi jų nuomonė (kaip kad ir kiti paprastai juos supranta) ; o tuo tarpu aš juk tikrai nesupratau jų minties. Ir atvirai grioviau per didelį ano savo šeimininko pasitikėjimą pasakiškaisiais dalykais, kurių pilnos yra manichiejų knygos. Vis dėlto labiau draugavau su anais žmonėmis, negu su kitais, kurie nebuvo tos erezijos nariai. Ir šios jau nebegyniau su pirmų užsidegimu; tačiau jų draugystė — nes daugelis jų slapstėsi Romoj — darė tai, kad aš tingiau beieškojau kitko, ypač kadangi nesitikėjau, kad Tavo bažnyčioj, dangaus ir žemės Viešpatie, visko matomo ir nematomo Sutvėrėjau, galima esą rasti tiesą. Nuo to kelio jie buvo mane atitraukę, ir man atrodė labai gėdinga tikėti, kad Tu turįs žmogaus kūno figūrą ir esąs apribotas kūniškomis mūsiškių narių linijomis. Ir, kadangi, norėdamas mąstyti apie savo Dievą, temokėjau mąstyti vien kūniškas mases (mat, man atrodė, kad, kas nėra kūniška masė, yra iš viso niekas), tai buvo didžiausioji ir beveik vienintelė neišvengiamosios mano klaidos priežastis.

Tad ir kažkokią blogo substanciją maniau esant tokią pat ir turint savą masę, baurią ir beformę, čia tirštą, kurią vadindavo žeme, čia skystą ir švelnią, kaip kad oro kūnas, kurį jie įsivaizduoja esant piktą dvasią, bešliaužiančią po aną žemę. Ir, kadangi šioks-toks die-

votumas vertė mane tikėti, jog gerasis Dievas nėra sutvėręs jokios blogos prigimties, pastačiau aš prieš viena antrą dvi mases, abidvi beribes, lik blogąją mažesnę, gerąją didesnę, ir iš to nuodingojo prado sekė man kitos šventvagystės. Nes, kai mano dvasia bandydavo skrist atgal į katalikiškąjį tikėjimą, būdavo meste atmetama atgal, kadangi nebuvo katalikiškas tas tikėjimas, kurį maniau esant katalikišką. Ir tariaus esąs dievotesnis, jeigu Tave, savo Dievą, kuriam savaime iš mano vidaus garbę skelbia patys Tavo pasigailėjimai, tikėdavau esant beribį bent iš kitą pusią, nors iš vienos pusės, iš kurios prieš Tave buvo statoma blogo masė, tariaus esąs verčiamas pripažinti Tave esant apribotą; taip apie Tave manydamas, tariaus esąs dievotesnis, negu jei būčiau manęs, kad Tu esąs iš visą pusią apribotas žmogiško kūno formoj. Ir geriau man atrodė esant tikėti, kad Tu nesi sutvėręs jokio blogo — kuris man nežinančiam atrodė esąs ne tik kažkoki substancija, bet dargi kūniška, kadangi ir dvasios aš nemokėjau kitaip mąstyti, kaip tik kad ji esanti švelnus kūnas — negu tikėti, kad iš Tavęs esanti kilusi blogybės natūra, kaip kad aš ją supratau. Net ir patį mūsų Išganytoją, Tavo viengimį, kuris mums išganyti, esą, lyg kad iškilęs iš šviesiausiosios Tavo masės didybės, supratau tokį esant, jog nieko kito apie Jį netikėjau, kaip tik tai, ką galėjau savo tuščia vaizduote įsivaizduoti. Tad maniau, kad toki Jo

natūra negalėjo kitaip gimti iš mergelės Marijos, kaip tik susijungusi su kūnu. O taip, kaip aš įsivaizduodavau tą dalyką, aš neįspitėdavau, kaip galėjo susijungti ir nesusitepti. Tad bijodavau tikėti Įsikūninusį, kad nebūčiau verčiamas tikėti esant kūniškai suteptą. Dabar dvasiškieji Tavo išpažintojai palankiai ir maloniai juoksis iš manęs, jeigu skaitys šiuos mano sumišimus; bet toks aš buvau.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Toliau, nemaniau, kad yra galima apginti tai, ką anie eretikai yra radę Tavo Raštus peiktina; tačiau vis dėlto norėdavau pasikalbėti su koku nors labai geru tų knygų žinovu apie atskirus dalykus ir patirti, ką jis apie tai mano. Mat, jau Kartaginoj buvo pradėję daryt man įspūdžio kažin kokio Elpidijaus pamokslai, kuris viešai kalbėdavo prieš tuos pat manichiejus, dėstydamas savo įrodymus: jis patiekdavo tokių dalykų apie Raštus, jog nelengva būdavo atsispirti. Ir menkas atrodydavo man manichiejų atsakymas; o ir tą nenoromis jie duodavo viešai, tik mums, atskirai; sakydavo, kad Naujojo Įstatymo Raštai buvę sufalsifikuoti kažin kieno, kurie norėję Jūdiejų įstatymą įterpt į krikščionių tikėjimą; o patys nepatiekdavo jokių nesugadintų egzempliorių. Bet mane, kūniškai mąstantį, pavergtą ir pritroškintą, labiausiai lyg slėgte slėgte anos ma-

sės, po kuriomis vos bealsuodamas, negalėjau kvėpuoti aiškiu ir tyru Tavo tiesos oru.

DVYLIKTRAS SKYRIUS

Ėmiau uoliai vykdyti tai, dėl ko buvau atvykęs į Romą — mokyti retorikos meno; pirmausia ėmiau savo bute priiminėti būrelį asmenų, kuriems ir per kuriuos buvau pradėjęs darytis žinomas. Ir štai sužinau, kad Romoj daros kitkas, ko nepakėsdavau Afrikoj. Nes, iš tikrųjų, man paaiškėjo, kad Romoj išdykę vaikėzai nekelia tokių ermiderių, bet, sako man, „kad nereiktų užmokėti mokytojui, daugelis jaunikaičių, ūmai susitarę, pereina prie kito, neištikimieji persimetėliai, kuriems pinigai brangūs, užtat teisingumas pigus“. Ir tų nekontė mano širdis, nors ir ne tobula neapykanta. Gal būt, aš labiau nekenčiau to, ką iš jų gausiu iškęsti, negu to, kad jie kam nors darė neleistina. Tačiau tikrai biau rūs yra tokie žmonės ir paleistuvauja, atstodami nuo Tavęs¹⁹⁾, mėgdami greitai praskrendančius žaismus ir purviną pelną, kuris paliestas sutepa ranką, apsikabindami bėgantį pasaulį, paniekdami Tave nepraeinantį ir šaukiantį grįžti ir atleidžiantį grįžtančiai pas Tave paleistuvei žmogaus sielai. Nūnai nekenčiu tokių nedorų ir iškrypusių, nors ir myliu, norė-

¹⁹⁾ Ps. 72,27.

damas pataisyti, kad jie aukščiau už pinigus statytų patį mokslą, kurio mokus, o už šį — Tave, Dievą, Tiesą ir tikro Gėrio gausingumą ir tyriausią Ramybę. Bet anuomet aš labiau nenorėjau kęsti jų, kadangi buvo negeri man, negu norėjau, kad pasidarytų geri Tau.

TRYLIKHTAS SKYRIUS

Todėl, kai Mediolanas pranešė Romai, miesto prefektui, kad parūpintų Mediolano miestui retorikos mokytoją (persikraustyti buvo leidžiama su viešųjų įstaigų pagalba), aš ėmiau stengtis gauti tą vietą per tuos pačius savo prietelius, prisigėrusius manichiejų tuštybių (vykau ten, kad juos prarasčiau, bet nei vieni, nei antri to nežinojome); norėjau, kad tuometinis prefektas Symmachus mane ten pasiųstų, pirma uždavęs man prirengti kalbą ir taip mane ištyręs. Ir nukeliavau į Mediolaną pas vyskupą Ambrozijų, viso pasaulio žinomą kaip vieną iš geriausių žmonių, maldingą Tavo garbintoją, kuris tuomet savo iškalbingais pamokslais uoliai tiekė Tavo žmonėms geriausių Tavo kviečių ir džiuginamo aliejaus, ir blaiviai nugirdomo vyno. O vedei mane pas jį Tu nežiniomis, kad jis atvestų mane pas Tave jau žiniomis. Priėmė mane tas Dievo vyras tėviškai ir mano atvykimu pasidžiaugė gana vyskupiškai. Ir aš jį pradėjau mylėti iš pradžių, tiesa, ne kaip mokytoją tiesos, kurios

Tavo bažnyčioj visai nesitikėjau rasti, tik kaipo man palankų žmogų. Atsidėjęs klausiaus jo pamokslų liaudžiai, ne ta intencija, kuria būčiau turėjęs, tik tartum tirdamas jo iškalbą, ar ji atitinka savo garsą, o gal yra didesnė ar mažesnė, kaip kad garbinama; įsitempęs sekiojau jo žodžius, bet stovėjau nesidomėdamas turiniu ir jį paniekdamas; gėrėjau malonumu kalbos, nors mokytesnės, bet ne tokios giedrios bei pataikujančios, iš atžvilgio į sakymo būdą, kaip Fausto. Tačiau negali būti jokio palyginimo pačių dalykų: nes Faustas klaidžiojo po manichiejiškas suktybes, o Ambrozijus išganomiausiai mokė išganymo. Bet toli nuo nusidėjėlių išganymas²⁰⁾, koks aš tuomet kad buvau. Tačiau palengvėle ir nežiniomis artinaus prie išganymo.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Tuo tarpu kai nesistengiau išmokti tai, ką jis sakydavo, o tik išgirsti, kaip jis sakė (mat, tas tik tuščias rūpestis bebuvo palikęs man, praradusiam viltį, kad žmogui yra atviras į Tave kelias), patekdavo man į sielą drauge su žodžiais, kuriuos mėgau, ir patys dalykai, kurių nebranginau: mat, negalėjau jų nuo kils kito atplėšti. Ir, kai atverdavau širdį priimti tai, kaip jis gra-

²⁰⁾ Ps. 118,155.

žiai kalbėdavo, drauge įeidavo ir tai, kaip teisingai kalbėdavo (žinia, palaipsniui). Pirma pradėjo man rodytis, kad ir tai galima apginti; buvau manęs, kad nieko nesą galima pasakyti katalikiškojo tikėjimo naudai prieš bepuolančius manichiejus; dabar jau maniau, kad nėra ko gėdėtis teigti tą tikėjimą esant tikrą, ypač kai išgirdau keletą kartų, kaip išspręsti esą kai kurie painesnieji Senojo Įstatymo klausimai, kurie, kai juos aiškindavau paraidžiui, užmušdavo mane²¹). Tad, dvasiškai išdėsčius daugelį anų Knygų vietų, jau pats pradėjau peikti savo neviltį, tiesa, vien tik tiek, kiek buvau tikėjęs, kad, girdi, esą visai negalima atsispirti tiems, kurie nekenčia ir išjuokia Įstatymą ir Pranašus. Bet nemaniau, jog man reikią laikytis katalikiškojo kelio jau dėl to, kad ir jis galėjo turėti mokytų savo gynėjų, kurie plačiai ir išmintingai atremtų priekaištus; taip pat nemaniau, jog reikią pasmerkti tai, ko laikinus, jau dėl to, kad gynėjai iš abiejų pusių lygiai stiprūs. Mat, katalikiškasis kelias taip man atrodė esąs nenugalėtas, jog dar neatrodė esąs ir nugalėtojas.

Tuomet stipriai įtempiau proto jėgas, be negalėčiau kokiais nors tikrais argumentais įrodyti manichiejus klystant. Jeigu galėčiau pamąstyti dvasinę substanciją, tuoj anie visi gudravimai liktų sugriauti ir išmesti iš mano sielos: bet ne-

²¹) Palyg. 2 Kor. 3,6.

galējau. Tačiau, stebēdamas ir lygindamas, vis labiau ir labiau ģemiau ģsitikinti, kad daugelis filosofu turējo daug panašesnes ģ tiesā pažiūras apie pati šī kūniškāji pasauli ir apie visā kūno pojūčiams prieinamāji natūrā. Tad, pagal Akademiku paproti (kaip apie juos manoma) viskuo abejodamas ir tarp visko svyruodamas, pasiryžau, tiesa, mesti manichiejus, nemanydamas tuo pačiu savo abejojimu metu turis pasilikti anoj sektoj, už kuriā aukščiau jau buvau pastatēs kai kuriuos filosofus: tačiau joku būdu nesutikdavau pavesti savo sielā gydyti tiems filosofams, kadangi jie neturējo gelbimojo Kristaus vardo. Todēl nutariau tol būti katechumenu tėvu man partartojē kataliku bažnyčiojē, kol kas nors tikrai švystels, kur link galēčiau skubēti.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
I Š P A Ž I N I M A I
ŠEŠTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Mano viltie nuo pat mano jaunystės¹⁾), kame Tu man buvai ir kur buvai pasitraukęs? Argi ne Tu buvai mane sukūręs ir atskyręs nuo keturkojų ir padaręs protingesnę už dangaus lakūnus? Ir vaikščiojau tamsybėse slidžiais takais ir ieškojau Tavęs šalia savęs, ir negalėjau atrasti savo širdies Dievo; ir buvau nugrimzdęs į jūros gelmes, ir nebepasitikėjau, ir nebesivyliu atrasiąs tiesą. Jau buvo atvykusi pas mane motina, tvirta maldingumu, sekdamą paskui mane žeme ir jūra, visuose pavojuose tvirtai Tavim pasitikėdama. Pavojingomis plaukimo valandomis jinai guodė pačius jūreivas, kurie paprastai ramina neįgudusius jūros keleivius, kai šie persigąsta; jinai jiems žadėjo, kad jie laimingai atliksią kelionę, kadangi Tu jai buvai tai pažadėjęs regėjime. Rado jinai mane sunkiame pavojuj: nebesivyliu rasiąs tiesą; bet, kai pasisakiau nebesąs, tiesa, jau manichiejus, bet nesąs dar ir krikščionis katalikas, nenudžiugo jinai, lyg kad netikėta ką išgirdusi: mat, jinai jau pradėjo nurimti dėl mano nelaimės, iš to atžvilgio, dėliai kurio ji verkė manęs tartum mirusio, kurį Tu turi prikelti; mintimis, tartum neštuvais, nešė Tau mane, kad tartumei našlės sūnui: Jaunikaiti, sakau tau, kelkis!* ²⁾),

¹⁾ Ps. 70,5.

²⁾ Luk. 7,14.

ir jis atsigautų, ir pradėtų kalbėti, ir atiduotumei jį jo motinai. Tad visai nedrebėjo jos širdis iš kokio audringo džiūgavimo, kai jinai išgirdo, jog jau įvyko tokia didelė dalis to, ko ji kasdien valiodama iš Tavęs prašydavo, kad įvykintumei: vadinasi, kad aš dar nepasiekęs tiesos, bet jau esąs išplėštas iš klaidos. Negana to, kadangi ji buvo įsitikinusi, kad Tu. kurs buvai prižadėjęs visa, duosi tai, ko dar trūko, jinai ramiausiai ir iš pilnos pasitikėjimo krūtinės atsakė man pasitikinti Kristum, kad, prieš atsiskirdama su šiuo gyvenimu, dar pamatysianti mane ištikimą kataliką. Taip ji sakė man. O Tau, pasigailėjimų Šaltini, siuntė dar karštesnes maldas ir ašaras, kad paskubintumei pagalbą ir apšviestumei mano tamsybes, — ir ėmė dar uoliau bėginėti į bažnyčią ir kibte prikibo prie Ambrozijaus lūpų, to šaltinio vandens, trykštančio į amžinąjį gyvenimą³⁾). O pamilo tą vyrą, kaip Dievo angelą, kadangi sužinojo, jog tatau per jį aš besąs tuo tarpu jau atvestas į to svyruojančio abejojimo padėtį, per kurią, kaip ji tikrai tikėjos, aš pereisiąs iš ligos į sveikatą, užeinant tuo tarpu didesniajam pavojui, tartum pablogėjimui, kurį gydytojai vadina kritišku.

³⁾ Jon. 4,14.

ANTRAS SKYRIUS

Sykį jinai, kaip buvo pratusi Afrikoj, atnešė košės, duonos ir vyno į vietą, pavestą šventųjų atminimui. Vartininkas jos neįleido. Sužinojusi, kad tai uždraudęs vyskupas, pasidavė taip pasižeminusiai ir paklusniai, jog aš stebėjaus, kaip lengvai ji pasidarė verčiau savo papročio kaltintoja, negu ano uždraudimo nagrinėtoja. Mat, jos dvasios nelaikė apsėdusi girtuoklystė ir vyno mėginius jos nekurstė nekęsti tiesos, kaip daugelį vyrų ir moterų, kuriems širdis pyksta, išgirdus šneką apie blaivumą, kaip kad girtuokliams prie gėrimo, atskiesto vandenim. O jinai, atnešusi krepšį su valgiais bei gėrimais, kurie per iškilmę turėjo būt ragaujami bei išdalijami, nestatydavo daugiau, kaip vieną taurelę, atskiestą atitinkamai savo blaivą gomurį, ir iš jos ragaudavo mirusiajam pagerbti, Jeigu būdavo daug mirusiųjų kapų, kuriuos atrodė reikiant pagerbti, jinai nešiojos vis tą pačią ir statė ant visų ir tuo ne tik labai praskiestu, bet ir visai drungnu gėralu dalijosi su palydovais, siurbdama po klukšnelį, kadangi pamaldumo ten ieškodavo, ne pasigėrėjimo. Tad, sužinojusi, kad tatai garsusis pamokslininkas ir dievobaimingasis vyskupas uždraudęs tai daryti (dargi tiems, kurie tai atliktų blaivai), kad girtuokliams nebūtų duodama jokios progos pasigerti ir kadangi tos tartum vėlinės yra labai panašios į pagonių prietarą, —

jinai su mielu noru to išsižadėjo ir išmoko vietoj krepšių, pilnų žemės vaisių, į kankinių atminimui pavestas vietas atsinešinėti pilną krūtinę maldų, kad ką tik galėdama išdalytų neturtėliams ir kad tuo būdu ten būtų atliekamas bendras Viešpaties Kūno priėmimas: juk kankiniai buvo paaukoti ir apvainikuoti, sekant Viešpaties kančios pavyzdžiu. Tačiau, man rodos, mano Viešpatie Dieve, — ir tokia yra Tavo aki-vaizdoj mano giliausia nuomonė — ne lengvai gal būtų mano motina atsitraukusi nuo to atkirstinojo papročio, jeigu būtų draudęs kas kitas, kurį jinai ne kaip Ambrozijų temylėjo. Jį labiausiai mylėjo jinai dėl mano išganymo; o jisai ją — už labai religingą jos elgesį, už gerus darbus ir uolų bažnyčios lankymą, taip jog dažnai, išvydęs mane, neištūrėdavo negyręs jos, sveikindamas mane, kad turiu tokią motiną; o nežinojo jisai, kokią jinai turi sūnų, kuris tuo visu abejoja ir visai nemanė esant galima rasti gyvenimo kelią.

TREČIAS SKYRIUS

Dar nesimeldžiau dejuodamas, kad padėtų-mei man, tik uoliai ir neramiai ieškojau ir ginčijaus. Ambrozijų laikiau laimingu, pasauliškai kalbant, žmogum, nes jį tokie galiūnai taip gerbė. Tik jo celibatas atrodė man sunkus dalykas. O kokios viltys jį gaivino, kiek kovų jam teko kovoti su savo paties įžymumo pagundomis,

kokių paguodų turėjo priešingumuose, kokių gardžių džiaugsmų ragavo jis savo širdies gelmėj, priimdamas Tavo duoną, — to nei suvokli nemokėjau, nei patyręs nebuvo. Nė jis nežinojo, kokios audros manyje dūksta nei koks bedugnis pavojus man gresia. Mat, negalėjau klausinėti jį, ko norėjau, taip, kaip norėjau: neprileido manęs prie jo pakalbėti su juo ir ką nors iš jo išgirti apgulę jį su savo reikalais būriai žmonių, kurių silpnybėms jis tarnavo; kai nebūdavo su jais (kas būdavo tik labai trumpai), arba kūną gaivindavo tuo, kas būtina jam palaikyti, arba sielą — skaitymu. Bet, kai skaitydavo, akys bėgiodavo po puslapius, dvasia nagrinėdavo mintį, o žodis bei liežuvis ilsėdavo. Dažnai, kai būdavome pas jį (nes niekam nebuvo draudžiama įeiti, ir nebuvo papročio pranešinėti jam, kai kas ateina), vis taip jį matydavome tyliai beskaitančią, kitaip jo niekados nematydavome. Ilgai tylėdami pasėdėję, išeidavome (kas būtų drįsęs trukdyti taip įsimirusį?); spėliodavome, kad jis per tą trumpą laiką, kurs jam tekdavo atgaivinti savo dvasiai, atsipalaidavęs nuo svetimų reikalų triukšmo, nenori, kad jį atšauktų prie kitko; gal jis saugojos, kad nepasitaikytų reikalo aiškinti kokias sunkesnes skaitomojo autoriaus vietas susidomėjusiam ir įsiklausiusiam klausytojui arba leisti nagrinėti kokius sunkesnius klausimus ir tais tarpais, pavestais tokiam reikalui, mažiau bepersklaidvtų veikalų, negu

būtų norėjęs. Tiesų pasakius, tyliai skaityti galėjo būti jam ir ta visai pakankama priežastis, kad jis turėjo saugoti balsą, kuris jam labai lengvai uzkimdavo. Vis tiek kuria mintim tas vyras tai darydavo, vis gera, žinoma, mintim darydavo.

Bet vis tik netekdavo man pakankamai išklausinėti, apie ką norėjau, tą tokį šventą Tavo orakulą, aną vyrą; vien tik pasitaikydavo kartais proga ką nors trumpai nugirsti. O anas mano nerimas trokšte troško, kad Ambrozijus turėtų man daug laisvo laiko, kad aš galėčiau viską išlieti; tačiau niekad taip nepasitaikydavo. Tiesa, kiekvieną sekmadienį girdėdavau jį tinkamai skelbiant žmonėms tiesos žodį, ir vis labiau įsitikindavau galint išnarplioti visus suktųjų šmeižtų mazgus, kuriuos anie mūsų apgavikai raizgiodavo prieš dieviškąsias knygas. Ir dar sužinojau, jog dvasiškieji Tavo vaikai, kuriuos per savo malonę iš naujo pagimdei iš motinos katalikų bažnyčios, ne taip supranta žmogų esant Tavo sutvertą pagal Tavo paties panašumą, lyg kad jie manytų ir tikėtų Tave esant apibrėžtą žmogaus kūno forma. Nors neturėjau nė silpno, nė tolimo supratimo, kas tai yra dvasinė substancija, tačiau gėdėdamasis džiaugiaus, kad tiek metų lote lojau ne prieš katalikų tikėjimą, tik prieš kūniškų minčių išmislus. Tuo buvau neišmintingai neatsargus ir bedieviškas, kad skųsdamas teigiau tai, ko turėjau klausinėdamas mo-

kytis. O Tu, aukščiausiasis ir artimiausiasis, be galo pasislėpęs ir visiškai čia pat esantysis, kuris neturi narių vienu didesnių, kitų mažesnių, o esi visur visas ir nesi jokioj atskiroj vietoj: Tu nesi, žinoma, ta kūniškoji forma, o vis dėlto padarei žmogų pagal savo paveikslą, ir štai žmogus nuo momens ligi pėdų yra tam tikroj vietoj.

KETVIRTAS SKYRIUS

Kadangi nežinojau, kaip tas Tavo paveikslas egzistuoja, būčiau turėjęs belsdamasis klausinėti, kaip reikia tikėti, o ne pašiepdamas priešintis, lyg kad taip būtų besą tikima. Tad juo aštresnis rūpestis griaužė mano būtybės gelmes, ką čia tikra įsidėti, juo labiau gėdėjaus, kad taip ilgai mane gėdingai apgauliojo, žadėdami tikrų žinių, ir aš, vaikiškai apsigaudinęs ir vaikiškai drąsiai, plepėjau, skelbdamas daug netikrų dalykų, kaip tikrus. Nes, kad lai klaidinga, paskiau man paaiškėjo. Bet buvau tikras, kad tai netikra, ir kad aš tai anksčiau tik laikiau tikra, kai taip aklai užsikirtęs kaltinau katalikų tikybą, kuri, nors nebuvau dar sužinojęs ją skelbiant tiesų, tačiau neskelbė to, už ką aš ją sunkiai kaltinau. Tad gėdėjaus, pradėjau atvirsti ir džiaugiaus, mano Dieve, kad ta vienintelė bažnyčia, Tavo viengimio kūnas, kurioj man kūdikiui buvo duotas Kristaus vardas, nesilaiko vaikiškų niekų, ir sveikas jos mokslas nekemša Tavęs, viso ko Kūrėjo, į

erdvės tarpą, kad ir kažin kokį didelį, tačiau iš visų pusių apribotą žmogaus narių bruožais.

Aš dar džiaugiaus, kad senieji Įstatymo ir Pranašų raštai man tiekiami skaityti jau ne tokiom akim, kokiom anksčiau žiūrint jie atrodėdavo absurdiški, kai prikaišiodavau Tavo šventiesiems, esą jie taip maną, o jie ne taip manė. Džiaugdamasis dažnai girdėdavau Ambrozijų savo pamoksluose liaudžiai sakant (lyg tartum uoliausiai siūlytų kaip dėsni) : raidė užmuša, o dvasia gaivina; ir jis, atidengęs mistiškąją uždangalą, dvasiškai aiškino tai, kas, imant paraidžiui, rodės, mokė suktų dalykų; ir taip jis nepasakydavo nieko, kas būtų galėję mane papiktinti, nors ir sakydavo tai, kas ar yra tiesa, aš dar nežinojau. Sutūrėdavau savo Širdį nuo mažiausio pritarimo, bijodamas įpult į bedugnę, bet tas pakibimas dar labiau mane žudė. Norėjau taip tikrai pažinti tuos neregimuosius dalykus, kad būtų man taip aišku, kaip kad septyni ir trys yra dešimtis. Mat, nebuvo toks kvailas, kad būčiau manęs dargi nė to nesant galima suprasti, bet, kaip šitai, taip ir kitus dalykus geidžiau pažinti — ir kūniškuosius, kurių mano pajautimai nesiekė, ir dvasiškuosius, apie kuriuos temokėjau mąstyti vien kūniškai. Galėjau išgyti per tikėjimą, kad labiau nusivale mano proto ašmenys pakryptų tam tikru būdu į Tavo tiesą, kuri visados yra ir neturi jokių trūkumų. Bet, kaip paprastai atsitinka, kad pabandęs blogą

gydytoją, bijo ir geram pasiduoti, taip buvo ir su mano sielos sveikata: jinai, aišku, galėjo išsigydyti tik per tikėjimą, o atsisakinėjo gydytis, kad netektų tikėti klaidingų dalykų, ir priešinos Tavo rankoms, kuris esi sudaręs tikėjimo vaistus ir juos išbarstęs ant pasaulio ligų ir tokio orumo jiems suteikęs.

PENKTAS SKYRIUS

Tačiau aš nuo to laiko jau aukščiau stačiau katalikiškąjį mokslą; maniau, kad jame kukliau ir nė kiek neapgaulingai įsakoma tikėti tai, ko neįrodoma (ar dėl to, kad gal būtų įrodymų, tik jie būtų neįkandami klausytojui, ar gal dėl to, kad ir visai nėra įrodymų) ; tuo tarpu tenai, neišmintingai pažadėdami tikro žinojimo, išjuokia lengvatikystę, o patys paskiau, kadangi negalėjo įrodyti, įsako tikėti daugybę visai pasakiškų ir kvailų dalykų. Paskui palengva Tu, Viešpatie, savo švelniausia ir gailestingiausia ranka paliesdamas ir tvarkydamas mano širdį, visai įtikinai mane. Aš mažčiau: kiek be galo daug dalykų tikiu, kurių nesu matęs nei jiems įvykstant nesu buvęs, kaip va: tiek daug dalykų tautų istorijoje; tiek daug dalykų apie vietas ir miestus, kurių nesu matęs; tiek daug dalykų iš draugų, iš gydytojų, iš įvairių įvairiausių žmonių; jeigu tų dalykų netikėtume, visiškai nieko šiame gyvenime nebegalėtume veikti; galų gale, kaip nepakruti-

namai tvirtai tikiu, iš kurių gimdytojų esu kilęs, ko negalėčiau žinoti, jeigu nebūčiau patikėjęs tuo, ką iš kitų buvau išgirdęs. Taip tatau įtikinai mane, kad ne tuos reikia kaltinti, kurie tiki Tavo knygomis, kurioms Tu beveik visose tautose patieki tokio orumo, tik tuos, kurie netiki; ir kad nereikia klausyti, jeigu kas man sakytų: „Iš kur žinai, kad anas knygas patiekė žmonių giminei vieno tikro ir visiškai tieskalbio Dievo Dvasia?“ Nes tai labiausiai reikėjo tikėti, kadangi joks šmeižtingų klausimų peštukiškumas, kurį sutikau, beskaitydamas tokią daugybę savo tarpe besipešančių filosofų raštų, neištengė išgaut iš manęs, kad bent valandėlę būčiau netikėjęs Tave esant (vis tiek kas būtumei, nors aš to ir nežinočiau) arba žmonių reikalus tvarkyti Tau priklausančiam.

Bet tai tikėdavau kariais stipriau, kartais silpniau; visados tačiau tikėjau ir kad Tu esi, ir kad rūpinies mumis, nors ir nežinojau, ką reikia manyt apie Tavo substanciją arba kuris kelias veda ar grąžina pas Tave. Tad, kadangi buvome bejėgiai savo protu aiškiai surasti tiesai ir dėl to buvome reikalingi Šventųjų Raštų autoriteto, jau pradėjau tikėti, jog Tu jokių būdų nebūtumei pasiryžęs suteikti Tam raštui tokio kilnaus orumo po visus kraštus, jeigu nebūtumei norėjęs, kad per jį Tavim tikėtų ir per jį Tavęs ieškotų. Mat, išgirdęs patikimai išaiškintų daugelį dalykų, jau pradėjau priskaityti paslapčių

aukštumui tą tariamąjį absurdiškumą, kuris mane anuose Raštuose paprastai piktindavo, ir juo labiau gerbtinas bei švento tikėjimo vertas atrodė man anas orumas, kad tie Raštai ir visiems yra lengvai prieinami skaityti, ir savo paslapties rimtumą saugoja paslėpę gilesnėję prasmę; atviriausiais žodžiais ir paprasčiausiu kalbėjimo būdu atsiduoda visiems ir sykiu įtempti mintį verčia tuos, kurie nėra lengvos širdies tuo būdu plačiu glėbiu apglėbia visus ir sykiu pro ankštus tarpelius nedaugelį praleidžia pas Tave, tačiau daug daugiau, negu kad nei tokiu aukštu autoritetu nepasižymėtų, nei minių semte nesemtų švento žemumo glėbiu. Mąščiau apie tai — ir buvai šalia manęs, dūsavau — ir klausei manęs, blaškiaus — ir valdei mane, ėjau plačiu pasaulio keliu — ir nepalikdavai manęs vieno.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Geidžiau garbingų vietų, pelno, vedybų, o Tu juokeis iš manęs. Kenčiau per tuos pageidimus karčiausių sunkybių, Tau esant juo maloningesniau, juo mažiau man leisdavai skomėtis tuo, kas nebuvai Tu. Matyk mano širdį, Viešpatie, kuris panorai, kad tai prisiminčiau ir Tau išpažinčiau. Dabar tegu įsikibusi laikosi Tavęs mano siela, kurią vilkte išvilgai iš tokių kimbamų mirtingų klijų. Kokia nelaiminga ji buvo! Ir Tu badyte badei žaizdos jutimą, kad siela, palikusi viską,

atvirstų prie Tavęs, kuris esi viršuj viso ko, ir be kurio niekas būtų visa, — atvirstų ir išgytų. Tad koks menkas buvau, ir kaip Tu veikei, kad jusčiau savo menkumą aną dieną, kurioj rengiaus sakyti imperatoriui pagyrimą, o jame būčiau nemaža primelavęs, o žinantieji būtų meluojančiam pataikavę, ir anais rūpesčiais buvo prieslėgta mano širdis, ir karščiavau, ir blaškėsi liguistai mintys. Eidamas kažin kuria Mediolano gatve, pastebėjau vargšą elgetą, jau, regis, sotų, bejuokuojančią ir besidžiaugiančią. Sudejavau ir kalbėjau su prieteliais, kur su manim buvo, apie daugelį mūsų kvailiavimo sopulių. Juk visomis tokiomis mūsų pastangomis, kuriomis tuomet kamavaus, kai geiduliams stumiant traukiau savo nelaimės pundą ir traukdamas dar jį didinau, tenorėjome vien tik pasiekti saugų džiaugsmą, prie kurio anas elgeta jau už mus anksčiau atėjo, o mes gal niekados neprieisim. Ką jis išigijo mažute saujele suelgetautų pinigėlių, prie to aš ėjau tokiais vargingais vingiais ir aplinkiniais keliais — prie laikinės laimės džiaugsmo. Juk jis ne tikrą džiaugsmą turėjo. Bet ir aš anais aplinkiniais keliais dar daug klaidingiau ieškojau. Ir tikrai, jis džiaugės, o aš buvau pilnas nugąstavimo; jis buvo ramus, o aš būgštavau. Ir jeigu kas mane būtų klausęs, ar aš bevilyčiau džiūgauti, ar būgštauti, būčiau atsakęs: džiūgauti; ir vėl, jeigu būtų klausęs, ar bevilyčiau būti toks, koks anas elgeta, ar koks aš tuomet buvau, aš

būčiau pasirinkęs save patį, kad ir nukamuotą rūpesčių bei baimių, bet būčiau tai padaręs iš nedorumo. Argi iš tikrųjų būtų reikėję taip pasielgti? Juk neturėjau aš savęs statyti už jį aukščiau dėl to, kad buvau mokytesnis, kadangi ne dėl to džiaugiaus, tik stengiaus tuo patikti žmonėms ne tam, kad juos mokyčiau, tik vien tam, kad jiems patikčiau. Todėl tatai savo mokomąją lazda laužei man kaulus.

Tad teatsitraukia šalin nuo mano sielos tie, kurie jai sako: „Svarbu, kas kuo džiaugias. Anas elgeta džiaugės, kad buvo pasigėręs, tu — garbe“. Kokia garbe, Viešpatie? Kuri nėra Tavy. Kaip kad anas džiaugsmas nebuvo tikras, taip nebuvo tikra ir ana garbė; ji tik labiau kraipė mano dvasią. Elgeta tą pat naktį turėjo išsipagirti, o aš girtas buvau užmigęs ir atsikėlęs ir vėl turėjau užmigti ir atsikelti; žiūrėk, kiek dienų! Svarbu, kuo kas džiaugias, žinau, ir ištikimos vilties džiaugsmas nepalyginamai skirias nuo anos tuštybės. Bet ir tuomet buvo tarp mudviejų tarpas: mat, elgeta buvo laimingesnis ne tik dėl to, kad skęste skendo linksmume, kai man krūtinę plėšyte plėšė rūpesčiai, bet ir dėl to, kad jis, gerai geisdamas, įsigijo vyno, o aš per melus steigiaus puikybę patenkinti. — Ta prasme daug pasakiau tuokart savo mieliems ir dažnai stebėdavau tokiais atvejais, kaip man yra, ir rasdavau, kad bloga man yra, ir liūdėdavau, ir padvigubindavau tą patį blogą, o jei kartais nu-

sišypsodavo kas laiminga, nebesinorėdavo siekti pasiimti, nes beveik prieš pagalinant, paskrisdavo šalin.

SEPTINTAS SKYRIUS

Padejuodavome dėl tų dalykų su tais, su kuriais draugiškai gyvendavome, o ypač kalbėdavau apie tai su Alypijum ir Nebridijum. Iš jų dviejų Alypijus buvo kilęs iš to paties miestelio, kur ir aš; jo tėvai buvo iš įžymesniųjų miestelėnų; jis buvo už mane jaunesnis. Jis mokėsi pas mane, kaip pradėjau mūsų miestely mokyti, ir paskiau Kartaginoj, ir mylėjo mane labai, kadangi aš atrodžiau jam geras ir mokytas. Ir aš mylėjau jį už labai dorovingą būdą, kas buvo jau gan žymu tame dar jauname žmoguje, bet palaidų Kartaginos papročių verpetai, kurie ypač pasireiškia tuščiuose vaidinimuose, įtraukė jau jį, ir jis beprotiškai pamėgo cirkų. Kai jis vargšas skendėjo toj sietuvoj, o aš, būdamas ten retorikos mokytoju, mokiau viešoj mokykloj, jis dar neklausydavo manęs, kaipo mokytojo, dėl tam tikro nesusipratimo, kuris buvo kilęs tarp manęs ir jo tėvo. Sužinojau, kad jis pražūtinai mėgsta cirką, ir labai būgštavau, nes man rodės, kad tas tiek vilčių sukeliąs jaunikaitis žus ar jau yr žuvęs. Bet jį perspėti, kaip nors sudrausti ir tuo būdu grąžinti į tikrą kelią nebuvo progos, nei pasinaudojant prietelystės palankumu, nei

mokytojo teisėmis. Mat, maniau, kad jis yra vienodai su tėvu prieš mane nusistatęs. O jis buvo nusistatęs ne taip. Tad, nepaisydamas šiuo atveju tėvo valios, pradėjo mane sveikint, ateidamas į mano auditoriją, paklausti kiek ir išeiti.

Bet man jau buvo iškritę iš atminties bandyti jį paveikti, kad nepražūtų toks gražus talentas per tą aklą ir pavojingą tuščių žaidimų pamėgimą. Tačiau Tu, Viešpatie, kurs esi pirmasis vairininkas ir vedi visa, ką esi sutvėręs, nebuvai užmiršęs jį būsiant Tavo sūnų tarpe Tavo paslapčių saugotoją. Kad jo pasitaisymas būtų atvirai Tau priskaitytas, Tu atlikai tai, tiesa, per mane, bet man pačiam nežinant.

Vieną dieną, kai sėdėjau paprastoj vietoj, ir priešais mane buvo mokiniai, jis atėjo, pasisveikino, atsisėdo ir ėmė atsidėjęs sekti, kas čia daros. Kaip tik turėjau rankose skaitytinąjį tekstą. Jį aiškindamas ir manydamas čia pritiksiant pavartoti cirko vaidinimų panašumą (kad tai, ką turėjau įkalbėti, pasidarytų labiau malonu ir aišku), kandžiai išjuokiau tuos žmones, kuriuos yra pagavusi ta beprotystė. Bet Tu žinai, mūsų Dieve, jog tuokart nemaniau gydyt Alypijų nuo tos užkrečiamos ligos. O jis pritaikino tai sau ir patikėjo, kad aš pasakęs tai vien tik dėl jo. Kas kitas būtų priėmęs tai kaip akstiną užpykti ant manęs; o šis doras jaunikaitis priėmė tai kaip akstiną užpykti ant savęs, o mane dar karščiau pamilti. Juk Tu esi jau kažin kada pasakęs ir

į savo Raštus įpynęs: „Pabark išmintingą, o jis mylės tave“⁴). Bet jo aš nebariau; tik Tu, naudodamasis visais, susiprantančiais ir nesusiprantančiais, savo žinomąja tvarka (o toji tvarka yra teisinga), iš mano širdies ir liežuvio padarei žėruojančias anglis, kuriomis turėjai apdeginti ir išgydyti besergančią, o geros vilties tiekiančią dvasią. Tegul tyli, Tavęs nešlovindamas, tas, kuris nesvarsto Tavo pasigailėjimų, kuriuos iš širdies gelmių skelbiu. Po anų žodžių jaunikaitis veržte išsiveržė iš tos tokios gilios duobės, kurioj noriai buvo glūdėjęs ir su stebėtinu pasigėrėjimu davęsis jakinamas, išsipurtino sielą per tvirtą susiturėjimą — ir šokte atšoko šalin nuo jo visi cirko vaidinimų nešvarumai, ir jis daugiau ten nebeėjo. Paskiau įtikino besipriešinantį tėvą, kad leistų pas mane mokytis. Šis nusileido ir leido. Vėl pradėdamas klausytis mano paskaitų, liko apsiaustas draug su manim anų prietarų, pamilęs manichiejuose parodinį susiturėjimą, kurį manė esant nedirbtinai tikrą. O jis buvo neišmintingas ir viliūgiškas, suvadžiojus brangias sielas, dar nemokančias siekti į dorybės gelmę, o lengvai apgaunamas paviršiaus, ir tai dorybės vien dirbtinės ir veidmainiškos.

⁴) Patarlių 9,8.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Žinoma, nemesdamas tėvų jam įgirtojo žemės kelio, jis anksčiau nuvyko į Romą mokytis teisės, ir ten jį netikėtinais pagavo su netikėtina jėga gladiatorių kovos. Mat, nors jis vengė ir biauřejos tokiais dalykais, kai kurie jo draugai ir bendramoksleiviai, kai, sykį jiems grįžtant po pusryčių, buvo tai pakeliui, nuvedė jį į amfiteatrą tų žiaurių ir nelaimingų žaidimų dieną, pavartoję draugiškos prievartos, nes jis smarkiai atsisakinėjo ir spyrės, sakydamas: „Jeigu mano kūną į aną vietą tempiate, argi galite mano sielą ir akis priversti susidomėti tais vaidinimais? Vadinas, būsiu ten kaip ir nesąs ir tuo būdu nugalėsiu jus ir juos!“ Tai išgirdę, jie vis tiek nusivedė jį drauge, gal norėdami iširti, ar jis galės ištesėti. Atėjo ten ir kur bebuvo galima atsisėdo. Visa virte virė žiauriausiu pasigėrėjimu. Jaunikaitis, uždaręs akių duris, uždraudė sielai eit į tokias blogybes. Kad jis būtų ir ausis užsikimšęs! Mat, įvyko kažkas kovos metu. Visi žiūrėtojai pakėlė didžiausią klyksmą. Tartum būtų kas jį smarkiai stumtelėjęs — smalsumo paveiktas, jisai, lyg pasiryžęs, kad ir kažin kas ten būtų, ir tą reginį paniekti bei nugalėti, atsimerkė — ir liko sunkiau sužeista jo siela, negu kūnas ano kovotojo, kurį jis panoro išvysti, ir jaunikaitis griuvo nelaimingiau, negu anas, kuriam griūvant buvo pakilęs klyksmas: šis įsi-

skverbė pro jo ausis ir atvėrė žiburius, kad būtų pro kur galima jį sužeisti ir tremti žemėn tą tikriau dar tik drąsiai, nei tvirtą dvasią, ir juo silpnesnę, juo savim buvo pasiklovusi, kai turėjo pasikliauti Tavim. Mat, kaip tik išvydo tą kraują, vienkart atsigėrė nuožmumo ir nenusigrėžė, tik įsmeigė žvilgsnį ir semte sėmės pašėlimo, ir pats nenusimanė, ir gėrėjosi kovos nuodėmingumu, ir svaiginosi kruvinu gėresiu. Nebebuvo jau to, kuris buvo atėjęs, tik vienas iš minios, į kurią buvo atėjęs, ir tikras draugas tų, kurie jį buvo atvedę. Ką besakyt daugiau? Žiūrėjo, rėkė, įkaito, išsinešė iš ten su savim beprotystę, kuri turės jį kurstyti dar čion lankytis ne tik su tais, kurie jį įtraukė, bet ir be jų, pats dar kitus traukdamas. Tačiau ir iš čia galinčiausia ir gailestingiausia ranka išveržei jį Tu ir pamokei ne savim, tik Tavim pasitikėti. Bet daug vėliau.

DEVINTAS SKYRIUS

Tačiau jau tai pasiliko jo atminty, kaip būsimas vaistas. Dar ir kitas dalykas: kai jis dar mokės, jau klausydamas mano pamokų Kartaginoj, ir vidudieny mąstė forume apie tai, ką turėjo pakalbėti, kaip kad paprastai esti mankštinami moksleiviai, Tu leidai, kad jį suimtų forumo sargai kaip vagį. Priežastis, dėl kurios Tu, mūsų Dieve, tai leidai, buvo, manau, vien

ta, kad tas busimasis toks didis vyras jau pradėtų mokytis, kaip, tirdamas priežastis, žmogus neturi lengvai pasmerkti žmogų, neapgalvotai patikėjęs jį kaltą esant. Mat, jaunikaitis vaikščiojo vienas paliai tribūną, lentelėmis ir stilium nešinas, kai kažin koks vaikinys iš moksleivių, tikras vagis, atsinešęs slapta kirvį, Alypiui nepastebėjus, įlindo lig švininių krotų, kurios riogsojo viršum bankininkų gatvės⁵), ir ėmė kirsti šviną. Išgirdę kirvio smūgius, susišnabždėjo bankininkai, kur buvo apačioj, ir pasiuntė vyrų suimti, ką ten ras. Išgirdęs jų balsus, vagis pasišalino, palikęs įnagę, bijodamas, kad nesuimtų jo su ja. O Alypijus, kurs nebuvo pastebėjęs jo įeinant, pajuto jį išeinant ir pamatė jį skubiai pasišalinant; norėdamas sužinoti, kodėl, pats įėjo į tą vietą ir, radęs kirvį, sustojo ir stebėdamasis apžiūrinėjo. Bet štai pasiūstieji randa jį vieną, belaikantį kirvį, kurio kirčių išgirdę jie atėjo: suima, veda, subėgusiems forumo gyventojams girias lyg kad aiškų vagį sugavę ir iš ten veda įduoti teismui.

Bet tik lig čia turėjo jis būti mokomas; nes tuoj, Viešpatie, stojai gelbėti nekaltybės, kurios liudininkas buvai Tu vienas. Mat, kai jį vedė ar į kalėjimą, ar nužudyti, susitinka juos vienas architektas, kurio svarbiausioji pareiga buvo ⁵

⁵) Bankininkai — pinigų mainytojai, skolintojai, saugotojai — darbuodavosi prie skobnių išilgai gatvės.

rūpintis viešaisiais rūmais. Džiaugias jie sutikę kaip tik tą žmogų, kurs paprastai juos įtardavo pagrobų dingusius iš forumo daiktus: pagaliau tatau jis sužinos, kas tai padalydavo. Bet tas vyras buvo dažnai matęs Alypijų vieno senatoriaus namuose, pas kurį pats lankydavosi pagarbos pareikšti. Tuoj pažinęs, pagrobęs už rankos, ištraukė iš minios ir, paklausęs, kas per priežastis tokios didės bėdos, sužinojo, kas įvyko. Tad liepė eiti su savim drauge visai susirinkusiai miniai, kuri siuto ir grasomai šūkavo. Ir nuėjo visi prie buto to jaunikačio, kuris tikrai buvo nusikaltęs. Prieangyj stovėjo berniukas vergas, toks dar jaunas, jog, nieko blogo savo ponui iš to nenujausdamas, lengvai galėjo viską papasakoti: mat, lydėjo savo poną į forumą. Alypijus, jį pažinęs, parodė architektui. O šis parodė berniukui kirvį, klausdamas, kieno jis. Tas tuoj: „mūsų“, sako. Toliau klausinėjamas, pasakė ir kitką. Tuo būdu byla liko perkelta ant to namo. Gavo gėdos minia, kuri jau buvo pradėjusi triumfuoti pabausianti kaltininką. O busimasis Tavo žodžio skelbėjas ir daugelio bylų Tavo bažnyčioje tardytojas paėjo šalin labiau pamokytas ir su didesniu patyrimu.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Šitą jaunikaitį buvau suradęs Romoj; jis prisirišo prie manęs stipriausiu ryšiu ir atkeliavo su manim į Mediolaną, kad ir manęs nepamestų, ir kaip nors pasinaudotų teisių mokslu, kurį buvo įsigijęs. Toks buvo noras greičiau tėvų, negu jo paties. Jau triskart jis buvo bendrateisėju, nustebinęs kitus savo susiturėjimu, o pats labiau stebėdamasis tais, kurie auksą statė aukščiau už nekaltumą. Jo charakteris buvo išbandytas ne vien per godumo pagundą, bet ir per baimės akstiną. Romoj dalyvavo jis Italijos finansų viršininko taryboj. Buvo tuo metu vienas labai įtakingas senatorius, kurio ir geradarybėmis daugelis buvo surišti, ir iš baimės klausė. Jis užsigeidė, kad jam nežinau kas ten būtų leista, kaip paprastai, dėl jo galingumo, kas buvo pagal įstatymus neleistina. Pasipriešino Alypijus. Pažadėta jam dovanos. Jis sau pasijuokė. Jam pagrasinta. Paniekė. Visi stebėjos nepaprasta dvasia, kuri nei geidė turėti draugu, nei pabijojo įsigyti priešą tokį žmogų, taip labai pagarsėjusį nesuskaitomomis priemonėmis kam padėti ar žalos patiekti. O pats teisėjas, kurio patarėju buvo Alypijus, nors ir pats nenorėjo, kad tas dalykas įvyktų, tačiau neatsisakė atvirai, tik, sumesdamas atsakomybę ant Alypijaus, sakėsi, kad šis neleidžias, nes ir iš tikrųjų, jeigu pats būtų padaręs, šis būtų pasitraukęs. Vienai

pagundai buvo beveik pasidavęs — literatūros pamėgimui — taip jog už teismines pajamas pavesdavo perrašinėti sau knygas. Bet atsižiūrėjęs į teisingumą, apsigalvojo palinkti į geresniąją pusę, manydamas naudingesnį esant teisingumą, kuris draudė, negu galią, kuri leido. Tai — mažmožis. Bet, kas mažame dalyke yra ištikimas, ir dideliame yra ištikimas. Jokiu būdu nebus tuščia, kas yra išėję iš Tavo Tiesos lūpų: jei jūs su neteisinga mamona nebuvote ištikimi, kas jums duos tikrąją? ir, jei su svetiniu nebuvote ištikimi, kas jums duos tai, kas jūsų? — Toks buvo tuomet tas jaunikaitis, kuris laikėsi prie manęs prisirišęs ir draug su manim svyravo, besitariant kokio gyvenimo būdo reiktų laikytis.

Ir Nebridijus, metęs savo tėviškę paliai Kartaginą ir pačią Kartaginą, kur labai dažnai lankydavosi, metęs puikiausią tėvų ūkį, metęs namus ir nesekant paskui jį motinai, atvyko į Mediolaną vien tik dėl to, kad galėtų gyvent su manim, karščiausiai ieškodamas tiesos ir išminties, taip pat ilgėdamasis, taip pat blaškydamasis, liepsnojęs laimingo gyvenimo ieškotojas ir labai aštrus sunkiausių klausimų nagrinėtojas. Ir buvo į Tave atgręžti veidai trijų beturčių, savo vargą vienas kitam bedūsaujant pareiškiančių ir iš Tavęs belaukiančių, kad Tu duotume jiems maisto tinkamu metu⁶⁾. Ir vi-

⁶⁾ Psal. 144,15.

same tame kartume, kuris, per Tavo gailestingumą, sekte sekė paskui pasaulinius mūsų veiksmus, mums bežiūrint tikslo, dėl ko mes kenčiame, pasitikdavo mus tamsybės — ir mes atsigręždavome dejuodami ir sakydavome: „Ar ilgai taip bus?“ Ir tai dažnai sakydavome, ir, sakydami, to viso nemesdavome, nes nepaaiškėdavo kas nors tikra, ko galėtume nusitverti, anuos dalykus palikę.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Aš labiausiai stebėjaus, vėl ir vėl prisimindamas, kiek daug jau laiko praėjo nuo devynioliktųjų mano amžiaus metų, kuriais pradėjau degti išminties troškimu, nusistatęs ją radęs mesti visas niekingas tuščių geismų viltis ir melų pilnas beprotystes. Ir štai jau ėjau trisdešimtuosius metus, vis tebedvejodamas tame pat dumble, begeisdamas naudotis esamaisiais bėgančiais ir išblaškančiais mane dalykais ir vis sakydamas: „Ryt atrasiu; va, aiškiai pasirodys — ir būsiu pasiekęs; štai Faustas atvyks ir viską išdėstys. O, jūs, didieji vyrai akademikai! argi negalima nustatyti nieko tikra, pagal ką būtų galima gyventi? Prinšingai: uoliau ieškokim ir nenustokim vilties! Štai jau bažnytinėse knygose nėra absurdiška tai, kas atrodė absurdiška, ir galima kitaip bei padoriai suprasti. Tvirtai stabtelsiu tame laipsny, kuriame buvo mane pastatę gim-

dytojai, iki surasiu aiškią tiesą. Bet kame ieškosiu? kuomet ieškosiu? Ambrozijus neturi laiko; nėra laiko skaityti. Kur ieškosim pačių raštų? iš kur arba kuomet įsigysim? iš ko paimsim? Tegu būna paskirti laikai, paskirstytos valandos sielai išganyti. Didė viltis patekėjo: katalikiškasis tikėjimas nemoko to, ką manėme ir tuščiai jį kaltinome mokant. Jo mokovai laiko nedora tikėti Dievą esant apribotą žmogiško kūno figūra. Ir abejojame ar dunksnot, ar nedunksnot, kad liktų atverti ir likusieji dalykai? Priešpietinėmis valandomis užima mus mokiniai; o likusiomis ką veikiamo? kodėl ne tai darome? Bet kuomet eisim reikšti pagarbos vyresniesiems savo prieteliams, kurių užtarimo esame reikalingi? kuomet prirengsime tai, ką turi pirkti mokiniai? kuomet atsigausime patys, atpalaiduodami sielą nuo rūpesčių įtempimo? Težūva viskas ir palikime tai visa tuščia ir niekinga! atsidėkime vien ieškoti tiesos. Gyvenimas vargingas, mirtis netikra; ūmai užklumpa: kuo būdu iš čia išeisim? ir kame turėsime išmokti tai, ką čia buvom apleidę? o gal greičiau teks už tą apsileidimą kentėti kančią? O ką, jeigu pati mirtis nukris ir pabaigs, draug su jautimu, ir visus rūpesčius? Vadinasi, ir tai reikia patyrimėti... Bet ne! taip negali būti! Nėra tuščia, nėra niekai, kad po visą pasaulį išsilieja toks nepaprastas, toks aukštas krikščionių tikėjimo orumas. Niekados Dievas nedarytų dėl mūsų tokių ir tokių

didžių dalykų, jeigu, kūnui mirus, ir sielos gyvybė būtų sunaikinama. Kam tad besitęsime, metę pasaulio viltį, atsidėti visiškai ieškoti Dievo ir laimingo gyvenimo? Bet palūkėk: malonūs yra ir šie dalykai, turi ne mažą savo saldumą; nereikia lengvai atplėšti nuo jų savo prisirišimą, kadangi paskiau bus gėda prie jų vėl grįžti. Štai kiek jau padaryta, kad būtų išprašyta koki garbinga vieta. Ir ko daugiau šiuose dalykuose betrokšti? Yra pakankamai aukštesnių prietelių: kad jau nieko kito taip labai neskubėtume pasiekti — juk galime gauti bent vietininkystę. Ir reikia vesti moterį su tam tikra suma pinigų, kad nepasunkintų mūsų išlaidų. Ir tai bus pilnas geidimų saikas. Daugelis didžių vyrų ir labai vertų sekti drauge su žmonomis atsidėję ieškojo išminties“.

Kai taip kalbėdavau, ir po kits kito pūsdavo tie vėjai, ir tai šen tai ten varinėdavo mano širdį, — ėjo laikas, ir vis tęsiau atvirsti prie Viešpaties ir atidėlioju diena po dienos pradėti gyventi Tavyje ir neatidėlioju kasdien savy mirti: mylėdamas amžinąjį gyvenimą, bijojau jo jojo buveinėje ir, nuo jo bėgdamas, ieškoju jo. Mat, maniausias būsiąs per daug nelaimingas, jeigu neteksiu moteriškės glamonėjimų, ir nemaščiau nė mąstyte apie Tavo gailestingumo vaistus tai silpnybei gydyti, kadangi nebuvau jų patyręs, ir tikėjau, kad susiturėjimas pareinąs nuo savo palies jėgų (kurių savy nejaučiau), nes buvau toks

kvailas, jog nežinojau, kad, kaip yra parašyta, niekas negali būti susitūris, jeigu Tu nebūsi davęs⁷⁾. Žinoma, būtumei davęs, jeigu viduju dejavimu būčiau klabinęs į Tavo ausis ir pastoviu likėjimu būčiau į Tave metęs savo rūpestį.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Alypijus steigęs mane sulaikyti nuo vedybų, įkalbinėdamas, kad, jeigu vesčiau, jokių būdu nebegalėtuva mudu ramiai ir atsidėję drauge gyventi, mylėdamu išmintį, kaip kad jau seniai trokštava. Mat, lytiniuose dalykuose jis jau buvo tuomet labai skaisčius, taip jog nuostabu buvo, nes juk santykį su moteriške iš savo patyrimo buvo jisai pažinęs pradžioj savo jaunystės, bet nepaliko pririštas, tik gailėjos, paniekė tą dalyką ir paskum jau gyveno labai susitūrėdamas. O aš jam priešinaus, nurodydamas pavyzdžiui tuos, kurie ir moterystėje buvo atsidėję išminčiai, įsitiekė nuopelną pas Dievą, turėjo priešių, buvo jiems ištikimi ir juos mylėjo. Bet man buvo toli gražu ligi tų vyrų sielos didumo, tik laikė mane surišusi kūno liga, ir aš, mirštamai gėrėdamasis, vilkau savo grandines, bijodamas, kad kas manęs neatpalaiduotų, ir, lyg užgavus žaizdą, atmesdamas gero patarėjo žodžius, tartum ranką, kuri bandytų mane atpalaiduoti. To negana: per mane į patį Alvpijų kalbėdavo

⁷⁾ Palyg. Išm. 8,21.

angis ir per mano liežuvį megzdavo ir mėtydavo jo kelyje malonias kilpas, į kurias įsipainiotų to doro ir laisvo vyro kojos.

Jis stebėdavosi, kad aš, kurį jis labai vertino, taip esu prisirišęs prie to gėresio, jog teigdavau (kai tik savo tarpe tą klausimą nagrinėdavova), aš, girdi, jokių būdu negaliu gyventi be moteriškės; ir, kai matydavau jį nustebusį, gindavaus, sakydamas, kad didelis esąs skirtas tarp to, ką jis buvo patyręs tik prišoktinai ir vogtinai, ko beveik jau ir nebeatmena ir todėl, nė kiek neprisiversdamas, lengvai paniekia, — ir tarp mano paprastųjų pasigėrėjimų, kuriems jei būtų duotas padorus moterystės vardas, Alypijus neturėtų stebėtis, kodėl aš negaliu to gyvenimo mesti. Tad ir jis pradėjo geisti moterystės, pasidavęs ne tokio malonumo geismui, tik smalsumui. Jis sakydavos norįs sužinoti, kas per viena yra lai, be ko gyvenimas, kurs jam taip patikdavo, man atrodydavo ne gyvenimas, tik bausmė. Mat, stebėjosi laisva nuo tų raiščių siela mano verguve ir, stebėdamasi, pradėjo geist ir pati patirti, pasiryžusi jau prieiti prie paties patyrimo ir gal iš ten įpult į tą savo besistebimąją verguvę, nes juk norėjo susižieduoti su mirtim, o juk, „kas mėgsta pavojų, tas jame pražus“⁸⁾). Nes silpnai tik traukė mudu abudu tai, kas sudaro moterystės grožį — pareiga tvarkyti šeimos gyvenimą ir auklėti

⁸⁾ Ekkli 3,27.

vaikus. O labiau mane laikė pavergtą ir kankino stiprus įprotis pasotinti nepasotinamą geidulingumą, o Alypijų pasistebėjimas traukė į būsimą verguvę. Tokie buvome, kol Tu, Aukščiausiasis, kuris neapleidi mūsų, žemės gabalo, atėjai gelbėti nuostabiais ir slaptais būdais, pasigailėjęs vargingųjų.

TRYLIKTRAS SKYRIUS

Ir buvau netingiai skatinamas vesti. Jau pasipiršau, jau buvo žadama, ypač motinai darant pastangų, kad pagaliau mane jau susituokusį apmazgotų išganomasis krikštas; jinai džiaugėsi, kad aš diena po dienos vis labiau prie jo prisirengiu, ir pastebėdavo, kad mano tikėjimas įvykina, ko ji geidė ir ką Tu buvai prižadėjęs. Ir man prašant, ir pati trokšdama, stipriu širdies šauksmu jinai Tave maldavo kas dieną, kad jai per koki regėjimą parodytumei ką nors, koki bus mano moterystė; bet Tu to nepanorėjai. Ji matydavo šį tą tuščia ir fantastiška (ko linkui nešte nešė tais dalykais susirūpinusi žmogaus dvasia) ir pasakodavo man ne su tuo pasitikėjimu, su kuriuo paprastai, kai Tu ką jai apreikšdavai, tik pati tai niekindama. Ji sakydavosi nuvokianti pagal nežinau koki skonį, kurio negalėdavo žodžiais išaiškinti, koks yra skirtas, kai Tu ką apreiški, ir kai jos siela sapnuoja. Tačiau buvau skatinamas; buvo numatoma mergaitė

kuriai dar liuko dvejų metų, ligi kad galėtų tekėti; kadangi ta mergaitė patiko, buvo laukiama.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Mes, daugelis draugų, buvome jau seniau svarstę ir kalbėję ir beveik jau nutarę: kadangi nekenčiame audringųjų žmogaus gyvenimo sunkenybių, — atsitraukti nuo minios ir gyvent silsėdamies. O šitą atilsį manėme šitaip įsitiekti: ką tik kurs galime turėti, turime sunešti į krūvą ir iš visų atskirų turtų sudaryti vieną bendrą, kad nuoširdžiai prieteliškai nebūtų vienas daiktas to, kitas — kito, tik kad iš visų daiktų pasidarytų vienas turtas, ir viskas būtų kiekvieno atskiro asmens, ir visi daiktai — visų mūsų. Mat, mums rodės, kad galėtume būti mažne dešimt žmonių toje bendruomenėje, ir mūsų tarpe buvo labai turtingų žmonių, ypač Romanianas, iš to pat miesto, kur ir aš; sunki jo reikalų padėtis buvo jį atvedusi prie dvaro; nuo pat mažens jis buvo man labai artimas. Jis labiausiai buvo užsidegęs tuo sumanymu, ir jo patarimai turėjo didelio orumo, kadangi jo turtas buvo daug didesnis už kitų. Ir buvome nutarę, kad kasmet po du iš mūsų, lyg kokie vyresnieji, rūpinsis viskuo, kas reikalinga, o kiti bus sau ramūs. Bet, kai imta mąstyti, begu tai leis moterėlės, kurias arba kai kurie mūsų jau turėjo, arba likusieji norėjo turėti, — visas tas sumanymas, kurį taip gražiai mes kū-

rėme, susproginėjo mūsų rankose, sulūžo ir liko mestas į šalį. Iš čia vėl prie dūsavimų bei dejavimų. Ir vėl pradėjau eiti plačiais ir išmintais pasaulio keliais, kadangi daug minčių buvo mūsų širdy, o Tavo s u m a n y m a s p a s i l i e - k a p e r a m ž i u s ⁹⁾). Iš to sumanymo aukštybių juokeis iš mūsųjų ir renei mums savus, rengdamasis duoti mums maisto tinkamu metu, atverti savo rankų ir pasotinti mūsų sielas palaiminimu ¹⁰⁾.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Tuo tarpu mano nuodėmės ėjo daugyn. Liko plėšte atplėšta nuo mano šono toji, su kuria buvau pratęs miegoti, kaip mano vedybų kliūtis, — ir mano širdis iš tos pusės, kuria buvo prie jos priaugusi, liko tartum atkirsta, sužeista, ir tekėjo iš jos kraujas. O moteriškė grįžo į Afriką, padariusi Tau apžadą nepažinti kito vyro, palikusi pas mane įsigytą iš jos natūralų mano sūnų. O aš nelaimingasis, nesekdamas moteriškės pavyzdžiu, neiškėsdamas vedybų atidėjimo (mat, tik po dvejų metų teturėjau gauti tąją, kurios prašiau), kadangi ne moterystės mėgėjas buvau, tik geidulingumo vergas, įsitiekiau kitą mote-

⁹⁾ Psal. 32,11.

¹⁰⁾ Palyg 144,15 ir tol.

riškę, žinia, ne moterį, kad tuo būdu mano sielos
liga ar toki, koki buvusi, ar dar padidėjusi,
tartum būtų išlaikyta ir nuvesta, palydint nenu-
trūkusiui papročiui, į moterystės valstybę. Ir
negijo anoji mano žaizda, kuri buvo pasidariusi,
atsiskiriant nuo pirmosios moteriškės, tik, pra-
ėjus uždegimui ir aštriausiam skausmui, ėmė
gesti ir skaudėjo tartum šalčiau, bet beviltiškiau.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Tau šlovė, Tau garbė, pasigailėjimų Šaltini!
Aš daliaus vis menkesnis, Tu — artimesnis. Jau
jau taisės Tavo dešinė išplėsti mane iš balos ir
numazgoti, o aš nežinojau. Ir šaukė mane trauk-
tis nuo dar gilesnės kūniškų gėresių sietuvos vien
tik mirties ir busimojo Tavo teismo baimė, kuri,
nors mano nuomonės mainės, niekados tačiau
nebuvo išnykusi mano krūtinėj. Ir ginčijaus su
savo prieteliais Alypijum ir Nebridijum apie
liksią blogo ir gero: Epikūras, girdi, būtų turėjęs
gauti pirmenybės palmę mano sieloj, jei aš bū-
čiau netikėjęs, kad, žmogui mirus, siela pasilieka
gyventi ir nedingsta mūsų nuopelnai, ko Epi-
kūras nenorėjo tikėti. Ir galvojau: jeigu būtume
nemirtingi ir gyventume nuolatiniam kūno pasi-
gėrėjime be jokios baimės tai prarasti, kodėl ne-
būtume laimingi arba ko nors kito ieškotume?
Nežinojau, kad jau tai pat yra didelė menkysta,
kad esu taip giliai nugrimzdęs ir aklas, jog netgi

negaliu pakelti minčių į padorumo šviesą ir grožį, mylėtiną dėl jo paties grožį, kurio neregį kūno akis, kuris regimas iš sielos gelmės. Ir negalvojau niekingas aš žmogus, iš kurio šaltinio teka man tai, kad apie tuos pačius bjaurius dalykus aš su draugais vis tik maloniai kalbėdavaus ir be draugų negalėdavau būti laimingas dargi pagal tuolaikinį savo nusistatymą, nors kūniškų pasigėrėjimų turėjau tiek ir tiek. O tuos draugus mylėjau dovanai ir vėlgi žinojau esąs ir jų mylimas taip pat dovanai. Tai kraipyti takai! Bėda drąsulei mano sielai, kuri vylės, atsitraukusi nuo Tavęs, turėsianti ką nors geresnį. Sukaus ten, atgal, ant nugaros, ant šonų, ant pilvo, ir vis buvo kieta, o Tu vienas — atilsis. Ir štai ateini gelbėti ir išgelbi iš nelaimingų klaidų, ir įstatai mus į savo kelią, ir guodi, ir sakai: „Bėkite, aš nešiu ir nuvesiu, ir nešte nunešiu tenai“,

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
I Š P A Ž I N I M A I
SEPTINTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Jau buvo mirusi mano jaunystė, bloga ir pasibiaurėjimo verta, ir jau žengiau į jauno vyro amžių, kiek amžium vyresnis, tiek tuštybe gėdėtis vertas, nes substanciją pamąstyti tegalėjau vien tokią, kokią paprastai regime savo akimis. Jau nebemąščiau Tave, Dieve, su žmogiško kūno išvaizda nuo to laiko, kai pradėjau šį tą išgirsti apie išmintį; visados vengiau šitokios pažiūros ir džiaugiaus radęs savo nuomonę mūsų dvasiškosios motinos, Tavo katalikiškosios bažnyčios tikėjime; bet vis neaptikdavau, kaip kitaip turėčiau Tave mąstyti. Ir bandžiau mąstyti Tave aš, žmogus, ir toks žmogus, Tave, aukščiausiąjį ir vienintelį, ir tikrąjį Dievą, ir Tave negendamą, neižeidžiamą, nesimainomą tikėjau visa sielos gelme, kadangi, nors nežinojau, iš kur Tu ir koku būdu esi, tačiau aiškiai mačiau ir buvau tikras, kad tai, kas gali sugesti, yra žemesnės rūšies, negu tai, kas negali, ir tai, kas negali būti įžeista, nesitęsdamas stačiau aukščiau už įžeidžiamą, ir lai, kas nepakenčia jokios permainos, maniau esant geresnį už tai, kas gali mainytis. Smarkiau šaukė mano širdis prieš visus mano įsivaizdavimus, ir tuo vienu užsimojimu bandžiau nuo savo proto ašmenų nubraukti apgulusias devynias galybes nešvarumų. Ir, vos tik pašalintos, vienam akiesmirksny štai susitelkusios yra vėl čia ir gula ant mano žvilgsnio ir temdo jį, taip

jog buvau verčiamas mąstyti Tave, nors ir ne kaip kokią žmogiško kūno formą, tačiau kaip kažką kūnišką, ištęsta erdvėje, ar tai sulieta su pasauliu, ar tai netgi užu pasaulio ribų paplitusi per beribius plotus, tiesa, negendama, neižeidžiama ir nepermainoma (ką stačiau aukščiau už gendama, įeidžiama ir permainoma), kadangi visa tai, iš ko bandydavau pašalinti ištiesiamumą erdvėj, atrodydavo man vien niekas, ir tai visiškai niekas, dargi ir ne tuštuma, kaip kad jeigu atimamas iš kokios vietos koks kūnas ir pasilieka vieta be jokio kūno — žeminio, ir vandeninio, ir orinio, ir dangiško — o bėra vien tuščia vieta, kaip ištęstas erdvėj niekas.

Vadinas, aš, grubiaširdis ir sau pačiam dargi pats nematomas, visiškai nieku laikiau visa, kas tik nėra per tam tikrą tarpą ištysę arba išsilieję, arba susitelkę į krūvą, arba išpūtę, arba ką nors tokį neturi sutalpinę arba negali sutalpinti. Mat, kokias formas yra pratusios matyt mano akys, tokius vaizdus ir vaizdavosi ir mano širdis, ir neregėjau, jog tas pats dvasios veiksmas, kuris kūrė anuos vaizdus, nėra kas panašu: jisai vis tik jų nesukurtų, jeigu pats nebūtų kažkas didu. Taip mažčiau aš ir Tave, mano gyvenimo Gyvenime, kad Tu esąs didis, išsitiesęs per beribes erdves, iš visur persisunkias per visą pasaulio masę ir užu jos ribų visur besitiesias per neišmatuojamus plotus be galo ir krašto, taip jog turi Tave žemė, turi dangus, turi viskas, ir tie visi

daiktai turi savo ribas Tavy, o Tu — niekur. Ir, kaip saulės spinduliui nedaro kliūtis koks oro kūnas (to oro, kuris yra viršum žemės), ir spindulys gali per jį pereiti, nei jį perplėšdamas, nei perkirsdamas, tik pripildydamas jį visą, taip ir Tu, maniau, gali pereiti ne tik dangaus ir oro, ir jūros, bet ir žemės kūną ir įsiskverbti į visas, didžiausias ir mažiausias dalis, ir jos gali Tave priimt į save, Tavo slaptam kvėpimui iš vidaus ir iš viršaus valdant visa, ką esi sutvėręs. Taip aš samprotavau, kadangi kitko pamąstyti negalėjau; bet mano samprotavimas buvo klaidingas. Juk tuo būdu didesnioji dalis žemės turėtų didesnę Tavo dalį, ir mažesnę mažesnioji, ir taip viskas būtų Tavęs pilna, jog daugiau Tavęs būtų besas sutalpinęs dramblio kūnas, negu žvirblio, tiek daugiau, kiek yra už šį didesnis ir didesnę užima vietą, ir tokiu būdu Tu būtumei besas didelėse pasaulio dalyse dideliais savo gabalais, mažose — mažais. O juk taip nėra. Bet dar nebuvai apšvietęs mano tamsybių.

ANTRAS SKYRIUS

Gana buvo man, Viešpatie, prieš anuos apgautuosius apgavikus ir daugkalbius nebylius (kadangi neskelbė jie Tavo žodžio), gana buvo to, ką jau seniai, nuo Kartaginos laikų, gebėdavo sakyti Nebridijus, o mes visi, kurie girdėdavome, būdavome sujaudinti: „Ką būtų galėjusi padaryti Tau nežinau koki tamsybių giminė, kurią jie

pratę yra statyti priešais Tave, kaip priešingų vėjų, jeigu Tu būtumei nepanorėjęs su ja kovoti?“ Mat, jeigu būtų buvę atsakoma, kad būtų padariusi kiek žalos, Tu būtumei besąs įžeidžiamas ir sugadinamos. O jeigu būtų buvę sakoma, kad jinai negalėjusi padaryti jokios žalos, nebūtų buvę jokios priežasties kovoti ir kovoti taip, kad tam tikra Tavo dalis ir Tavo narys arba padermė iš pačios Tavo substancijos būtų susimaišiusi su priešingomis galybėmis ir ne Tavo sutvertomis natūromis ir liek būtų jų sugadinta ir padaryta blogesnė, jog iš laimės būtų pakliuvusi į vargą ir būtų reikalinga pagalbos, kad galėtų būt išvaduota ir nuvalyta, ir tai esanti siela, kurios gelbėt ateitų Tavo žodis, laisvas gelbėt vergės, grynas — suteptos, nesugadintas — sugadintos, bet ir pats juk gendamas, kadangi kilęs iš tos pat substancijos. Taigi, jeigu jie pasakytų apie tai, kas Tu esi, t. y. apie Tavo substanciją, per kurią Tu esi, kad ji esanti nesugadinama, būtų klaidingi ir pasmerktini visi anie jų išvadžiojimai; o jeigu pasakytų, kad sugadinama, tai pat jau būtų klaidinga ir tuo pat atmestina su pasibiaurėjimu. — Tad gana buvo to prieš anuos žmones, kuriuos reikėjo visokiais būdais steigtis išmest iš krūtinės, kurią jie slėgė, kadangi jie neturėjo pro kur išeiti be baisios liežuvio ir širdies šventvagystės, nes taip apie Tave manė ir kalbėjo.

TREČIAS SKYRIUS

Bet ir aš dar neturėjau išskleidęs ir išnarp-liojęs blogo priežasties, nors sakydavau ir stipriai tikėdavau, jog Tu, mūsų Viešpats, tikrasis Dievas, kuris padarei ne tik mūsų sielas, bet ir kūnus, ir ne vien mūsų sielas bei kūnus, bet visus ir viską, esi nesutepamas ir nepakreipiamas ir iš jokios pusės nepermainomas. Vis vien, kas toji priežastis būtų, aš mačiau, jog ją taip reikia ieškoti, kad per ją nebūčiau priverstas nekintamą Dievą tikėti esant kintamą, ir pats nevirsčiau tuo, ko ieškojau. Tad ramiai jos ieškojau ir buvau tikras, jog nėra liesa, ką tie sako. kurių visa siela vengiau, kadangi mačiau, kad jie, ieškodami, iš kur bloga, yra pilni piktybės, taip jog mano, kad greičiau Tavo substancija kenčianti bloga, negu jų daranti bloga.

Ir steigiau (aiškiai) išvysti tai, ką girdėdavau, kad laisvas valios apsisprendimas esanti priežastis, kodėl mes bloga darome, ir teisingas Tavo sprendimas, kad kentėtume, tačiau jos aiškiai išvysti nevaliodavau. Tad, pabandęs iškelti savo protą iš gelmių, vėl pagrimlzdavau ir, dažnai pabandęs, vėl ir vėl pagrimzdavau. Mat, keldavo mane į Tavo šviesą tai, kad taip žinojaus turįs valią, kaip kad ir gyvas esąs. Vadinas, kai ko nors norėdavau ar nenorėdavau, būdavau visiškai tikras, kad tai aš, ne kitas, nori ar nenori, ir jau-jau pastebėdavau, kad čia tatau ir yra

mano nuodėmės priežastis. O kad ką nors nenoromis darau, greičiau pakenčiu, man rodydavos, negu darau, ir laikydavau tai ne kalte, tik bausme, ir greit prisipažindavau, mąstydamas Tave esant teisingą, kad mane plaki ne neteisingai. Bet ir vėl sakydavau: „Kas mane padarė? Argi mano Dievas, ne tik geras, dargi pati gerybė? Iš kur tad man tas bloga norėti, o gera nenorėti? Kad būtų, už ką teisingai kąsčiau bausmes? Kas gi many tai padėjo ir pasėjo many kartybės pasėlį, kai juk visas esu padarytas saldžiausiojo mano Dievo? Jeigu velnias kaltininkas, iš kur pats velnias? O jeigu ir jis savo iškraipyta valia iš gero angelo yra pasidaręs šėtonu, iš kur gi ir jame bloga valia, per kurią jis pasidarė šėtonu, kai visi angelai yra sutverli geriausiojo Kūrėjo?“ Šitos mintys vėl mane prislėgdavo ir slopindavo, bet nesiduodavau nuvedamas ligi to klaidos pragaro, kur niekas Tavęs nešlovina¹⁾, kai manoma greičiau Tave kenčiant bloga, negu žmogų jį darant.

¹⁾ Ps. 6,6.

KETVIRTAS SKYRIUS

Tad taip steigiau atrast ir likusiuosius dalykus, kaip kad jau buvau atradęs, jog geresnis dalykas yra tai, kas negenda, už tai, kas genda, ir todėl išpažinau, jog Tu, vis tiek kas esi, esi negendąs. Nes juk jokia dvasia niekados nėra galėjusi ir negalės pamąstyti ką nors, kas būtų geresnis už Tave, kuris esi aukščiausia ir geriausia gerybė. Bet, kadangi teisingiausiai ir tikriausiai negendąs dalykas yra laikomas geresnis už gendantį, kaip kad aš jau dariau, būčiau jau galėjęs mintim pasiekti kažką, kas būtų geresnis už mano Dievą, jeigu Tu nebūtumei negendąs. Tad, kur mačiau negendama esant statytina aukščiau už gendama, ten turėjau Tavęs ieškoti ir iš ten stebėti, kur yra bloga, t. y. iš kur yra pats gedimas, kuris jokių būdu negali sužeisti Tavo substancijos. Nes jokių būdu gedimas nepaliečia mūsų Dievo, nei Jam sutinkant, nei per jokių būtinumą, nei per jokių nenumatytą atsitikimą, kadangi Jis yra Dievas ir, ko Jis sau nori, yra gera, ir pats yra tai pat gera; o sugesti — nėra gera. Ir Tu jei nesi verčiamas prie ko nors prieš savo valią, kadangi Tavo valia nėra didesnė už Tavo galybę, o būtų didesnė, jeigu už save patį Tu pats būtumei didesnis: nes juk Dievo valia ir galia yra pats Dievas. Kas nenumatyta Tau, kuris viską žinai? Ir kiekviena natūra egzistuoja kaip tik per tai, kad Tu ją pažinai. Ir

kam čia tiek daug kalbame apie tai, kodėl nėra gendama toji substancija, kuri yra Dievas, kai, jeigu ji tokia būtų, nebūtų Dievas!

PENKTAS SKYRIUS

Ir ieškojau, iš kur bloga, ir blogai ieškojau, ir pačiame savo ieškojime nemačiau blogo. Ir statydavau savo dvasios akivaizdoj visų sutvėrimą, ką tik jame galime matyti, kaip kad žemę ir jūrą, ir orą, ir žvaigždes, ir medžius, ir mirtinguosius gyvius, ir ko tik jame neregime, kaip kad dangaus atsparas, be to dar visus angelus, ir visas jo dvasines būtybes, bet ir tuos dalykus, lyg kad būtų kūniški, padėtus kiekvieną savo vietoje, kaip man vaizdavo vaizduotė; ir sudariau vieną didelę masę, kurioj atskyriau atskiras Tavo sutvertų kūnų rūšis, taip tuos, kur iš tikrųjų buvo kūnai, taip ir tuos, kuriuos aš įsivaizdavau vietoj dvasių, ir sudariau ją didelę, ne tokią, kokia ji buvo didelė (ko žinoti negalėjau), tik tokią, kokią pats norėjau, tiesa, iš visų pusių apribotą, o Tave, Viešpatie, ją iš visų pusių apsupantį ir persunkiantį (kiaurai pereinantį), bet iš visų pusių beribį, tartum lyg visur būtų jūra ir per visas begales vien tik jūra, iš visų pusių bekraštė, ir toj jūroj būtų koki nors didelė pintis, tačiau turinti ribas, — aišku, kad toji pintis būtų visose savo dalyse pilna vandens iš tos beribės jūros: taip aš maniau Tavo apribotąjį sutvėrimą

esant pilną Tavęs begalinio ir sakydavau: štai Dievas ir štai tai, ką yr sukūręs Dievas, ir tai geras Dievas ir nè iš tolo nepalyginti pranašesnis už tuos kūrinius; bet juk geras sukūrė gerus dalykus; ir va kaip apglėbia ir pripildo juos: kamegi blogybė ir iš kur ir kuriuo čion įslinko? koki yra jos šaknis ir koki jos sėkla? gal jos visai nėra? tad kodėl bijome ir saugojamės to, ko nėra? o jei be reikalo bijome, tad pati baimė yra blogybė, kuri be reikalo jaudina ir kankina, ir juo didesnė blogybė, juo labiau nėra pagrindo bijoti, o tačiau bijome. Taip, arba tikrai yra blogybė, kurios bijome, arba tai yra blogybė, kad bijome. Iš kur tad yra jinai, kadangi juk gerasis Dievas sukūrė tai visa gera? Tiesa, didesnioji ir aukščiausioji gerybė padarė mažesnius gerus dalykus, tačiau juk ir Kūrėjas ir sukurtieji dalykai geri yra visi. Tad iš kur bloga? Gal buvo tam tikra bloga materija, iš kurios Jis padarė anuos dalykus, formuodamas ir tvarkydamas ją, bet palikdamas joj šį-tą, ko nepavertė gerybe? O kodėl šitaip? Argi neturėjo jėgos visą paversti ir permaintyti, kad neb liktų nieko blogo, kadangi juk Jis yra visagalys? Galop, kodėl Jis panorėjo padaryti iš jos šį-tą, o nepadarė verčiau ta pačia visagalybe, kad materijos visiškai nebūtų? Ar gal galėjo egzistuoti prieš Jo valią? Arba, jeigu ji buvo amžina, kodėl tad taip ilgai per begalinius praėjusiuosius laiko plotus leido jai tokiai būti ir tik po tiek laiko

teikės šį-tą iš jos padaryti? Arba, jau jeigu ūmai panoro padaryti ką nors, tegu gal verčiau būtų padaręs Visagalįs, kad materijos nebūtų, o Jis vienas būtų visa tiesa ir aukščiausia begalinė gerybė? Arba, jeigu nebuvo gera, kad tas, kuris buvo geras, nedarytų ir nesutvertų ką nors gera, lai gal Jis turėjo, pašalinęs ir sunaikinęs blogąją materiją, sukurti naują!, iš kurios viską sudarytų? Juk Jis nebūtų visagalįs, jeigu negalėtų sukurti ką nors gera, nepadedamas ne savo sutvertosios materijos“.

Tokios mintys siautė nelaimingoje mano krūtinėje, prislėgtoje pikčiausių rūpesčių, kad baisu buvo mirti ir kad neradau tiesos; tvirtai tačiau laikės mano širdy Katalikų Bažnyčios tikėjimas į Tavo Kristų, mūsų Viešpatį ir Išganytoją, tikėjimas, beje, daugelyj dalykų dar nesusiformavęs ir, kadangi nesilaikąs mokslo normos, tai šen, tai ten nukrypstąs; bet siela vis tik jo nemesdavo, dargi diena po dienos vis labiau ir labiau juo persiimdavo.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Jau buvau atmetęs ir apgaulingus matematikų*) būrimus ir bedieviškus kliedėjimus. Ir dėliai to noriu pagarbinti, mano Dieve, iš pačių savo sielos gelmių Tavo pasigailėjimus. Nes kas kitas atšaukia mus nuo visokių klaidų mirties, jei ne gyvybė, kuri nepažįsta mirties, jei ne išmintis, kuri apšviečia to reikalingus protus, o pati nereikalinga jokios šviesos, išmintis, kuri valdo pasaulį iki beskraidančių medžių lapų? Tu, liktai Tu patiekei priemonę prieš mano atkaklumą, su kuriuo priešinaus aštriapročiui seneliui Vindicianui ir nuostabios sielos jaunikačiui Nebridijui: anas karštai teigdavo, šis, kad ir šiek-tiek abejodamas, betgi dažnai sakydavo, jog nesą vadinamojo meno numatyti ateitį, tik žmonių sumetimai dažnai atsitiktinai įspėja ką ir, daug kalbant, pasakoma daug tikrų būsimų dalykų, nežinant to patiems pranašaujantiems, o tik savo žodžiais į tuos dalykus pataikant. Tu tad suradai man žmogų prietelį, netingų astrologų klausinėtoją, nesusipažinusį gerai su jų raštais, bet, kaip jau pasakiau, smalsų patarimų klausėją, tačiau žinantį šį-tą, ką jis sakydavos girdėjęs iš savo tėvo; jis nežinojo, kiek tai buvo svarbu ano meno garbei sugriauti. Tas tatai vyras, vardu Firminas, gerai išsilavinęs ir

*) astrologų. *Vert.*

iškalbingas, klausė mane, kaip mieliausią asmenį, patarimo apie kai kuriuos savo reikalus, su kuriais buvo susietos labai jam svarbios pasaulinio jo gyvenimo viltys: ką aš manęs, ką reiškia jo taip vadinamosios konsteliacijos. Aš tuose dalykuose jau buvau pradėjęs linkti į Nebridijaus nuomones; tad neatsisakiau, tiesa, daryti sumetimų ir pasakyti, kas besvyruojant pasitaikė, tačiau pridūriau, kad aš jau esąs beveik įsitikinęs, anuos dalykus esant juokingus ir tuščius. Tuomet jis man papasakojo, kad jo tėvas labai smalsiai skaitęs tokias knygas ir turėjęs draugą, kuris taip pat uoliai kartu su juo laikęsis tų dalykų. Lygiu įsimirimu, su viens antru pasitardami, degte degdami, jie visa širdim buvo atsidėję tiems niekniekiams; netgi nebylių gyvulių, jeigu jų atsirasdavo namie, stebėdavo draugai gimtąsias valandas ir pasižymėdavo, koki būdavo tuokart dangaus padėtis, tuo būdu rinkdamies to tariamojo meno patyrimų. Tad sakydavo girdėjęs iš savo tėvo, jog, kai motina nešiojusi iščioj jį patį, Firminą, ir ano tėvo draugo tarnaitė buvusi toje pat padėtyj. To negalėjo nepastebėti ponas, kuris uoliausiai tyrinėdavo ir rūpindavosi sužinoti, kada jo kalės atves šuniukų. Taip tatau abudu griežčiausiai stebėjo ir skaičiavo — vienas savo žmonos, antras tarnaitės dienas ir valandas ir smulkesnias valandų dalis: ir štai abi dvi pagimdė vienkart, taip jog jiedu buvo priverstu sustatyti tas pačias konsteliacijas su to-

mis pat smulkmenomis, šis — sūnui, anas — veršiukui. Mat, kai moterys pradėjo gimdyti, jiedu pranešė vienas antram, kas darosi abejuose namuose, ir prirengė pasiuntinius, kuriuos turės pas vienas antrą pasiųsti, kaip tik vienam ir antram bus pranešta, kad jau gimė, ko buvo laukiama; o kad būtų tuoj pat pranešta, jiedu lengvai tai paruošė, kaip savo valstybėje. Tuo būdu abeji pasiuntiniai (sakydavo jisai) susitiko taip lygiai atstu nuo abejų namų, jog nei vienas, nei antras negalėjo pasižymėti kitoniškos žvaigždžių padėties nei kitoniškų momentų. O vis tik Firminas, gimęs pas savuosius aukštesnėje padėtyje, bėgo gražesniais amžiaus keliais, darėsi turtingesnis, gavo aukštesnių vietų, o anam vergui nė kiek nepalengvėjo padėties jungas, ir jis vergavo savo ponams, kaip pasakojo tas, kuris jį pažino.

Tad, išgirdus tai ir patikėjęs (juk toks tikėtinas asmuo papasakojo!), anas visas mano spyriojimasis suguręs griuvo, ir aš pirmiausiai steigiaus patį Firminą atitraukti nuo ano smalsumo; aš jam sakiau: pažiūrėjęs Tavo konsteliacijas, aš, norėdamas pasakyti tiesą, turėjau, žinia, pastebėti ten, kad Tavo tėvai savųjų tarpe yra vieni žymesniųjų, kad giminė yra garbinga savo mieste, kad kilmė gera, kad Tu padoriai išauklėtas ir išėjęs mokslus; bet, jeigu ir anas vergas paprašytų mane pasakyti jam tiesą pagal tas konsteliacijas (kadangi jos yra ir jo), aš turėčiau, atvirkščiai, jose matyti labai žemą giminę, vergo

padėtį ir kitką, visai nepanašų ir labai tolimą nuo pirmiau pasakytųjų aplinkybių; kas gi būtų per priežastis, kad aš, žiūrėdamas į tuos pačius daiktus, sakyčiau skirtingus dalykus, jeigu sakyčiau tiesą (o jeigu sakyčiau tai pat, sakyčiau netiesą) ? iš to tikrų tikriausiai galima suprasti, kad tai, kas, įsižiūrėjus į konsteliacijas, pasakoma teisingai, pasakoma ne remiantis menu, lik atsitiktinai išbūrus, o kas neteisingai, — kal-tas čia ne menas, tik būrimo melagingumas.

Tuo būdu gavęs kur prikibti, ėmiau toliau svarstyti tuos dalykus. Kad kuris tų pablūdėlių, kurie verčias tuo verslu ir kuriuos aš jau geidžiau tuoj pradėti pulti ir išjuokęs nugalėti, nepasipriešintų man, prikišdamas Firminą man arba jo tėvą jam papasakojus nebūtus dalykus, aš ėmiau atsidėjęs stebėti gemančius dvynus: jų daugumas taip greit po vienas antro pasirodo iš iščios, jog to mažo tarpelio laiko (kad ir kažin kokią jėgą stigavoja jį turint prigimtyje), nėra galima žmogui pastebėti, išmatuoti ir užrašyti, kad paskiau astrologas, pažiūrėjęs, sudarytų teisingų pranašavimų. Ir nebus teisingi: juk pažiūrėjęs tuos pat užrašus būtų turėjęs išpranašauti tai pat Ezavui, ką ir Jokūbui; bet ne vienoks buvo abiejų likimas; tad astrologas sakytų netiesą arba, jeigu sakytų tiesą, sakytų ne tai pat apie abudu; o juk tuos pačius užrašus būtų matęs; vadinasi, ne jo menas padėtų jam pasakyti tiesą, tik jis ją atsitiktinai išpėtų. Nes Tu, Vieš-

patie, teisingiausias visatos Tvarkytojau (nežinant to klausiantiesiems bei klausiamiesiems), per slaptingą savo įtaką padarai taip, jog klausias išgirsta, ką jam reikia išgirsti, pagal paslėptus sielų nuopelnus, kaip Tavo teisingumo gelmėse yra spręsta. Tegu jam nesako žmogus: „Ką tai reiškia?“ „kodėl taip?“ Tegu nesako, tegu nesako, nes juk tik žmogus yra!

SEPTINTAS SKYRIUS

Vadinas, jau buvai išpalaidavęs mane, mano Padėjėjau, iš anų raiščių, ir aš tyrinėjau, iš kur blogybė, ir nebuvo išėjimo. Bet neleidai jokioms minčių bangoms nunešti mane šalin nuo to tikėjimo, kuriuo tikėjau, kad Tu esi, kad Tavo substancija nesimaino, kad Tu rūpinies žmonėmis ir juos teisi, ir kad esi nustatęs žmonėms išganymo kelią į tą gyvenimą, kuris bus po šios mirties. Laikydamasis tų tiesų čielų ir jas nepakrutinamai sustiprinęs savo sieloj, karštai tyrinėjau, iš kur bloga. Kokios buvo kančios mano besirengiančios gimdyti širdies! kaip ji dežavo, mano Dieve! O Tavo ausys buvo tenai, be mano žinios. Ir, kai aš tylomis tvirtai ieškojau, tylus mano sielos gailėsis didžiu balsu šaukė į Tavo gailestingumą. Tu žinotai, ką kenčiau, o žmogus — nė vienas. Argi daug iš mano sielos per mano liežuvį patekdavo į mano artimiausių ausis? Argi užė jiems mano sielos maišatis, kuriai iš-

reikšti neužteko nei laiko nei kalbos? Tačiau viskas kilo į Tavo ausis, ką „rėkiau dėl mano širdies vaitojimo ir visas mano troškimas buvo Tavo akivaizdoj, ir mano akių šviesos nebebuvo pas mane“*) : nes ji buvo viduj, o aš lauke, ir, liesą pasakius, ji nesti tam tikrojoje vietoje. O aš žiūrėdavau į tai, kas yra tam tikroje erdvės dalyse, ir tenai nerasdavau vietos pasilsėti, ir nepriimdavo manęs tie dalykai taip, kad galėčiau pasakyti: gana ir gera, nei leisdavo sugrįžti ten, kur man būtų pakankamai gera. Mat, aukštesnis buvau už tuos dalykus, o už Tave žemesnis, ir Tu buvai tikrasis džiaugsmas man, savo valdiniui, ir Tu man valdyti pavedei tai, ką sutvėrei žemesnį už mane. Ir tai buvo tikrasis santykis ir vidurinė padėtis (kurioje buvo man išganymas), kad pasilikčiau panašus į Tave ir, Tau tarnaudamas, valdyčiau kūną. Bet, kadangi aš išdidžiai sukilau prieš Tave ir bėgau prieš Viešpatį, apsiginklavęs riebiu sprandu**), tai netgi tie žemiausieji daiktai pasidarė aukštesni už mane ir spaudė, ir niekur nebuvo atlydos ir atsikvėpimo. Kai atsimerkdavau, juos sutikdavau iš visų pusių būriais ir krūvomis; kai mąstydavau, kūnų vaizdai patys užstodavo kelią begrižtančiam, tartum sakydami: „Kur eini, nevertas ir nešvarus?“ Ir tai buvo išaugę iš mano

*) Ps. 37,9—11.

**) Job. 15,26.

žaiždos, kadangi Tu „pažeminai puikų, lyg sužeistą*), ir mano išpūtimas skyrė mane nuo Tavęs, ir per daug ištinęs veidas merkte užmerk-davo man akis.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Bet Tu, Viešpatie, pasilieki per amžius ir ne „per amžius pyksi ant mūsų**), kadangi pasigailėjai žemės ir pelenų ir teikeis atitaisyti, kas manyj buvo iškraipyta. Ir vidujais akstinais jaudinai mane, kad būčiau nekantrus, kol aš, vidujais veizdėdamas, įsitikinsiu Tave tikrai esant. Ir slūgo mano išputimas, slapta veikiant Tavo gydomai rankai, o sumišusį ir aptemdytą mano proto žvilgį diena po dienos gydė aštrus sveikų sopulių tepalas.

DEVINTAS SKYRIUS

Ir pirmiausiai, norėdamas man parodyti, kaip priešinius puikiems, o nuolankiems duodi malonės²⁾), ir koks buvo Tavo gailestingumas, kad parodei žmonėms nušizeminimo kelią: kad „Žodis įsikūnijo ir gyveno tarp mūsų“³⁾), — parūpinai man per vieną žmogų, pripūstą nežmoniško išdidumo, kai kurias

*) Ps. 88,11.

**) Ps. 84,6.

²⁾ 1 Petro 5,5.

³⁾ Jon. 1,14.

platonikų knygas, iš graikų kalbos verstas į lotynų; ten perskaičiau, tiesa, ne tais žodžiais, tik visiškai tą patį dalyką, daugeliu įvairių įrodymų paremtą, būtent, kad „pradžioje buvo Žodis, tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas; jis pradžioje buvo pas Dievą; visa per jį padaryta, ir be jo nepadaryta nieko iš to, kas padaryta; jame buvo gyvybė, ir ta gyvybė buvo žmonių Šviesa; šviesa šviečia tamsybėje, bet tamsybė jos neapėmė“; ir kad žmogaus siela, kad ir liudija apie šviesą, tačiau pati nėra šviesa, tik Žodis, pats Dievas, yra „tikroji šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų ateinantį į šį pasaulį“: ir kad „jis buvo pasaulyje; pasaulis per jį padarytas, bet pasaulis jo nepažino“. O kad „jis atėjo pas save, bet savieji jo nepriėmė; kas gi jį priėmė, tiems jis davė galios būti Dievo vaikais, būtent tiems, kurie tiki į jo vardą“⁴⁾ — to tenai neradau.

Dar perskaičiau tenai, kad Žodis-Dievas gimė ne iš kūno, ne iš kraujo, „nei iš vyro valios, bet iš Dievo“⁵⁾ ; o kad „Žodis įsikūnijo ir gyveno tarp mūsų“⁶⁾ to tenai neskaičiau. Mat, tyrinėdamas radau tose knygose daug kartų įvairiai pasakyta, kad Sūnus, „esme būdamas Dievas, nelai-

⁴⁾ Jon. 1, 1—12.

⁵⁾ Jon. 1,13.

⁶⁾ Jon. 1,14.

kē išplėšimu būti lygus Dievui“⁷⁾ kadangi Jis pagal pačią savo prigimtį toks ir yra; bet, kad „Jis pats save ištuštino, prisiimdamas tarno pavidalą, pasidaręs panašus į žmones ir viršujine išvaizda rastas kaip žmogus; pats pasižemino, pasidaręs paklusnus iki mirčiai, mirčiai gi kryžiaus; todėl ir Dievas išaukštino Jį ir dovanojo Jam vardą, viršesnę už visus vardus, kad Jėzaus vardu prikauptų visoks kelias danguje, žemėje ir po žeme, ir kad kiekvienas liežuvis išpažintų, jog Viešpats Jėzus Kristus yra Dievo Tėvo garbėj“, — to anose knygoose nėra. Kad prieš visus laikus ir viršuj visų laikų nesimainomas pasilieka viengimis Tėvo Sūnus, lygiai su Tavim amžinas, ir kad iš Jo pilnybės ima sielos, idant būtų laimingos, ir kad jos, gaudamos dalelę esančios savyje Išminties, atsinaujina tam, kad būtų išmintingos, — tai yra tose knygoose; o kad Jis „tinkamu metu mirė už nusidėjėlius“⁸⁾, ir kad Tu „savo paties Sūnaus nepasigailėjai, bet išdavei Jį už mus visus“⁹⁾ to nėra tenai. Mat, „tai paslėpei nuo išmintingųjų... ir tai apreiškei mažutėliams“¹⁰⁾ kad ateitų pas Jį vargstantieji ir apkrautieji, o Jis juos atgaivintų, kadangi Jis romus ir nuolankios širdies ir „veda romiuosius tei-

7) Pilyp. 2,6 ir toliau.

8) Rom. 5,6.

9) Rom. 8,32.

10) Mat. 11,25—28—29.

sybėje, moko lėtuosius savo kelių“,¹¹⁾ matydamas mūsų nusižeminimą ir mūsų vargą ir atleisdamas visus mūsų nusikaltimus. O tie, kurie, pasistiepę tariamo aukštesnio mokslo koturnais, negirdi sakančio: „Mokinkitės iš manęs, nes aš romus ir nuolankios širdies; taip jūs rasite savo sieloms atilsio“,^{11 12)} nors ir pažįsta Dievą, negarbina Jo, kaip Dievo, ir nedėkoja; savo mintyse pasidaro tušti, ir neišmintinga jų širdis aptemsta; tardamies esą išmintingi, pasidaro paiki.¹³⁾

Ir todėl skaičiau dar ten, kad „jie pamainė nemirtingojo Dievo garbę mirtingo žmogaus, net paukščių, keturkojų ir slankiojančių gyvių paveiklo panašumu“,¹⁴⁾ taip kaip Ezavas prarado savo pirmgimystę už aigiptiečių valgi, kaip pirmgimė tauta pagarbino, Tavo vietoj, keturkojo galvą, nes „savo širdimis jie nukrypo Aigiptan“¹⁵⁾ ir nulenė Tavo paveikslą, savo sielą, prieš „paveikslą veršio, ėdančio žolę“. ¹⁶⁾ Radau tai tenai ir nevalgiau. Nes Tu, Viešpatie, teikeis nuimti nuo Jokūbo pažeminimo gėdą, kad vyresnysis tarnau-

¹¹⁾ Ps. 24,9 ir 18.

¹²⁾ Mat. 11,29.

¹³⁾ Rom. 1,21—22.

¹⁴⁾ Rom. 1,23.

¹⁵⁾ Apd. 7,39.

¹⁶⁾ Psal. 105,20.

tų jaunesniajam,¹⁷⁾ ir pašaukei pagonių giminės į savo tėvainystę. Ir aš pas Tave atėjau iš pagonių ir atkreipiau savo dėmesį į auksą, kurį Tu norėjai, kad nuo Aigipto atimtų Tavo tauta, kadangi jis buvo Tavo, vis vien kur jis buvo. Ir esi pasakęs atėniečiams per savo apaštalą, kad Tavyje mes gyvename, judame ir esame, kaip ir kai kurie jūjų yra pasakę.¹⁸⁾ O kaip tik iš ten buvo anos knygos. Ir nekreipiau dėmesio į aigiptiečių stabus, kuriems Tavo auksą atnašavo tie, „kurie pamainė Dievo tiesą melu ir garbino ir tarnavo velykų sutvėrimui, kaip Sutvėrtoji“.¹⁹⁾

DEŠIMTAS SKYRIUS

Iš ten perspėtas sugrįžti prie savęs paties, įžengiau į savo paties gelmes, Tau vadovaujant, ir įstengiau tai padaryti, kadangi Tu „pasidarei mano padėjėjas“²⁰⁾. Įžengiau ir išvydau (kad ir silpna buvo mano sielos akis) viršuj tos pat mano sielos akies, viršuj mano proto nesimainomą šviesą, ne tą paprastąją ir visų kūnų matomą ir ne tokią, kur būtų tos pats rūšies, tik didesnę, kaip kad jeigu ta pati šviesa šviestų daug-daug skaidriau ir viską pripildytų savo švytėjimo. Ne

¹⁷⁾ Rom. 9, 13.

¹⁸⁾ Apd. 17,28.

¹⁹⁾ Rom. 1,25.

²⁰⁾ Psal. 29,11.

tokia buvo ana šviesa, tik kitskas, visai kitskas, negu anos visos šviesos. Ir ne taip buvo jinai viršuj mano proto, kaip aliejus viršuj vandens ar kaip dangus viršuj žemės, bet aukščiau, kadangi jinai yra padariusi mane, o aš žemiau, kadangi esu jos padarytas. Kas yra pažinęs tiesą, pažįsta ją, o kas yra ją pažinęs, pažįsta amžinybę. Meilė pažįsta ją. O, amžinoji tiesa ir tikroji meile ir mieloji amžinybe! Tu esi mano Dievas, į Tave dūsauju dieną ir naktį. Ir kai aš pirmąkart pažinau Tave, Tu pakėlei mane į save, idant pamatyčiau, jog tikrai yra tai, ką turiu pamatyti, ir jog dar nėra manęs, kuris galėčiau tai pamatyti. Verste privertei silpnąjį mano žvilgsnį atsigręžti, galingai švystelėjęs manip, ir sudrebėjau iš meilės ir išgąščio, ir radau toli esąs nuo Tavęs nepanašumo krašte, lyg kad būčiau išgirdęs Tavo balsą iš aukštybių: „Aš esu didžiųjų penas: auk — ir valgysi mane! Ir tu nepermainysi manęs į save, kaip kad savo kūno maistą, tik tu persimainysi į mane“. Ir sužinojau, kad Tu už nedorybę bausdamas mokai žmogų ir džiovinai mano gyvybę, kaip vorą²¹⁾, ir tariau: „Argi niekas yra tiesa, kad jinai nėra pasklidusi nei po apribotas, nei po neapribotas vietų erdvybes?“ Ir sušukai iš tolybių: „Aš esu, kursai esu“²²⁾. Ir išgirdau, kaip

²¹⁾ Palyg. ps. 38,12.

²²⁾ 2 Moz. 3,14.

kad išgirstama širdimi, ir jau visai nebebuvo nieko, dėl ko turėčiau abejoti, ir aš lengviau būčiau abejojęs, begu aš gyvenu, nei begu yra tiesa, kurią „galima matyti proto šviesa iš padarytųjų dalykų“²³⁾).

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Ir įsižiūrėjau į kitus dalykus žemiau už Tave, ir pamačiau, jog jie nei visiškai yra, nei visiškai nėra: jie yra, kadangi yra nuo Tavęs, jų nėra, kadangi jie nėra tai, kas Tu esi. Nes tai tikrai yra, kas nesimainomai tveria. „Man gi gera laikytis Dievo“²⁴⁾, kadangi, jei neliksiu Jame, nei savyj pačiame negalėsiu. O Jisai, „pasilikdamas savyje, visa atnaujina“^{25 26)} ; ir „Tu mano Dievas, nes Tau nereikia mano gerybių“²⁸⁾).

DVYLIKTAS SKYRIUS

Ir paaiškėjo man, kad gera yra, kas genda; tai nei galėtų sugesti, jeigu būtų aukščiausia gera, nei galėtų sugesti, jeigu nebūtų gera: nes, jeigu būtų aukščiausia gera, būtų negendama, o jeigu visai nebūtų gera, nebūtų nieko, kas juose galėtų sugesti. Juk gedimas daro žalos, o jeigu gero nemažintų, nedarytų žalos. Vadinas, arba ne-

²³⁾ Rom. 1,20.

²⁴⁾ Ps. 72,28.

²⁵⁾ Išm. 7,27.

²⁶⁾ Ps. 15,2.

daro žalos gedimas, kas yra negalima, arba, kas yra visiškai tikra, visa, kas genda, praranda gera. O jeigu praras visa gera, visai nebeegzistuos. Nes, jeigu egzistuos ir sugesti jau nebegalės, bus geresnis, kadangi tvers nebegendamai. O ar bėra kas neišmintingesnio, kaip kad sakyti, būk, praradę visa gera, dalykai esą pasidarę geresni? Tad, jeigu iš jų bus atimta visa gera, iš viso mistos egzistavę. Vadinas, kol egzistuoja, yra geri. Vadinas, visa, kas yra, yra gera, o ana blogybė, kurią ieškojau, iš kur jinai, nėra tai substancija, kadangi, jeigu būtų substancija, būtų gerybė. Nes arba būtų negendama substancija — vadinas, didelė gerybė — arba būtų gendama substancija, kuri, jeigu nebūtų gera, nebūtų gendama.

Taip tatai išvydau, ir paaiškėjo man, kad visa gera Tu esi padaręs, ir kad tiesiog jokių nėra substancijų, kurių Tu nesi padaręs. O kadangi padarei visus daiktus ne lygius, dėl to tatai visi jie egzistuoja taip, kad kiekvienas dalykas skyrium yra geras, o visi drauge labai geri, nes padarė mūsų Dievas visus daiktus labai gerus²⁷⁾).

²⁷⁾ Prad. 1,31.

TRYLIKTAS SKYRIUS

O Tau visiškai nėra blogo, ne tik Tau, bet ir visam Tavo sutvėrimui, kadangi nėra ko nors iš šalies, kas įsigriautų ir sugriautų tvarką, kurią Tu esi anam suteikęs. Kadangi jo dalyse kai kas kai ko neatitinka, yra laikoma bloga; o tuo tarpu tie patys daiktai atitinka kitus — ir yra geri, ir savaime yra geri. O visa tai, kas neatitinka kits kito, atitinka žemesniąją dalį daiktų, kurią vadiname žeme, kur turi savą dangų, ūkanotą ir vėjuotą, atitinkantį jają. Ir saugok Dieve, kad pasakyčiau: „Geriau tegu nebūtų tų dalykų“! nes, nors vien tik tai regėčiau, geisčiau, tiesa, geresnių, bet jau vien už tai turėčiau Tave garbinti, kadangi reikiant Tave garbinti mums rodo „nuo žemės slibinai ir visos gelmės, ugnis, kruša, sniegas, ledas, audrų vėjai, kurie vykdo Tavo žodį; kalnai ir visi kauburiai, vaisiniai medžiai ir visi kedrai; žvėrys ir visi gyvuliai, žalčiai ir sparnuoti paukščiai; žemės karaliai ir visos tautos, kunigaikščiai ir visi žemės teisėjai; jaunikaičiai ir mergaitės, seniai ir jauni tegu giria Tavo vardą“²⁸⁾. O kadangi Tave garbina ir „iš dangaus“, tegu garbina Tave, mūsų Dieve, „aukštybėse visi Tavo angelai, visos Tavo kariuomenės, saulė ir mėnuo, visos žvaigždės ir šviesa, dangų dangūs ir visi vandenys, kurie viršuje

²⁸⁾ Ps. 148,7—12.

dangaus, tegu giria Tavo vardą²⁹⁾ : jau nebe-
geidžiau geresnių daiktų, kadangi mintimi ap-
glėbęs laikiau visatą; ir, sveikiau spręsdamas,
nusvėriau geresnius esant aukštesniusius kūrinius
už žemesniusius, bet visą visatą esant geresnę
už vienus aukštesniusius kūrinius.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Neturi išminties tie, kuriems nepatinka kai
kurie Tavo kūriniai, kaip kad aš neturėjau, kada
man nepatikdavo daugelis daiktų, kuriuos Tu
padarei. O kadangi nedrįsdavo mano siela, kad
jai nepatiktų mano Dievas, jinai nenorėdavo,
kad būtų Tavo tai, kas jai nepatikdavo. Ir todėl
buvo nuklydusi į nuomonę, kad esančios dvi sub-
stancijos, ir nenurimdavo, ir kalbėdavo nepro-
tingus dalykus. O iš ten grįždama, buvo pada-
riusi sau Dievą, ištysusį per begales erdves, ir
buvo maniusi jį esant Tave, ir buvo jį apgyven-
dinusi savo širdy, ir vėl buvo pasidariusi savo
stabo šventykla, pasibiaurėtina Tau. Bet, kai
Tu, be mano žinios, priglaudei mano galvą ir
užmerkei mano akis, „kad nežiūrėtų į tuštybę“^{29 30)},
aš truputį atsilsėjau nuo savęs paties, ir užmigo
mano neišmintis; ir atsibudau Tavip, ir išvydau
Tave begalinį kitoniškai, ir tas regėjimas ne iš
kūno kilo.

²⁹⁾ Ps. 148, 1—5.

³⁰⁾ Ps. 118, 37.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Ir žvilgterėjau į kitus daiktus, ir pamačiau, jog jie iš Tavęs yr gavę tai, kad yra, ir jog Tavy yra viskas, kas ne begalinis, tik kitoniškai, ne taip, tartum jie būtų tam tikroje vietoje, tik kadangi Tu laikai viską, tartum ranka, savo tiesa, ir viskas yra tikra, tiek, kiek egzistuoja, ir netikrybė yra vien tada, kada koks dalykas yra laikomas tuo, kas jis nėra. Ir dar išvydau, jog kiekvienas daiktas ne tik savo vietas atitinka, bet ir savo laikus, ir jog Tu, kuris vienas teesi amžinas, pradėjai veikti ne po neapskaičiuojamų laikotarpių, kadangi visi laikų tarpai, ir kurie yra praėję, ir kurie praeis, nei praeitų šalin, nei ateitų, jeigu Tu neveiktum be pertrūkio.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Ir supratau, pats patyręs, jog nenuostabu, kad nesveikam gomuriui yra tiesiog bausmė valgyti dargi duoną, kuri sveikam yra maloni, ir sergančioms akims nepakenčiama yra šviesa, kuri tyroms miela. Ir Tavo teisingumas nepatinka neteisiesiems. O ką jau besakyt apie gyvatę ar kirmėlę, kurias esi sutvėręs geras, ir kurios pritinka žemesniosioms Tavo sutvėrimo dalims; šioms pritinka ir patys neteisieji, juo labiau yra nepanašūs į Tave; o pritinka aukštesniosioms, juo daros panašesni į Tave. Ir klausiau, kas tai

yra neteisumas, ir neradau jame substancijos³¹⁾, o tik iškrypimą atsigrėžusios nuo Tavęs. Dieve, į žemiausiuosius dalykus valios, „išmetančios savo vidurius“³²⁾ ir išpuntančios iš viršaus.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Ir stebėjau, kad jau Tave bemylįs, o ne kokią pamėklę Tavo vietoj; tačiau nesustodavau pasigėrėti savo Dievu, tik Tavo gražumas veržte mane verždavo pas Tave; ir greit vėl atplėsdavo mane nuo Tavęs mano sunkumas, ir aš, dejuodamas, griūdavau atgal į tuos žemesnius dalykus; o tas sunkumas — kūniškas įprotis. Bet tebeatminiau Tave ir nė kiek neabejojau esant Tą, kurio turiu glaudžiai laikytis, tik dar mane neesant tokį, kuris galėčiau glaudžiai Tavęs laikytis, kadangi „gendas kūnas apsunkina sielą, ir žemiška buveinė slegia daug manančią dvasią“³³⁾. Aš buvau visiškai įsitikinęs, kad, „kas Tavyj neregima, tai nuo pat pasaulio įkūrimo galima matyti proto šviesa iš padarytųjų dalykų“, taip pat ir Tavo „amžinoji galybė ir dievytė“³⁴⁾. Nes, tyrinėdamas, pagal ką turiu matuoti taip dangaus, taip žemės kūnų gražumą ir kuo turiu remtis, sveikai spręsdamas apie kintamuosius dalykus ir sakydamas: „Tai turi būti

³¹⁾ Vadinas, neteisumas nėra kokia būtybė. *Vert.*

³²⁾ Eccli. 10,10.

³³⁾ Išm. 9,15.

³⁴⁾ Rom. 1,20.

taip. o tai — ne taip“, vadinas, tyrinėdamas, kodėl taip sprendžiu, taip sprendamas, atradau, kad viršuj kintamojo mano proto yra nekintama ir tikra tiesos amžinybė. Ir taip palaipsniui ėjau nuo kūnų prie jaučiančios per kūną sielos, o iš ten — prie vidujės jos jėgos, kuriai kūno jutimai pranešė apie laukujus įvykius (lig šiol vis tai pritinka ir gyvuliams), o iš ten vėl — prie galvojančios galios, kurios sprendimui pavesta, kas perimama iš kūno jutimų; šitoji galia, irgi pažinusi manyj save esant kintamą, pakilo iki pažinimo savęs pačios, atitraukė mąstymą nuo papročio, atsipalaiduodama nuo kits kitam priešingų būrių vaizduotės įvaizdų, kad rastų, kuri šviesa ją apšviečia, kai ji, nė kiek neabejodama, šaukia nekintama reikią vertinti labiau už kintama. Iš čia ji pažino patį nekintama (kurio jeigu bent koku nors būdu nepažintų, joku būdu jo, nedvejodama, nevertintų labiau už kintama) ir taip prieina prie to, kas yra, viename drebančio žvilgio momente. Tuomet išvydau, kas Tavyje neregima, supratęs per tai, kas Tavo padaryta³⁰), bet neįstengiau ilgiau veizėti, mano silpnumas buvo verste priverstas atsigręžti, turėjau sugrįžti prie paprastųjų savo darbų ir besinešiojau vien mylintį atsiminimą ir ilgėjaus tartum kvapo to valgio, kurio dar negalėčiau ragauti. ³

³⁵) Palyg. Rom. 1,20.

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Ir ieškojau būdo įsigyti jėgos, kurios reikia, norint Tavęs ragauti, ir neradau, kol apkabinau „tarpininką tarp Dievo ir žmonių, Žmogų Kristų Jėzų“³⁶⁾, „kurs yra viso Dievas, palaimintas per amžius“³⁷⁾. Jis šaukia mus, sakydamas: „Aš — kelias, tiesa ir gyvenimas“³⁸⁾. Tą maistą, kurį priimti aš visai negalėjau. Jis sumaišė su kūnu, nes juk „žodis įsikūnijo“³⁹⁾, idant mūsų kūdikiškumui virstų pienu Tavo išmintis, per kurią sutvėrei viską. Nes aš nebuvo nusižeminęs ir nesupratau savo Dievo, Jėzaus, Nusižeminusio, ir nežinojau, ko mus moko Jo silpnumas. Nes Tavo žodis, amžinoji Tiesa, būdamas aukštesnis už aukštesniąsias Tavo sutvėrimo dalis, pasidavusius pakelia iki savęs paties, o žemesnėse pasistatė kuklų namelį iš mūsų molio, idant per tą namelį atstumtų nuo jų pačių ir pas save perkeltų tuos, kurie turi jam pasiduoti, gydymas išdidumą ir maitindamas meilę, kad, savim pasitikėdami, neitų toliau, lik verčiau pasijustų esą silpni, matydami prie savo kojų Dievybę, kuri pasidarė silpna, pasiėmusi bendrą su mumis mūsų žemiškąją apvalkalą, ir pervargę kniupšti pultų prie Josios, o Jinai, keldamasi, pakeltų juos.

³⁶⁾ 1 Tim. 2,5.

³⁷⁾ Rom. 9,5.

³⁸⁾ Jon. 14,6.

³⁹⁾ Jon. 1,14.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

O aš kitką maniau ir tiek tik vertinau savo Viešpatį Kristų, kiek įžymios išminties vyrą, su kuriuo nė vienas negali lygintis, ypač kad Jis, kaip man rodės, Dievui mumis rūpinantis, užsielnė tokį mokomąjį autoritetą, stebuklingai gimęs iš Mergaitės, duodamas tuo mums pavyzdį paniekti laikinius dalykus, o steigti įsigyti nemirtingumą. O kokia paslaptis yra tame „Žodis įsikūnijo“, aš negalėjau netgi mėklintis. Iš to, kas apie Jį pranešta Š. Rašte, kad Jis valgė ir gėrė, miegojo, vaikščiojo, džiaugėsi, liūdėjo, kalbėjo, tik sužinojau, kad anas kūnas buvo su Tavo Žodžiu sujungtas draug su žmogiška siela ir protu. Žino tai kiekvienas, kuris žino Tavo Žodį esant nesimainomą, ką aš jau žinojau, kiek įstengdamas, ir nė kiek dėl to dalyko neabejojau. Juk čia sava valia judinti kūno narius, čia vėl nebejudinti, čia pasiduoti kokiam jausmai, čia nepasiduoti, čia ženklais pareikšti protingų nuomonių, čia tylėti — yra tai sielos ir proto kintamumo savumai. Jeigu tai, kas apie Jį parašyta, būtų netiesa, būtų pavojus, kad ir visi kiti dalykai yra melas, ir anuose Raštuose neb liktų žmonių giminei jokio išganomo tikėjimo. Tad, kadangi yra parašyta tiesa, aš pripažinau Kristuje esant visą žmogų, ne vien žmogaus kūną arba sielą su kūnu, tik be proto; bet maniau, kad tas žmogus yra laikomas aukštesnis už kitus

ne dėl to, kad Jis yra įsiasmeninusi Tiesa, o dėl to, kad žmogiškoji Jo prigimtis yra labai tobula, ir Jis tobuliau dalyvauja išmintyje.

O Alypijus manė katalikus taip tikint Dievą apsvilkusį kūnu, lyg kad, be Dievo ir kūno, Kristuje nebūtų sielos, ir jam rodės, kad Kristuje nepripažįstama esant ir žmogaus protą. O kadangi Alypijus buvo stipriai įsitikinęs, kad tai, kas yra palikta mūsų atminčiai apie Kristų, galėjo būt padaryta vien sutvertos būtybės, turinčios gyvybę ir protą, — to dėliai jautės ne taip stipriai traukiamas prie paties krikščioniškojo tikėjimo. Bet paskiau, sužinojęs, kad tai yra Apollonistų klaida, jis džiaugsmingai pasidavė katalikiškajam tikėjimui. O aš, prisipažįstu, kiek vėliau išmokau, kuo būdu tame „Žodis įsikūnijo“ katalikiškoji tiesa yra atskiriama nuo Fotino klaidos. Eretikų papeikimas ryškiau parodo, ką mano Tavo Bažnyčia, ir koks yra sveikasis mokslas. Turėjo „būti ir klaidžiatikysčių, kad ištirtieji... išeitų aikštėn“⁴⁰⁾ silpnųjų tarpe. •

⁴⁰⁾ 1 Kor. 11,19.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Bet tuomet, perskaitęs anas platonikų knygas, kai, jų patartas ieškoti nekūniškos tiesos, proto šviesa išvydau tai, kas Tavyje neregima, per padarytuosius dalykus⁴¹⁾ ir, atstumtas, pajutau, kas nebuvo man leidžiama regėti per mano sielos tamsybes, visai įsitikinau, jog Tu esi ir esi begalinis, o vis dėlto nesi išsiliejęs po apribotus ar neapribotus plotus, ir jog tikras esi, kuris visad tai pat esi, jokių atžvilgių ir jokių judesių kitoks arba kitaip, o visa kita, buvau įsitikinęs, yra iš Tave, vien dėl tos stipriausios priežasties, kad egzistuoja. Tikras buvau, kad visa tai taip yra, bet perdaug silpnas, kad galėčiau Tavim naudotis. Plepėte plepėjau, tarsi žinaš, o iš tikrųjų, jeigu nebūčiau ieškojęs Tavo kelio Kristuje, mūsų Gelbėtojuje, būčiau ne žinaš, tik žūnaš. Nes jau pradėjau geisti atrodyt išmintingas, aš, pilnas savo baismės, ir neverkia, bet dargi buvau pasipūtęs — daug žinaš. Nes kur gi buvo anoji meilė, kuri stato, pradėdama nuo pasižeminimo pamato, — Jėzaus Kristaus? Arba kuomet anos knygos būtų mane jos pamokiusios? Aš tikiu Tave dėl to norėjus, kad aš užtikčiau anas knygas, prieš įsigilindamas į Tavo Raštus, idant stipriai įsidėčiau, kaip jos mane nuteikė ir, kai paskiau per Tavo Knygas būsiu atvestas į protą,

⁴¹⁾ Rom. 1.20.

ir Tavo pirštai bus išgydę mano žaizdas, aiškiau pamatyčiau, kuo skiriamas įsivaizdavęs teigimas nuo išpažinimo, regintieji, kur reik eiti, o neregintieji kuriuo, nuo kelio, vedančio į laimingąją tėvynę, kurią turim ne tik iš atsto matyt, bet kurioj turim ir gyventi. Mat, jeigu aš pirma būčiau pasisėmęs mokslo iš šventųjų Tavo Raštų ir, jiems pasidarius man artimiems, būčiau per tat pajutęs Tavo saldumą, o tik paskiau būčiau susidūręs su anais veikalais, — gal būt, jie būtų arba atplėšę mane nuo tvirto maldingumo, arba, jeigu būčiau išlaikęs prisisunktąją savo išganomąją nuotaiką, būčiau manęs ją galima esant įsigyti ir iš anų knygų, jeigu iš jų vienų kas būtų pasisėmęs mokslą.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Tad karščiausiai griebiaus gerbtinųjų Tavo Dvasios Raštų, ypač apaštalo Povilo, ir dingo tie klausimai, kuriuose, kaip man kadais atrodė, jis sau pačiam prieštaraujās, ir jo kalbos tekstas nesutinkās su Įstato ir Pranašų liudijimais. Ir pasireiškė man vienas skaisčių kalbų veidas, ir išmokau „džiaugtis Jam su drebėjimu“⁴²⁾. Ir pradėjau, ir radau, jog, ką buvau anose knygose radęs tiesos, tai čia besą pasakyta, nurodant į Tavo malonę, idant tas, kuris mato, *n e s i g i r -*

⁴²⁾ Ps. 2,11.

tų taip, lyg kad nebūtų gavęs⁴³⁾ ne tik tai, ką mato, bet ir tai, kad mato (nes ką gi turi, ko nėra gavęs?)⁴⁴⁾, ir idant ne tik gautų paraginimo žiūrėti į Tave, kuris esi visados tas pats, bet ir būtų išgydytas, kad galėtų Tave pasilaikyti, ir idant tas, kuris negali matyti iš tolo, eitų tačiau tuo keliu, kuriuo nuvyktų ir išvystų, ir pasilaikytų. Nes, nors gėris žmogus Dievo įstatymu, žiūrint vidujinio žmogaus⁴⁵⁾, ką jis tačiau veiks su kitu įstatymu savo nariuose, pasipriešinančiu jo proto įstatymui ir darančiu jį belaisviu nuodėmės įstatymo, kurs yra jo nariuose?⁴⁶⁾ Nes, Viešpatie, Tu teisingas⁴⁷⁾ ; o mes „nusidėjome, padarėme neteisybę, pasielgėme bedieviškai“⁴⁸⁾, ir „Tavo ranka buvo sunki ant mūsų“⁴⁹⁾, ir teisingai esame įduoti senobiniam nusidėjėliui, mirties viršininkui, kadangi įtikino mūsų valią pasidaryti panašią į jo valią, kuria nepasiliko Tavo tiesoje⁵⁰⁾. Ką veiks nelaimingas žmogus? kas jį išva-

⁴³⁾ 1 Kor. 4,7.

⁴⁴⁾ 1 Kor. 4,7.

⁴⁵⁾ Rom. 7,22.

⁴⁶⁾ Rom. 7,23.

⁴⁷⁾ Ps. 118,137.

⁴⁸⁾ Dan. 3,27—21).

⁴⁹⁾ Ps. 31,4.

⁵⁰⁾ Jon. 8,44.

duos nuo to mirtingo kūno, nebent Tavo malonė per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų⁵¹⁾, kurį Tu pagimdei, kaip save, amžiną ir sutvėrei „savo kelių pradžioje“⁵²⁾, kuriame „šio pasaulio kunigaikštis“⁵³⁾ nerado nieko verto mirties, bet nužudė jį— ir liko išdildytas mums priešingas įstatų raštą⁵⁴⁾? To anuose raštuose nėra. Nepavaizduota anuose lakštuose ano maldingumo veidas, išpažinimo ašaros, Tavo auka, suvarginta dvasia, sutrinta ir nužeminta širdis⁵⁵⁾, tautos išgelbėjimas, miestas sužieduotinė⁵⁶⁾, Šventosios Dvasios užstatas⁵⁷⁾, mūsų atpirkimo taurė. Niekas ten negieda: „Argi mano siela nebus pasidavus Dievui? nes nuo Jo ateina man išgelbėjimas. Juk tik jis mano Dievas ir mano gelbėtojas, mano globėjas: aš daugiau nebesvyruosiu“⁵⁸⁾. Niekas ten negirdi vadinančio: „Ateikite pas mane visi, kurie vargstate“⁵⁹⁾. Laiko pažeminimu mokytis iš

⁵¹⁾ Rom. 7,24—25.

⁵²⁾ Patarl. 8,22.

⁵³⁾ Jon. 14,30.

⁵⁴⁾ Kolos. 2,14.

⁵⁵⁾ Ps. 50,19.

⁵⁶⁾ Apr. 21,2.

⁵⁷⁾ 2 Kor. 5,5.

⁵⁸⁾ Ps. 61,2 ir I.

⁵⁹⁾ Mat. 11,28.

to, kurs yra romus ir nuolankios širdies⁶⁰⁾. Mat, „paslėpei tai nuo išmintingųjų ir gudriųjų ir apreiškei tai mažutėliams“⁸¹⁾. Kitskas yra nuo miškais apaugusios viršūnės matyti ramybės tėvynę ir nerast į ją kelio ir bergždžiai bandyti patekti ten, einant per nepraeinamas vietas, apgulus iš visų pusių ir tykojant pabėgusiems persimetėliams su savo vadu liūtu ir slibinu; ir kitskas yra laikytis kelio, kuris ten veda, kurį dangaus Valdovas sutvirtino, kur neplėšikauja persimetėliai iš dangaus kariuomenės, nes vengia jo, kaip kankynių. — Tai smigo man į pat dvasios gelmes nuostabiais būdais, kai skaičiau mažiausiąjį Tavo apaštalą⁶²⁾ ir svarsčiau Tavo darbus, ir persigandau.

⁶⁰⁾ Mat. 11,29.

⁶¹⁾ Mat. 11,25.

⁶²⁾ 1 Kor. 15,9.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO
I Š P A Ž I N I M A I
AŠTUNTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Mano Dieve, tegu, Tau dėkodamas, prisimenu ir išpažįstu Tavo pasigailėjimus, kuriuos esi parodęs man. Tegu per mano kaulus persilieja Tavo meilė, ir tegu jie taria: „Viešpatie, kas Tau lygus?“¹⁾ „Tu sutraukei mano pančius“, teatnašauju aš Tau šlovinimo auką²⁾. Papasakosiu, kaip sutraukei, ir visi, kurie Tau lenkias, tai išgirdę, sakys: „Palaimintas Viešpats danguj ir ant žemės; didis ir stebuklingas Jo vardas“. Buvo įsmigę mano dvasios gelmėn Tavo žodžiai, ir Tu laikei mane apgulęs iš visų pusių. Tikrai tikėjau amžinąjį Tavo gyvenimą, nors buvau jį išvydęs tik atspindyje ir lygmįslę³⁾; likau išvaduotas nuo visų abejojimų, begu yra negendama substancija, ir begu nuo jos pareina kiekviena substancija; ir aš geidžiau ne įgyti didesnio tikrumo Tavo atžvilgiu, tik pastoviau gyventi Tavyje. O mano laikiniame gyvenime viskas svyravo, ir reikėjo valyti širdį nuo senojo raugo; patiko kelias (pats Gelbėtojas), bet eiti tuo siauroju keliu dar tingėjau. Ir įdėjai man mintin, ir man pasirodė esant gera vykti pas Simplicianą, kurs man atrodė esąs geras Tavo tarnas, ir švietė jame Tavo malonė. Buvau

¹⁾ Ps. 34,10.

²⁾ Ps. 115,16—17.

³⁾ 1 Kor. 13,12.

taipogi girdėjęs, kad nuo pat savo jaunystės jis gyvenęs labai Tau atsidavęs. Tuomet jis buvo jau pasenęs, ir man rodės, kad per ilgą savo amžių, taip gerai stengdamasis eiti Tavo keliu, jis yra daug ko patyręs, daug ko išmokęs: ir iš tikrųjų taip ir buvo. Todėl norėjau jam papasakoti apie savo audras, kad jis man pasakytų, kokių būdu žmogus tokioj padėtyj, kaip kad aš, tinkamai gali vaikščioti Tavo keliu.

Mat, regėjau pilną Bažnyčią, ir vieni gyveno taip, kiti — kitaip. O man nebepatiko tai, ką veikiau pasaulyj, ir buvo tai man sunki našta, kadangi nebeteikė man ugnies, kaip kad paprastai, geiduliai, žadindami tikėtis garbės ir pinigų, taip kad aš kęščiau aną sunkiąją verguvę. Mat, tie dalykai jau nebedžiugino manęs, lyginant su Tavo saldybe ir Tavo namų gražumu, kurį pamėgau, tik dar mane stipriai laikė prisi-rišusi moteriškė. Apaštalas nedraudė man vesti, nors ir ragino pasirinkti geresniąją dalį, labiausiai norėdamas, kad visi žmonės gyventų taip, kaip jis. Bet aš, perdaug silpnas, bevelijau pasilikti minkštesnėj padėtyj ir vien dėl to ir kituose dalykuose nerangiai leidaus rutinėjamas ir nykte nykau nuo džiovinamų rūpesnių, nes ir kituose dalykuose, kurių nemėgau, buvau verčiamas prisitaikinti prie moterystės gyvenimo, prie kurio aš pats save pririšau. Buvau girdėjęs iš Tiesos lūpų, kad „yra nevedančių, kurie patys save tokius pa-

darė dėliai dangaus karalystės“⁴⁾; bet, „kas gali išmanyti“, sako, „teišmano“. Tiesa, „tušti yra visi žmonės, kuriuose nėra Dievo žinojimo, ir kurie iš matomų gerybių negalėjo suprasti to, kurs yra“^{5 *)}. Bet aš jau nebebuvau paskendęs toje tuštybėje. Aš jau buvau peržengęs per ją ir, padedant savo liudijimu visam sutvėrimui, buvau jau atradęs Tave, mūsų Kūrėją, ir Tavo Žodį pas Tave Dievą ir su Tavim vieną Dievą, Žodį, per kurį viską sutvėrei. Yra ir kita rūšis bedievių, kurie, „pažinę Dievą, negarbino Jo, kaip Dievo, ir nedėkojo“⁶⁾. Ir į tą buvau įpuolęs, „ir Tavo dešinė palaikė mane“⁷⁾, ir išnešusi iš ten, padėjo ten, kur galėčiau išgyti, nes esi pasakęs žmogui: „Štai, Viešpaties baimė, tai yra išmintis“⁸⁾ ir: *n e s i t a r k e s a s i š m i n t i n g a s*^{9 10 *)}, kadangi tie, kurie tarės „esą išmintingi, pasidarė paiki“^{10 *)}. Jau buvau „radęs... brangią perlą“¹¹⁾ ir, pardavus visa, ką turėjau, reikėjo man ją nusipirkti; bet aš svyravau.

4) Mat. 19,12.

5) Išm. 13,1.

6) Rom. 1,21.

7) Ps. 17,36.

8) Job. 28,28.

9) Patar. 26,5.

10) Rom. 1,22

11) Mat. 13,46.

ANTRAS SKYRIUS

Nuvykau tad pas Simplicianą, kuris buvo tėvu tuometiniam vyskupui Ambrozijui, priimant šiam Dievo malonę, ir kurį šis mylėjo tikrai kaip tėvą. Papasakojau jam, kokiais aplinkiniais klaidos keliais vaikščiojau. Kai paminėjau esąs perskaitęs kai kurias platonikų knygas, kurias buvo išvertęs į lotynų kalbą Viktorinas, kadaise Romos miesto iškalbos mokytojas, kursai, kaip buvau girdėjęs, numiręs krikščionis: Simplicianas sveikino mane, kad užtikau ne kitų filosofų raštus, kur pilni gudrybių ir apgaulių, pagal šio pasaulio pradžiamokslį¹²⁾, o platonikų raštuose, girdi, visokiais būdais teikiamas Dievas ir Jo žodis. Paskum, norėdamas mane paraginti būti pasižeminusį pagal Kristaus pavyzdį, — kas paslėpta nuo išmintingųjų, o apreikšta mažutėliams¹³⁾, — jisai prisiminė patį Viktoriną, kurį, kai šis buvo Romoj, labai iš arti pažino; apie jį papasakojo man šį tą, ko neužtylėsiu, kadangi čia taip pasireiškia Tavo malonė, jog reikia už ją Tave labai garbinti. Tas Viktorinas buvo labai mokytas senelis, labai gerai susipažinęs su laisvaisiais mokslais, daug perskaitęs filosofų raštų ir juos kritikavęs, mokęs daugelį garbingų senatorių. Jisai už savo puikų mokytojo darbą nu-

¹²⁾ Kol. 2,8.

¹³⁾ Mat. 11,25.

pelnytai susilaukė pagerbimo — statulos Romos forume — ką šio pasaulio piliečiai labai brangina. Ligi pat senatvės jis gerbė dievaičius ir dalyvavo šventvagiškose apeigose, kurias uoliai praktikavo anuomet beveik visa Romos didžiomenė, gyvai tikėjusioji visokias prašmatnybes ir įvairių dievukų baidykles, ir lojantį Anubį, kurie kadais buvo pakėlę ginklus prieš Neptūną, Venerą, Minervą¹⁴⁾). Tuomet Roma buvo juos nugalėjusi, o dabar į juos maldės. Juos per tiek metų anas senelis Viktorinas garsingu savo balsu gynė — dabar nepasigėdijo būti Tavo Kristaus vaikas ir Tavo Šaltinio kūdikis, palenkęs savo sprandą po nusižeminimo jungu ir savo kakta pagerbęs Kryžiaus gėdą.

O, Viešpatie, Viešpatie, kuris palenkei savo dangų ir nužengei, palietei kalnus, ir jie ėmė smilkti¹⁵⁾), kokiais būdais įsigavai į tą krūtinę? Skaitydavo jisai, kaip sako Simplicianas, Šv. Raštą, uoliausiai tyrinėdavo ir nagrinėdavo visus krikščioniškuosius raštus ir sakydavo Simplicianui, ne viešai, labiau slaptai ir pasitikimai: „Žinai, aš jau esu krikščionis!“ O anas atsakydavo: „Nepatikėsiu nei priskaitysiu Tave prie krikščionių, kol pamatysiu Tave Kristaus bažnyčioj“. O tas pašiepdamas sakydavo: „Vadinas, sienos daro krikščionis?“

¹⁴⁾ Verg. Aeneis VIII 698.

¹⁵⁾ Ps. 143,5.

Ir taip dažnai sakydavos jau esąs krikščionis, ir Simplicianas dažnai jam tai pat atsakydavo, ir Viktorinas dažnai atkartodavo tą sienų sąmojų. Mat, bijojo, kad užsigaus jo prieštariai, išdidūs demonų garbintojai; jis manė, kad gali pavojingai užgriūti ant jo neprietelystės iš jų babiloniškosios didenybės viršūnių, tartum iš Libano kedrų, kurių dar nesutriuškino Viešpats. Bet, visa siela beskaitydamas anuos raštus, pasisėmė juose tvirtumo, ir jį perėmė baimė, kad Kristus gali išsiginti jo akivaizdoj š. angelų, jeigu jis bijo išpažinti Kristų žmonių akivaizdoj, ir jam pasirodė, kad jis yra labai nusidėjęs, gėdydamasis Tavo žodžio žemumo paslapties ir nesigėdydamas išdidžiųjų demonų šventvagiškų apeigų, kurias buvo priėmęs ir jis pats, išdidus pamėgdžiotojas; tad gėda jam pasidarė tos tuštybės, ir išraudonavo jis priešais tiesą — ir štai ūmai ir visai netikėtai sako Simplicianui, kaip šis pats pasakodavo: „Eikim į bažnyčią: noriu pasidaryti krikščioniu“. Šis, nebsitverdamas džiaugsmu, nuėjo ten su juo. Kaip tik pasižino su pirmosiomis šventojo mokslo tiesomis, neilgai trukus paprašė įrašyti savo vardą, norėdamas atgimti per krikštą. Stebėjos Roma, džiaugė Bažnyčia. Puikuoliai matė ir pyko, griežė savo dantimis ir nyko¹⁶⁾, o Tavo tarnui Viešpats Dievas buvo viltis, ir jisai nežiū-

¹⁶⁾ Ps. 111,10.

įėjo į tuščius dalykus ir į melagingas beprotybes¹⁷⁾).

Galop atėjo valanda išpažinti tikėjimą. Tai paprastai atlieka Romoj visi tie, kurie rengias priimti Tavo malonę, pasakydami atmintinai tam tikrus nustatytus žodžius iš pakilesnės vietos prieš tikinčiąją liaudį. Kunigai pasiūlę Viktorinui (kaip pasakojo Simplicianas) išpažinti tikėjimą kiek slapčiau, kaip kad būdavo paprastai siūloma padaryti kai kuriems, kurie, rodės, varžysis ir bijos; bet šis geriau pasirinkęs išpažinti savo išganyką šventosios minios akivaizdoj. Juk retorikoj, kurios jis mokė, nebuvo išganymo, o vis dėlto jis ją dėstė viešai. Kiek tad mažiau turėjo jis bijoti romiosios Tavo kaimenės, tardamas Tavo žodį, kadangi jis, tardamas savo žodžius, nebijodavo minių kvailių? Tad, kai jis užlipo išpažinti tikėjimu, visi, kurie jį pažino, kits kitam ėmė garsiai šnibždėti, sveikindami jo vardą; kas ten jo nepažino? Ir aidėjo pusbalsiu iš lūpų į lūpas per visą minią džiaugsmingai: „Viktorinas, Viktorinas!“ Greit sugarsėjo džiaugsmas, kad regėjo jį, ir greit nutilo, kad išgirstų jį. Jis paskelbė tikrąjį tikėjimą su puikiu įsitikinimu, ir visi norėjo pagauti jį į vidų, į savo širdį. Ir grobė jį per meilę ir džiaugsmą: tai buvo grobikų rankos.

¹⁷⁾ Ps. 39,5.

TREČIAS SKYRIUS

Dieve gerasis, kas tatai darosi žmogui, kad jis labiau džiaugias, jei lieka išganyta tokia siela, dėl kurios jau buvo nustota vilties ir kuri esti išgelbėta iš didesnio pavojaus, negu kad jai būtų visada buvusi išganyto viltis arba pavojus būtų buvęs mažesnis? Juk ir Tu, gailestingasis Tėve, labiau džiaugies vienu besigailinčiu, negu 99 teisingais, kurie nėra reikalingi atgailos. Ir mes su dideliu malonumu klausome, kai girdime, kaip džiaugdamasis ganytojas neša ant savo pečių avį, kur buvo paklydusi, ir kai esti grąžinama į Tavo išdą drachma, kaimynams besidžiaugiant drauge su moteriške, kuri ją rado, ir pro ašaras džiaugiamės Tavo namų iškilme, kada skaitoma Tavo namuose apie jaunesnįjį Tavo sūnų, kad jis buvo numiręs ir atgijo, pražuvęs ir liko atrastas. Nes Tu džiaugies mumyse ir savo angeluose, kurie šventi šventa meile. Nes Tu visada tas pats, kadangi visa tai, kas ne visuomet ir ne tuo pat būdu yra, Tujei tuo pat būdu visuomet pažįsti.

Kas gi tad darosi sielų, kai ji labiau gėris rastais ar grąžintais daiktais, kuriuos myli, negu kad būtų juos visuomet turėjusi? Nes juk liudija tai pat ir kiti dalykai, ir visa yra pilna liudijimų, šaukte šaukiančių: „Taip yra“. Triumfuoja nugalėtojas imperatorius; o juk nebūtų nugalėjęs, kad nebūtų kovojęs, ir, juo didesnio

būta pavojaus kovoj, juo didesnis esti džiaugs-
mas triumfe. Mėto audra jūreivius ir graso nu-
skandinti; visi išbąla, grumojant mirčiai; bet štai
nurimsta dangus ir jūra — ir jie neapsakomai
džiūgauja, kadangi neapsakomai bijojo. Serga
brangus žmogus, jo pulsas pranašauja bloga; visi,
kurie trokšta, kad jis išgytų, vienkart su juo
serga siela; bet štai jis pagerėja, tik dar nevaikš-
čioja toks stiprus, kaip pirmiau, o jau aplinkui
taip džiaugiamasi, kaip nesidžiaugta pirmiau, kai
jis vaikščiojo sveikas ir tvirtas. O žmogaus gy-
venimo malonumų žmonės įsigyja ne vien per
nesitikėtus ir be jų valios užgriūvančius sunku-
mus, bet ir per savo valia pasirinktus. Valgyti
ir gerti nėra jokio malonumo, jeigu pirmiau ne-
būta nemalonaus alkio ir troškulio. Ir mėgstan-
tieji išgerti užsikanda tam tikrų sūrimėlių, kad
sužadintų stiprų troškimą, kurį kai gesina gėri-
mas, darosi gera. Ir yra nusistatyta, netgi jau
sudarius sutartį, neatiduoti sužieduotinės jos
vyrai tuoj pat, kad neniekintų vyras atiduotosios,
kurios nebūtų dūsavęs sužieduotinis laukiamosios.

Taip esti su negražiu ir peiktinu džiaugsmu,
taip su leidžiamu ir padoriu, taip su pačia šir-
dingiausia ir padoriausia prietelyste, taip ir su
tuo, kuris buvo numiręs ir atgijo, buvo pražuvęs
ir atsirado: visur prieš didesnę džiaugsmą esti
didesnis sunkumas. Ką tai reiškia, mano Vieš-
patie Dieve, kadangi juk Tu pats esi sau am-
žinas džiaugsmas ir kai kurios būtybės, Tavo

kūriniai, aplink Tave visada džiaugias? Kodėl gi šitoji dalis kūrinių turi nuolat pakaitomis tai nuostolio, tai pelno, tai užsigauna, tai susitai- kina? Gal toks jau yra jų egzistavimo būdas, ir gal tokį savumą jiems suteikė, kai nuo dangaus viršūnių ligi pat žemės gelmių, nuo pradžios amžių iki pat galo, nuo angelo ligi pat kirmė- laitės, nuo pirmojo judesio ligi paskutiniojo iš- dėstei visas gero rūšis ir visus teisingus savo veiks- mus kiekvieną savo vietoje ir atlikai kiekvieną savo laiku? Ai man! koks Tu didis didžiuose dalykuose ir koks gilus giliuose! Nė iš kur nepa- sitrauki, o vargais negalais tesugrįžtame pas Tave.

KETVIRTAS SKYRIUS

Taigi, Viešpatie, padaryk tai: pažadink ir pa- sišauk mus atgal, uždek ir pagauk, pakvipk, įsaldėk mums! tegu Tave pamilstame, tebėgame paskui! Argi daugelis nesugrįžta pas Tave iš gi- lesnių pragarmių, negu kad Viktorinas, argi ne- prisiartina ir neapsišviečia, gaudami iš Tavęs šviesos, kurios jei kas gauna, gauna iš Tavęs galios būti Tavo vaikais¹⁸⁾ ? Bet, jeigu jie yra mažiau žinomi žmonių, mažiau jais džiaugias dargi tie, kurie juos pažįsta. Nes, kai džiaugia- masi draug su daugeliu, tada ir atskiruose gau- singesnis esti džiaugsmas, kadangi kits kitą įkai- tina ir iš kits kito užsidega. Toliau, kadangi dau-

¹⁸⁾ Jon. 1,12.

gelio pažįstami, daugelį savo orumu ragina į išganyką ir daugelis paskui juos seka, kaip paskui vadus, todėl ir ją pranokėjai labai jais džiaugias, kadangi ne vienais jais džiaugias. Nes jokių būdu Tavo palapinėje nevalia labiau už beturčius branginti turtuolių asmenis arba už prasčiokus — ponus, kada Tu verčiau išsirinkai, kas pasauliui silpna, kad sugėdintume!, kas stipra, ir kas pasauliui negarbinga, niekintina ir tai, kas yra niekai, tartum yra šis-tas, kad nieku paverstų tai, kas yra šis-tas¹⁹⁾. Ir vis tik tas pats mažiausiasis Tavo apaštalas²⁰⁾, kurio lūpomis paskelbei tuos savo žodžius, kai jo ginklais liko nugalėta Sergijaus Povilo puikybė, ir šis buvo pajungtas po švelniu Kristaus jungu, iš prokonsulo pasidaręs didžio Karaliaus valdiniu, — tas pats apaštalas panoro, vietoj pirmesniojo Sauliaus pasivadinti Povilu, atminti tokiam didžiam nugalėjimui. Mat, priešas labiau esti nugalimas, nugalint tą, kurį stipriau valdo ir iš kurio daugelį valdo. O stipriau valdo išdidžiuosius per tą didumo vardą, o per juos — daugelį per jų orumo garbę. Tad, juo maloniau Tavo vaikai prisimindavo, jog Viktorino krūtinė buvo seniau toki nepaimama velnio tvirtovė, ir Viktorino liežuvis — didelė ir aštri ietis, kuria velnias buvo daugelį nužudęs, juo labiau turėjo Tavo

¹⁹⁾ 1 Kor. 1,27.

²⁰⁾ 1 Kor. 15,9.

vaikai džiūgauti, kad mūsų Karalius surišo galin-gajį²¹⁾ , ir jie matė, kaip Jis, išplėšęs šiojo ra-kandus, juos valo ir pritaikina Tau pagerbti, ir jie daros naudingi Viešpačiui, kiekvienam geram darbui^{21 22 23)}).

PENKTAS SKYRIUS

Bet, kai man Tavo vyras Simplicianas tai papasakojo apie Viktoriną, aš karštai užsigei-džiau juo pasekti: nes juk tuo tikslu anas ir buvo papasakojęs. O kai Simplicianas dar pridūrė, kad imperatoriaus Julijono laikais įstatymu buvę uždrausta krikščionims mokyti literatūros ir iš-kalbos, ir Viktorinas, pasidavęs tam įstatymui, bevelijęs palikti šnekiają mokyklą, negu tavąjį žodį, kuriuo padarai „kūdikių liežuvių iškal-bingus“²²⁾, — aš labiau stebėjaus jo laime, negu tvirtumu, kadangi jis atrado progą visiškai atsi-dėti Tau. O aš to dalyko dūsauto dūsavau, su-rištas ne svetima geležim, tik savo geležine valia. Manąją valią turėjo pasiglemžęs neprietelis ir iš jos pasidaręs grandines ir mane surišęs. Mat, iškrypus valiai, pasidarė aistra, o bevergaujant aistrai, pasidarė įprotis, o nesipriešinant įpročiui, pasidarė būtinumas. Jais, lyg kad grandimis, į kita kitą įpintomis (todėl pavadinau grandinėmis)

²¹⁾ Mat. 12,29.

²²⁾ 2 Tim. 2,21.

²³⁾ Išni. 10,21.

taikė mane surištą kieta verguvė. O naujoji valia, kuri jau buvo man beatsirandanti, kad panorėčiau Tave dovanai garbinti ir Tavim gėrėtis, Dieve, vienintelis tikras malonume, dar nebuvo pakankamai stipri nugalėti pirmesniajai, kurią pats senumas buvo sustiprinęs. Taip tatai dvi mano valios — viena senoji, antra naujoji, viena kūniškoji, antra dvasiškoji — kovės savo tarpe ir, nesutikdamos, blaškė man sielą.

Taip ėmiau suprasti iš savo paties patyrimo lai, ką buvau skaitęs, kaip „kūnas geidžia prieš dvasią, o dvasia prieš kūną“²⁴⁾ ; aš, tiesa, buvau abejuose, bet labiau buvau aš tame, ką savy pripažinau esant pagirtiną, negu tame, ką savy peikiau. Mat, šičia aš jau labiau buvau nebe aš, kadangi aš daugiau nenoromis tai kenčiau, negu noromis dariau. Bet vis tik juk paprotis, kurs taip smarkiai kovės su manim pačiu, buvo kilęs iš manęs paties, kadangi aš savo valia buvau atėjęs ten, kur nenorėjau. Ir kas teisėtai prieštartų, kai paskui nusidėjėlį seka teisinga bausmė? Ir jau nebebuvo to pasiteisinimo, kaip kad paprastai man rodydavos, kad aš dėl to dar netar naują Tau, paniekęs pasaulį, kadangi aš dar nesąs tikrai pažinęs tiesą: nes juk jau buvau tikrai pažinęs. O aš vis dar, pririštas prie žemės, atsisakinėjau būti Tavo kareiviu ir taip bijojau, kad

²⁴⁾ Gal. 5,17.

nebūčiau išpalaiduotas iš visų kliūčių, kaip kad reikia bijoti, kad nebūtum į jas įpainiotas.

Taip tatau pasaulio našta, kaip kad paprastai esti tai sapnyje, saldžiai slėgė mane, ir mintys, kuriomis, mąstydamas, Tavip grimzdau, panašios buvo į pastangas norinčių atsibusti, kurie tačiau, miego gilumo nugalėti, vėl užminga. Ir, kaip nėra nė vieno, kuris norėtų visad miegoti, ir, pagal sveiką visų nuomonę, yra geriau budėti, žmogus tačiau dažniausiai tęsias nusikratyti miegais, kai narius pasėdęs laiko sunkus svaigulys, ir, nors žmogui jau tai nebepatinka, vis dėlto juo mieliau pasiduoda tam snūduliui, nors jau yra atėjęs metas keltis: taip ir aš buvau tikras esant geriau atsiduoti Tavo meilei, negu pasiduoti savo geiduliui; bet anas dalykas man tiko ir ėmė nugalėti, o šis buvo man malonus ir laikė mane surišęs. Nebuvo ką atsakyčiau Tau, kuris man sakei: „Pabusk, kursai miegi, ir kelkis iš numirusių, tai Kristus apšvies tave“²⁵⁾. Iš visur tiekei man įrodymų, kad tiesą sakai, ir, tiesos nugalėtas, visai nebeturėjau ką atsakyti, vien tik tingius ir mieguistus žodžius: tuojau, va, tuoj pat, leisk dar truputį. Bet tas „tuoju-tuoju“ neturėjo saiko, ir tas „dar truputį“ truko ilgai. Bergždžiai gėrėjas Tavo įstatymu, žiūrint vidujinio žmogaus, kai mano nariuose kitas įstatymas priešinosi mano proto

²⁵⁾ Efez. 5,14.

įstatymui ir darė mane belaisvį nuodėmės įstatymo, kurs buvo mano nariuose²⁶⁾. Mat, nuodėmės įstatymas yra tai smarkumas įpročio, kuris traukia ir laiko sielą dargi nenorinčią, tiek pelnytai, kiek noromis į ją įklimpsta. Tad „kas mane nelaimingą išliuosuos nuo to mirtingo kūno, nebent Tavo malonė per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų“²⁷⁾.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Papasakosiu ir apie tai, kaip Tu atpalaidavai mane iš kūniškosios aistros pančių, kurie mane tampriausiai surišę laikė, ir iš pasaulinių reikalų verguvės, „ir šlovinsiu Tavo vardą, Viešpatie“^{28 29)}, „mano padėjėjau ir atpirkėjau“²⁰⁾. Dirbau paprastuosius savo darbus, augant nerimui, ir kasdien dūsavau Tavęspi; lankiau Tavo bažnyčią, kiek atlikdavo laisvo laiko nuo tų reikalų, po kurių svoriu dejavau. Su manim buvo Alypijus, laisvas nuo teisininko darbo, atlikęs trečią kartą asesoriaus pareigą, laukdamas klientų, kuriems vėl galėtų parduoti patarimų, kaip kad aš parduodavau sugebėjimą kalbėti, jei jo iš viso galima bemokinant suteikti. O Nebridijus, draugiškai mūsų prašomas, sutiko būti mokytoju - padėjėju

²⁶⁾ Palyg. Rom. 7,22 ir tol.

²⁷⁾ Palyg. Rom. 7,24—25.

²⁸⁾ Ps. 53,8.

²⁹⁾ Ps. 18,15.

Verekundo, mums visiems labai artimo, Mediolano piliečio ir gramatikos mokytojo, kuris to karštai troško ir, remdamasis prietelystės teise, maldavo, kad duotume jam iš savo būrelio ištikimą padėjėją, kurio buvo labai reikalingas. Taigi ne patogumų geidimas patraukė ten Nebridijų — nes, jei būtų norėjęs, būtų galėjęs iš savo mokslo didesnės naudos pasitikti — bet dėl palankumo pareigos nenorėjo paniekti mūsų prašymo tas mieliausias ir švelniausias prietelis. O dirbą tą darbą labai išmintingai, saugodamasis pažinčių su asmenimis, kuriuos šis pasaulis laiko didesniais, vengdamas visokių sielos nerimų, kurių būtų galėjęs susilaukti jų tarpe, nes norėjo turėti dvasią laisvą ir kiek galima daugiau atliekamų valandų tyrinėti ką nors ar skaityti, ar klausyti apie išmintį.

Vieną dieną (nebeatsimenu, dėl ko nebuvo Nebridijaus) ateina į mūsų namus pas mane ir Alypijų kažkoks Ponticianas, iš vieno krašto — kadangi afrikietis — turįs puikią vietą rūmuose; nežinau, ko iš mūsų norėjo. Atsisėdome pasikalbėti. Ir štai ant lošiamojo staliuko pastebėjo jis knygą; paėmė, atskleidė, rado apaštalą Povilą, žinia, netikėtai: jis juk buvo manęs tai esant kokią nors knygą iš mano profesijos. Šypsodamas žvilgterėjo į mane ir sveikindamas išreiškė savo stebesį, kad netikėtai radęs būtent tą knygą ir tik tą vieną prieš mano akis. Mat, buvo jis krikščionis ir tai ištikimas ir dažnai Tavo aki-

vaizdoj, mūsu Dieve, puldavo bažnyčioj kniūpsčias, atvejų atvejais ilgai melsdamasis. Kai jam pareiškiau, kad aš labai ir labai atsidėjęs skaitau tuos raštus, kilo kalba, jam ėmus pasakoti, apie Egipto vienuolį Antaną, kurio vardas garsingas buvo Tavo tarnų tarpe, tik mes ligi tos valandos jo nežinojome. Kai jis tai sužinojo, jis ėmė plačiau apie tai kalbėti, supažindindamas mus nežinėjus su tuo didžiu vyru ir stebėdamasis tuoju mūsų nežinojimu. Mes labai nustebome, išgirdę apie tuos taip dar gyvai atmenamus ir beveik mūsų laikais įvykusius labai gerai paliudytus Tavo stebuklus tikrajame tikėjime ir Katalikų bažnyčioje. Visi stebėjomės: ir mes, kad tie stebuklai buvo tokie dideli, ir jis, kad mes nebuvome apie juos girdėję.

Iš ten jo kalba perėjo prie vienuolynų daugumo, prie vienuolių papročių, maloniai kvepiančių Tavo kvapsnimis, prie derlingais virtusių apleistųjų tyrų — apie ką mes nieko nežinojome. Ir Mediolane buvęs vienuolynas, užu miesto sienų, pilnas gerų brolių, kuriais rūpinosi Ambrozijus, o mes nežinojome. Jis dar ir dar pasakojo, ir mes tylomis atsidėję klausėmės. Bepasakodamas prisiminė, kad kažin kuomet pats ir dar trys jo draugai (būtent, Treveruose³⁰), kai imperatorius žiūrėjo cirke popietinius vaidinimus, išėję pasivaikščioti į sodą paliai mūrus ir ten iš-

³⁰) Tryre.

siskyrę, atsitiktinai susiporavę, vienas su juo, o kitu du irgi atskirai, nuėję savo keliais. Anuo-
du, besibastydamu, užtikę kažkokią lūšną, kur
gyveno kai kurie Tavo tarnai, beturčiai dvasioje,
kurių yra dangaus karalystė, ir ten radę rankra-
štį, kuriame buvo surašytas Antano gyvenimas.
Vienas iš jų ėmė jį skaityti ir stebėtis, ir užsi-
degti, ir beskaitydamas mąstyti: imti taip gyventi
ir, metus pasaulio tarnybą, tarnauti Tau... O bu-
vo jie iš skaičiaus tų, kuriuos vadina „reikalų
agentais“³¹⁾. Ir štai anas, ūmai pripildytas
šventos meilės ir blaivos gėdos, užpykęs ant sa-
vęs, žvilgterėjo į prietelį ir tarė jam: „Pasakyk,
prašau tave, per visus šituos savo darbus kur
steigiamės nuvykti? ko ieškome? dėl ko triū-
siame? ar galime tikėtis ką daugiau pasiekti
prie dvaro, kaip kad pasidaryti imperatoriaus
prieteliais? O tenai kas ne trapu ir ne pilna pa-
vojų? Ir per kiek tatau pavojų prieinama prie
didesnio pavojaus? Ir kuomet tai dar įvyks? O
Dievo prieteliu, jeigu tik panorstu, štai tuoj pat
pasidarau“. Pasakė tai ir, susijaudinęs, bege-
mant naujam gyvenimui, vėl įsmeigė akis į lak-
štus. Ir skaitė jisai, ir mainės viduj, kur Tu
matei, ir jo dvasia pradėjo nusivilkti pasaulį,
kaip veikiai paaiškėjo. Nes, kai jis skaitė ir jo
širdy lyg bangos bangavo, ir kartkartėmis jis gi- * III

³¹⁾ Svarbiausias jų uždavinys buvo šnipinėti (Gibbon
III 66 ir past. 161).

liai dūsavo, — jis pažino, kas yra geriau, ir pasiryžo tai pasirinkti ir, jau tavasis, tarė savo prieteliui: „Aš jau atplėšiau save šalin nuo to, kas buvo mūsų viltis, ir pasiryžau tarnauti Dievui, ir tai pradedu nuo šios pat valandos, šioj pat vietoj. O tu, jei nenori manim pasekti, bent nekliudyk“. Anas atsakė ir pats prisidedęs prie tos kilnios tarnybos ir norįs būti dalyvis to didžio užmokesnio. Taip tatai abudu, jau pasidarę tavieji, ėmė statyti bokštą atitinkamomis lėšomis — palikti savo viską ir sekti paskui Tave. Tuomet Poncianas ir kiti, kur su juo po kitas sodo dalis vaikštinėjo, suėjo, jų beieškodami, į tą pačią vietą ir radę patarė grįžti, nes, girdi, jau vakaras ateinąs. O šie, papasakoję, kas jiems patikę ir ką juodu pasiryžę ir kuo būdu juose tas noras atsiradęs ir sustiprėjęs, prašė draugus, kad šie jiems nekliudytų, jei jau patys atsisakytų prie jūdviejų prisijungti. O anie, nė kiek nepersimainę, kaip kad buvę, apsiverkė tačiau dėl savęs pačių, kaip kad sakė Poncianas, ir pagarbingai sveikino tuodu draugus, ir pavedė save jūdviejų maldoms, ir, vilkdami širdis žeme, nuvyko rūmuosna; o anuodu, prikale savo širdis prie dangaus, pasiliko lūšnoje. Abudu turėjo sužieduotines; šios, išgirdusios apie tai, ir pačios pavedė savo mergystę Tau.

SEPTINTAS SKYRIUS

Taip pasakojo Poncianas. O Tu, Viešpatie, jam bekalbant, sukte sukai mane į save patį, atgręždamas mane atgal iš užpakalio, kur buvau nusigręžęs, kol nenorėjau pats kreipti į save dėmesio, ir statei mane akis į akį prieš mane patį, kad pamatyčiau, koks biaurus esu, koks iškraiptytas ir nešvarus, dėmėtas ir berte išbertas skaudulių. Mačiau ir baisėjau, ir nebuvo kur bėgti nuo savęs paties. Jei bandžiau nukreipti žvilgsnį nuo savęs paties, pasakojo Poncianas savo apsakymą, ir Tu mane vėl statei prieš mane patį ir tapyte tapei man į akis mane patį, kad atrasčiau neteisybę ir nekęščiau. Pažinau ją, tik buvau apsimetęs nematęs, slėpiaus ir steigiaus užmiršti.

O tuomet, juo karščiau mylėjau anuos vyrus, apie kurių išganomus jausmus girdėjau, kad jie save pačius visus pavedę Tau gydyti, — juo labiau pasišlykštėdamas nekenčiau savęs, belygindamasis su jais. Daug jau mano metų draug su manim buvo nutekėję į praeitį gal būt, dvylika — kaip aš nuo devynioliktųjų savo amžiaus metų, perskaitęs Cicerono Hortensijų, buvau užsidegęs ieškot išminties — ir vis tik atidėlioju, paniekęs žemiškąją laimę, atsidėjęs anosios ieškoti, nes juk, jau nesakau ją rasti, bet dargi vien ieškoti buvo jau labiau vertintina, kaip netgi įsigyti tautų turtus bei valstybes arba kiek vien

norint maudytis kūniškuose malonumuose. O
aš, jaunikaitis, labai vargingas, dar vargingesnis
pačioj jaunystės pradžioj netgi buvau prašęs iš
Tavęs skaistybės ir pasakęs: „Duok man skai-
stybę ir susiturėjimą, tik ne tuoj pat“. Mat, bijo-
jau, kad greit manęs nepaklausytumei ir greit
neišgydytumei nuo geidulingumo ligos, kurią be-
velijau persirgti, kaip kad ji būtų pašalinta. Ir
ėjau nedorais keliais, pasidavęs šventvagiškam
prietarui, tiesa, nebūdamas tikras, tik brangin-
damas jį labiau už kitką, ką ne pagarbingai ieš-
kojau, tik neprieteliškai puoliau.

Ir tariaus dėliai to atidėliojęs diena po die-
nos, paniekęs pasaulio viltį, sekti paskui Tave
vieną, kad nemačiau nieko aiškaus, ko būčiau
galėjęs laikytis bebėgdamas. Ir atėjo diena, ku-
rią pamačiau save nuogą, ir ėmė mane barti vi-
dujis sąžinės balsas: „Ką tu dabar pasakysi?
Juk teisindavais nenorįs dėl netikros tiesos mesti
tuštybės našta. Štai jinau jau tikra, o anoji
našta vis dar tave tebeslegia, tuo tarpu įsigyja
sparnus laisvesni pečiaiai tų, kurie nei tiek privar-
go beieškodami, nei dešimt metų ir daugiau apie
tai galvojo“. Taip tatai aš griaužiaus viduje ir
baisiai gėdėjaus, kai Poncianas tai pasakojo.
Baigęs pasakoti ir atlikęs reikalą, dėl kurio buvo
atėjęs, jis išėjo, ir tuomet ko aš vidujai nepasa-
kiau sau? Kokiais minčių smūgiais neplakiau
savo sielos, kad sektų paskui mane, bemėginantį
eiti paskui Tave? Ir stengėsi prieš, ir atsisaki-

nėjo, ir nesiteisino. Sunaikinti buvo ir paveikti visi argumentai; bebuvo palikęs nebylus šiurpas, ir tartum mirties bijojo siela atskyrimo nuo savo įpročio, kuriuo mirtinai sirgo.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Tada tame didžiame savo vidujo namo susirėmime, kurį vyriškai sukėliau su savo siela mudviejų slaptiniausiajam kambarėlyje, mano širdyje, su sujaudintu veidu ir dvasia puolu pas Alypijų, šaukiu: „Kas su mumis daros? Ką taitai girdėjai? Kelias bemoksliai ir paveržia dangų, o mes su savo mokslais štai kame vartaliojames kūne ir kraujuje! Argi, kad jie mus pralenkė, mums gėda sekti paskui, o ne gėda, kad netgi neseiname?“ Pasakiau pats nežinau kažką panašu ir iš to susijaudinimo nuo jo išbėgau, kai jis nusteбęs tylomis į mane žiūrėjo. Nes gi juk nepaprasta ir buvo mano kalba! Labiau reiškė, kas dedas mano sieloj, kakta, skruostai, akys, spalva, balso skambėjimas, negu žodžiai, kuriuos tariau. Kur gyvenome, buvo šioks toks sodelis, kuriuo naudodavomės, kaip ir visu namu: nes šeimininkas, namo savininkas, ten negyveno. Ten mane nunešė vidujis sąmyšis, kur niekas nesutrukdytų to karšto susirėmimo, kurį buvau pradėjęs pats su savim, kol pasibaigs, kaip kad Tu žinotai, o aš ne: vien tik sveikai šėlau ir gaiviai miriau, žinodamas, kas many bloga, o nežinodamas, kas

netrukus iš manęs pasidarys gera. Tad išėjau į sodą, ir Alypijus žingsnis po žingsnio paskui. Juk vis tiek mano vienatvė nenyko ten, kur buvo jisai. Kada gi jis būtų mane taip nusiteikusi apleidęs? Atsisėdome kiek galėdami toliau nuo namų. Audra užė mano dvasioj; neapsakomai piktinaus pats savim, kad nebandžiau pasiduoti Tavo valiai ir padaryti sutartį su Tavim, mano Dieve, ko reikiant siekti šaukte šaukė visi kaulai mano ir ką girdami iki pat dangaus kėlė. O juk nereikėjo, einant prie to, plaukti laivais ar važiuoti ratais, ar eiti pėsčiam, netgi tiek, kiek gavau praeiti nuo namo iki tos vietos, kur sėdėjome. Nes ne tik eiti, bet ir nueiti tenai buvo tai ne kas kita, kaip tik norėti eiti, bet norėti stipriai ir visiškai, o ne tai šen, tai ten kraipyti ir mėtyti savo pusiausergančią valią, taip kad jos besikeliančioji dalis kovotų su antrąja bepuolančiąja.

Pagaliau vis tik netgi per tas tąsymosi kanynes tiek daug atlikinėjau veiksmų su savo kūnu, kurių žmonės kartais nori atlikti, o negali, jeigu arba neturi tų narių, arba jeigu jie esti suraišioti pančiais, arba nusilpę nuo ligos, arba kokiu nors būdu yra trukdomi. Ar tai papėsčiau plauką, ar tai uždaužiau sau per kaktą, ar tai, sunėręs pirštus, apsikabinau kelią, — padariau tai, kadangi panorau. O galėjau norėti, betgi nepadaryti, jeigu narių judrumas nebūtų man paklusęs. Vadinas, aš atlikau ten

daug veiksmų, kur ne tai pat buvo norėti, kas ir galėti; ir nedariau to, kas man labiau patiko, ką mėgau nepalyginti gražesniu jausmu ir ką būčiau galėjęs padaryti, kaip tik būčiau panorėjęs, kadangi, kaip tik būčiau panorėjęs, būčiau iš tikrųjų panorėjęs, nes ten galėjimas buvo tai pat, kas ir norėjimas, ir pats jau norėjimas buvo jau darymas; o vis dėlto nebuvo daroma, ir lengviau klausė kūnas silpno sielos noro, taip jog, jai mirktelejus, jau judėdavo nariai, negu pati siela savęs pačios, nors jos noras buvo didis, ir jį buvo galima įvykdyti vienu jau pačiu noru.

DEVINTAS SKYRIUS

Iš kur toji keistenybė? ir kodėl taip? Tegu šviečia Tavo gailestingumas, ir tekiausiu aš, ar negalėtų kartais man atsakyti žmonių kančių urvai ir Adomo sūnų suspaudimų tamsybės. Iš kur toji keistenybė? ir kodėl taip? Įsako ką nors siela kūnui — ir šis tuoj paklusta; įsako siela sau pačiai — ir pasipriešina. Įsako siela, kad pajudėtų ranka — ir taip lengvai lai įvyksta, jog vargiai atskirsi įsakymą nuo įvykdymo. O juk siela yra siela, o ranka yra kūnas. Įsako siela, kad panorėtų siela, — juk čia nėra kitas kas, tačiau nedaro. Iš kur ta keistenybė? ir kodėl taip? Liepia, sakau, norėti tas, kuris nelieptų, jei nenorėtų; o nedaro, ką liepia. Mat, ne visiškai tenori; tad ir ne visiškai įsako;

nes tiek tik įsako, kiek nori ir tiek tik nepadaro, kas liepiama, kiek nenorima, kadangi valia liepia, kad įvyktų valia, ir tai ne kita koki, tik jina pati. Vadinas, jina ne visa įsako; dėl to tatau neįvyksta tai, ką įsako. Nes, jeigu jina būtų visiška, jina netgi neįsakinėtų sau pačiai įvykti, kadangi jau būtų besanti įvykusi. Tad ne keistenybė yra iš dalies norėti, iš dalies nenorėti, tik sielos liga, nes ne visa kyla, tiesos keliama, įpročio ap-sunkinta. Ir todėl yra dvi valios, kadangi jų dviejų viena nėra visa, ir tai turi viena, ko ne-turi antra.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Tepražūna nuo Tavo veido, Dieve, kaip kad pražūna, tuščiakaliai ir sielų suvadžiotojai, kurie, pastebėję svarstymo metu dvi valias, teigia esant dvi dviejų sielų prigimtis: vieną gerą, an-trą blogą. Jie patys tikrai yra blogi, kada jie taip neteisingai mano, ir jie patys bus geri, jeigu ims teisingai manyti ir pritars tiesai, kad pasa-kytų jiems Tavo apaštalas: „Kitados jūs buvote tamsybė, dabar esate šviesa Viešpatyje“³²⁾. Nes jie, norėdami būti šviesa ne Viešpatyje, tik savy pačiuos, manydami sielos prigimtį esant tai, kas yra Dievas, tuo būdu pasidarė tirštesnėmis tam-sybėmis, kadangi toliau nuo Tavęs atsitraukė per

³²⁾ Efez. 5,8.

pasibaisėtiną puikybę, nuo Tavęs, tikrosios šviesos, „kuri apšviečia kiekvieną žmogų, ateinantį į šį pasaulį“³³⁾). Kreipkite dėmesį į tai, ką sakote, ir gėdėkitės, „prisiartinkite prie Jo, ir būsite nušviesti, ir jūsų veidai nebus sugėdinti“³⁴⁾). Kai galvojau, norėdamas tarnauti Viešpačiui savo Dievui, kaip kad jau seniai buvau nusistatęs, aš buvau tas, kuris norėjau, ir aš, kuris nenorėjau; aš tatai buvau. Nei visiškai norėjau, nei visiškai nenorėjau. Todėl ginčijaus su savim pačiu ir pats save skaldžiau; o tas susiskaldymas, tiesa, vyko man pačiam nenorint, tačiau jis nerodė čia esant svietimos sielos prigimtį, tik manosios bausmę. Ir dėl to tatai jau ne aš jį vykdžiau, tik gyvenančioji manyje nuodėmė³⁵⁾), bausmė už nuodėmę, padarytąją laisviau, nes juk buvau Adomo sūnus.

Jeigu tiek yra priešingų prigimčių, kiek valių kita kitai priešinas, būtų jau ne dvi, tik daugiau. Jeigu kas nors svarsto, ar čia eit į anų eretikų susirinkimėlį, ar į teatrą, jie šaukia: „Štai dvi prigimtys: viena gera čion veda, antra bloga veda, priešingai, ten. Iš tikro, iš kur tas tęsimasis sau pačioms besipriešinančių valių?“ O aš sakau: abi blogos — ir ta, kuri pas juos veda, ir ta, kuri atitraukia į teatrą. Bet jie vien tiki

³³⁾ Jon. 1,9.

³⁴⁾ Ps. 33,0.

³⁵⁾ Rom. 7,17.

tą esant gerą, kurios klausant einama pas juos. Ką? Tad, jeigu kas nors iš mūsiškių svarstyto ir, besispyriojant su viena antra dviem valiom, dvejotų, ar čia į teatrą eiti, ar į mūsų bažnyčią, nejaugi ir jie dvejotų, ką čia į tai pasakyti? Nes arba pripažins (ko nenori pripažinti), kad gera valia einama į mūsų bažnyčią (kaip kad į ją eina tie, kurie yra persiėmę jos paslaptimis ir yra su ja surišti), arba tars, kad viename žmoguje kaujas dvi blogos prigimtys ir dvi blogos sielos, ir nebus tiesa tai, ką jie geba sakyti, kad viena esanti gera, antra bloga; arba atvirs į tiesą ir neneigs, kad viena siela, tik įvairiais valios nerais, banguoja, kai koks nors žmogus ką svarsto.

Tegu tad nesako, kai jaučia viename žmoguje dvi valias vieną antrai besipriešinant, kad tai, girdi, besiginčijančios dvi priešingos sielos, kylančios iš dviejų priešingų substancijų ir iš dviejų priešingų pradų, viena gera, antra pikta. Nes Tu, tiesamylis Dieve, peiki juos, griauti jų įrodymus ir aiškiai įrodai juos klystant. Imkim šit atvejį, kai abidvi valios yra piktos: pav., kas nors svarsto, ar čia žmogų nudėti nuodais ar geležim; ar čia svetimą žemę tą ar aną paglemžti, kai negali abiejų; ar čia nusipirkt gėresio per nepadorybę, ar susitaupyt pinigų per šykštumą; ar čia eit į cirką, ar į teatrą, jei vieną dieną abejuose vaidinama; priduriu dar trečia: ar eit vogti į svetimus namus, jeigu esama progos; dar ir ketvirta: ar eit svetimoteriauti, jeigu ir tam

vienkart esama progos, jeigu tai visa subėga į vienč laiką ir visa lygiai geidžiama, o visko vienkart padaryti negalima: tokiais atvejais plėšoma esti siela, kita kitai besipriešinant keturioms arba daugiau valioms, esant tokiam geidžiamų daiktų daugumui; tačiau nesakoma paprastai, kad čia esą tiek daug įvairių substancijų. Tai pat ir su geromis valiomis. Štai klausiu aš juos: ar gera yra gėrėtis apaštalo rašto skaitymu ir ar gera yra gėrėtis blaiviu giedojimu, ir ar gera yra aiškinti evangeliją. Jie į kiekvieną klausimą atsakys: „Gera“. Ką gi? vadinasi, jei visi tie dalykai vienokiai džiugina ir tai visi vienkart, argi įvairios valios tampo žmogui širdį, kai svarstoma, ko čia geriau ėmusis? Čia visos geros, o vis tik kovoja savo tarpe, kol bus pasirinkta kas nors viena ir per tai toji valia, kuri buvo pasidalijusi į kelias, liks visa sujungta į vieną. Taip pat esti, kai amžinybė vilioja iš aukšto ir laikinio gėrio malonumas laiko iš apačios: yra čia ta pali siela, kuri ne visa savo valia geidžia to ar kitko, ir todėl ji labai kankinas, plėšyte plėšoma nes ir labiau brangina vardan tiesos aną gėrį, ir šio antrojo nemeta iš įpročio.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Taip tatai sirgau ir kankinaus, kaltindamas save patį karčiau, negu paprastai, ritinėdamasis ir vartydamasis savo raiščiuose, iki visi sutruko: jau silpnai jie mane belaikė surištą. Tačiau dar laikė. O Tu vis dėlto darei vis pastangą slaptingose mano dvasios gelmėse, Viešpatie, iš agnaus savo gailestingumo pakartotinai plakdamas mane gėdos ir baimės botagais, kad vėl neapsileisčiau, ir kad nepaliktų nenutrūkęs tas menkas ir plonas raištis, kur buvo dar likęs, ir neįsigalėtų vėl ir nepririštų manęs stipriau. Kalbėjau, mat, su savim pačiu dvasioje: „Štai tuoj pat tęjvyksta, tuoj pat tęjvyksta“, ir vienkart su žodžiuėjau į pasiryžimą; jau beveik vykdžiau, ir nevykdžiau, bet vis dėlto nebeatkritinėjau į pirmykštes nuodėmes, tik greta jų stovėjau ir giliai kvėpavau. Ir vėl steigiau ir jau beveik - beveik buvau prie tikslo, ir jau-jau jį siekiau ir turėjau pasiekęs... O vis tik dar nebuvo ten nei buvau pasiekęs, nei lačiau paėmęs, svyruodamas, begu mirti mirčiai, o gyventi gyvenimui, ir ėmė dar manyje viršų įleisdę šaknis tai, kas blogesnis, nustelbdami tai, kas geresnis, bet dar neįprastas. Pats tas akimirksnis, kuriame turėjau virsti kitkuo, juoėjo artyn, juo didesnės baimės man įvarė; bet nevarė atgal nei negrėžė šalin, tik laikė mane pakibusį.

Laikė mane niekų niekai ir tuštybių tuštybės, senieji mano draugai, kurie grobstė mane užu mano kūno rūbo ir šnibždėjo: „Argi mus meti?“ „Nuo šios valandos jau per amžius nebebūsime su tavim“. „Nuo šios valandos tai ir tai jau nebebus tau leidžiama niekados“. Ir ką jie man pakišdavo tuo, ką aš čia pavadinau „tai ir tai“, ką pakišdavo, Dieve mano! Tegu apsaugoja Tavo tarno sielą Tavo gailestingumas! Kokių nešvarumų pakišdavo, kokių nepadorumų! Klausiaus jų jau daug mažiau, kaip perpus, ne kaip einančių pasitikti ir laisvai prieštaraujančių, tik tartum iš užpakalio šnibždančių ir beeinantį šalin tartum vogčia pešiojančių, kad atsigręžčiau. Vis dėlto trukdė mane besitęsiantį atsiplėšti ir nusi-kratyti jais ir šokte peršokti ten, kur buvau vadinamas: mat, vis sakė man smarkus įprotis: „Ar manais galėsiąs be jų gyventi?“ Bet jau labai drungnai tai besakė. Mat, jau ėmė pasireikšti iš tos pusės, kur link buvau pradėjęs žiūrėti ir kur pereiti būgštavau, skaistus susiturėjimo agnumas, giedras ir ne palaidai linksmas, padoriai masinąs eit ir nedvejot, ir betiesiąs manęs priimt ir apkabint maloningas rankas, pilnas gerų pavyzdžių. Tiek ten berniukų ir mergaičių, tiek daug ten jaunimo, žmonių visokio amžiaus, ir rimtų našlių, ir mergelių senelių — o visuose tas susiturėjimas jokių būdu ne bergždžias, tik gausinga motina daugelio vaikų, besidžiaugianti Tavim savo vyru, Viešpatie. Ir juokės jisai iš manęs

raginamai, lyg kad būtų sakęs: „Argi tu neįstengsi padaryti, ką jie, ką jos? Argi jie ir jos gali tai padaryti savaime, o ne per savo Viešpatį Dievą? Viešpats jų Dievas davė mane jiems. Kogi tu stovi savo kojomis ir nestovi savo kojomis? Pulk į Jį, nebijok! Jis nepasitrauks, kad griūtum. Pulk ramiai: Jis priims ir išgydys tave!“ O aš neapsakomai gėdėjaus, kadangi vis dar girdėjau anų niekniekių šnibždesį ir besitęsdamas svyravau. Ir vėl jisai tartum sakyte sakė: „Apkursk tiems nešvariesiems tavo nariams! apmarrink juos! Pasakoja jie tau apie gėresius, bet ne taip, kaip Viešpaties Tavo Dievo įstatas“. Toks tatai ginčas ėjo mano širdyje vien tik mano paties su savim pačiu. O Alypijus, glaudžiai laikydamasis šalip manęs, tylomis laukė, kuo baigsis tas nepaprastas mano susijaudinimas.

DVYLIKTAS SKYRIUS

O kai gilus svarstymas ištraukė iš slaptingo dugno visą mano skurdą ir sukaupė jį mano širdies akivaizdoje, sukilo smarki audra smarkiu ašarų lietum nešina. Kad galėčiau jas visiškai ir garsiai išverkti, kėlęs išėjau iš Alypijaus (vienu-
moj man atrodė verkti patogiau) ir pasišalinau atokiau, taip jog netgi jo draugystė nebegalėjo man kliudyti. Tokioje padėtyje buvau tuomet, ir jis pajuto: rodos, kažin ką aš pasakiau, o mano žodžių garse jau buvo girdėti ašaros, ir taip sto-

jaus ir išėjau. Pasiliko jis ten, kur sėdėjo, neapsakomai nustebeš. O aš ir pats nežinau, kaip išsitiesiau po vienu fygmedžiu ir laisvai paleidžiau ašaras — ir išsiveržė tiesiog upeliai iš mano akių, maloni Tau auka, ir ne šitais, tiesa, žodžiais, tik šita prasme daug pasakiau Tau: „Bet Tu, Viešpatie, iki kolei dar?“ „Iki kolei, Viešpatie, Tu rūstinsies be galo?“ „Neatsimink mūsų senųjų kaltybių!“³⁶⁾ Nes jaučiaus esąs jų surakintas. Kartojau gailius žodžius: „Ar ilgai pagaliau vis tas „rytoj ir rytoj“? Kodėl ne tuojau? Kodėl ne šią pat valandą galas mano gėdai?“

Kalbėjau taip ir verkiau, karčiausiai sutrinta širdim. Ir štai girdžiu balsą iš gretimų namų man giedamai sakant ir dažnai pakartojant, lyg berniuką ar mergaitę, pats nežinau: „Imk ir skaityk, imk ir skaityk!“ Tuoju mano veidas persimainė, ir aš su visu įsitempimu ėmiau galvoti, ar geba vaikai kuriame nors žaidime dainuoti ką panašu... Ir visai neprisiminiau, kad kame nors būčiau girdėjęs... Sulaikęs besiveržiančias ašaras, kėliaus, aiškindamas sau, kad tas dieviškas balsas liepia man atsiskleisti knygą ir skaityti skyrių, kurį pirmą užtiksiu. Juk buvau girdėjęs apie Antaną, kad jis gavęs įspėjimą iš evangelijos, kurią beskaitant atsitiktinai atėjęs: lyg kad būtų jam taikoma, kas besą skaitoma: „Eik, parduok, ką turi, ir duok beturčiams, ir turėsi turtą

³⁶⁾ Ps. 6,4; 78,5,8.

danguje; paskui ateik ir sek mane“³⁷⁾. Tie pranašiški žodžiai tuojau jį atvertę Tavęspi. Tad skubiai grįžau į tą vietą, kur sėdėjo Alypijus: mat, ten buvau padėjęs Apaštalo knygą, kai iš ten pakilau. Griebiau, atskleidžiau ir tylomis perskaičiau skyrių, kurį pirmą užtiko mano akys: „nepasiduodami apsirijimams ir girtuokliavimams, paleistuvavimui ir begėdystei, barniui ir pavydui, bet apsivilkite Viešpačiu Jėzumi Kristumi ir nesirūpinkite kūnu geiduliams patenkinti“³⁸⁾. Nebenorėjau toliau skaityti, o ir reikalo nebebuvo, nes, kaip lik pabaigiau skaityti tą mintį, tartum saugios šviesos kas įliejo man į širdį — visos abejojimo tamsybės išsisklaidė.

Tuokart, užkišęs ar pirštą, ar nebžinau kokį kitą ženklą, užskleidžiau knygą ir, ramiu jau veidu, papasakojau Alypiui. O jis šitaip pareiškė man, kas jame dėjos (ko aš nežinojau) : prašo, nori pamatyti, ką perskaičiau; parodžiau, o jis atkreipė dėmesį ir į tai, kas toliau, negu kad aš buvau perskaitęs. Aš; nežinojau, kas toliau eina. O toliau buvo štai kas: „Silpnąjį tikėjimu priimkite“³⁸⁾. Šitą posakį jis prisitaikino sau ir pareiškė tai man. Bet tas išpėjimas jį sustiprino, ir jis be jokio audringo gaišavimo nutarė vykdyti gerą savo pasiryžimą, taip atitinkantį jo papro-

³⁷⁾ Mat. 19,21.

³⁸⁾ Rom. 13, 13—14,

³⁹⁾ Rom. 14,1.

čius, kuriais jis jau seniai labai ir labai skyrės nuo manęs į gerąją pusę. Iš ten einame pas moliną, pasisakome, džiaugias. Pasakojame, kaip tai įvyko: džiūgauja ir triumfuoja, ir šlovina Tave, kuris gali padaryti daugiau, kaip prašome ar išmanome⁴⁰⁾, kadangi jinai matė, jog nepalyginti daugiau Tu jai mano atžvilgiu suteikei, negu ji paprastai prašydavo savo gailiomis ašaromis ir dejavimais. .Juk Tu mane atvertei savo linkui, taip jog aš nei žmonos nebeieškojau, nei jokios šio pasaulio vilties besivaikiau, atsistojęs ant tos tikėjimo linijos, ant kurios Tu mane jai prieš tiek metų regėjime parodei. Tu pavertei jos raudojimą į džiaugsmą⁴¹⁾ daug gausingesnį, nei ji buvo norėjusi, ir daug malonesnį bei skaistesnį, nei ji laukė iš vaikaičių, kuriuos aš būčiau jai padovanojęs.

⁴⁰⁾ Efez. 3,20.

⁴¹⁾ Ps. 29,12.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

I Š P A Ž I N I M A I

DEVINTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

„O, Viešpatie, juk aš — Tavo tarnas; aš — Tavo tarnas ir Tavo tarnaitės sūnus. Tu su-traukei mano pančius, Tau aš atnašausiu šlovimo auką“¹⁾). Tegarbina Tave mano širdis ir mano liežuvis, „ir visi mano kaulai sakys: Viešpatie, kas Tau lygus?“^{1 2)} Tegu sako, ir atsakyk man, ir „tark mano sielai: aš esu tavo išsigelbėjimas“³⁾). Kas aš ir koks aš? Kas nebuvo bloga ar mano darbuose, ar, jei ne darbuose, tai mano žodžiuose, ar, jei ne žodžiuose, tai mano noruose? O Tu, Viešpatie, geras ir gailestingas; Tu atsižvelgei į mano mirties gilumą ir iš mano širdies dugno išsėmei bedugnį sugedimą. Ir visa tai reiškė nenorėti to, ko aš norėjau, ir norėti to, ko Tu norėjai. Bet kur buvo per tiek daug metų ir iš kokios gilios slaptingos bedugnės buvo iššauktas viename akies mirksnyje laisvas mano apsisprendimas, kuriuo palenkčiau sprandą po švelniu Tavo jungu ir pečius po lengva Tavo našta, Kristau Jėzau, „mano padėjėjau ir atpirkėjau?“⁴⁾ Kaip saldu man ūmai pasidarė neturėti niekniekių malonumų, ir jau buvo man džiaugsmas mesti tuos, kurių nustoti aš pirmiau

¹⁾ Ps. 115,16.

²⁾ Ps. 34,10.

³⁾ Ps. 34,3.

⁴⁾ Ps. 18,15.

bijojau. Mat, metei Tu juos lauk iš manęs, tik-rasis Tu ir aukščiausiasis malonume, metei lauk ir žengei, vieton jų, vidun, saldesnis už bet kurį malonumą, tik ne kūnui ir kraujui, aiškesnis už bet kurią šviesą, bet vidujesnis už bet kurį slėpinį, aukštesnis už bet kurią garbę, tik ne tiems, kurie aukšti patys sau. Jau laisva buvo mano dvasia nuo plėšriųjų rūpesčių ieškot ir įsigyt, vartytis ir kaišt savo geidulių šašus. Vaikiškai kalbėjau su Tavim, savo Šviesa, Turtu ir Išganymu. savo Viešpačiu Dievu.

ANTRAS SKYRIUS

Ir pasiryžau Tavo akivaizdoj ne triukšmingai nutraukti, tik iš palengvo liautis pardavinėjęs savo liežuvio patarnavimus plepalų rinkoj, kad jaunikaičiai, kuriems galvoj ne Tavo įstatymas, ne Tavo taika, tik melo pilnos kvailybės ir bylų ginčai, nebesipirktų daugiau iš mano lūpų savo užsidegimui ginklų. Ir kaip tik labai maža jau dienų bebuvo likę lig vynpiūtės šventės, ir aš pasiryžau dar pakentėti, kad atsitraukčiau iškilmingai ir, Tavo atpirktas, jau nebegrižčiau parsidavinėti. Mūsų nusistatymą žinotai Tu, o žmonės težinojo tik mūsiškiai. Mes buvome susitarę nesipasakoti plačiau bet kam, nors Tu mums, bekopiantiems iš verksmo slėnio⁵⁾ ir begiedan-

⁵⁾ Ps. 83,7.

tiems laipsnių giesmė⁶⁾), buvai davęs aštrių strėlių ir naikinamų anglių* ⁷⁾ prieš apgaulingą liežuvį, kur priešinas, lyg kad patardamas, ir bemylėdamas suvalgo, kaip kad valgi.

Tu buvai sušaudęs strėlėmis mums širdį savo meile, ir nešiojomės Tavo žodžius, kiaurai permigusius per mus. Pavyzdžiai Tavo tarmi, kuriuos buvai padaręs iš juodų šviesius ir iš mirusių gyvus, tie pavyzdžiai, surinkti mūsų atmintyje, degino ir naikino kietąjį sustingimą, kad nenugrimstume į dugną, ir galingai mus žiebė, kad visas apgaulingojo priešingojo liežuvio pūtimas tegalėtų mus vien smarkiau uždegti, o ne užgesyti. Tačiau, kadangi, dėliai Tavo vardo, kuri padarei šventą žemėje, mūsų pasiryžimas galėjo, be abejo, ir gyrejų susilaukti, tai atrodo panašu į pasivaidinimą nelaukti tokio artimo švenčių laiko, o jau anksčiau pasitraukti nuo viešo užsiėmimo, kreipiančio į save visų akis. Jeigu aš būčiau panorėjęs pralenkti tokią artimą vynuogių rinkimo dieną, visi, mačiusieji mano pasielgimą, būtų daug plepėję, esą, aš geidęs atrodyti didis. O kam man reikėjo, kad būtų įvairiai manoma ir ginčijamasi apie mano sielą ir piktžodžiuojama tam, kas mums gera⁸⁾).

⁶⁾ Ps. 119,1; 120,1.

⁷⁾ Ps. 119,3 ir tt.

⁸⁾ Rom. 14,16.

O ir dar: vasaros metu, turint labai daug mokslinio darbo, nebišturėjo mano plaučiai: pasidarė sunku kvėpuoti; liga reiškėsi krūtinės skausmais; nebegalėjau kiek aiškiau ir ilgiau kalbėti. Tai pirmiausiai sujaudino mane, kadangi verسته mane beveik jau dėl būtino reikalo mesti mokytojo darbo našta, ar bent mažiausia pertraukti, jeigu galėčiau išgyti ir sustiprėti. Bet, kai many gimė ir sustiprėjo visiškas noras liautis ir matyti, jog Tu — Viešpats⁹⁾, — žinai tai, mano Dieve, — aš dargi džiaugtis pradėjau, kad atsirado dar ir tas ne melagiškas pasiteisinimas, kuris sušvelnins žmonių užsigavimą, kurie dėl savo vaikų nenorėjo, kad aš kuomet nors būčiau laisvas. Tad, pilnas to džiaugsmo, kenčiau tą laiko tarpą, kol jis praeis; nežinau, ar buvo bent 20 dienų; vis tik tvirtai laikiaus, kadangi buvo atsitraukęs godumas, kuris paprastai padėdavo man nešti sunkią darbo našta, ir aš buvau pasilikęs vienas, ir ji būtų mane visai prislėgusi, kad nebūtų į godumo vietą stojusi kantrybė. Kad aš šitame dalyke nusidėjęs, gal pasakys kurs nors Tavo tarnas, mano brolis. — kad, jau būdamas visa širdim Tavo kareivis, leidau sau sėdėti, kad ir vieną valandą, melo katedroj. Aš čia nesispyriuju. Bet Tu, gailestingiausiasis Viešpatie, argi nedovanojai man ir neatleidai ir tos nuodėmės per šventąjį krikštą

⁹⁾ Ps. 45,11.

draug su kitomis baisiomis mirtingomis nuodėmėmis ?

TREČIAS SKYRIUS

Nerimo ir kankinosi Verekundas dėl tos mūsų laimės, kadangi matė prarandąs mūsų draugystę, nes ji labai stipriai laikė suvaržę jo retežiai. Jis dar nebuvo krikščionis, o žmona buvo jau krikščionė, ir tai kaip tik buvo tampriausieji pančiai, kurie jo neleido eiti tuo keliu, kuriuo mes buvome pradėję eiti; ir jis sakėsi nenorįs būti krikščionim kitokiu būdu, kaip tuo, kuriuo negalėjo. Tačiau jisai maloningai pasiūlė mums, kol būsime tenai, gyventi jo dvare. Tu jam atlyginsi. Viešpatie, kai atlyginsi teisingiesiems, kadangi jau jam, kaip atpildą, suteikei patį paskyrimą amžinajai laimei. Mat, nors mūsų jau ir nebebuvo (kada mes jau buvome Romoj), jisai, kūno ligos suimtas ir jos metu pasidaręs ištikimu krikščionim, paliko šitą gyvenimą. Taip tatai pasigailėjai ne tik jo, bet ir mūsų: idant mūsų nekankintų neiškenčiamas skausmas, mąstant apie gražų to bičiulio žmoniškumą mums, o nepriskaitant jo prie Tavo kaimenės. Dėkui Tau, mano Dieve! mes esame Tavo; tai rodo Tavo paraginimai ir paguodos: ištikimas žadėtojai, Tu atlyginai Verekundui už jo Kassiciako dvarą, kur mes, pabėgę nuo pasaulio kaitros, radome atilsio Tavyje; suteikei jam savo rojuje amžinosios do-

lybės gėresį, nes atleidai jam nuodėmes čia, žemėj, savo kalne, trąšiajam kalne, derlingajam kalne¹⁰⁾.

Vadinas, jisai tuomet nerimastavo, o Nebridijus džiaugėsi su mumis. Nors ir jis, dar nebūdamas krikščionis, buvo įpuolęs į tą be galo pavojingos klaidos griovį, kad laikė pamėkle Tavo Sūnaus (kuris yra Tiesa) kūną: tačiau, iš ten išlipęs, taip gyveno sau, dar neišvęstas į jokiais Tavo Bažnyčios paslaptis, bet labai karštai ieškodamas tiesos. Neilgai trukus po mūsų atvirimo ir atgimimo per Tavo krikštą išvadavai jį iš kūno; jis tuomet jau buvo ištikimas katalikas; tobulai skaistus ir susitūrįs, jisai tarnavo Tau Afrikoj pas savuosius, savo pastangomis atvertęs visą savo šeimyną į krikščionybę. Dabar jis gyvena Abraomo prieglobstyj. Vis tiek kas yra tai, kas pažymima tuo prieglobsties vardu, ten gyvena mano Nebridijus, mielas mano draugas, o Tavo priimtas iš paleisto vergo į sūnus. Ten jis gyvena. Nes kokia kita būtų atitinkama tokiai sielai vieta? Jis gyvena toj vietoj, apie kurią jis daug klausinėdavo mane, neprityrusį žmogelį. Jau jisai nebeprisikiša ausimi prie mano burnos, tik dvasine burna prie Tavo šaltinio ir geria, kiek įstengdamas, išminties sulig savo troškuliu, be galo laimingas. Ir nemanau, kad jisai tiek

¹⁰⁾ 67,16.

apsvaigtų nuo josios, kad užmirštų mane, kai Tu, Viešpatie, kurį jis geria, atmeni mus.

Taip tatai gyvenome, guosdami Verekundą, kuris, pasilikdamas mūsų prieteliu, betgi liūdėjo, kad mes taip atsivertėme, ir ragindami laikytis tikėjimo pagal savo padėtį, t. y. kaip leidžia moterystės gyvenimas; o Nebridijaus laukdami, kada pagaliau paseks mūsų pavyzdžiu. Jis galėjo tai taip greitai padaryti ir buvo jau-jau bedaręs; bet štai pagaliau praėjo ir jo tęsimosi dienos. Atrodė ilgas jas ir daug jų buvus, kadangi mylėjome tą laisvę, kur gali atsidėjusi iš pačios savo būtybės gelmės giedoti: „Mano širdis Tau kalba; Tavęs ieško mano veidas; Viešpatie, aš ieškau Tavo veido“¹¹).

KETVIRTAS SKYRIUS

Ir štai atėjo diena, kurią aš jau veiksmu atsipalaidavau nuo retorikos darbo, nuo kurio jau buvau mintim atsipalaidavęs. Ir įvyko. Išvadavai mano liežuvį iš ten, iš kur jau buvai išvadavęs mano širdį, ir laiminau Tave, džiaugdamasis, iškeliavęs į sodžių su visais saviškiais. Mokslo darbai, kuriuos ten atlikau, tiesa, jau yra pavesti Tavo tarnybai, bet, kaip kad kas bėgęs sustoja ir sunkiai kvėpuoja, taip ir jie dar kvėpuote kvėpavo mokyklos išdidumu, ką paliudija ¹¹

¹¹) Ps. 26,8.

knygos, kuriose surašiau ginčus su artimaisiais¹²⁾ ir pašnekesius su savim pačiu¹³⁾ Tavo akivaizdoj; o ką svarstėva su ten nesančiuoju Nebridijum, liudija laišakai. Ir kada man užtektų laiko suminėti visas Tavo didžias geradarybes, kurias mums anuomet suteikei? ypač, kad aš skubu pradėti pasakoti apie kitas, dar didesnes. Nes šaukte šaukia mane mano atsiminimai, ir saldu man darosi, Viešpatie, prisipažįstant Tavo akivaizdoj, kuriais vidujais akstinais mane sutramdei ir kuriuo būdu išlyginai mane, nužeminęs mano minčių kalnus ir kalvas, ir mano kreivumus ištiesei, ir šiurkštumus sušvelninai; ir kuriuo būdu patį Alypijų, mano širdies brolių, pajungei savo viengimio Sūnaus, mūsų Viešpaties ir Išgelbėtojo Jėzaus Kristaus vardui, kurio Alypijus pirma nenorėjo kad dėtume į savo laiškus. Mat, jis bevelijo, kad jie kvepėtų gimnazijų kedrais, kuriuos jau sutriuškino Viešpats, negu kad išganomomis bažnytinėmis žolėmis, priešingomis kirminams.

Kaip aš šaukiaus į Tave, mano Dieve, kai skaičiau Dovidą psalmes, tikėjimo pilnas giesmes, maldingumo garsus, neprisileidžiančius išdidžios dvasios! Naujokas tikrojo Tavo meilėj. *¹

¹²⁾ Apie tvarką, Apie laimingą gyvenimą, Prieš Akademikus.

¹³⁾ Soliloquia, arba Pašnekesiai su vienu savim, ir Apie sielos nemirtingumą.

aš gyvenau tuomet, kaip katekumenas, sodžiuje su katekumenu Alypijum. Su mumis buvo mano motina, kad ir moteriškais drabužiais apsivilkusi, bet vyriška tikėjimu, pilna senatvės ramybės, motiniškos meilės, krikščioniško maldingumo. Kaip aš šaukiaus į Tave per tas psalmes ir kaip užsidegdavau Tau per jąsias, ir koks suliepsnodavo many geismas kalbėti jas, jeigu galėčiau, visam pasauliui, prieš žmonijos puikumą! Tačiau visame pasauly jas gieda — ir nėra, kas galėtų pasislėpti nuo Tavo karščio¹⁴⁾). Kaip smarkiai, kaip aštriai ir sopulingai piktinaus manichiejaus ir vėl gailėjaus jų, kad jie nepažįsta tų paslapčių, tų vaistų ir neprotingai yra nusistatę prieš priemonę, per kurią galėtų pasveikti. Būčiau norėjęs, kad jie tuomet būtų kame nors šalia ir, man nežinant, kad jie yra ten, žiūrėtų į mano veidą ir girdėtų mano balsą, kai tuo atilsio metu skaičiau ketvirtąją psalmę, ir išvystų, ką iš manęs padarė ta psalmė! „Kuomet aš šaukiuos, mano teisybės Dievas išklausos mane; iš suspaudimo Tu suteiki man išliuosavimą; pasigailėk manęs ir išklausyk mano maldą!“ Girdėtų, man nežinant, ar girdi; būčiau to norėjęs dėl to, kad jie nemanytų, esą, kaip tik turėdamas juos omeny sakąs tai, ką nuo savęs įterpdavau į psalmę. Ir iš tikrųjų, jeigu būčiau jautęs, kad jie mane girdi ir mato, nei būčiau tų dalykų sakęs, nei taip juos

¹⁴⁾ Ps. 18,7.

sakęs, nei jie, jeigu būčiau sakęs, būtų taip priėmę, kaip kad aš kalbėjau su savim pačiu ir sau pačiam Tavo akivaizdoje iš nuoširdaus savo sielos jausmo.

Šiurpas mane paėmė iš baimės ir ten pat įkaitau, vildamasis ir džiūgaudamas, kad esi gailestingas, Tėve! Ir visa tai reikėsi pro akis ir per mano balsą, kai atsigręžusi į mus geroji Tavo dvasia sakė mums: „Žmonių vaikai, iki kolei jūsų širdis pasilieka sukietėjusi? kam jūs mylite tuštybę ir ieškote melo?“¹⁵⁾ Nes juk aš buvau pamilęs tuštybę ir buvau ieškojęs melo. Ir Tu, Viešpatie, jau buvai „padaręs stebuklą su savo Šventuoju“¹⁵⁾, „prikeldamas Jį iš numirusių ir pasodindamas Jį savo dešinėje“¹⁶⁾, kad iš ten atsiųstų iš aukštybių savo prižadėtąjį „Ramintoją, tiesos Dvasią“¹⁷⁾. Ir jau buvo atsiuntęs, o aš nežinojau. Buvo atsiuntęs, kadangi jau buvo išaukštintas, atsikėlęs iš numirusių ir įžengęs į dangų. O anksčiau „Dvasia dar nebuvo duota, kadangi Jėzus dar nebuvo pagarbintas“^{18 19)}. Ir šaukia pranašas: „Iki kolei jūsų širdis pasilieka sukietėjusi? kam jūs mylite tuštybę ir ieškote melo? Žinokite, kad Viešpats padarė stebuklą su savo Šventuoju“¹⁰⁾. Šaukia: Iki kolei?

¹⁵⁾ Ps. 4,3—4.

¹⁶⁾ Efez. 1,20.

¹⁷⁾ Jon. 14,10—17.

¹⁸⁾ Jon. 7,39.

¹⁹⁾ Ps. 4,3—5.

šaukia: Žinokite! o aš taip ilgai, nesižinodamas, mylėjau tuštybę ir ieškojau melo! ir todėl išgirdau ir sudrebėjau, nes juk tokiems tai sakoma, kokį aš save buvus atsiminiau. Nes juk tuose vaizduotės padaruose, kuriuos kitą kartą laikiau tiesa, buvo tuštybė ir melas. Ir daug gilių ir smarkių skundų gimė iš mano atsiminimų skausmo. O, kad būtų juos išgirdę tie, kurie vis dar tebe myli tuštybę ir tebeieško melo! Gal būt, būtų susijaudinę, ir metę tatau, ir Tu būtumei juos išklausęs, kai būtų šaukęsi į Tave, kadangi tikra kūno mirtis n u m i r ė už mus, k u r s u ž t a - r i a m u s pas Tave²⁰).

Skaičiau: Pykite, o nenusidėkite!²¹) ir kaip mane tai jaudino, Dieve mano! juk aš jau buvau išmokęs pykti ant savęs už praeitį, kad jau daugiau nebenusidėčiau, ir ne be reikalo pykti, kadangi juk ne kokia kita tamsybių giminės prigimtis per mano asmenį nusidėdavo, kaip kad sako, kurie ant savęs nepyksta ir „daugina sau rūstybę rūstybės ir teisingo Dievo teismo apsi-reiškimo dienai“²²). Jau mano gerybės nebebuvo išorė, ir kūno akimis aš jų nebeieškojau šios saulės šviesoje. Nes norintieji džiaugtis išorėje lengvai pasidaro tušti ir prisiriša prie to, ką mato ir kas yra laikiniai dalykai, ir alkana mintimi

²⁰) Rom. 8,34.

²¹) Ps. 4,5.

²²) Rom. 2,5.

laižo jų atvaizdus. O, kad jie nuvargtų nuo alkio ir tartų: kas mums parodys gera? ir kad galėtume pasakyti, o jie išgirstų: „Ant mūsų spindi Tavo veido šviesa, Viešpatie“²³). Nes juk mes neesame šviesa, kuri apšviečia kiekvieną žmogų, bet tik Tu mus apšvieti, taip kad tie, kurie buvome kitados tamsybė, dabar būtume šviesa Tavyje²⁴). O, kad jie matytų tai viduoja amžina, kurio aš paragavęs, rūstavau, kadangi negalėjau jiems parodyti, jeigu jie būtų atnešę pas mane širdį savo akyse, atsigręžusiose nuo Tavęs, ir būtų tarę: „Kas parodė mums gera?“ Nes ten, kur aš buvau ant savęs supykęs, pačiame savo viduje, kur buvau susigraudinęs nuo gailesio, kur buvau paaukojęs auką, naikindamas tai, kas many buvo sena, ir, pradėjęs mąstyti apie savo atsinaujinimą, pradėjau Tavimi viltis: ten pradėjai man saldėti ir „davei linksmybės į mano širdį“²⁵). Ir sušukdavau skaitydamas tai išorėj, o pripažindamas viduj, ir nebenorėjau, kad mane suskaldytų žemiški turtai, ir ryte rijau laiką, pats jo rijamas, turėdamas amžiname paprastume kitų javų, vyno ir aliejaus²⁶).

Ir šaukdavau prie sekančios eilutės giliu savo širdies balsu: „Ramybėje!.. Dievuje! Ką jis pa-

²³) Ps. 4,7.

²⁴) Efez. 5,8.

²⁵) Ps. 4,7.

²⁶) Ps. 4 tol.

sakė: gulsiu ir ilsėsiuos?²⁷⁾ Nes kas gi pasipriešins mums, kai įvyks tai, kas parašyta: „Mirtis praryta apgalėjimo?“²⁸⁾ Ir Tu esi tikrai tas pats, kuris nesimainai, ir Tavyj atilsis, leidžias užmiršti visus vargus, kadangi ne kas kita šalia Taveš, tik „Tu, Viešpatie, tobulai sutvirtinai manyje viltį“²⁹⁾, ir ne ką kita pasiekti, kas nėra Tujei, tik Tave patį. Skaičiau ir degiau ir neradau, ką galėčiau padaryti tiems kurtiems numirėliams, iš kurių tarpo ir pats buvau — nuo jų užsikrėtęs piktas ir aklas šmeižikas tų Raštų, kur saldūs nuo dangaus saldybės ir šviesūs nuo Tavo šviesos. Ir džiūvau dėliai to Rašto neprietelių³⁰⁾.

Kuomet atsiminsiu visa, kas atsitiko tomis atilsio dienomis? Bet nei esu užmiršęs, nei ne tylėsiu apie tai, kokios skaudžios buvo Tavo rykštės ir koks nuostabiai skubus Tavo gailestingumas. Dantų skaudėjimu tuomet kankinai mane, ir, kai jis taip įsigalėjo, jog nebeįstengiau kalbėti, širdis man patarė paraginti visus

27) Ps. 4,9: in pace in id ipsum dormiam et requiescam. Tą in id ipsum savo Š. Rašto vertime Arkiv. Skvireckas verčia v i e n u k a r t. Ką tuo in id ipsum norėjo čia pasakyti š. Augustinas? Prof. Hertling ir Arnould d'Andilly verčia tą posakį: Jame (= Dievuje). Bellarminus (t. Wagnereck S. J. komentaruose prie Confessiones) taip pat supranta Augustino mintį.

28) 1 Kor. 15,54.

29) Ps. 4,10.

30) Ps. 138,21.

ten esančiuosius manusius pasimelsti už mane į Tave, visokios išgalbos Dieve. Parašiau tai ant vaškuotos lentelės ir daviau, kad jiems kas perskaitytų. Kaip tik su nuoširdžia nuotaika atsi-
klaupėme, skausmas išnyko. Bet kas per skausmas? ir kuo būdu išnyko? Prisipažįstu, išsigandau, Viešpatie mano ir Dieve mano: nes nieko panašaus savo amžiuje nebuvau patyręs. Ir pajutau savo dvasios gelmėj Tavo nurodymus ir, džiaugdamasis tikėjimu, pagarbinau Tavo vardą, ir tas tikėjimas neleido man būti ramiam dėl praeitųjų mano nuodėmių, kurios dar nebuvo man atleistos per Tavo krikštą.

PENKTAS SKYRIUS

Praėjus vynuogių rinkimo šventėms, atsiskiačiau nuo tarnybos, kad savo mokiniams mediolaniečiai parūpintų kitą žodžių pardavinėtoją, kadangi aš ir pasirinkau Tau tarnauti, ir anam darbui nebetikau dėl sunkaus kvėpavimo ir krūtinės skaudėjimo. Ir pranešiau laišku Tavo vyskupui, šventam vyrui Ambrozijui, pirrnesniąsias savo klaidas ir dabartinį savo geismą, kad jis patartų, ką man ypačiai iš Tavo knygų reikėtų skaityti, kad geriau prisirengčiau ir pasidaryčiau tinkamesnis gauti tokiai malonei. Jisai liepė skaityti pranašą Izajiją. Manau jį aiškiau už kitus pranešus apie Evangeliją ir pagonių pašaukimą. Bet, nesupratęs pirmojo jo skyriaus ir ina-

nydamas jį visą esant tokį, atidėjau, pasiryžęs vėl imt jį skaityti, kai būsiu jau labiau apsipratęs su Dievo Žodžiu.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Tad, kai atėjo laikas, kada man reikėjo įsirašydinti savo vardą, palikę sodžių, grįžome į Mediolaną. Nutarė ir Alypijus draug su manim atgimti Tavyje; jis jau buvo apsivilkęs nusižeminimu, pritinkančiu Tavo paslaptims, ir tvirčiausiai viešpatavo savo kūnui, taip jog, nepaprastas dalykas, išdrįso basomis kojomis vaikščioti po ledinę Italijos žemę. Priėmėm į savo būrelį ir berniuką Adeodatą, pagal kūną gimusį iš manęs, iš mano nuodėmės. Tu buvai jį gerai sukūręs. Jam buvo mažne 15 metų, o protu jis jau buvo pralenkęs daugelį rimtų ir mokytų vyrų. Tavo dovanas pripažįstu esant Tavo, Viešpatie mano Dieve, viso ko Kūrėjau, galįs atitaisyti, kas mumyse iškrypę: nes aš nieko savo neturėjau tame vaikelyje, vien tik nusikaltimą. Nes ir tai, kad mes jį auginome pagal Tavo mokslą, Tu pats buvai mums įkvėpęs, ne kas kitas: Tavo dovanas išpažįstu esant Tavo. Yra mūsų parašyta knyga, kurios vardas — „Apie mokytoją“: ten jis su manim šneka. Tu žinai jo esant visas mintis, kurios ten yra pareikštos per mano bendrąkalbio asmenį; o Adeodatui ėjo tuomet šešiolikti metai. Esu patyręs iš jo daug kilų, dar nuosta-

besnių dalykų. Baimę many kėlė tas gabumas. Kas kitas dar, be Tavęs, tokių stebuklų kūrėjas? Greitai nuo žemės paėmei jo gyvybę, ir dabar ramesnis esu, jį minėdamas: nebebijau nieko nei dėl jo vaikystės, nei jaunystės, nei iš viso dėl to žmogaus. Priėmėm jį į savo tarpą, kaip vieno amžiaus su mumis Tavo malone, norėdami jį auklėti pagal Tavo mokslą. Pasikrikštydinome — ir išsivadavome nuo rūpesčio dėl praeitojo gyvenimo. Negalėjau tomis dienomis prisistinti nuostabios saldybės — prisimastyti apie kilnų Tavo sumanymą, kaip išgelbėti žmonių giminę. Kiek aš verkiau, girdėdamas Tavo himnus ir giesmes, giliai sujaudintas maloniai giedančios Tavo Bažnyčios balsų! Tie balsai liejos man į ausis, ir lašėjo tiesa man į širdį, ir audringai kilo iš ten maldingas jausmas, ir tekėjo ašaros, ir gera man buvo su jomis.

SEPTINTAS SKYRIUS

Neseniai buvo pradėjusi Mediolano bažnyčia tos rūšies pamaldomis guosti ir žadinti žmones, labai uoliai prisidedant broliams balsais ir širdimis. Buvo praėję metai ar nedaug daugiau, kaip Justina, jaunučio karaliaus Valentinijono motina, persekiojo Tavo vyrą Ambrozijų dėl savo erezijos, į kurią buvo arijonų įtraukta. Maldinga liaudis nei dieną, nei naktį nepasitraukdavo iš bažnyčios, pasiruošusi mirti draug su savo vys-

kupu, Tavo tarnu. Ten mano motina, Tavo tarnaitė, rūpestingumu ir budrumu viena iš pirmųjų, gyveno maldomis. Mes, dar neįsižiebę Tavo dvasios kaitrumu, jaudinomės tačiau draug su nustebusiu ir sujudusiu miestu. Tuomet ir liko įvesta giedoti himnus ir psalmes, pagal Rytų paprotį, kad liūdesys ir vienodumas nenusilpnintų liaudies dvasios. Ta priemonė nuo tuokart pasiliko lig šiol; ją perėmė jau daugelis, beveik visi Tavo būriai, ir kitose pasaulio šalyse.

Tuomet per regėjimą apreiškėi savo Vyskupui, kur glūdi kankinių Gervazo ir Protazo kūnai, kuriuos tiek metų nesugedusius laikei savo paslapties izde, kad juos tinkamu laiku iš ton išimtumei moteriškam, bet karališkam, įsiutimui sutramdyti. Kai juos atkasė ir su atitinkama pagarpa nešė į Ambrozijaus baziliką, atgavo sveikatą ne tik nešvariųjų dvasių kankinami (prisipažinus toms pat dvasioms), bet ir vienas pilietis, miesto gerai pažįstamas, daugel metų aklas. Kai džiūgavo sujudusi minia, jis paklausė, kas per priežastis. Sužinojęs, ir pats nudžiugo ir paprašė savo vadą ten nuvesti. Nuvestas prašė leisti prieiti, kad galėtų skara paliesti neštuvus, nes „brangi Viešpaties akivaizdoj jo šventųjų mirtis“³¹⁾. Palietęs ir prikišęs prie akių, tuoj atgavo regėjimą. Paplito žinia; Tavo garbė kaitriai sušvitėjo; ir, nors priešingosios karalienės dvasia

³¹⁾ Ps. 115,15.

neįsigijo tikėjimo sveikatos, betgi liko apmalšintas jos persekiojamasis įtūžimas. Dėkui Tau, mano Dieve! Iš kur ir kur vedei mano atsiminimus, kad aš išpažinčiau! Tau ir tai, ką buvau užmiršęs praleidęs, nors tai ir didis dalykas. O vis dėlto tada, kada taip kvepėjo Tavo tepalų kvapas, mes nebėgome paskui Tave³²⁾; todėl juo labiau verkiau, begiedant Tavo himnus, aš, kuris anuomet vien tik dūsavau į Tave, o dabar pagaliau laisvai atsikvėpia, kiek gali patekti tyro oro į šiaudinę lūšną.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Tu, „kuris apgyvendini vienminčius tuose pačiuose namuose“³³⁾, prijungei prie mūsų dar jaunikaitį Euodijų iš mūsų miestelio. Jis, būdamas imperatoriaus agentu, pirmiau už mus atvirto į Tave, liko pakrikštytas ir, metęs pasaulio tarnybą, stojo Tau tarnauti. Gyvenome drauge, laikydamies šventojo pasiryžimo. Svarstėme, kurioje vietoje galėtume naudingiau tarnauti Tau. Vienkart grįžome į Afriką. Kai buvome paliai Ostia Tiberina, mirė motina. Daug dalykų praleidžiu, nes labai skubu. Netgi kai tyliu, priimk mano išpažinimus ir padėkos pareiškimus, mano Dieve, už nesuskaitomus dalykus! Bei nepaliksiu

³²⁾ Palyg. Gies. G. 1,3.

³³⁾ Ps. 67,7.

nepaminėjęs to, ką man siela gimdo apie aną Tavo tarnaitę, kur mane pagimdė kūnu. kad gimčiau šiam laikiniam gyvenimui, ir širdim, kad gimčiau amžinajai šviesai. Papasakosiu ne apie jos, tik apie Tavo jai suteiktąsias dovanas. Juk jinai savęs pačios nepadarė nei išauklėjo: Tu ją sukūrei; nei tėvas, nei motina nežinojo, koki jinai iš jų bus pasidariusi. Išmokė ją bijoti Tavęs Tavo Kristaus rykštė, Tavo Vienatinio nuostatai ištikimuose namuose, gerame Tavo Bažnyčios naryj. Jinai ne tiek girdavo savo motinos uolumą ją mokyti, kiek vienos senutės tarnaitės, kuri buvo nešiojusi jos tėvą dar kūdikį, kaip kad paprastai kiek paūgėjusios mergytės nešioja mažyčius ant nugaros. Dėliai to, o ir dėl senatvės ir už labai gerą elgesį jinai tuose krikščioniškuose namuose buvo šeimininkų gana gerbiama. Dėl to jai buvo pavesta ir ponų dukterimis rūpintis, ir jinai uoliai tą pareigą ėjo; kai būdavo reikalo, joms suvaldyti uoliai pavartodavo švento agnomo, o jas bemokydama, būdavo blaiviai protinga. Prie tėvų stalo jos gaudavo maisto tik tiek, kiek būtinai reikia; o kitu laiku, nors ir būtų ištroškusios gerti, auklė neleisdavo netgi vandens atsigerti, saugodama jas nuo blogo įpročio ir pridurdama sveiką posakį: „Dabar geriate vandenį, nes neturite savo valioj vyno; o kai ištekėsite ir paliksite pačios šeimininkės sandėlių ir rūšių, vanduo jums įgris, o bus pasilikęs paprotis girksnoti“. Tokiais pamokymais ir rimtais įsakinėji-

mais jinai varžydavo jauno amžiaus godumą ir patį mergyčių troškimą kreipdavo į tinkamą vągą, — kad nebūtų geidžiama to, kas nepritinka.

O vis dėlto, kaip kad man, savo sūnui, pasakodavo Tavo tarnaitė, ji nejučiomis pripratusi gerti. Mat, kaip paprastai, tėvai liepdavo jai, kaip kukliai mergaitei, atnešti iš statinės vyno; ji pakišdavo taureę ir, kai ši pritekėdavo sklidina, ji, prieš išpildama vyną į ąsotį, krašteliais lūpų pasisiurbdavo lašelį, nes negalėdavo daugiau: širdis nepriimdavo. Nes juk ne iš girtavimo geidulio darydavo tatai, tik iš kažkokio besiliejančio per viršų tame amžiuje pertekliaus gyvybės, kuris pasireiškia išdykavimais ir kurį vaikystėje paprastai tramdo vyresniųjų agnumas. Taip tatai, prie ano kasdienio lašelio pridėliodama kasdien po lašelį (kadangi, „kurs nieku laiko mažus dalykus, pamažu nupuls“³⁴), buvo įpuolusi į tokį įprotį, jog godžiai išgerdavo beveik jau pilnas taureles vyno. Kur gi tada liko protingoji senutė ir anas smarkusis draudimas? Argi būtų turėjęs kas nors galios prieš slaptą ligą, jeigu Tavo gydomoji jėga. Viešpatie, nebūtų budėjusi viršum mūsų? Nesant tėvo nei motinos, nei auklėtojų, Tu esi šalia, kuris sutvėrei, kuris šauki, kuris netgi per peiktinus žmones ką nors gera darai sieloms gelbėti. Ką tuokart padarei, mano Dieve? iš kur atsiuntei vaistų jai išgydyti? Juk Tu iš-

³⁴) Ekkli. 19,1.

gavai iš kitos sielos kietų ir aštrią užgaulę, tartum kokį gydytojo peilį iš slaptos savo Apvaizdos, ir vienu dūriu prarūkei aną puvėsį. Mat, tarnaitė, su kuria paprastai eidavo prie statinės, susiginčijusi su jaunesniąja ponia, kaip tatai atsitinka, viena su viena, prikišo jai šitą nedorybę, karčiausiai pašiepdama, pavadindama girtuokle. Šitais aštriais žodžiais užgauta, mergaitė išvydo savo biauromą, tuoj jį pasmerkė ir juo nusikratė. Kaip kad pataikaują draugai sugadina, taip besibara priešai dažniausiai pataiso. O Tu atlygini jiems ne už tai, ką per juos padarai, tik už tai, ko jie norėjo. Juk ana tarnaitė, įpykusi, geidė įerzinti jaunąją poniją, ne išgydyti, todėl darė tai slapta, gal dėl to, kad barnis jom pratrūko tokioj vietoj ir tokiu laiku, o gal dėl to, kad jai pačiai netektų bausmės, kad taip pavėlavo tėvams pranešti. O Tu, Viešpatie, kuris tvarkai dangaus ir žemės reikalus, kuris pagal savo tikslus kreipi upės sriautą, tvarkingai audringą amžių tėkmę, netgi per vienos sielos nesveikatą, patiekei sveikatos antrai, idant kas nors, tai pastebėjęs, nepriskaitytų savo galiai, jeigu per jo žodi pasitaisytų kitas, kurį jis nori pataisyti.

DEVINTAS SKYRIUS

Taip tatai padoriai ir blaiviai išauklėta, greičiau Tavo palenkta klausyti gimdytoju, nekaip gimdytojų — klausyti Tavęs, kai atėjo į atitinkamus metus, ištekėjo, tarnavo vyrui, nelyginant savo ponui, ir steigėsi laimėti jį Tau, skelbdama jam Tave savo papročiais, per kuriuos Tu darei ją gražią, gerbtiną, mylėtiną ir nuostabią vyrui. O taip jinais kentė moterystės sugyvenimo neteisybes, jog niekuomet dėl to neturėjo jokio susirėmimo su vyru. Mat, jinais laukė, kada Tu jo pasigailėsi, idant, Tave įtikėjęs, pasidarytų skaisčius. O buvo jis, be to dar, kaip kad ypačiai malonus, taip greitas supykti. Bet jinais žinojo nereikiant priešintis supykusiam vyrui, ne tik veiksmu, bet netgi žodžiu. O tik jam išdūkus ir nurimus, radusi esant gerą progą, pateisindavo savo elgesį, jeigu jis kiek labiau neapgalvojęs buvo susijaudinęs. Pagaliau, kai daugelis moterų, kurių vyrai buvo švelnesni, nešiodavos mūsų žymių, dargi subiauriotą veidą ir, draugiškai bešnekučiuodamos, nusiskųsdavo vyrų gyvenimu, jinais kaltindavo jų pačių liežuvį, tartum juokais rimtai primindama: girdi, nuo to laiko, kai jos girdėjo skaitant vadinamąsias moterystės užrašų lentas, jos turėjusios laikyti jas tartum instrumentais, kuriais jos liko paverstos tarnaitėmis; dėl to, atmindamos savo padėtį, jos, girdi, neturėtų pūstis prieš savo ponus. O kai šios, žino-

damos, kokį smarkų vyrą tenka jai kęsti, stebėdavos, kad niekad nebuvo girdėti nei iš jokio ženklo nepasirodė Patricijų mušus savo žmoną ar juodu savo tarpe bent vieną dieną buvus susiginčijus dėl naminių reikalų, ir jos draugiškai klausinėdavo, kaip tatai išaiškinti: jinai papasakodavo savo nusistatymą, kurį aukščiau esu paminėjęs. Kurios pasekdavo jos pavyzdžiu, tos, patyrusios, dėkodavo; o kurios nesekdavo, turėdavo ir toliau pasiduoti kankinamos.

Netgi savo uošvienę, kurią pirmiau buvo suerzinusios prieš ją nedoros tarnaitės savo įskundinėjimais, jinai paveikė savo patarnavimais, ištvermingu kantrumu ir romumu, taip jog ši pati išduodavo savo sūnui tas liežuvių nešiotojas, kur drumzdavo šeimos taiką jos ir marčios tarpe, ir prašydavo, kad pabaustų. Šis, ir motinos klausydamas, ir rūpindamasis šeimynos drausme, ir turėdamas omeny savųjų sugyvenimą, pabaudė įskustąsias pagal įskundėjos nuovoką, apkuldamas jąsias; o jinai pažadėjo, kad tokios dovanos turi iš jos tikėtis kiekviena, kuri, norėdama jai įtikti, ką nors bloga kalbės apie jos marčią. Kadangi nė viena jau nebedrįso, šios gyveno toliau nepaprastai palankiai viena antrai ir maloniai.

Tai gerai savo tarnaitėi, kurios iščioj mane sutvėrei, mano Dieve, mano gailestingume, buvai suteikęs dar ir tą didelę dovaną, kad jinai, kur vien galėdama, steigdavosi taikinti bet kurias nebesutinkančias ir išsiskyrusias sielas. Girdė-

dama iš abiejų apie viena antrą daug labai karčiu dalykų, kokius geba prikaišioti pritvinkusi nesuvirškinta nesantaika, kai čia esančiąja? draugei apie neesančiąją nedraugą per rūgščius pašnekesius iškvėpuojama šviežia neapykanta, mano motina nieko neišduodavo vienai apie antrą, nebent tik tat, kas galėdavo prisidėti prie jų sutaikinimo. Man atrodytų tai maža gera, jeigu nebūčiau pats liūdnai patyręs, kaip nesuskaitomos minios, kažkokiam pasibaisėtinam nuodėmių marui plačiausiai plintant, ne tik perdavinėja įtūžusiems priešams tikrus įtūžusių priešų posakius, bet dar ir pridėlioja, kas nesakyta. O juk, priešingai, žmoniškam žmogui turėtų būti maža nei kelti žmonių tarpe nesantaikų, blogai kalbant, nei didinti, jeigu nesistengia jų dar gesyti, gerai kalbėdamas. Toki buvo jinai, mokinant Tau, slap-tam Mokytojui, širdies mokykloj.

Galų gale laimėjo Tau ir savo vyrą prieš pat galą jo laikinio gyvenimo ir, pasidarius jam krikščionim, jinai nebeverkė dėl tų jo savumų, kuriuos mokėjo pakęsti, jam dar nesant krikščionim. Buvo jinai dargi Tavo tarnų tarnaitė. Kuris tik jų ją pažino, labai garbindavo joje ir gerbdavo, ir mylėdavo Tave, nes jausdavo Tave esant jos širdy, liudijant švento jos elgesio vaisiams. Jinai „buvo vieno vyro žmona“*), „atsilygino gimdytojams“*), „laikė pagarboje savo

*) 1 Tim. 5, 4—9—10.

namus“*), „turėjo savo gerų darbų liudijimą“*). Išauklėjo vaikus, tiek kartų juos gimdydama, kiek kartų matydavo juos nuo Tavęs beatsitraukiant. Pagaliau ji taip rūpinosi mumis, Viešpatie, visais (kadangi iš savo malonės leidi taip sakyti), Tavo tarnais, kurie, prieš jai užmigsiant, jau susijungę Tavyje, gyvenome, priėmę Tavo krikšto malonę, — taip rūpinosi mumis, lyg kad būtų visus pagimdžiusi, taip mums tarnavo, lyg kad būtų buvusi visų pagimdyta.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Prisiartinus dienai, kurioj jinai turėjo išeit iš šio gyvenimo (kurią Tu žinojai, o mes — ne), atsitiko, kaip tikiu, Tau taip sudarius slaptais Tavo būdais, kad aš ir jinai vienu du stovėjome pasirėmę prie vieno lango, pro kur buvo matyti sodas kieme to namo, kuriame buvome apsistoję. Buvo tai pas Tiberio Ostiją, kur, pasišalinę nuo minios, po ilgos kelionės vargų norėjome atgauti jėgų jūros kelionei. Šnekėjome vienu du labai maloniai, užmiršę tai, kas praėję, besiverždami prie to, kas prieš mus³⁵⁾ ; Tavo akivaizdoj, kuris esi tiesa, klausėme vienas antrą, koks bus amžinasis šventųjų gyvenimas, kurio „akis neregėjo, nei ausis negirdėjo, nei į žmogaus širdį neįėjo“³⁶⁾.

³⁵⁾ Palyg. Pily p. 3,13.

³⁶⁾ 1 Kor. 2,9.

Bet širdies lūpomis stengėmės pasiekti aukštasias Tavo šaltinio sroves, gyvenimo šaltinio, kuris yra pas Tave³⁷⁾, kad iš ten pagal savo išgales susivilgę, šiaip taip galėtume mąstyti apie šią didį dalyką.

O kai bešnekėdami priėjome išvadą, jog ir kažin koks didis kūno jausmų pasigėrėjimas, ir kažin kokia skaisčia kūniška šviesa nušviestas, neatrodo esąs vertas ne vien palyginimo, bet netgi paminėjimo, lyginant su ano gyvenimo malonumu, — pakilome dar karštesnių jausmų į Tą Patį³⁸⁾ ir palaipsniui perėjome per visus kūniškuosius daiktus ir per patį dangų, iš kur šviečia žemei saulė, mėnulis ir žvaigždės. Ir vis dar kilome, savo viduje bemaštydami ir savo tarpe besikalbėdami, ir Tavo darbais besistebėdami, ir priėjome savo dvasią, ir perėjome toliau, kad pasiektume nepritrūkstančio derlingumo kraštą, iš kur tieki per amžius tiesos maisto Izraeliui; tenai gyvenimas yra išmintis, per kurią pasidaro tai visa: ir kas yra buvę, ir kas bus, o jinai pati nepasidaro, tik tokia yra, kokia buvo, ir tokia bus visuomet. Tikriaus pasakius — „buvo“ ir „bus“ nėra joje, vien tik „yra“, kadangi jinais yra amžina: nes, kas buvo ir kas bus, nėra amžina. Bekalbėdami ir betrokšdami josios, truputį paliečiame ją visą širdies plastesių. Atsi-

³⁷⁾ Žiūr. ps. 35,10.

³⁸⁾ Žiūr. ps. 4,9 = į Dievą.

dūsėjome ir palikome ten prikibusias dvasios pirmones“³⁹⁾, ir grįžome prie savo burnos garsų, kur žodis ir prasideda ir pasibaigia. Ir kas panašu į Tavo Žodį, mūsų Viešpatį, kuris savaime pasilieka nesendamas ir viską atnaujina?

Tad kalbėjome: „O kad tylėtų kam kūno maišatis, kad tylėtų atsiminimai žemės, vandenų ir oro, kad tylėtų dangūs ir pati sau siela tylėtų ir, nemąstydamas apie save, praeitų pro save pačią, kad tylėtų sapnai ir vaizduotės paveikslai, visos kalbos ir visi ženklai, ir visa, kas praeidamas pasidaro, — kad visa tai visiškai kam nors nutiltų! Nes, jeigu kas klauso, visa tai sakyte jam sako: „Ne mes patys save padarėme, tik mus padarė tas, kuris pasilieka per amžius“⁴⁰⁾. Tai pasakę, kad jau nutiltų, nes pakreipė ausį į tą, kuris juos padarė, ir kad kalbėtų Jisai vienas ne per juos, tik pats tiesiog, idant išgirstume Jo žodį, ne per kūnišką liežuvį nei per angelo balsą, nei per debesio garsą, nei per panašumo mįslę, tik Jį patį, kurį mylime tuose daiktuose, kad išgirstume Jį patį, be šitų daiktų, kaip šit dabar kad įsitempiame ir ūmia mintimi pasiekiame amžinąją Išmintį, viršum visko pasiliekančių! Kad tai nebenutrūktų, o liktų pašalinti kiti regėjimai toli nelygios rūšies, o šitas vienas pagautų ir apglėbtų, ir paskandintų vi-

³⁹⁾ Rom. 8,22.

⁴⁰⁾ Palyg. ps. 99,3.

dujuose džiaugsmuose savo žiūrėtoją; kad toks būtų amžinasis gyvenimas, koks buvo tas pažinimo akimirksnis, kurio atsidusome, — argi nebūtų tatau „jeik į savo Viešpaties džiaugsmą“⁴¹⁾ O tai kuomet? Ar kai „visi kelsimės, bet ne visi būsime permainingi“⁴²⁾

Taip kalbėjau, nors ir ne visai tuo būdu ir tais žodžiais; bet, Viešpatie, Tu žinai, kad tą dieną, kada taip šnekėjova, ir šis pasaulis mum, bekalbant, ėmė atrodyti menkesnis su visais savo gėresiais, jinai tarė: „Sūnau, aš pati tai jau jokių daiktų nebesigėriu šiame gyvenime. Ką aš čia dar turiu daryti ir kam aš čia dar esu, nebežinau, šio pasaulio viltims išnykus. Vienas buvo dalykas, dėliai kurio geidžiau dar truputį pabūti šiame gyvenime, — tai, kad pamatyčiau tave krikščionį kataliką, prieš numirdama. Dievas man suteikė tai su kaupais — kad dargi regiu Tave paniekus žemišką laimę ir virtus Jo tarnu. . Ką aš čia beveikiu?“

⁴¹⁾ Mat. 25,21.

⁴²⁾ 1 Kor. 15,51.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Ką aš į tai atsakiau, nepakankamai beatsimenu, kadangi jinai tuo tarpu (kažin ar praėjo penkios dienos, o gal truputį daugiau) atsigulė, susirgusi karštlige. Ligos metu vieną dieną jinai apalpo ir valandėlę nustojo sąmonės. Subėgome. Bet greit jai grįžo sąmonė; ji pažiūrėjo į čia pat stovinčius mane ir mano brolių ir sako mums, tartum klausdama: „Kame buvau?“ Paskum, žiūrėdama į mus, prislėgtus liūdesio: „Palaidokite čia, sako, savo motiną“. Aš tylėjau ir stengiausiai susilaikyti nepravirkęs. O mano brolis kažką sakė, kad jis būtų bevelijęs ir tai būtų geriau, kad jinai mirtų ne svetur, tik tėviškėj. Tai išgirdusi, jinai, su baimingu veidu, papeikdama jį žvilgsniu, kad jam tokios mintys, o paskum į mane žiūrėdama, „veizėk“, tarė, „ką jis sako“, ir netrukus abiem: „palaidokite tą kūną bet kur: nesirūpinkita visai dėl jojo; lik vieno prašau judu: prie Viešpaties altoriaus atminkita mane, vis vien kur būsita“. Šiaip taip, kaip beįstengdama, pareiškusi tą mintį, nutilo ir kamavos, įsigalint ligai.

Neregimasis Dieve, mąstydamas apie Tavo dovanas, kurias įdedi į savo tikinčiųjų širdis, iš kur išauga stebėtini vaisiai, aš džiaugiaus ir dėkojau Tau, prisimindamas (ką žinojau), kaip motina visad rūpinosi savo kapu, kurį buvo numaçiusi ir parengusi šalia savo velionies vyro.

Kadangi juodu gyveno labai sutardamu, tai jinai (žmogaus dvasiai esant ne taip pajembliai dieviškiems dalykams) geidė dar ir tos laimės, kad žmonės minėtų, jog jai po jūros kelionės buvo lemta atsigult po žeme šalia žemiškųjų savo vyro liekanų. Kuomet toji tuštybė, beveikiant Tavo gerumo pilniui, ėmė nykti jos širdy, aš to nežinojau ir džiaugiaus, stebėdamasis, kad ji tokia man pasirodė, nors jau ir per aną mudviejų pašnekesį prie lango (kai ji pasakė: „ką aš jau čia beveikiu?“) nebuvo matyti ją norint mirti tėviškėj. Vėliau dar girdėjau, jog jinai, mums esant Ostijoje, su kai kuriais mano draugais motinišku pasitikėjimu šnekėjusi vieną dieną apie šio gyvenimo paniekimą ir mirties gerumą. Tuokart aš nebuvau su jais. Jiems besistebint tos moteriškos tvirtumu (Tu jai buvai ji suteikęs) ir beklaušiant, argi jinai nebijanti palikti kūną taip toli nuo savo miesto, jinai atsakė: „Nieko nėra tolimo Dievui, ir nereikia bijoti, kad Jis amžių gale nežinosias, iš kur turi mane prikelti“. Devintą savo ligos dieną, penkiasdešimt šeštais savo amžiaus metais, trisdešimt trečiais manojo, toji religingoji ir dievobaimingoji siela liko atpalaiduota nuo kūno.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Užspaudžiau jai akis. Tvino man krūtinėje neapsakomas liūdesys ir virto ašaromis. Čia pat mano akys, sielai galingai verčiant, steigės atgal sugerti savo šaltinį, kad jis visai išdžiūtų. Taip besirungiant, labai bloga man buvo. Tame akimirkosny, kada ji sukvėpavo paskutinį kartą, berniukas Adeodatas sukliko pro verksmą. Mes visi jį sudraudėme. Jis nutilo. Tuo būdu buvo sutūrima ir tylėjo ir many kažkas vaikiška, kas veržės pravirkti jaunu balsu, širdies balsu. Mat, mes manėme, kad nepritinka tas laidotuves lydėti verksmingais skundais ir dejavimais, kadangi tuo būdu dažniausiai gebama apverkti tam tikrą mirštančiųjų nelaimę arba tartum visišką jų sunaikinimą. Bet juk jinai nei nelaimingai mirė, nei visiškai mirė. Tai žinojome, turėdami liudijimų, koks buvo jos elgesys, neveidmainingai tikėdami ir remdamies tikrais įrodymais.

Tad iš kur gi kitur toji šviežia žaizda, kur mano viduje taip labai sopėjo, jei ne iš to saldžiausiojo ir maloniausiojo pripratimo drauge gyventi, kuris liko ūmai nutrauktas? Džiaugiaus jos paliudijimu, kad jinai toj paskutinėj ligoj, atsilygindama man malonumu už mano paslaugas, vadino mane geru sūnum ir su didžiu meilės jausmu minėjo niekad negirdėjusi iš mano lūpų kieto ar užgaulaus sau žodžio. Bet ką tai reiškė, mano Dieve, kuris mus sutvėrei? argi galima pa-

lyginti tą pagarbą, kurią aš jai reiškiau, su jos paslaugomis man? Kadangi tad iš manęs atimta toki didė josios paguoda, siela liko sužeista ir tartum perplėstas gyvenimas, kuris buvo susidaręs vienas iš mano ir josios.

Tad sudraudęs, kad neverktų, vaikiną, ėmė Euodijus psalmių knygą ir pradėjo giedoti psalmę. Jam atsakinėjome visas namas: „Apie pasigailėjimą ir teisingumą giedosiu Tau, Viešpatie“⁴³). Išgirdę, kas daros, susirinko daug brolių ir dievobaimingų moterų. Kaip kad paprastai, tie, kurių tai buvo pareiga, rūpinosi laidotuvėmis, o aš nuošaliai, kur buvo tai padoru, kalbėjau apie pritinkamus tai valandai dalykus su tais, kurie manė, kad nereikia palikti manęs vieno. Tuo švelninamu tiesos vaistu raminau savo kančią, kurią Tu žinotai, o jie ne, ir atsidėję klausėsi, ir manė, kad aš nejaučias skausmo. O aš, Tau girdint, ko niekas jų negirdėjo, pats save draudžiau už savo jausmo minkštumą ir steigiaus suvaržyti savo liūdesio sriautą, ir jis ėmė man truputį pasiduoti; bet ir vėl prasiverždavo visu smarkumu; tiesa, suvaldydavau ašaras ir neleisdavau veidui persimainyti; bet žinojau, ką spaudžias širdy. O kadangi man baisiai nepatiko, kad mane gali taip paveikti tie žmogiški dalykai, kurie būtinai turi įvykti pagal reikiamą tvarką ir mūsų padėties dalį, tad dar skaudu

⁴³) Ps. 100,1.

man buvo dėl to paties mano skausmo — ir kankino mane dukart didesnis nuliūdimas.

Kai štai jau išnešė kūną, aš ėjau, grįžau, neverkiau. Ir per tas maldas, kurias Tau išliejome, kai buvo atnašaujama už ją mūsų atpirkimo auka, jau padėjus lavoną paliai kapą, prieš jį ten nuleisiant (kaip kad ten paprastai daroma), netgi ir per tas maldas neverkiau, tik visą dieną viduje sunkiai liūdėjau; susijaudinusia dvasia prašiau Tave, kiek galėdamas, kad išgydytumei mano skausmą. Bet Tu to nedarei, manau, pavėsdamas mano atminčiai (kad ir vienu šiuo pavyzdžiu), kokie galingi yra pripratimo raiščiai dargi tokiai dvasiai, kuri jau nebeminta apgaulingu žodžiu. Atėjo dar man į galvą eiti išsimaudyti, kadangi buvau girdėjęs maudykles dėl to esant pavadintas „balnea“, kad graikai jas vadina „balaneion“, nes jos išvarančios nerimą iš sielos⁴⁴). Ir tai išpažįstu Tavo gailestingumui, našlaičių Tėve; išsimaudžiau — ir pasilikau toks pat, koks buvau prieš išsimaudydamas: neišgaravo iš mano širdies liūdesio kartybės. Paskum užmigau; atsibudau — ir radau stipriai sušvelnėjus mano skausmą. Gulėdamas vienas savo lovoj, prisiminiau tieskalbes Tavo Ambrozijom eiles. Tikrai Tu esi

⁴⁴) Tokios klaidingos etimologijos yra pas senuosius rašytojus paprastas reiškiny.

Kūrėjas didis visumos,
pasaulio Viešpats apvaizdos;
Tu dienai suteikei šviesos,
o nakčiai — mielo poilsio,
kad atsigautų mūs nariai
ir vėliai tiktų darbui dirbt,
dvasia pamirštų nuovargį,
sutirptų liūdesys širdy...

Bet palengva vėl ėmiau minėti, su tais pačiais jausmais, Tavo tarnaitę: koks buvo jos elgesys, kokia ji buvo pagarbinga Tau, kaip šventai maloni ir nuolaidi mums... Ir štai ūmai likau be jos... Ir pagavo mane geismas verkti Tavo akivaizdoj dėl jos ir už ją, dėl savęs ir už save. Ir daviau laisvę ašaroms, kurias lig šiol stengiausi sutūrėti, kad tekėtų sau, kiek tinkamos; įmerkiau į jas savo širdį; ir jinai atsilsėjo tenai, nes girdėjai vien tik Tu, o ne koks žmogus, kurs būtų išdidžiai aiškinęs mano verksmą. Dabar štai, Viešpatie, išpažįstu tai Tau raštu. Teskaito, kas tinkamas, ir teaiškina, kaip tinkamas. Jeigu ras buvus tai nuodėmę, kad verkiau savo motinos trumpą valandėlę, motinos, mano akims tuo tarpu mirusios, kuri daug metų buvo dėl manęs verkusi, kad Tavo akims būčiau gyvas, — tenepašiepia, bet verčiau, jeigu jo meilė didelė, tegu už mano nuodėmes verkia jisai prieš Tave, visų Tavo Kristaus brolių Tėvą.

TRYLIKTAS SKYRIUS

Dabar, kai jau išgijo ta mano širdies žaizda, kurioj paskiau atradęs papeikiau kūniškų jausmų, lieju Tau, mūsų. Dieve, už aną Tavo tarnaitę visai kitos rūšies ašarų: jos teka iš dvasios, sujaudintos bemąstant apie pavojus kiekvienos sielos, bimirstančios Adome. Tiesa, jinai, gavusi gyvybės Kristuje, dar neatpalaiduota nuo kūno, taip gyvena, jog jos tikėjimas ir elgimasis garbina Tavo vardą; tačiau nedrašu teigti, kad jinai, Tau per krikštą atgimdžius, nė vieno žodžio nepasakiusi priešingo Tavo įsakymams. Pačios Tiesos, Tavo Sūnaus, yra pasakyta: „Kas sakytų savo broliui: beproti, bus smerktinas į pragaro ugnį“⁴⁵⁾. Deja netgi pagirtinam žmonių gyvenimui, jeigu imsi jį perkratinėti, atidėjęs į šalį pasigailėjimą. Tik, kadangi smarkiai neieškai nusi kaltimų, pasitikėdami viliamės gausią pas Tave šokią-tokią vietelę. Kiekvienas, kuris skaičiuoja Tau tikrus savo nuopelnus, ką kita Tau paskaičiuoja, jei ne Tavo dovanas? O, kad žmonės pažintų save esant žmones! ir, „kas giriasi, kad girtųsi Viešpatyje“^{!46)}.

Tad aš, mano garbe ir mano gyvybe, mano širdies Dieve, atidėjęs truputį į šalį geruosius savo motinos darbus, už kuriuos, džiaugdamasis,

⁴⁵⁾ Mat. 5,22.

⁴⁶⁾ 2 Kor. 10,17.

Tau dėkoju, dabar už savo motinos nuodėmes meldžiu Tave: išklausyk mane per mūsų žaizdų Gydytoją, kuris kabėjo ant medžio, „kuris yra Tavo dešinėje, kuris ir užtaria mus“⁴⁷⁾ pas Tave. Žinau ją gailestingai veikus ir širdim atleidus kaltes savo kaltininkams: atleisk ir Tu jai jos kaltes, jeigu kokių buvo užsitraukusi per tiek metų po išganomojo vandens. Atleisk, Viešpatie, atleisk, meldžiu! Nestok su jaja į teismą! „Gailestingumas tepersveria teismą“⁴⁸⁾, kadangi Tavo pasakymai teisingi yra, o Tu esi pažadėjęs pasigailėti gailestingųjų. Kad jie tokie būtų, suteikė jiems Tu pats, „kuris pasigailėsi to, kurio nori pasigailėti, ir suteiksi pasigailėjimo tam, kurio nori pasigailėti“⁴⁹⁾.

Ir aš tikiu Tave jau padarius, ko prašau; bet „padaryk, Viešpatie, kad noringa mano burnos auka Tau patiktų“⁵⁰⁾. Juk motina, ateinant savo išsiskyrimo dienai, nemąstė, kad jos kūnas būtų brangiai aprėdytas arba pateptas kvėpalais, nei geidė rinktinio paminklo, nei rūpinosi, kad ją palaidotume tėvų kape: ne tai pavedė mums vykdyti, o lik troško, kad būtų jinai minima prie Tavo altoriaus, kuriam buvo tarnavusi, nepraleisdama nė vienos dienos: mat, žinojo jinai,

⁴⁷⁾ Rom. 8,34.

⁴⁸⁾ Jok. 2,13.

⁴⁹⁾ Rom. 9,15.

⁵⁰⁾ Ps. 118,108.

jog nuo ten dalijama šventoji anka, kuri „išdildė prieš mus buvusį mums priešingą įstatų raštą“⁶¹⁾, per kurią liko galutinai nugalėtas priešas, kur skaičiavo mūsų nusidėjimus ir ieškojo, ką tokį prikišti, bet nieko nerado tame, per kurį nugallime. Kas Jam atlies atgal nekaltą kraują? Kas Jam gražins tą kainą, kuria mus atpirko, kad mus iš priešo išplėštų? Prie tos mūsų atpirkimo paslapties buvo pririšusi Tavo tarnaitė savo sielą tikėjimo ryšiu. Niekas tencatplėšia jos nuo Tavo globos. Teneįsiterpia tarp jos ir Tavęs liūtas ir slibinas, nei jėga nei klasta: nes neatsakys jinai, esą, nieko neturinti skolos, kad gudrusis skundėjas neįrodytų priešingo ir negautų josios į savo nagą; tik atsakys jinai, jog jos kaltes atleido tasai, kuriam niekas neatiduos to, ką Jis alidavė už mus, nors ir nebuvo skolingas.

Tegu ilsis tad ramybėje su savo vyru, prieš kurį jinai nebuvo buvusi niekieno žmona ir po kurio gyvos galvos nebebuvo nė už ko beištekėjusi, kuriam tarnavo, „nešdama Tau vaisiaus kantrume“^{51 51 52)}, kad ir jį laimėtų Tau. Įkvėpk, mano Viešpatie, mano Dieve, įkvėpk savo tarnams, mano broliams, savo sūnums, mano viešpačiams, kuriems tarnauju ir širdim, ir balsu, ir raštu, kad visi, kurie tai skaitys, atmintų prie Tavo altoriaus Tavo tarnaitę Moniką su Patri-

⁵¹⁾ Kol. 2,14.

⁵²⁾ Luk. 8,15.

cijum, anuomet jos vyru, per kurių kūną įvedei mane į šį gyvenimą — kaip? nežinau. Teatmena su maldingu jausmu mano gimdytojus šioj per-
einamoj šviesoje, o brolius-seseris, atsižvelgiant į bendrą mūsų tėvą — Tave ir motiną — Katalikų Bažnyčią, o bendrapiliečius amžinojoje Jeruzolimoje, kurios dūsauja bekeldama Tavo tauta nuo išėjimo iki grįžimo. Tada paskutinis jos į mane prašymas liks gausingiau išpildytas per šiuos mano išpažinimus, kai daugelis už ją melsis, negu per mano maldas.

Š. AURELIJAUS AUGUSTINO

I Š P A Ž I N I M A I

DEŠIMTOJI KNYGA

PIRMAS SKYRIUS

Tegu pažįstu Tave, kuris mane pažįsti, „tegu pažįstu, kaip ir esu pažintas“¹⁾). Mano sielos tvirtybe, įeik į ją ir pritaikink prie savęs, kad turėtumei ją nuosavybe, „be sutepimo ir raukšlės“^{* 2)}). Tai yra mano viltis, todėl kalbu ir tąja viltim džiaugiuos, kada sveikai džiaugiuos. O dėl kitų šio gyvenimo dalykų juo mažiau teverta verkti, juo labiau dėl jų verkiama, ir juo labiau verktina, juo mažiau verkiama. „Nes štai Tu mėgsti tiesą“³⁾), kadangi, „kas daro tiesą, tas eina į šviesą“⁴⁾). Noriu ją daryti savo širdy, Tavo aki-vaizdoj, savo išpažinime, o savo raštuose — prieš daugelį liudytojų.

ANTRAS SKYRIUS

Tiesą pasakius, jeigu ir nenorėčiau prisipažinti Tau, kas gi būtų many Tau paslėpta, Viešpatie, kurio akims atviros yra žmogaus sąžinės bedugnės? Juk tik Tave slėpčiau nuo savęs, o ne save nuo Tavęs. O dabar, kadangi mano dejavimas yra liudytojas, kad aš sau pačiam nepatinku, Tu man įspįsti ir patinki, ir aš Tave myliu, ir Tavęs geidžiu. Ir gėdžiuos savęs paties, ir

¹⁾ 1 Kor. 13,12.

²⁾ Efcz. 5,27.

³⁾ Ps. 50,8.

⁴⁾ Jon. 3,21.

metu save patį šalin, ir pasirenku Tave, ir Tau ir sau pačiam patikti trokštu vien per Tave. Tau tad, Viešpatie, esu atviras toks, koks esu. O kokių tikslų Tau tai išpažįstu, esu jau pasakęs. Ir darau tai ne kūno žodžiais bei garsais, tik sielos žodžiais ir mąstymo šauksmu, kurį supranta Tavo ausis. Juk, kai esu blogas, ne kas kita yra pripažinti Tau, kaip ir nepatikti sau pačiam; o kai esu dievobaimingas, ne kas kita yra tai išpažinti Tau, kaip ir nepriskaityti to sau, kadangi Tu, Viešpatie, „laimini teisųjį“⁵⁾, bet pirma jį „nuteisini bedievi“⁶⁾. Tad savo išpažinimą, mano Dieve, Tavo akivaizdoj atlieku aš Tau tylomis ir netylomis: tyli balsas, šaukia jausmas. Juk nieko tinkamo nepasakau žmonėms, ko jau pirmiau Tu nebūtumei iš manęs girdėjęs, arba ir Tu juk nieko tokio neišgirsti iš manęs, ko nebūtumei Tu pats man pirmiau pasakęs.

TREČIAS SKYRIUS

Tad kam gi čia man žmonės, kad jie išgirstų mano išpažinimus, tartum jie išgydysiu visas mano silpnybes? Juk tai — padarai smalsūs pažinti svetimą gyvenimą, tingūs pataisyti savąjį. Ką jie ieško iš manęs išgirsti, kas aš esu, jie, kurie nenori iš Tavęs išgirsti, kas jie yra? Ir iš kur jie žino, kai iš manęs paties girdi apie mane

⁵⁾ Ps. 5,13.

⁶⁾ Rom. 4,5.

patį, begu aš tiesą sakau, kadangi nė vienas žmogus nežino, „kas yra žmoguje, jei ne jame pačiame esanti žmogaus dvasia“⁷⁾ ? O jeigu iš Tavęs išgirstų apie save pačius, negalėtų pasakyti: meluoja Viešpats. Nes ką gi reiškia „iš Tavęs išgirsti apie save“, jeigu ne „pažinti save“? Na, o kas gi pažįsta ir sako: „netiesa“, jeigu pats nemeluoja? Bet, kadangi meilė viską tiki (žinoma, taip yra tik tųjų tarpe, kuriuos, surišusi su kits kitu, meilė padaro viena), ir aš, Viešpatie, dar ir taip Tau išpažįstu, kad girdėtų žmonės, kuriems negaliu įrodyti, begu tiesą išpažįstu; bet tiki manim tie, kurių ausis man atveria meilė.

Tačiau Tu, artimiausias mano gydytojau, paaiškink man, kokių vaisių galiu tikėtis iš to, ką darau. Kai kas skaito ar klauso mane išpažįstant praeitąsias savo blogybes, kurias esi atleidęs ir pridengęs, kad padarytumei mane laimingą Tavyje, permainingamas mano sielą per tikėjimą ir Tavo sakramentą. — tam tie mano išpažinimai žadina širdį, kad nemiegotų, paskendusi neviltyj, ir nesakytų: „negaliu“, o atsibustų Tavo gailestingumo meilėje ir Tavo malonės saldybėje; per tąją malonę galingas pasidaro kiekvienas silpnuolis, kuris per jąją susipranta esąs silpnas. Ir miela yra geriems klausytis apie praėjusias blogybes tų, kurie jau jų nebeturi, ir ne dėl to miela, kad bloga, tik dėl to, kad buvo ir

⁷⁾ 1 Kor. 2,11.

nebėra. Tad kokios naudos tikėdamasis, mano Viešpatie, kuriam kasdien išpažįsta mano sąžinė, labiau pasitikėdama Tavo gailestingumu, kaip savo nekaltumu, kokios tad, klausiu, naudos tikėdamasis dar ir žmonėms Tavo akivaizdoj išpažįstu per šį raštą dargi, kas esu, ne kas buvau? Nes aną naudą mačiau ir paminėjau. Bet kas aš dar esu štai šiuo pačiu mano išpažinimų laiku; ir daugelis geidžia tai žinoti, kurie mane pažįsta, o nepažįsta, kurie iš manęs arba apie mane šį-tą yra girdėję, bet jų ausis nėra prie mano širdies, kur aš esu toks, koks esu. Jie nori todėl išgirsti mane patį išpažįstant, kas aš esu pačiame viduje, kur jie negali siekti nei akim, nei ausim, nei mintim; bet jie nori išgirsti, kad patikėtų; tik ar ir kad sužinotų tiesą? Sako jiems meilė, kuria jie yra geri, jog aš nemeluoju, ką išpažįstu apie save, ir toji meilė juose tiki manim.

KETVIRTAS SKYRIUS

Bet kokios naudos jie iš to laukia? Gal jie nori džiaugtis su manim, išgirdę, kiek aš prie Tavęs artinuos per Tavo malonę, ir melstis už mane, išgirdę, kiek mane trukdo mano sunkumas? Tokiems save patį pareikšiu. Nes nemažas yra tai vaisius, Viešpatie mano Dieve, kad „daugelio Tau už mus dėkojama“⁸⁾ ir kad daugelis

⁸⁾ 2 Kor. 1,11.

prašo Tave už mus. Tegu myli manyje broliška dvasia tai, ką mokai esant mylėtina, ir tegu gailis many už tai, už ką mokai esant pasigailėtina. Tegu daro tai ana broliškoji dvasia, ne svetima, ne „svetimųjų sūnų. kurių burna kalba tuštybę ir kurių dešinė — neteisybės dešinė“⁹⁾, tik ana broliškoji, kuri, kai pagiria mane, džiaugias manim, o kai peikia mane, nuliūsta už mane, kadangi, ar giria mane, ar peikia, — myli mane. Pasireikšiu aš tokiems: tegu atsikvepia, matydami kas gera many; tegu sudejuoja, matydami kas bloga many. Kas gera many, yra Tavo nustatyta ir dovanota, o kas bloga many, — tai mano nusidėta ir Tavo taip nuteista¹⁰⁾. Tegu atsikvepia, išvydę anuosius, ir tegu sudejuoja, išvydę šiuos, ir himnas, ir verksmas tekyla Tavo akivaizdon iš broliškųjų širdžių, Tavo smilkytuvų. O Tu, Viešpatie, pasigėrėjęs šventosios Tavo bažnyčios kvapu, pasigailėk manęs pagal didį savo gailestingumą dėliai savo vardo ir, nė kiek nemesdamas. kas Tavo pradėta, pabaik, kas many neišbaigta.

Šis tatau yra vaisius mano išpažinimų, parodančiųjų ne koks esu buvęs, tik koks nūn esu. Ir todėl išpažįstu tatau ne vien Tavo akivaizdoj

⁹⁾ Ps. 143, 7.

¹⁰⁾ Dievas teisingai lėmė, kad netgi teismus septynis kartus puola (Patari. 24,16); tas silpnumas yra tai dalis bausmės Adomo vaikams.

slapta džiūgaudamas, bet ir drebėdamas, slapta liūdėdamas, bet ir vildamasis; išpažįstu dar ir girdint žmonių sūnums, mano džiaugsmo dalyviams ir mano mirtingumo bendradaliams, mano bendrapiliečiams ir bendrakeleiviams, pranokusiesiems ir paskui sekantiesiems ir mano palydovams gyvenimo kely. Jie yra Tavo tarnai, mano broliai, kuriuos Tu panorai, kad būtų Tavo vaikai, o mano viešpačiai, kuriems tarnauti Tu man įsakei, jeigu noriu su Tavim gyventi Tavim. Bet maža būtų buvę, jeigu tasai Tavo Žodis būtų man vien kalbėdamas įsakęs, jeigu nebūtų dar ir pats darydamas pranokęs. Ir aš tai darau veiksmais ir žodžiais, tai darau po Tavo sparnais; o pavojus man būtų perdaug didis, jeigu mano siela nebūtų Tau pasidavusi po Tavo sparnais, ir mano silpnumas nebūtų Tau žinomas. Esu kūdikis, bet visada gyvas yra mano tėvas ir turiu aš tinkamą sau globėją; nes tas pats yra tasai, kurs mane pagimdė ir kurs mane globoja, ir Tu pats esi visos mano gerybės, Tu visagalys, kuris jau esi su manim dargi anksčiau, negu aš esu su Tavim. Tad pasirodysiu tokiems, kokiems liepi man tarnauti, pasirodysiu, ne kas esu buvęs, bet kas jau esu ir kas lig šiol dar esu; „bet nè aš pats savęs neteisiu“¹¹). Taigi tegu taip manęs klausos. ¹¹

¹¹) 1 Kor. 4,3.

PENKTAS SKYRIUS

Juk Tu, Viešpatie, teisi mane, kadangi, nors niekas „iš žmonių nežino, kas yra žmoguje“, vien tik „jame pačiame esanti žmogaus dvasia“¹²⁾, tačiau yra kai kas žmoguje, ko nežino netgi pati esančioji jame žmogaus dvasia; bet Tu, Viešpatie, kuris jį esi padaręs, žinai viską, kas yra jame. O aš, kad ir kažin kaip save niekinu Tavo aki-vaizdoj ir laikau save žemėmis ir pelenais, tačiau šį-tą žinau apie Tave, ko apie save nežinau. Tiesa, „dabar mes matome atspindyje lyg mįslę, dar ne veidu į veidą“¹³⁾; todėl, kol „pasilieku toli nuo Viešpaties“^{14 15)}, esu sau artimesnis, kaip Tau, o vis dėlto žinau, jog Tavęs negalima jokių būdu sužaloti; o aš nežinau, kurioms pagundoms galiu atsisipirti, o kurioms ne. Ir turime vilties, kadangi „esi ištikimas ir neleidi mūsų gundyti virš mūsų jėgų, bet dar padarai tokį išėjimą iš pagundos, kad galėtumėme ją pakelti“¹⁶⁾. Tad noriu išpažinti, ką apie save žinau, noriu išpažinti ir ko apie save nežinau, nes ir ką apie save žinau, žinau per tai, kad Tu man švieti, ir ko apie save nežinau, tol nežinau, kol mano tamsybės pasidarys kaip vidudienis¹⁶⁾ prieš Tavo veidą.

¹²⁾ 1 Kor. 2,11.

¹³⁾ 1 Kor. 13,12.

¹⁴⁾ 2 Kor. 5,6.

¹⁵⁾ 1 Kor. 10,13.

¹⁶⁾ Iza. 58,10.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Ne su dvejojančia, bet su tikra sąmone, Viešpatie, myliu Tave. Užgavai man širdį savo žodžiu — ir pamilau Tave. Bet ir dangus, ir žemė, ir viskas, kas juose yra, štai iš visų pusių man sako, kad Tave mylėčiau, ir nesiliauja sakę visiems, „taip jog jie neišteisinami“¹⁷⁾. Bet Tu ryškiau pasigailėsi to, kurio būsi pasigailėjęs, ir parodysi gailestingumo tam, kuriam būsi besąs gailestingas; jei ne, tai dangus ir žemė kurtiems Tave garbina... O ką myliu, kai Tave myliu? Ne kūno išvaizdą nei laikiną grožį, ne štai šios malonios akims šviesos tyrumą, ne saldžias visokių dainų melodijas, ne mielą gėlių ar tepalų ar kvapalų kvapsnį, ne manną ar medų, ne narius, malonius kūnui apkabinti: ne tai myliu, kai myliu savo Dievą. O vis dėlto myliu kažkokią šviesą ir kažkokį balsą, ir kažkokią kvapsnį, ir kažkokį valgį, ir kažkokį prieglobstį, kai myliu savo Dievą, šviesą, balsą, kvapsnį, valgį, prieglobstį vidujojo mano žmogaus; ten tviska mano sielai tokia šviesa, kurios neapima erdvė; ten skamba toks garsas, kurio nenutraukia laikas; ten kvepia tokia kvapsnis, kurios neišsklaido vėjo srovė; ten skomi toks skonis, kurio nesumažina valgymas; ten pasiliekti susijungę su žmogum tai, ko neatskiria nuo jo įgrisimas. Štai ką myliu, kai myliu savo Dievą.

¹⁷⁾ Kom. 1,20.

O kas tai būtent yra? Paklausiau žemę — ir atsakė: ne aš. Ir viskas, kas yra joje, išpažino tai pat. Paklausiau jūrą ir gelmes ir gyvius, ten šliaužiojančius, — ir jie atsakė: ne mes tavo Dievas; ieškok aukščiau už mus! Paklausiau vėjų bangas — ir atsakė visas oras su savo gyventojais: Klysta Anaksimenas: mes ne Dievas! Paklausiau dangų, saulę, mėnulį, žvaigždes: Ir mes nesame Dievas, kurio ieškai — atsakė jie. Ir pasakiau viskam, kas stovi aplink mano kūno duris: Sakykite man apie mano Dievą, kadangi jūs nesate Dievas, sakykite man apie Jį ką nors! Ir sušuko jie didžiu balsu: Jis padarė mus! Mano klausimas — įsižiūrėjimas į juos; jų atsakymas — jų gražumas. Ir kreipiaus į save ir tariau sau: O tu kas esi? Ir atsakiau: žmogus. Ir štai yra many kūnas ir siela, mano sudedamosios dalys, viena viršuje, antra viduje. Katrą jų turėjau klausti, kur yra mano Dievas, kurio jau ieškojau per savo kūną nuo žemės iki dangaus, iki kol galėjau pasiūsti pasiuntinius — savo akių spindulius? Bet geresnė yra toji dalis, kuri viduje. Tad jai nešė atsakymus visi kūniškieji pasiuntiniai, o ji buvo pirmininkė ir sprendė, ko verti atsakymai dangaus ir žemės, ir visko, kas juose gera, kur visi sakė: „mes nesame Dievas“ ir „Jisai mus padarė“. Vidujis žmogus sužinojo tai. patarnaujant išviršiniam; aš, vidujis sužinojau tai, aš, aš siela, per savo kūno jautulius. Paklausiau pasaulio didybę apie savo Dievą, ir jis

atsakė man: „Ne aš esu Dievas, tik Jisai sukūrė mane“.

Nejaugi ne visiems, kurie sveikus turi pajautimus, pasireiškia tas grožis? Kodėl ne visiems jisai tai pat pasako? Gyviai mažučiai ir didieji mato jį, bet negali klausinėti, nes juose pranešėjams jautuliams nėra pastatytas teisėju protas. O žmonės gali klausinėti, kad padarytuose dalykuose pamatytų per proto šviesą tai, kas Dievuje neregima¹⁸⁾, bet per meilę pasiduoja jiems, o pasidavę jau nebegali tinkamai spręsti. Ir atsako tie daiktai vien tiems klausiantiesiems, kur gali spręsti; ir nepermaino savo balso, t. y. savo išvaizdos, jeigu vienas vien tik mato, o kitas, matydamas, dar ir klausia, taip kad tas balsas kitoks atrodytų anam, kitoks šiam, bet, tuo pat būdu pasireikšdamas abiem anam pasilieka nebylys, o šiam kalba. Tikriaus sakant, kalba visiems, bet tik tie supranta, kurie, tą kalbą priėmę iš viršaus, viduje sulygina su tiesa. Nes juk tiesa sako man: „Nei žemė, nei dangus, nei kitas koks kūnas nėra tavo Dievas“. Tai sako jų prigimtis. Jie regi: jinai yra masė, kurios dalis yra mažesnė, negu visuma. O tu esi geresnė, sakau tau, siela, kadangi tu gaivini savo kūno masę, tiekdamai jai gyvybę, kurios joks kūnas netiekia kūnui. O tavo Dievas yra tau dargi gyvybės gyvybė.

¹⁸⁾ Rom. 1,20.

SEPTINTAS SKYRIUS

Ką gi tad myliu, kai myliu Dievą? Kas yra Jisai, kuris yra aukščiau už mano sielą? Pakilsiu prie Jo per pačią savo sielą. Prašoksiu savo jėgą, per kurią esu sukibęs su kūnu ir gyvybiškai pripildau jo sudėtį. Tąją jėgą neatrandu savo Dievo: nes taip atrastų Jį „arklys ir mulas, kurie neturi proto“¹⁹⁾, ir ta pati yra jėga, kuria gyvena ir jujų kūnai. Yra kita jėga, kuria ne tik gaivinu, bet kuria dar ir padarau jautrų savo kūną. kurį yra man padaręs Viešpats, liepęs akiai negirdėti ir ausiai neregėti, tik anai liepęs būti regimuoju nariu, o šiai — girdimuoju, ir kitiems paskiriems pajautimams paskyręs savas buveines ir pareigas: ir visus tuos veiksmus atlieku per juos aš viena dvasia. Bet prašoksiu ir tąją savo gyvenimą, kadangi ir jį turi arklys bei mulas: ir jie jaučia per kūną.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Tad prašoksiu ir tą savo prigimtį gyvenimą, palaipsniui kopdamas pas tąjį, kuris mane padarė, ir įžengiu į plačias atminties sritis bei jos buveinę, kur yra išdai nesuskaitomų vaizdų, kuriuos sunešė pajautimai iš įvairiausių daiktų. Ten yra sukrauta ir tai, ką mąstome, ar didindami, ar mažindami, ar šiaip kaip nors įvairin-

¹⁹⁾ Ps. 31,9.

dami tai, ką buvo pasiekęs pajautimas, ir visa kita, kas buvo pavesta atminčiai ir atidėta jon, o ko dar nėra susiurbęs ir palaidojęs užmiršimas. Kai būnu tenai, prašau, kad man būtų patiekama, ko noriu, — ir kai kurie dalykai tuoj pat pasirodo, kai kurių ilgiau ieškoma ir juos tenka traukte ištraukti tartum iš kažkokių gerokai slaptųjų sandėlių; kai kurie dalykai būriais išsi-veržia ir, kai žmogus nori ir ieškai kitko, jie šoka į vidurį, tarsi sakydami: „O gal tatai mūsų ieškai?“ Ir nubraukiu juos dvasios ranka nuo savo atsiminimo veido, iki pagaliau iškyla iš miglos tai, ko noriu, ir priešakin išeina iš sivo slaptės. Kiti pasišauna lengvai ir nesumišusia eile, kaip kad norimi, ir pirmesnieji užleidžia vietą sekantiesiems, o pasitraukdami pasislepia, o kai panorėsiu — vėl stos priešais mane. Visa tai įvyksta, kai pasakoju ką nors atmintinai.

Ten viskas saugojama, suskirstyta ir pagal gimines sutelkta, destis kaip kas pro atitinkamas savo duris buvo sunešiota: pav. šviesa, visos kūnų spalvos bei formos — pro akis, visos garsų rūšys — pro ausis, visi kvapai — pro nosis, visi skoniai — pro burnos pradorį, o per viso kūno pajautimą — kas kieta, kas minkšta, kas šilta ar šalta, dailu ar šiurkštų, sunku ar lengva, — dalykai ir laukujai kūnui, ir vidujai. Visa tai priima atmintis į didelę savo patalpą ir nežinau kokius slaptus ir neapsakomus savo vingius, kad, reikalui esant, būtų galima tai prisiminti ir iš ten išsitraukti:

visa tai kiekviena pro savas duris įeina į ją ir esti ten atidedama. Tačiau ne patys dalykai įeina, tik pajustųjų daiktų vaizdai stojas ten prieš mintį, juos prisimenant. Kas gali pasakyti, kaip jie pasidarė, nors aišku, kurių pajautimų jie liko pagauti ir vidun atidėti? Nes ir gyvendamas tamsoj bei tyloj, atminty prisimenu, jei noriu, spalvas :r atskiriu baltą nuo juodos ir taip pat kitas, kaip vien tinkamas; ir neįsiveržia garsai nei sudrumščia to, ką esu pro akis pasisėmęs ir dabar stebiu, nors ir jie ten pat yra ir glūdi slapta, tartum atskirai atidėti. Ir juos pasikviečiu, jeigu noriu, ir jie tuoj pat pasireiškia man, ir, silsint liežuviui ir tylint gerklei, giedu, kiek vien tinkamas, o anie spalvų vaizdai, kurie vis dėlto ten yra, neįsiterpia nei pertraukia, kai domimasi kitu turtu, kuris įplaukė pro ausis. Taip pat ir kitką, kas buvo per kitus pajautimus įnešta bei sunešta, miniu, kaip tinkamas; lelijų kvapą atskiriu nuo žibuoklių, nieko tačiau neuostydamas, ir beveliju medų, negu sunką, švelnų, negu šiurkštų, nieko nei ragaudamas, nei liesdamas, vien prisimindamas.

Visa tai atlieku viduj, dideliausiuose savo atminties rūmuose. Nes ten yra man dangus ir žemė su viskuo, ką juose galėjau pajusti, išskyrus tai, ką esu užmiršęs. Ten susitinku ir su savim pačiu ir prisimenu save patį, ką, kuomet, kur padaręs ir kaip, veikdamas, buvęs nusiteikęs. Ten yra viskas, ką tik atmenu pats patyręs ar kitais patikėjęs. Iš tos pačios gausybės dargi pasirenku

vis naujų ir naujų panašumų tų daiktų, kuriuos buvau ištyręs arba iš kitų ištirtųjų daiktų įspėjęs kaip išvadas, ir pats juos sumezgu su praėjusiais dalykais, o iš to viso netgi spėju būsimus veiksmus, įvykius ir viltis ir apie visa tai vėl mąstau, kaip apie esamus. „Padarysiu tai ir tai“, sakau pats sau plačiajame savo sielos prieglobsty, kur pilnas tiek ir tokių daiktų vaizdų, ir tai arba tai seka. „O, kad būtų tai arba tai!“ „Teapsaugoja Dievas nuo to arba to!“ sakau taip pats sau, ir, kai sakau, yra mano sielos akivaizdoj vaizdai viso to, ką sakau, iškilę iš to paties atminties lobyno, ir nė vieno iš jų visai nepasakyčiau, jeigu jų ten nebūtų buvę.

Didė yra toji atminties jėga, labai didelė, Dieve, platus ir beribis ruimas. Kas yra pasiekęs jo dugną? O juk tai yra mano sielos jėga ir priklauso prie mano prigimties; tik nė aš pats neapripiu viso to, kas aš esu. Tad, vadinasi, siela yra per ankšta, kad galėtų save pačią apimti? Kamegi yra tai, ko jina neapima, o kas vis dėlto yra josios? Argi užu jos ir ne joj? Kaip gi tatai neapima? — Visa tai atrodo man labai nuostabu, ir pagauna mane stebesys. Eina žmonės stebėtis aukštais kalnais ir neapripiamomis jūrų platybėmis, ir galingais upių kriokliais, ir okeano toliais, ir žvaigždžių takais, o palieka save pačius ir nesistebi tuo, kad, tai visa sakydamas, neregėjau tų daiktų akimis; o juk nesakyčiau, jeigu viduje, savo atminty, nematyčiau tų daiktų tokių

didelių, tartum juos regėčiau išorėj — ir kalnus, ir jūras, ir upes, ir žvaigždes, kurias esu matęs, ir okeaną, kurį tikiu esant. Tačiau juk aš jų nesusiurbiau į save, kai išvydau akimis, ir jų nėra manyje, o vien tik jų vaizdai, ir aš žinau, kuris daiktas per kurį pajautimą liko manyje įspaustas.

DEVINTAS SKYRIUS

Bet ne vien tai nešiojas tasai neišmatuojamasai mano atminties pajemblumas. Čia yra ir visa tai, kas buvo įsigyta iš laisvųjų mokslų, o dar neiškrito, tartum pašalinta į gilesnę vietą, kuri tačiau nėra vieta; ir nešiojuos pačius dalykus, o ne jų vaizdus. Nes, kas tai yra literatūra, kas tai yra įgudimas ginčytis, kiek yra klausimų rūšių — ką tik apie tuos dalykus žinau, yra mano atminty ne taip, kaip kad būčiau pasilaikęs vien vaizdą, o daiktą lauke palikęs; ne taip, kaip kad kas būtų suskambėję ir praėję, kaip balsas, įspaudęs pro ausis žymę. pagal kurią jį būtų galima prisiminti, tartum jis dar skambėtų, kada jau nebeskamba; ir ne taip, kaip kad kvapas, praeidamas ir nykdamas ore, paliečia uoslę, iš kur permeta į atmintį savo vaizdą, kurį prisimindami atkartojame; ir ne taip, kaip kad valgis, kuris skilvyj tikrai jau nebeskomi, tačiau atminty tartum dar skomi; ir ne taip, kaip kad koks daiktas, kurį jaučiame, paliesdami kūnu, kurį, netgi atskirtą nuo mūsų, įsivaizduoja atmintis. Nes tie daiktai pa-

lys nepatenka į atmintį, tik vien jų vaizdai lieka stebuklingai greitai pagaunami ir tartum kokiuose nuostabiuose kambarėliuose sudėstomi, ir, prisimenant, nuostabiai išimami.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Kai girdžiu, kad esančios trys klausimų rūšys: ar kas yra? kas tai yra? koks tas dalykas yra? tiesa, pasilaikau vaizdus tų garsų, iš kurių yra sudaryti tie žodžiai, ir žinau, kad tie garsai perėjo skambėdami per orą ir jų jau nebėra. O pačių tų dalykų, kuriuos anie garsai reiškia, nei jokių kūno pajautimu nepasiekiu, nei niekur kitur nemačiau, vien tik savo dvasioj, ir atminty susidėjau ne tų dalykų vaizdus, tik pačius dalykus: tegu jie, jei gali, pasako, iš kur pateko į mane. Perbėgu visas savo kūno duris ir nerandu, pro kurias jie įėjo. Mat, akys sako: „Jeigu jie spalvoti, mes apie juos pranešėme“. Ausys sako: „Jeigu jie suskambėjo, mes juos nurodėme“. Nosis sako: „Jeigu pakvipo, pro mane praėjo“. Ragaujamas pajautimas sako: „Jei neturi jie skonio, nė neklausk mane“. Palietimas sako: „Jei nėra kūniški, nepaliečiau; jei nepaliečiau — nepaskelbiau“. Tad iš kur ir pro kur tie dalykai įžengė į mano atmintį? Nežinau, kokių būdu; nes, kai juos išmokau, tai ne svetima dvasia patikėjau, tik savojoj pažinau, pripažinau esant tiesą ir jai pavedžiau, tartum ten sukraudamas, kad paskiau im-

čiau, kada tinkamas. Vadinas, jie ten jau buvo prieš man juos išmoksiant, tik atminty nebuvo? Iš kur tad arba dėl ko aš pripažinau juos, kai juos sakė, ir tariau: „Taip, tai — tiesa“? jeibent jau buvo atminty, tik taip toli nustumti, lyg kokiuose slaptuose urvuose, taip jog, gal būt, negalėjau jų nė pamąstyti, nebent juos ištraukus, kam nors primenant.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Todėl supratau: išmokti tų dalykų, kurių vaizdų mums nepatiekia jausmai, o tik be vaizdų regime viduje juos pačius taip, kaip jie yra, — reiškia vien mąstant tartum rinkti tuos dalykus, kurie buvo atminty visur išsklaidyti ir tvarkingai nesudėstyti, ir dabar rūpestingai bei atsidėjus sutvarkyti, taip kad jie būtų tartum po ranka padėti pačiai atminčiai, kur jie pirma išmėtyti ir apleisti slapstės, o dabar lengvai pasišautų apsi-pratusiai atidai. Kiek daug nešiojas mano at-mintis tokių dalykų, kurie jau yra atrasti ir. kaip esu pasakęs, tartum po ranka padėti, kuriuos, kaip sakoma, mes išmokome ir žinome! Jeigu aš nustosiu juos prisiminti kukliais laiko tarpais, jie vėl taip pagrimis ir lyg nukris į tolimus slaptus užkaborius, taip jog teks iš naujo tartum naujus galvojant ištraukti iš ten (nes kitos buveinės jie neturi) ir vėl krauti į krūvą, kad būtų galima juos žinoti, tai yra, tartum rinkti kažkaip išbarstytus,

todėl tai pavadinta „mąstyti“, *cogitare*: mat, juk tarp *cogo* (renku) ir *cogito* (mąstau, *renku* mintis) yra toks pat santykis, kaip tarp *ago* (veikiu) ir *agito* (dažnai veikiu), *facio* (darau) ir *factito* (dažnai darau). Tačiau dvasia pasisavino tą žodį išimtinai sau, taip jog dabar, tikrai sakant, *cogitare* (*rinkti* mintis, mąstyti) sakoma ne apie tai, kas renkama kitur, tik apie tai, kas renkama dvasioje.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Be to dar, atmintyje esama daugybės skaičių bei išmatavimų santykių bei dėsnių; o juk nė vieno jų nėra išpaudęs kūno jausmas, kadangi jie nėra nei spalvoti, nei skamba, nei kvepia, nei nėra ragauti ar lytėti. Esu girdėjęs garsus tų žodžių, kuriais tie dalykai ženklinami, kaip apie juos kalbama, bet tie garsai yra kitskas, o anie dalykai — kitskas. Juk tie garsai kitaip skamba graikiškai, kitaip lotyniškai, o anie dalykai nėra nei graikiški, nei lotyniški, nei kitos kokios kalbos. Esu matęs išbrėžtų statytojų linijų, dargi labai plonų, kaip voratinklio siūlelių; bet matematikos linijos yra kitskas: jos nėra vaizdai tų, kurias man yra pareiškusi kūno akis; kas yra matematiškos linijos, žino tai kiekvienas, kas, nemąstydamas apie jokią kūnišką daiktą, savo viduje pažino jąsias. Visais kūno pajautimais esu skaičiavęs daiktus, kurie skaičiuojami; bet skaičiai,

kuriais suskaitome daiktus, yra kitskas, negu tie daiktai, ir nėra šių vaizdai; todėl jie turi ypatingą savą buitį. Tesijuokia iš manęs taip kalbančio tas, kuris jų nemato, o aš pasigailėsiu besijuokiančio iš manęs.

TRYLIKTRAS SKYRIUS

Visa tai laikau atmintį; ir kaip tai išmokau, laikau atmintį. Daug dar esu girdėjęs ir laikau atmintį, kas visiškai klaidingai yra priešingai Įrodinėjama; nors tie dalykai yra klaidingi, tačiau, kad aš juos atmenu, tai nėra klaida; atsimenu dar ir tai, jog aš esu atskyręs tiesą nuo prieš ją statomos klaidos; ir tai yra kas kita, kai dabar štai matau jiedvi atskirias nuo vieną antros, ir kas kita, kai atmenu dažnai jas atskyręs, kadangi esu dažnai apie jas mąstęs. Vadinasi, aš ir atmenu esąs dažnai šiuos dalykus supratęs, ir ką dabar atskiriu ir suprantu, atidedu atmintin, kad paskiau atminčiau, jog dabar buvau supratęs. Ir atsimenu atminęs, kaip kad vėliau, jeigu prisiminsiu galėjęs tai dabar atsiminti, prisiminsiu, žinoma, per atminties galią.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Dar ir mano sielos affektus laiko toji pat atmintis, bet ne tuo pat būdu, kuriuo juos turi pati siela, kai juos kenčia, tik kitu, labai skirtingu, atitinkamai atminties galių. Juk buvęs linksmas atsimenu nelinksmas, ir praėjusįjį savo liūdnumą miniu, būdamas neliūdnas, ir nebebijodamas prisimenu kadaise išsigandęs, ir buvusį geidulingumą atmenu be geidulio. Kartais dargi priešingai — praėjusį savo liūdesį miniu linksmai, o liūdnai — džiaugsmai. Netenka tuo stebėtis, jeigu į tai įtrauktas ir kūnas, nes kitskas yra dvasia, kitskas — kūnas. Vadinas, jei džiaugdamasis miniu praėjusį kūno džiaugsmai, nėra taip nuostabu. Bet čia juk dvasia yra ta pad atmintis: juk, pavesdami ką nors įsidėti atmintin, sakome: „Veizėk, turėk tai dvasioj“²⁰ ; kai ką užmirštame, sakome: „To nebuvo dvasioje“, „iškrito iš dvasios“ — pačią atmintį vadiname dvasia. Tad kaip išaiškinti tai, kad, man linksmam minint praėjusį savo nuliūdimą, dvasia turi džiaugsmai, o atmintis — liūdesį, ir dvasia yra linksmas dėl to, kad joj yra džiaugsmas, o atmintis nėra liūdnas dėl to, kad joj yra liūdesys? Gal atmintis nepriklauso prie sielos? Kas galėtų taip pasakyti? Tad, vadinas, atmintis yra tartum dvasios pilvas, o džiaugsmas ir liūdesys — tartum valgis saldus

²⁰) kalbant lotyniškai.

ir kartus: kai juos pavedame atminčiai, tartum perleidę į pilvą, galime ten juos sukrauti, bet jie nebegali skomėti. Juokinga manyti esant čia tikro panašumo, bet ir nėra tai visiškai nepanašu.

Bet štai iš atminties imu, kai teigiu keturis esant dvasios sumišimus: geidulį, džiaugsmą, baimę, liūdesį; ir ką tik galiu apie juos pasakyti, išskirstydamas kiekvieną į jo giminės rūšis ir kiekvieną aptardamas, — atmintyį randu, ką turiu pasakyti, ir iš josios pasiimu; tačiau tas jų sumišimas manęs visai nesujaudina, kai juos atsimindamas paminiu; ir jie buvo atmintyį, prieš man juos prisiminsiant ir iš ten išsiimsiant; todėl ir buvo galima juos iš ten, prisimenant, išsiimti. Tad, gal būt, prisimindami, mes tuos dalykus taip išgauname iš atminties, kaip kad begromulodami gyvuliai išgauna iš skilvio gromulį. Tad kodėl mąstymo gomuryje nejaučia tas, kuris kalba, tai yra kuris prisimena, džiaugsmo saldumo ar liūdesio kartumo? Gal kaip tik čia esama nepanašumo, kadangi juk nesama tame dalyke visiško panašumo? Nes kas gi noromis kalbėtų apie tokius dalykus, jeigu vis būtume verčiami liūdėti arba bijoti, kada tik minime liūdesį ar baimę? Ir vis dėlto nekalbėtume apie juos, jeigu nerastume savo atminty ne tik vardų garsus, atitinkančius tuos vaizdus, kuriuos yra įspaudę kūno pajautimai, bet ir pačių daiktų sąvokas, kurių neesame gavę pro jokiais kūno duris, o tik jas pati dvasia, įsigijusi prityrimo per

savo aistras, jausdama įteikė atminčiai, o gal ši pati, ir neįteikiama, sau jas pasilaikė.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Bet ar per vaizdus, ar ne, kas tai lengvai pasakytų? Vadinu akmenį, vadinu saulę, kada patys daiktai nėra mano pajautimų srityj; mat, mano atminty j yra jų vaizdai. Paminiu kūno skausmą, o jo neturiu, kai nieko man neskauda; tačiau, jeigu nebūtų jo vaizdo mano atminty, nežinočiau, ką sakas, ir savo kalboje neatskirčiau jo nuo gėresio. Miniū kūno sveikatą, kada mano kūnas sveikas; turiu patį daiktą; tačiau, jeigu mano atminty nebūtų ir jo vaizdo, jokiū būdu neprisiminčiau, ką reiškia to vardo garsas, nei ligonys žinotų, paminėjus sveikatą, kas čia pasakyta, jeigu atminties jėga neturėtų to paties vaizdo, nors paties daikto ir nėra kūne. Pamenu skaičius, kuriais skaičiuojame: va, yra mano atminty ne jų vaizdai, lik jie patys. Paminiu saulės vaizdą — ir jinai yra mano atminty: nes juk ne jos vaizdo vaizdą prisimenu, tik patį jos vaizdą: šis pats yra priešais mane, prisimenant. Pavadinu atmintį — ir pažįstu, ką pavadinęs. O kur pažįstu, jei ne pačioj atminty? Argi vien jos vaizdas yra jos akivaizdoj, o ne jinai pati?

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

O ką, kai paminiu užmiršimą ir taip pat suprantu, ką pasakęs? Kaip gi pažinčiau daiktą, jeigu jo nebūčiau prisiminęs? Ne tą pati vardo garsą tariu, tik daiktą, kurį jis reiškia; jeigu aš būčiau ši užmiršęs, aš juk negalėčiau suprasti, ką reiškia tas garsas. Kai atsimenu atmintį, pati atmintis per save pačią yra savo akivaizdoj. O kai prisimenu užmiršimą, ir atmintis yra čia, ir užmiršimas: atmintis, kuria prisimenu, ir užmiršimas, kurį prisimenu. Bet kas tai yra užmiršimas? juk atminties trūkumas? Kaip gi tad jisai yra many, ir aš jį atsimenu, kai negaliu atsiminti, kada jis yra? Bet juk, jei ką atmename, tai laikome atmintyį; jeigu neatsimintume užmiršimo, jokių būdu negalėtume, išgirdę tą vardą, pažinti daiktą, kuris anuo vardu reiškiamas; vadinasi, užmiršimas laikosi atmintyį. Taigi jis yra atmintyį, kad neužmirštume, o vis dėlto, kai yra, užmirštame. Rasit, iš to galima suprasti, jog užmiršimas ne pats savaime esąs atmintyje, kai jį atsimename, o tik per savo vaizdą, kadangi, jeigu pats savaime užmiršimas būtų tuokart atmintyį, jis padarytų ne kad atsimintume tik kad užmirštume? Ir tai kas pagaliau ištirs? kas supras, kaip čia esama?

Aš, Viešpatie, vargstu čia, o vargstu savy pačiam: esu pasidaręs sau pačiam sunkumo ir gausingo prakaito dirva. Iš tikrųjų, nūnai tyri-

nėjame ne dangaus sritis nei matuojame žvaigždžių atstumus, nei ieškome žemės svorio: aš pats esu tasai, kuris atsimena, aš, dvasia. Ne taip nuostabu, jeigu toli nuo manęs yra tai, kas neesu aš; bet kas artesnis man už mane patį? Ir štai aš nesuprantu savo atminties galios, nors juk savęs paties nepaminėčiau, aplenkdamas ją. Iš tikrųjų, ką gi aš turiu pasakyti, kai esu tikras atsimenąs užmiršimą? Ar turiu pasakyti, kad nesą mano atmintyje to, ką atsimenu? Ar turiu pasakyti, kad dėl to esąs užmiršimas mano atmintyje, idant neužmirščiau? Ir viena, ir antra yra visiškai absurdiška. Tad kas gi tai trečia? Kokia teise pasakyčiau, kad mano atminty esąs užmiršimo vaizdas, ne pats užmiršimas, kai jį atsimenu. Kokia teise tai galėčiau pasakyti, kadangi, kai įsispaudžia atmintyje bet kurio daikto vaizdas, pirma būtinai reikia, kad būtų čia pats daiktas, nuo kurio galėtų įsispausti anas vaizdas? Juk taip atsimenu Kartaginą, taip ir kitas vietas, kuriose esu buvęs, taip ir žmonių veidus, kuriuos esu matęs, ir kitų pojūčių davinius, ir paties kūno sveikatą arba skausmą: kai tie dalykai buvo mano akivaizdoj, atmintis paėmė iš jų vaizdus, į kuriuos galėčiau žiūrėti, kaip į esamus, ir dvasia juos svarstyti, kai juos jau nebesančius minėsiu. Jeigu tad per savo vaizdą, o ne pats savaime atmintyje yra užmiršimas, aišku, jis yra buvęs tikrumoj, kad būtų galėjęs būti nutrauktas jo vaizdas. O kai buvo, koku

būdu rašė atminty savo vaizdą, kada dargi ir tai, ką atranda jau pažymėta, užmiršimas išnaikina vienu savo buvimu? Tačiau, vis tiek koku būdu, nors tas būdas yra ir nesuprantamas, ir neišaiškintinas, tikrai atmenu patį užmiršimą, kuris užkasa tai, ką atmename.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Didė yra atminties galia, kažin kas bugštu, mano Dieve, gili ir begalinė įvairenybė. Ir tai yra dvasia, ir tai esu aš pats! Kas tad aš esu, mano Dieve? Kokia prigimtis esu? Įvairi, daugybės ir labai didelė gyvybė. Štai mano atmintyje nesuskaitomi laukai, olos ir rūšiai neapskaičiuojamai pilni nesuskaitomų giminių dalykų, ar vien jų vaizdų, kaip kad visų kūnų, ar pačių savaime, kaip kad mokslų, ar kažin kokių sąvokų arba pažymėjimų, kaip kad dvasios nuotaikų, kurias dvasia, kada ir nekenčia, turi atininty, nes juk dvasioj yra visa, kas tik yra atmintyje; bėginėju per visus tuos dalykus ir skrajoju tai šen, tai ten, įsigilinu netgi, kiek vien galėdamas, o galo niekur! Tokia tatau yra atminties galia! Tokia tatau yra gyvybės galia tame žmoguje, kuris gyvena mirštamai! Ką tad veiksiu, Tu tikroji mano gyvybe, mano Dieve? Žengsiu aukščiau pro šalį ir tos savo galios, kur vadinasi atmintis, žengsiu pro jos šalį, kad pasiekčiau Tave, saldžioji Šviesa! Ką sakai man? Žengdamas per

savo dvasią pas Tave, kuris gyveni viršum manęs, pralenksiu ir šitą savo galią, kur vadinas atmintis, norėdamas Tave pasiekti iš tos pusės, iš kurios galima tave pasiekti, ir priglusti prie Tavęs iš tos pusės, iš kurios galime prie Tavęs priglusti. Turi atmintį ir gyvuliai, ir paukščiai; šiaip negrižtą vis į savo gultą, į lizdą, prie kitą daugelio daiktą, prie kurių yra pripratę; o juk ir priprasti neįstengtą prie jokių daiktų, jei neturėtą atminties. Pralenksiu tad ir atmintį, kad pasiekčiau tąjį, kuris yra atskyręs mane nuo keturkoją ir padaręs mane protingesnę už dangaus lakūnus. Pralenksiu ir atmintį, kad rasčiau Tave, bet kame, tikrasis Gerasis ir saugusis Malonume, kame Tave rasiu? Jeigu randu Tave šalia savo atminties, neatmenu Tavęs. O kuo būdu rasiu Tave, jeigu neatmenu Tavęs?

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Mat, buvo pametusi moteriškę drachmą ir ieškojo jos su lempa, ir, jeigu nebūtą drachmos atminusi, nebūtą jos radusi. Nes, kai būtą radusi, iš kur būtą žinojusi, begu ta pati yra, jeigu nebūtą jos atminusi? Atsimenu ieškojęs daugelio pamestą daiktą ir atradęs. Žinau tai iš to, kad, kai ieškodavau ko nors iš tą daiktą ir man būdavo sakoma: „Gal tai yra šitas daiktas?“ „gal anas“ — tol sakydavau: „ne tas“, kol man būdavo paduodama tai, ko ieškodavau. Jeigu aš jo

nebūčiau atminęs, vis tiek kas tai būtų buvę, nors man ir būtų buvę paduodama, nebūčiau radęs, nes nebūčiau pažinęs. Ir visada taip esti, kai ieškome ko nors pamesto ir atrandame. Mat, jeigu kas prapuola iš akių, ne iš atminties, kaip pav., bet kuris regimas kūnas, viduje pasilieka jo vaizdas, ir ieškoma to daikto, kol jis grąžinamas mūsų akivaizdai. Kai jį randame, pripažįstame esant tą patį iš to vaizdo, kuris yra mūsų viduje. Ir nesisakome radę dingusį daiktą, jeigu jo nepažįstame, nei galima pažinti, jeigu neatmename; bet jis buvo tik akims dingęs, o atmintis jį tebelaikė.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

Ką? Kada pati atmintis pameta ką nors, kaip kad atsitinka, kai užmirštame ir ieškome, kad prisimintume, kur gi pagaliau ieškome, jei ne pačioj atminty? Ir tenai, jeigu atsitinka užtikti vieną vietoj kito dalyko, atmetame, iki sutiksim tai, ko ieškome. O kai sutinkame, sakome: „Ot, šitas“. Taip nesakytume, jeigu nepažintume, o nepažintume, jeigu neatmintume. Juk tikrai buvom užmiršę. Gal ne visa buvo iškritę, ir pagal tą dalį, kuri buvo užsilikusi, ieškojome antrosios, kadangi atmintis juto neturinti vienkart to, ką paprastai turėdavo, ir, tartum sužalojus įprastą, raišdama meldė grąžinti, ko trūksta? Panašu į tai. kaip kad pažįstame žmogų ir, ar

tai jį matydami, ar vien apie jį mąstydami, užmiršę jo vardą, steigiamės prisiminti; bet, ką tik prisimename, nesimezga, kadangi nebuvo pripratę mintyti juos jungti, todėl atmetame, iki surasim tą žinomą vardą, kurį buvome pripratę jungti su anuo asmeniu, ir, nebejausdami neatitinkamumo, nurimstame. O kame surandame? Juk pačioj atmintyj! Juk ir tada, kada atsimeiname kitiems priminus, ten pat surandame. Juk ne lyg ką nauja patikime, tik. prisimindami, pripažįstame esant tai pat, kas mums pasakyta. O jeigu buvo visai išnaikinta dvasioje, nebeprisimename netgi kitiems primenant. O to, ką atsimeiname dargi esą užmiršę, dar nesame visiškai užmiršę. Ką būsim visiškai užmiršę, to negalėsime, pametę, nė ieškoti.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Tad kokių būdu Tavęs ieškau, Viešpatie? Kai Tavęs, savo Dievo, ieškau, laimingo gyvenimo ieškau. Ieškosiu Tavęs, kad būtų gyva mano siela. Nes gyvas yra mano kūnas per mano sielą, ir gyva yra mano siela per Tave. Kaip gi tad ieškau laimingo gyvenimo? Nes nėra jo man, kol pasakysiu: „Gana“, ten, kur reikia tai pasakyti²¹). Kaip gi jo ieškau? ar prisimindamas —

²¹) Čia laikaus M. Charpentier'o teksto, kur šis šitaip skamba: Quia non est mihi, donec dicam „sat est“, illic ubi oportet ut dicam. — Paris, librairie Garnier frères.

lyg kad būčiau jį užmiršęs ir dar atsiminčiau esąs užmiršęs? ar geisdamas pažinti nežinomą, kurio arba niekuomet nepažinau, arba taip buvau užmiršęs, jog netgi nebeatsimenu jį užmiršęs? Juk tas yra laimingas gyvenimas, kurio visi nori ir nėra nė vieno, kuris visai nenorėtų? Kur gi jį pažino, kad taip jo nori? Kur pamatė, kad pamilo jį? Be abejo, turiu jį nežinau koku būdu²²). Įvairus yra būdas, kuriuo kiekvienas žmogus, kai turi tajį gyvenimą, yra laimingas. Esama ir tokių žmonių, kurie yra laimingi viltimi. Šie turi tą gyvenimą žemesniu būdu, negu anie, kur jau iš tikrųjų yra laimingi, tačiau vis dėlto geresni, negu tie, kur nei iš tikrųjų, nei vien viltim yra laimingi. Bet ir jie, jeigu tam tikru būdu neturėtų to laimingojo gyvenimo, ne taip tenorėtų būti laimingi; o yra visiškai tikra juos to norint. Nežinau koku būdu pažįstu jį, todėl turiu apie jį nežinau kokią sąvoką. Steigiuos suprasti, ar jinau glūdi atminty; jeigu yra tenai, tad jau esame kadaise buvę laimingi — ar kiekvienas atskirai, ar aname žmoguje, kuris pirmas nusidėjo, kuriame ir mes visi esame numirę ir iš kurio visi su nelaime esame gimę, to neieškau dabar, tik ieškau, ar atminty yra laimingas gyvenimas. Juk jo nemėgtume, jeigu nepažintume.

²²) Laikau čia irgi M. Charpentier'o (taip pat skamba ir kembridžiškis) teksto: *Nimirum habemus eam nescio quomodo.*

Išgirdome tą vardą — ir visi prisipažįstame veržiasi prie paties dalyko, visi veržiasi, nes juk ne vienu vardo garsu gėrimės. Juk kai lotynišką tą vardą girdi graikas, nesigėri, kadangi nežino, kas juo pasakyta; o mes gėrimės, kaip ir jis, jeigu tai išgirstų graikiškai, kadangi pats dalykas nėra nei graikiškas, nei lotyniškas, ir jį pasiekti trokšte trokšta graikai ir lotynai, ir visų kitų kalbų žmonės. Vadinas, visi jį pažįsta; jeigu būtų galima vienu balsu juos paklausti, ar jie nori būti laimingi, be jokio abejojimo atsakytų norį. O to nebūtų, kad jų atmintyje nebūtų paties to dalyko, kurio tas yra vardas.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Gal čia esama taip, kaip kad atmenu Kartaginą aš, kurs esu ją matęs? Ne; nes juk laimingas gyvenimas akimis nematomas, kadangi nėra kūnas. Gal taip, kaip kad atmename skaičius? Ne; nes, kas juos žino, nebesisteigia dar pasiekti; o laimingą gyvenimą pažįstame, todėl jį mylime, tačiau trokštame dar jį pasiekti, kad būtume laimingi. Gal taip, kaip kad atmename iškalbos meną? Ne; nors, išgirdę tą vardą, ir prisimintų patį dalyką tie, kurie dar nėra iškalbingi, ir daugelis norėtų tokie būti, iš kur paaiškėja juos pažįstant tą dalyką, tačiau juk jie per kūno pajautimus yra pastebėję kitus iškalbingus, pasigėrėję jais ir nori tokie būti; o vis tik be vidujo pa-

žinimo nesigėrėtų nei norėtų ir patys tokie būti, jeigu nesigėrėtų. O laimingo gyvenimo kituose nepatiriame jokių kūno pajautimų. Gal taip, kaip kad atmename džiaugsmą? Gal būt taip. Nes juk savo džiaugsmą dargi liūdnas būdamas atmenu, kaip varguolis laimingą gyvenimą, ir niekados kūno pajautimu savo džiaugsmo nei esu matęs, nei girdėjęs, nei užuodęs, nei ragavęs, nei lietęs, tik esu patyręs savo dvasioj, kada nudžiugau, ir pasiliko džiaugsmo žinia mano atminty, kad galėčiau jį prisiminti kartais su panieka, kartais su geismu, destis kokie buvo dalykai, kuriais atsimenu džiaugęsis. Juk ir nepadoriais dalykais aš esu kažkaip džiaugęsis; dabar prisimindamas tą džiaugsmą, aš jį pasmerkiu ir biauuriuosi; o kartais esu džiaugęsis padoriais ir gerais dalykais, ką miniu ilgėdamasis, nors jų, gal būt, nūnai nėra, ir todėl liūdnai miniu buvusįjį džiaugsmą.

Tad kame ir kuomet esu patyręs laimingąjį savo gyvenimą, kad jį prisimenu, myliu ir trokštu? Ir ne aš tik vienas arba su nedaugeliu, bet vitvisi norime būti laimingi. Jeigu mes to gyvenimo tikrai nepažintume, mes jo ne tokiu tikru geismu tegeistume. Bet kas tai yra? kas? Jeigu paklaustume du, ar nori juodu būti kareiviais, gali būti, kad vienas atsakytų norįs, antras—ne. O jeigu juodu paklaustume, ar norėtų būti laimingi, abudu tuoj nedvejodami pasakytų norį. Ir ne dėl ko kito anas vyras norėtų būti karei-

vių, o antrasis ne dėl ko kito nenorėtų, vien tik dėl to, kad būtų laimingi. Gal taip yra dėl to, kad vienas sau džiaugsmo semias iš vienur, kitas — iš kitur? Taip tatai visi sutartinai prisipažįsta norį būti laimingi, kaip kad prisipažintų (jeigu kas apie tai juos paklaustų) norį džiaugtis, ir patį džiaugsmą vadina laimingu gyvenimu. Nors vienas iš vienos, kitas iš kitos pusės tai pasiekia, tačiau viena tėra, kur nueiti visi steigias, kad galėtų džiaugtis. Kadangi tai yra toks dalykas, apie kurį niekas negali sakyti nesąs jo patyręs, todėl, radę jį atmintų, pažįstame, kai išgirstame „laimingo gyveninio“ pavadinimą.

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

Tegu nebūna, Viešpatie, tegu nebūna Tavo tarno širdy, kuris Tau prisipažįsta, tegu nebūna tos minties, kad dėčiaus laimingas, kai bet koku dalyku džiaugiuos. Nes yra džiaugsmas, kur neduodamas bedieviškiesiems, tik tiems, kur Tau dovanai tarnauja, kurių džiaugsmas Tu pats esi. Ir tai yra laimingas gyvenimas — džiaugtis Tavim, prie Tavęs, dėl Tavęs; tai yra laimingas gyvenimas, ir nėra kito. O tie, kurie mano esant kitą, kitą vaikosi džiaugsmą ir tą netikrą. Tačiau nuo tam tikro džiaugsmo vaizdo jų valia nenusigręžia.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

Tad nėra tikra, kad visi nori būti laimingi, kadangi, kurie ne Tavim nori džiaugtis (kas viena tik yra laimingas gyvenimas), juk ne laimingojo gyvenimo nori? O gal visi jo nori, tik, kadangi „kūnas geidžia prieš dvasią, dvasia gi prieš kūną“, kad nedarytų visa, ko nori²³⁾, jie nulinksta į tai, ką įstengia, ir tuo pasitenkina, nes to, ko neįstengia, ne tiek tenori, kiek užtektų tam, kad įstengtų padaryti? Juk štai klausiu visus, kuo bevelytų džiaugtis: tiesa, ar klaida? — ir jie tiek pat neabejodami pasisako beveliją džiaugtis tiesa, kiek neabejodami sakosi nori būti laimingi. Juk laimingas gyvenimas yra džiaugimasis tiesa; nes tai yra džiaugimasis Tavim, kuris esi Tiesa, „Viešpatie, mano šviesa ir mano išgelbėjime“²⁴⁾, mano Dieve! Šito laimingo gyvenimo visi nori, šito gyvenimo, kuris vienas tėra laimingas, visi nori, džiaugtis tiesa visi nori. Esu patyręs esant daugelį, kur norėtų apgauti, o kur norėtų būti apgauti, nė vieno. Kur gi tad pažino jie šitą laimingąjį gyvenimą, jei ne ten, kur pažino ir tiesą? Juk myli jie ir šiąją. kadangi nenori suklysti, ir, kai myli laimingą gyvenimą, kurs yra vien tik džiaugimasis tiesa, aišku, myli ir tiesą, o nemylėtų jos, jeigu jų atminty

²³⁾ Gal. 5,17.

²⁴⁾ Ps. 26, 1.

nebūtų šiokio-tokio josios supratimo. Kodėl gi tad ne jaja džiaugias? Kodėl nėra laimingi? Kadangi stipriau užsiima kitais dalykais, kurie veikiau padaro juos nelaimingus, negu tai, ką silpnai beatmena, padarytų laimingus. Nes dar maža šviesos yra žmonėse; tevaikščioja, tevaikščioja, kad tamsybės neapsiaustų! ²⁵⁾).

O kodėl tiesa gimdo neapykantą, ir priešų žmonėms yra virtęs Tavo vyras, beskelbiąs tiesą, tuo tarpu kai žmonės myli laimingą gyvenimą, kuris juk yra džiaugimasis tiesa? Nebent dėl to, kad žmonės taip myli tiesą, jog, kurie kitką myli, norėtų, kad tai, ką jie myli, būtų tiesa, ir, kadangi nenorėtų paklusti, nenori kad būtų įrodyta juos suklydus? Taigi nekenčia tiesos dėliai to dalyko, kurį myli vietoj tiesos. Myli ją bešviečiančią, nekenčia jos įrodomai kaltinančios. Kadangi nenori būti suklydę, o nori kitus į klaidą įtraukti, myli tiesą, kai ji pati pasirodo, ir nekenčia jos, kai jinai juos pačius parodo, kokie jie yra. Tad jinai atlygins jiems šiuo būdu: tuos, kurie nenori, kad jinai juos parodytų, parodys kad ir nenorinčius, o pati jiems nepasirodys. Taip, taip, netgi taip elgias žmogaus dvasia; netgi toki akla ir sugurusi, pasibjaurėtina ir nepadori; pati nori išlikti pasislėpusi, o kad kas nuo jos liktų paslėpta, nenori. Jai atsiteisiama

²⁵⁾ Jon. 12,35.

priešingai: ji pati nepasislepia nuo tiesos, o tiesa nuo jos pasislepia. O vis dėlto, kad ir toki menka, bevelija džiaugtis teisingais dalykais, negu klaidingais. Tad bus laiminga, jeigu, niekam ne-trukdant, džiaugsis vien taja tiesa, per kurią viskas kita yra tiesa.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

Štai kokius plotus perėjau savo atminty, ieškodamas Tavęs, Viešpatie, ir neradau Tavęs užu jos ribų. Nes juk nieko iš Tavęs neradau, ko neatminčiau nuo to laiko, kai Tave pažinau. Mat, nuo to laiko, kai Tave pažinau, jau nebeužmiršau Tavęs. Kur tik atradau tiesos, ten atradau savo Dievą, pačią tiesą, kurios, sykį pažinęs, nebeužmiršau. Taigi, kaip tik Tave pažinau, Tu pasilikai ir esi mano atminty, ir Ten tave atrandu, kai atsimenu Tave ir gėriuos Tavim. Yra tai šventasis mano gėresys, kurį esi man padovanojęs, savo gailestingumu atsižiūrėjęs į mano neturtingumą.

DVIDEŠIMT PENKTAS SKYRIUS

Bet kur Tu esi mano atminty, Viešpatie, kur Tu ten esi? Kokią buveinę ten sau pasidarei? Kokią šventovę ten sau pasistatei? Suteikei tą garbę mano atminčiai, kad esi joje; bet kurioj jos dalyj esi, tai svarstau. Minėdamas Tave, žengiau aukščiau už tas jos dalis, kurias turi ir gy-

valiai, nes ten Tavęs neradau tarp laikinių daiktų vaizdų; priėjau prie tų jos dalių, kurioms buvau pavedęs savo dvasios affektus; ir ten Tavęs neradau. Įėjau į pačią savo dvasios buveinę, kurią ji turi mano sieloj (kadangi ir save pačią atmena dvasia), ir tenai Tavęs nebuvo, kadangi Tu nesi kūniškas vaizdas nei gyvos būtybės affektas, kaip va; džiaugsmas, nuliūdimas, geismas, baimė, atminimas, užmiršimas ir kitskas panašų; taip pat neesi ir pati dvasia, kadangi esi dvasios Viešpats Dievas, ir visa tai mainos, o Tu pasilieki nekintamas viršum visko ir teikeis apsigyventi mano atminty, kai Tave pažinau. Ir ko aš ieškau, kurioj jos vietoj gyveni, lyg tartum ten būtų vietų? Gyveni joj tikrai, kadangi atmenu Tave nuo to laiko, kai Tave pažinau, ir randu Tave joj. kai Tave prisimenu.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

Kame gi tad suradau Tave, kad pažinau? Juk Tavęs nebuvo dar mano atminty, prieš Tave pažįstant. Kame gi tad suradau Tave, kad pažinčiau? vien tik Tavy pačiame viršuj manęs. Ir niekur nėra tos vietos. Ir atsitraukiame, ir prieiname — ir niekur nėra tos vietos! Tu. Tiesa, visur sėdi kaip patarėjas visiems patarimo klausiantiems ir vienkart atsakai visiems, įvairių patarimų klausiantiems. Aiškiai atsakai Tu. bet ne visi aiškiai girdi. Visi, apie ką tinkami, klausia patarimo, tik ne visada,

ką tinkami, išgirsta. Geriausiasis Tavo tarnas yra tas, kuris ne labiau trokšta išgirsti iš tavęs tai, ko pats panorės, tik labiau norėti to, ką iš Tavęs išgirs.

DVIDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

Vėlai Tave pamilau, Grožybe toki sena ir toki nauja, vėlai pamilau Tave! O Tu buvai viduje, o aš išorėj ir ten Tavęs ieškojau ir prie tų darnų daiktų, kuriuos esi padaręs, puoliau, pats nedarinas. Buvai su manim, o aš nebuvo su Tavim. Toli nuo Tavęs laikė mane tie dalykai, kurių, jeigu jie nebūtų Tavy, visai nebūtų. Pavadinai ir sušukai — ir praplėsei mano kurtumą, sužaidavai, sublizgėjai — ir išsklaidei mano aklumą, pakvipai — ir įtraukiau dvasios, ir kvėpuoto kvėpuoju Tave, paragavau — ir alkstu, ir trokštu, palietei mane — ir užsidegęs ieškau Tavo ramybės.

DVIDEŠIMT AŠTUNTAS SKYRIUS

Kai priglusiu prie Tavęs visa savo būtybe, niekur nebebus man skausmo ir vargo, ir gyvas bus mano gyvenimas, visas Tavęs pilnas. O dabar, kadangi, ką Tu pripildai, pakeli jį, tad, kadangi aš dar nesu Tavęs pilnas, pats sau esu sunkybė. Rungiasi verktinieji mano džiaugsmu su pasidžiaugtinaisiais nuliūdimaais, ir nežinau, katroj pusėj stovi nugalėjimas. Vargas man.

Viešpatie! pasigailēk manēs! Rungiasi blogi mano nuliūdimai su gerais džiaugsmams, ir nežinau, katroj pusēj stovi nugalējimas. Vargas man, Viešpatie! pasigailēk manēs! Vargas man! Štai, neslepiu savo žaizdų: esi gydytojas, aš esu ligo-
nis; esi gailestingas, aš — pasigailėjimo vertas. Argi ne „gundymas yra žmogaus gyvenimas ant žemės“²⁶⁾ ? Kas norėtų nepatogybių bei sunkenybių? Įsakai jas kęsti, ne mylėti. Niekas nemylito, ką vien pakenčia, kad ir mėgsta pakęsti. Kad ir džiaugiasi bepakenčias, tačiau bevelija, kad nebūtų, ką tektų pakęsti. Priešingybėse trokštu pasisekimų, pasisekimuose bijau priešingybių. Kame yra tarp jų vidurys, kur žmogaus gyvenimas nebūtų gundymas? Vargas šio pasaulio klotčiai ir tai dėl dviejų dalykų: kad tenka bijoti priešingybės ir kad džiaugsmas turi nykti! Vargas šio pasaulio priešingybėms, sykį ir du kart, ir triskart: kadangi trokštama pasisekimo, kadangi priešingybė yra sunki, kadangi gali sulaužyti kantrumą! Argi ne gundymas yra žmogaus gyvenimas ant žemės, ir tai be jokios pertraukos? ²⁰

²⁶⁾ Job. 7,1.

DVIDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

Ir visa mano viltis — vien didis Tavo gailėtingumas. Duok, ką įsakai, ir įsakyk, ką vien tinkamas! Įsakai mums susiturėjimą. Ir, kadangi žinojau (sako vienas rašytojas²⁷), jog niekas negali būti susitūręs, jeigu jam Dievas nebus to davęs, jau tai buvo išminties žymė, kad žinojau, kieno yra ta dovana. Per susiturėjimą susirenkame ir susijungiamo į vieneta, iš kurio buvome išsiskirstę į daugel dalių. Juk mažiau Tave temyli, kuris šalia Tavęs myli dar ką nors, ką myli ne dėl Tavęs. Meile, kuri visad degi ir niekad neužgessti, meile, mano Dieve, uždek mane! Įsakai būti susitūrinčiam: duok, ką įsakai, ir įsakyk, ką tinkamas!

TRISDEŠIMTAS SKYRIUS

Be abejo, įsakai, kad suvaldyčiau „kūno pageidimą, akių pageidimą ir gyvenimo puikybę“²⁸). Liepei susiturėti nuo neteisėto santykiavimo su moteriške, o ir pačioj moterystėj patarei laikytis kai ko geresnio už tai, ką leidai daryti. Kadangi pats davei man tai, tad ir įvyko tai, dargi anksčiau, negu pasidariau Tavo sakramento dalytoju. Bet dar gyvena mano atmintis, apie kurią daug esu kalbėjęs, tų dalykų vaizdai.

²⁷) Išmin. 8,21.

²⁸) 1 Jon. 2,16.

kuriuos ten įspaudė mano paprotis, ir pasišauna man — bebudint, tiesa, bejėgiai, užtat per sapną prieina ne tik ligi pasigėrėjimo, bet ir ligi sutikimo ir beveik visiškai ligi veiksmo. Ir tokios turi jėgos tas netikrasis vaizdas mano sieloj bei kūne, jog bemiegantį netikrieji reginiai įtikina tuo, kuo bebudinčio neįstengia tikri. Argi tuokart manęs nebėra, Viešpatie mano Dieve? Koks didis skirtumas tarp manęs paties ir manęs paties tą akies mirksnį, kuriuo iš čia pereinu į miegą arba iš ten pereinu čion! Kame gi tuokart esti protas, kuriuo tokioms sugestijoms priešinas bebudįs ir pasilieka nepajudintas netgi tuokart, kai patys tie daiktai esti jam pakišami? Argi protas uždaromas, užsimerkiant akims? Argi užmigdomas draug su kūno pajautimais? Ir kodėl dažnai netgi sapnyj pasipriešiname tokioms žabangoms ir, atmindami savo pasiryžimą ir jo skaisčiausiai laikydami, nė mažiausiai joms nepritariame? Ir vis dėlto čia esama tokio skirtumo, jog, jeigu ir kitaip esti atsitikę, mums atsibudus grįžta sąžinės ramybė, ir pats jau tas tarpas padeda mums suprasti, jog mes nesame to padarę, ką tačiau apgailestaujame esant mummyse kažin kaip įvykus.

Argi tad nėra pakankamai galinga Tavo ranka, Dieve visagalįs, išgydyti visiems mano sielos silpnumams ir gausingesne malone išnaikinti nepadoriems dargi mano sapno judesiams? Kaskart dauginsi many, Viešpatie, savo dovanas, kad

mano siela sektų paskui mane pas Tave, atsipalaidavusi nuo geidulių masinimo, kad nekeltų maišto prieš save pačią ir netgi sapnuose ne tik nedarytų tų sugedimo nepadorybių per gyvuliškus vaizdus ligi pat kūnui susijaudinsiant, bet netgi nesutiktų su tuo. Juk nedidis yra daiktas Visagalinčiajam, „kurs... gali padaryti... daugiau. kaip prašome ar išmanome“²⁹⁾), neprileisti ne vien šiame gyvenime, bet ir šiame mano amžiuje, kad kas nors panašu bent tiek man patiktų, kiek gali sulaikyti net bemiegant vienas skaistaus jausmo linktelėjimas. Tačiau nūnai pasiskaitau gerajam savo Viešpačiui, koks aš vis dar esu šitoj savo blogumo rūšy, džiūgaudamas ir sykiu drebėdamas dėl to, ką esi man padovanojęs, ir liūdėdamas dėl to, kad nesu dar išsitobulinęs, tikėdamasis, kad Tu many reikiamai įvykdysi savo gailestingumo darbus ligi visiškos ramybės, kurią ras Tavy mano viduje ir laukujė būtybė, kada mirtis bus praryta nugalėjimo^{29 30)}.

²⁹⁾ Efez. 3,20.

³⁰⁾ 1 Kor. 15,54.

TRISDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Yra dar kitas dienos vargas, kurio kad tik jai užtektų!³¹⁾ Kasdienį kūno griuvimą atpildome valgydami ir gerdami, iki sunaikinsi maistą ir vidurius, kai nuostabiu pasotiniu užmuši reikalą ir šitą gendama apvilksi amžinu negendamumu ³²⁾. O tuo tarpu malonus yra man reikalas, ir aš kaujuos su šituo malonumu, kad jis manęs nepavergtų, ir kasdien kariauju, dažnai pasninkaudamas, stengdamasis pavergti savo kūną³³⁾, bet mano sopuliai užleidžia vietą pasigėrėjimui. Mat, alkis ir troškulys yra tam tikri skausmai, degina ir, kaip karštligė, užmuša, jeigu neatneš pagalbos maisto vaistai; kadangi šių lengva gauti ir pasiguosti Tavo dovanomis, nes mūsų silpnumui tarnauja žemė, vanduo ir dangus, — bėda vadinasi pasigėrėjimas.

Išmokei to mane, kad eičiau priiminėti maisto, kaip vaistų. Bet, kol pereinu iš reikalo sunkumo į sotumo ramumą, pačiame tame perėjime tyko manęs geidulingumo spąstai. Mat, pats tas perėjimas yra pasigėrėjimas, ir nėra kito perėjimo, kuriuo būtų patenkama ten, kur pereiti verčia būtinumas. Ir, nors sveikata yra priežastis, kodėl valgoma ir geriama, prisijungia tačiau, ta-

³¹⁾ Mat. 6,34.

³²⁾ Palyg. 1 Kor. 15,53.

³³⁾ Palyg. 2 Kor. 11,27 ir 1 Kor. 9,27.

rytum palydovas, pavojingas malonumas ir dažnai stengias priešakiu patekti, kad dėl jo būtų daroma tai, ką sakaus daras ar noriu daryti sveikatai palaikyti. Ir jų abiejų ne vienoks yra saikas: mat, ko užtenka sveikatai, per maža yra pasigėrėjimui, ir dažnai pasidaro neaišku, ar dar būtinas kūno rūpestis prašo pagalbos, ar jau pasišauna patarnauti apgaulingas pasigėrėjimo ieškas godumas. Dėl to neaiškumo nušvinta nelaimingoji siela ir jau ruošias juo ginti pasiteisinimą, džiaugdamasi, kad neaišku, ko užtenka tinkamai palaikyti sveikatai; tuo būdu, dėdamasi besirūpinanti sveikata, uždangsto geidulingumo užgaidas. Toms pagundoms kasdien bandau priešintis ir šaukiuos Tavo dešinės, ir Tau pavedu savo rūpesčius, kadangi pats dar nežinau, ką čia turiu daryti.

Girdžiu savo Dievo balsą man liepiant: Te jūsų širdys nebūna apsunkintos apsirijimu ir girtuoklyste³⁴). Girtuoklystė toli nuo manęs. Būk gailestingas, kad neprisiartintų. O per daug valgyti pasitaikė kartais Tavo tarnui. Pasigailėki, kad tai atsitolintų nuo manęs! Nes niekas neįstengs būti susitūris, jeigu Tu to nesuteiksi. Daug mums besimeldžiant suteiki, o ką gera esame gavę, prieš pasimelsdami, irgi iš Tavęs esame gavę; ir kad tai paskiau sužinotume, ir tai esame gavę iš Tavęs. Girtuoklis niekuomet nesu

³⁴) Luk. 21,34.

buvęs, bet pažįstu girtuoklių, kuriuos Tu esi padaręs blaivus. Vadinasi, Tu lai padarei, kad nebūtų girtuokliai tie, kurie niekuomet nebuvo girtuokliai buvę; Tu padarei, kad tokie ne visuomet būtų tie, kurie pirmiau buvo; Tu padarei, kad abeji žinotų, kas tai padarė. Išgirdau kitų Tavo balsą: „Neeik paskui savo geidulius ir nusi- grįžk nuo savo valios“^{35 36 37}). Išgirdau, Tau tai suteikus, ir tą pasakymą, kurį labai pamėgau: „Jei mes valgysime, mes neturėsime daugiau ir, jei nevalgysime, nieko nenustosime“³⁸). Tai reiškia: nei anas dalykas nepadarys manęs turtingo, nei kitas — vargingo. Esu girdėjęs ir kitą Tavo žodį: „Nes aš išmokau pasitenkinti tuo, ką turiu. Aš moku ir... apsčiai turėti, ir kentėti skurdą. Aš visa galiu tame, kurs stiprina mane“³⁷). Štai dangaus stovyklos karys, ne dulkės (kas mes esame) ! Bet atmink. Viešpatie, jog dulkės esame, ir jog iš dulkių padarei žmogų, ir buvo pražuvęs, ir liko atrastas. Ir anas vyras ne pats savaime įstengė, kadangi ir jis pats buvo tos pat dulkės. Aš jį pamilau už anuos žodžius, Tavo įkvėptus: „Aš visa galiu tame, kurs stiprina mane“. Sustiprink mane, kad galėčiau! Duok, ką liepi, ir liepk, ką tinkamas! Anas vyras prisipažįsta ga-

³⁵) Eccli. 18,30. Vulgatoj: et a voluntate tua avertere.

Pas Augustiną: et a voluptate tua vetare.

³⁶) 1 Kor. 8,8.

³⁷) Pilyp. 4,11—13.

vęs ir kuo giriasi, giriasi Viešpačiu³⁸). Esu girdėjęs kitą prašant, kad gautų: „Atimk nuo manęs pilvo pageidimus“³⁹). Iš to paaiškėja, šventasis Dieve, jog Tu suteiki, kai daroma, ką įsakai daryti.

Esi pamokęs mane, gerasis Tėve: viską esant nesutepta nesuteptiesiems, tik pasidarant negera tam žmogui, kurs valgo pasipiktindamas⁴⁰) ; visa, ką Tu sutvėrei, esant gera, ir nesant nieko atmetino, kas valgoma dėkojant⁴¹), valgi nedarant mūsų geresnių Dievui⁴²); niekas neturįs teisti mūsų dėl valgio ar gėrimo ⁴³) ; kursai valgo, tegu neniekinas nevalgančiojo, ir kursai nevalgo, teneteisias valgančiojo⁴⁴). Išmokau tat, dėkui Tau, garbė Tau, mano Dievui, mano Mokytojui, vis klabenusiam į mano ausis, apšvietusiam mano širdį: išvaduok mane iš visų gundymų! Bijau aš ne valgio nešvarumo, tik geidulio nešvarumo. Žinau Noei buvus leista valgyti visokių mėsų, kurios tiko maistui, Eliją buvus pastiprintą mėsos valgio, Joną, kuris buvo apdovanotas nuostabiu susiturėjimu, nesusitepus nuo gyvių, t. y. skėrių, ku-

³⁸) 1 Kor. 1,31.

³⁹) Eceli. 23,6.

⁴⁰) Kom. 14,20.

⁴¹) 1 Tim. 4,1.

⁴²) 1 Kor. 8,8.

⁴³) Kol. 2,16.

⁴⁴) Rom. 14,3.

riuos jis valgė. Žinau irgi Ezavą buvus suklaidintą laišių viralo geidulio ir Dovidą save pati papeikus už vandens troškimą, ir mūsų Karalių buvus gundytą ne mėsa, tik duona. To dėliai ir tauta dykumoj užsipelnė papeikimą ne už tai, kad mūsų geidė, tik už tai, kad, begeisdama valgio, murmėjo prieš Viešpatį.

Tad, apleistas tokiais gundymais, kovoju kasdien su valgymo ir gėrimo geiduliu, nes nėra jis toks, kad nutarčiau syki atkirsti ir daugiau nebeliesti, kaip kad įstengiau pasielgti su kūniškąja nuodėme. Todėl gerklės vadžias reikia laikyti, tai kiek paleidžiant, tai vėl sutraukiant Ir kur yra, Viešpatie, žmogus, kuris nebūtų truputį išsi-veržęs užu būtinų ribų? Jeigu kas yra toks, didis yra , tegu garbina Tavo vardą O aš nesu toks, kadangi esu žmogus nusidėjėlis. Bet ir aš garbinu Tavo vardą, ir „užtaria pas Tave“*) už mano nuodėmes Tasai, kuris „nugalėjo pasaulį“*), prisikaitydamas mane prie silpnųjų savo kūno narių, kadangi „Tavo akys matė, kada aš buvau dar nepabaigtas. ir į Tavo knygą visi įrašyti“ *).

*) Rom. 8,34; Jon. 16,33; Ps. 138,16.

TRISDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

Kvapsnių traukimu aš per daug nesirūpinu: kai jų nėra, neieškau; kai yra, nevengiu, pasirengęs dargi visai be jų apsieiti. Toks aš pats sau atrodau; gal klystu. Tenka man padejuoti ir dėl tų tamsybių, kuriose neregiju savo galios, kur yra many, taip jog mano dvasia, pati save klausinėdama apie savo jėgas, sprendžia, jog nereikia lengvai savim tikėti, kadangi ir tai, kas joje yra, dažniausiai yra paslėpta, nebent pasireikštų per patyrimą, ir niekas neturi būti ramus šiame gyvenime, kuris visas vadinamas gundymu; ar tas, kuris galėjo iš blogesnio pasidaryti geresnis, nepasidarys kartais ir iš geresnio blogesnis? Viena viltis, vienas pasitikėjimas, vienas tvirtas pažadas — Tavo gailestingumas.

TRISDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

Ausų malonumai stipriau buvo mane įpainioję ir pavergę; bet išpainiojai ir išlaisvinai mane. Nūnai, klausydamasis garsų, kuriuos sudvasina Tavo žodžiai, kai malonus ir išlavintas balsas tai gieda, truputį pasiguodžiu (prisipažįstu), tiesa, ne tiek, kad neatsiplėšiamai prisiriščiau, tik tiek, kad, norėdamas, galėčiau atsitraukti. Tačiau, kai jie pačiomis tomis mintimis, kurios juos gaivina, prašosi įleidžiami į širdį, į šiek-tiek garbingesnę vietą, aš vargiai patiekiu jiems tin-

kamą. Mat, kartais man rodos, kad aš jiems daugiau garbės suteikiu, negu pritiktų: jaučiu, kad tie šventieji žodžiai reikalingiau ir karščiau jaudina mums dvasią ir sukuria joj dievobaimingumo liepsną, kai esti taip giedami, negu kad nebūtų taip giedami; jaučiu, kad visi mūsų dvasios jausmai, kaip kad yra įvairūs, kiekvienas turi tam tikrą savą formą, pagal kurią atsiliepia į balsą ir giedojimą, ir šie kažin kokia slapta giminyse sužadina dvasią. Bet mano kūno pasigėrėjimas, kuriam nereikia duoti dvasios susilpninti, dažnai mane prigauna, kai jausmas ne taip lydi protą, kad kantriai būtų paskesnis, tik dargi bando eiti priešaky ir vesti, tuo tarpu kai vien proto dėliai buvo įsileistas. Taip tatai tuose dalykuose nusidedu nesijausdamas, tik paskiau jaučiu.

O kartais, per daug saugodamasis šios apgaulės, suklystu įpuolęs į per didelį griežtumą, suklystu kartais labai: mat, noriu kartais savo ir pačios bažnyčios ausis apsaugoti nuo tų maloniųjų melodijų, kuriomis paprastai giedamos Dovido psalmės; ir man atrodo esant tikriaus, kas man dažnai, kaip atsimenu, pasakota apie Aleksandrijos vyskupą Atanazijų: jis liepdavo kalbėti psalmes su tokia nežymia balso moduliacija, jog tai būdavo greičiau skaitymas, negu giedojimas. Tačiau, kai prisimenu savo ašaras, kurias išliejau, besiklausydamas bažnyčios giedojimų pačioj pradžioj kai atgavau savo tikėjimą, ir kad ir

dabar jaudina mane ne pats giedojimas, tik tie dalykai, apie kuriuos giedama, kada žodžiai tariami aiškiu balsu ir su visai tinkama moduliacija, — vėliai pripažįstu šitą nustatytą paprotį esant labai naudingą. Taip tatau svyruoju tarp pasigėrėjimo pavojaus ir naudingumo patyrimo, ir labai mane traukia (tiesa, neskelbiu čia neatšaukiamos nuomonės) pagirti paprotį giedoti bažnyčioj, kad per klausos malonumus silpnėsne dvasia įstengtų pakilti į maldingumo nuotaiką. Tačiau, kai man atsitinka, kad man padaro didesnio įspūdžio giedojimas už patį dalyką, kur giedamas, prisipažįstu baustinai nusidedas ir tuokart bevelyčiau negirdėti giedančiojo. Štai kur esu! Verkite su manim ir už mane verkite, kurie šį-tą gera savy kuriate, iš ko kyla veiksmai. Nes, kurie nekuriate, tie dalykai jums nedaro įspūdžio. O Tu, Viešpatie mano Dieve, išklausyk ir atsižvelk, ir išvysk, ir pasigailėk, ir išgydyk mane! Tavo akyse aš pasidariau sau pačiam klausimu, ir tai yra mano liga.

TRISDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

Liekti dar šilų akių pageidimas, akių mano kūno, apie kurį ašai kalbu šiuose išpažinimuose; tegu tuos išpažinimus išgirsta Tavo šventyklos ausys, broliškos ir dievobaimingos ausys, kad pagaliau pabaigtume kalbėti apie kūno pageidimo gundymus, kurie vis dar vargina mane, „dūsaujantį ir trokštanti apsilvilti mūsų buveine iš dangaus“⁴⁵⁾. Gražias formas ir įvairias, skaisčias ir malonias spalvas mėgsta akys. Tenelaiko tai paglemžę mano sielos! Telaiko ją Dievas, kuris padarė tai, tiesa, labai gera, bet juk vien Jis yra mano Gera, o ne tatai! Veikia mane tie dalykai bebudintį per kiauras dienas, ir nėra man nuo jų atilsio, kaip kad galiu kartais atsilsėti, nebegirdėdamas nė vieno gaidos garso, kai įsivyruoja tylą. Nes spalvų karalienė šviesa, užliejusi visa, ką vien regime, vis tiek kame per dieną būsiu, įvairiais būdais pasiekdama mane, glamonėja ką nors kita darantį ir į ją dėmesio nekreipiantį. O prisimeilina taip galingai, jog, jeigu ūmai jos nebliktų, ilgėdamies jos ieškotume; o jeigu ilgai jos nebūtų, liūdna būtų dvasiai.

O, šviesa, kurią regėdavo Tobis, kada, turėdamas užgesytas šitas akis, mokydavo sūnų keliauti gyvenimo keliu ir eidavo jo priešakyje meilės kojomis, niekur neišklysdamas! arba kurią

⁴⁵⁾ 2 Kor. 5,2.

regėdavo Izaokas suvargusiais ir senatvės pridengetais kūno švyturiais, kada nusipelnė sūnus ne pažindamas palaiminti, tik laimindamas pažinti! arba kurią regėdavo Jokūbas, kada ir jis iš gilios senatvės nustojęs regėjimo, iš spindulingos širdies paliejo šviesos ant busimosios tautos giminių, jau iš anksto nurodytųjų atskiruose sūnuose, ir ant savo anūkų, Juozapo vaikų, uždėjo mistiškai sukryžiuotas rankas ne taip, kaip jų tėvas iš šalies steigės pataisyti, tik taip, kaip pats viduje matė. Tai yra šviesa, ir ji viena tėra, ir viena yra visi, kurie ją regi ir myli. O šitoji kūniškoji, apie kurią kalbėjau, akliems savo mėgėjams paskanina pasaulio gyvenimą klastingu ir pavojingu saldumu. O kai ir už ją kas moka Tave šlovinti, Dieve, visatos Kūrėjau, įpina ją į Tavo himną ir nesiduoda nugramzdinami į savo sapną⁴⁶⁾: toks būti aš trokštu. Priešinguos akių viliojimams, kad neįsipainiotų mano kojos, kuriomis žengiu į Tavo kelią, ir keliu į Tave neregimas akis, kad „Tu ištrauktum mano kojas iš žabangų“⁴⁷⁾. Tu tuojau jas ištrauksi, nes jos įsipainioja. Tu nesiliauji ištraukinėjęs, o aš dažnai įkliūvu į visur išmėtytus spąstus, kadangi Tu „nesnausi ir nemiegosi, kurs sergi Izraėlį“⁴⁸⁾.

Kiek daug yra pridėję žmonės prie jau esamųjų pinklių, kur akis vilioja, pasinaudodami

⁴⁶⁾ Turimas omeny manichiejų mokslas.

⁴⁷⁾ Ps. 24,15.

⁴⁸⁾ Ps. 120,4.

įvairiais menais bei amatais, — rūbuose, avalinėje, induose ir panašiuose išdirbiniuose, be to dar — paveiksluose ir įvairiuose kūriniuose, kurie toli pralenkia būtinąjį ir saikingąjį reikalą ir dorą reikšmę! Išorėj jie pamėgdžioja tai, ką sukūrę, viduj atsitraukia nuo to, kurs juos sukūrė, ir išnaikina tai, kas jie buvo sukurti. O aš, Dieve mano ir pažiba mano, dar ir dėliai to Tau giedu himną ir aukojų garbę savo pašventėjui, kadangi juk gražūs dalykai, perėję per menininkų sielas ir jų rankas, yra kilę iš to Grožio, kuris yra aukščiau už sielas, į kuri dieną-naktį dūsauja mano siela. Bet išorinių grožybių kūrėjai bei seekiotojai iš čia imasi pagyrimo saiką, ne elgimosi būdą. O jis čia yra, tik jie jo nemato; šiaip neitų toliau ir „laikytų savo stiprybę pas Tave“⁴⁹⁾, ir nebarstytų jos, gaudydami silpninančius malonumus. O aš, nors taip kalbu ir tai suprantu, vis dėlto patenku į tų grožybių spąstus; bet Tu ištrauksi, Viešpatie, ištrauksi Tu, „nes Tavo pasigailėjimas ties mano akimis“^{* 50)}. Nes aš įsipainioju pasigailėtinai, o Tu ištrauksi pasigailėdamas, kariais man nejaučiant, kadangi būsiu įkliuvęs beveik prieš savo norą, o kartais su skausmu, nes jau būsiu įklimpęs.

⁴⁹⁾ Ps. 58,10.

⁵⁰⁾ Ps. 25,3.

TRISDEŠIMT PENKTAS SKYRIUS

Dar prisideda kita pagundos forma, daugeriopiau pavojinga. Mat, be kūno pageidimo, kurio esama visų pajautimų bei malonumų pasigėrėjime ir kuriam vergaudami žūva atsitraukiantieji nuo Tavęs, yra sieloj patekęs ten per tuos pat kūno pajautimus tam tikras tuščias bei smalsus geidimas ne gėrėtis kūnu, tik įsigyti patyrimo per kūną, ir tas geidimas dangstosi pažinimo bei mokslo vardu. Kadangi jis yra susijęs su pažinimo geismu, o akys pažinimo reikalui pajautimų tarpe yra pirmosios, Dievo žodis yra jį pavadinęs „akių pageidimu“⁵¹⁾. Nes juk matyti yra akių savumas. Bet tuo žodžiu naudojamės ir apie kitus pajautimus kalbėdami, kai juos vartojame kam nors pažinti. Juk nesakome: klausyk, kas raudonuoja, arba: pauostyk, kaip spindi, arba: paragauk, kaip tviska, arba: pačiu-pinėk, kaip blizga; nes apie tai visa sakoma, kad esą matoma. Bet sakome ne vien: pažiūrėk, kas šviečia (ką vienos akys tegali justi), bet ir: žiūrėk, kas skamba, žiūrėk, kas kvepia, žiūrėk, kas skomi, žiūrėk, kas kieta. Todėl bendras pajautimų patyrimas vadinamas, kaip jau pasakyta, akių pageidimas, kadangi matymo funkciją, kuri yra pirmiausiai akių savybė, pagal panašumą pasi-

⁵¹⁾ 1 Jono 2,10.

savina ir kiti pajautimai, kai tiria ką nors pažinimo srityj.

Kas daroma pasigėrėjimo, o kas smalsumo dėliai, veikiant pajautimams, — tai visiškai aiškiai galima pažinti iš to, kad pasigėrėjimas gaudo, kas gražu, kas skamba, kas malonu, kas skanu, kas švelnu, o smalsumas netgi šiems priešingus dalykus, norėdamas pabandyti, ne kad patį tą negerumą pajustą, tik geisdamas patirti bei pažinti. Bet kokio pasigėrėjimo galima būti, matant suplėšytame lavone tai, kuo tu baisiesi? Ir vis dėlto, jeigu kur guli, žmonės subėga — nušliūsti, išblykšti. Jie netgi bijo, kad kartais to nepamatytą sapnyje; o nesapnyj rods juos kas buvo verste privertęs žiūrėti arba koks garsas įtikięs, kad tai esą gražu. Taip yra ir su kitais pajautimais, apie ką plačiau kalbėti būtų per ilga. Tam liguistam geismui patenkinti vaidinimuose rodomi įvairūs nuostabūs dalykai. Dėl tos pat priežasties imamasi tyrinėti paslaptis tos gamtos, kur šalia mūsų, nors tatau žinoti jokios naudos neneša, ir žmonės geidžia ne ko kito, vien tik žinoti. Ta pati yra priežastis, jeigu ko nors ieškoma magijos priemonėmis dėliai to pat nelemtojo mokslo tikslo. Dėl to pat ir pačioj religijoj yra gundomas Dievas, kai ženklą bei stebuklą meldžiama bei geidžiama ne kam pagelbėti, o vien tik patyrimo dėliai.

Tame tokiame dideliame miške, pilname klastą ir pavoją, štai daug aš iškirtau ir iš savo

širdies išmečiau, kaip kad davei man padaryti, mano išgalbos Dieve. Bet kuomet aš drįsiu pasakyti, kai iš visų pusių aplink kasdienį mūsų gyvenimų tiek daug tos rūšies dalykų kelia triukšmą, kuomet aš drįsiu pasakyti, kad aš rebesusidomįs jokių panašiu dalyku ir nebežiūrįs, ir su tuščiu rūpesčiu jų nebegriebiašis? Tiesa, teatrai manęs jau nebepagauna, nei besirūpinu žinoti žvaigždžių takus, nei mano siela kuomet ieškojo atsako iš šešėlių: bjauriuos visomis šventvagiškomis paslaptimis. Kiek daug prieš mane pavartoja sugestijų bei machinacijų priešas, kad prašyčiau kokio ženklo iš Tavęs, Viešpatie, mano Dieve, kuriam turiu nužemintai ir paprastai tarnauti! Bet meldžiu Tave per mūsų Karalių ir tėviškę, paprastų, skaisčių Jeruzalę, kad visuomet toli ir vis toliau būtų nuo manęs pritarimas tam, kaip kad dabar yra toli. O kai prašau iš Tavęs gerbūvio kitam, mano nusistatymo tikslas yra kitas ir labai skirtingas, ir Tu, darydamas, ką tinkamas, duodi ir duosi man mielai Tau pasiduoti.

Tačiau, kas suskaičiuotų, kiek daug smulkiausių bei paniekintų dalykų kasdien gundo mūsų smalsumą, ir kaip dažnai suklumpame! Kiek tatau kartų, girdėdami niekus kalbant, iš pradžių tartum vien pakenčiame, kad neužgautume silpnų, o paskiau palengva pradedame mielai domėtis! Jau nebežiūriu į šunį, besivejantį kiškį, kai tai vyksta teatre; bet laukuose, jeigu atsitinka eiti pro šalį, gal nukreipia man dvasių

nuo kokios didės minties ir patraukia į save mano dėmesį ta medžioklė, priversdama mane nuklysti į šalį ne arklį pasukant, tik širdžiai palinkus, ir, nebent tatau Tu, jau parodęs man mano silpnumą, veikiai perspėsi mane, kad nuo to regionio per kokią gilesnę mintį pakilčiau į Tave arba tiesiog tą regionį paniekčiau ir praeičiau pro šalį, aš jau ir būsiu bergždžiai bežiopsas. O ką, kai mane, namie besėdintį, dažnai sudomina musės begaudas driežas ar jas į jo tinklą patekusias beįpainiojas ten voras? Argi vien dėl to, kad tai — maži gyvūnai, ne tas pat dalykas įvyksta? Palikęs tuos dalykus, imu garbinti Tave, kuris tokius stebuklingus daiktus sutvėrei ir viską sutvarkei, bet dar nepradedu nuo ten atsidėjęs Tavim domėtis: kitskas yra greit atsikelti, kitskas — nebepulti. Tokių tatau dalykų pilnas yra mano gyvenimas, ir viena mano viltis — labai didis Tavo gailestingumas. Nes, kai mūsų širdis pasidaro vieta, kur gema šitokie dalykai, ir nešiojas krūvų krūvas tuštybių, tuomet ir mūsų maldos dažnai nutrūksta ir sumyšta, ir Tavo akivaizdoj, kai į Tavo ausis siunčiame širdies balsą, kažin iš kur įsiveržusios niekingos mintys nutraukia tą svarbų veiksmą.

TRISDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

Argi ir tatai priskaitysim prie paniekintųjų dalykų arba rasit kas kita gražins mums viltį, o ne vienas žinomasis Tavo gailestingumas, kadangi jau pradėjai mainyti mus? Ir Tu žinai, kiek jau esąs mane permainęs, Tu, kuris pirma mane išgydei nuo geismo išsiteisinti, kad dovanotum man paskiau ir visus kitus mano nusikaltimus⁵²⁾ ir išgydytum visas mano negalias, ir išvaduotum nuo žuvimo mano gyvybę, ir apvainikuotum mane malonumu ir pasigailėjimu, ir pasotintum mano troškimą gerybėmis. Tu savo baime suvaržei mano išdidumą ir savo jungu padarei paklusnų mano sprandą. Dabar nešu jį, ir minkštas yra jis man, kadangi taip esi prižadėjęs ir padaręs; ir tikrai taip buvo, o aš nežinojau, kada bijojau tam jungui pasiduoti.

Bet argi, Viešpatie, kurs vienas neišdidžiai viešpatauji, kadangi vienas teesi tikras Viešpats, argi ir šita trečioji pagundos rūšis liovės mane puolusi arba gali manęs per visą gyvenimą nebepulti — toji pagunda norėti, kad žmonės bijotų ir mylėtų, ne dėl ko kito, tik kad tai patiektų džiaugsmo, kuris nėra džiaugsmas? Menkas yra toks gyvenimas ir biauři puikybė. Iš čia labiausiai kyla tai, kad nemylima Tavęs nei tyrai bijoma Tavęs, todėl Tu priešinius puikiems, o nuo-

⁵²⁾ Ps. 102,3 ir toliau.

lankiems duodi malonės⁵³); Tu sugriaudi viršum išdidžių pasaulio užsimojimų — ir kalnų pamatai sudreba. Kadangi dėliai kai kurių pareigų žmonių bendruomenėje yra reikalinga, kad žmonės mus mylėtų ir bijotų, tad mus spirte spiria tikrosios mūsų laimės priešas, visur klastingai barstydamas: „Taip, gerai, gerai!“ kad, godžiai rinkdami, neatsargiai patektume į pinkles, nebesidžiaugtume tiesa, tik žmonių apgaule, ir beveilytume, kad mus mylėtų ir bijotų ne dėl Tavęs, tik Tavo vietoj; tas priešas nori, kad mes, tuo būdu pasidarę į jį panašūs, būtume draug su juo, ne kad sutardami ir mylėdami kits kitą gyventume, tik kad būtume tos pačios kančios dalyviai. Jis pasiryžo savo sostą pasistatyti šiaurėje, kad jam, sekant Tavim iškraipytu ir nevykusiu keliu, vergautų šaltieji tamsybių vaikai. O mes, Viešpatie, esame štai mažutė Tavo kaime: Tu mus pasiimk. Ištiesk savo sparnus, kad mes po jais pasislėptume. Tu būk mūsų garbė. Tegu dėl Tavęs kits kitą mylime ir bijome. Kas nori būti žmonių giriamas, kai Tu peiki, to žmonės negins, kai Tu teisi, nei išgelbės, kai Tu pasmerksi. Bet, kadangi negalima nusidėjėlio girti už jo sielos geidulius nei to, kurs nedorai elgias, laiminti⁵⁴), tik giriamas esti žmogus už kokią nors dovaną,

⁵³) 1 Petro 5,5.

⁵⁴) Palyg. ps. 10,3 (ebraiškame tekste), arba 9,24.

kurią esi jam davęs, o jis labiau džiaugias tuo, kad giriamas, negu tuo, kad turi pačią tą dovaną, už kurią giriamas, — tad ir jis giriamas, Tau peikiant, ir geresnis jau yra tas, kuris pagyrė, už tą, kuris pagirtas: mat, anam patiko žmoguje Dievo dovana, o šiam labiau patiko žmogaus dovana, negu Dievo.

TRISDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

Gundo mus tos pagundos kas dieną, Viešpatie, be paliovos gundo. Kasdienė mūsų krosnis yra žmonių liežuvis. Įsakai mums ir šioj srityj susivaldyti: duok, ką įsakai, ir įsakyk, ką tinkamas. Tu žinai, kaip dėliai to į Tave dūsauja širdis mano, ir ašaros upeliais teka iš akių mano. Juk nelengva man susekti, kiek labiau esu jau nuo to maro apsivalęs, ir labai bijau slaptųjų savo silpnybių, kurias pažįsta Tavo akys, o manosios — ne. Mat, kitose pagundų rūšyse šiaip — taip galiu save patį ištirti, o šitoj — beveik jokių būdu ne. Juk kalbant apie kūno gėresius ir nereikalingą smalsumą žinoti — aš matau, kiek jau pasiekęs ir galįs sutūrėti nuo jų savo sielą, kai arba valia išsižadėjau jų, arba kai jų iš viso nėra. Mat, tuokart save klausiu, kiek labiau ar mažiau man sunku jų neturėti. O turtų (kurių dėl to ieškoma, kad tarnautų kuriam vienam tų trijų pageidimų arba dviem, arba visiems trims) dvasia gali ir išsižadėti, kad save ištirtų, jeigu negali nujauti, begu, jų turėdama, juos paniek-

tų. O garbės kad neturėtume ir kad šitame daik-
te patirtume, ką išgalį, nejaugi reiktų nedorai gy-
venti ir taip pražūtinai bei nuožmiai, kad visi,
kas mus pažintų, mumis biau būtų? Argi galima
didesnę beprotybę pasakyti ar pamąstyti? O jei-
gu gero gyvenimo ir gerų darbų palydovas pa-
prastai esti ir turi būti garbė, nereikia mesti jo
palydovo, kaip kad ir paties gero gyvenimo. O
juk tik tuomet jaučiu, be katro galėčiau apsieiti
visai lengvai, be katro sunkiai, — kai vieno ar
antro nėra.

Ką gi tad išpažinsiu Tau šioje pagundos rū-
šyje, Viešpatie? Ką, jeibent tai, kad gėriuos pa-
gyrimais? Bet labiau pačia tiesa, negu pagyri-
mais. Nes, jeigu man būtų pasiūlyta pasirinktų
ką aš velyčiau: ar kad mane bešėlstantį ir visuo-
se dalykuose beklystantį visi žmonės girtų, ar
tvirtą ir visiškai tikrai pažįstantį tiesą visi peiktų,
— matau, ką pasirinkčiau. Tačiau nenorėčiau,
kad svetimų lūpų pagyrimas dargi padidintų
man tą džiaugsmą, kurį man teikia bet kurios
mano gerybės. O vis tik padidina, prisipažįstu, ir
ne tik tatai, bet ir papeikimas sumažina. Ir, kai
šitas mano menkumas mane sujaudina, pasišau-
na man pasiteisinimas; koks jisai, Tu žinai, Die-
ve; nes mane padaro bedvejojančią. Mat, kadan-
gi esi mums įsakęs ne tik susitūrėti, tai yra —
saugotis pamilti kai kuriuos daiktus, bet ir būti
teisingiems, tai yra — kai ką pamilti, ir panorai,
kad mes ne tik Tave, bet ir artimą mylėtume,

dažnai man rodos, kad aš džiaugiąsis artimo pažanga ar jos viltim, kai gėriuos gerai suprantančio pagyrimu, ir vėl — kad aš nuliūstus dėl artimo nuostolio, kai jį girdžiu peikiant tai, ko arba nežino, arba kas yra gera. Mat, kartais ir nuliūstu dėl pagyrimų, kai arba tai pagiriama many, kas man pačiam nepatinka, arba netgi menkesnės vertės ir mažos gerybės labiau vertinamos, kaip kad vertėtų. Bet ir vėl — iš kur žinau, ar ne dėl to taip jaučiu, kad nenoriu, kad mano gyrejas kitaip apie mane manytų, negu aš pats, ne dėl to, kad man rūpi jo nauda, tik dėl to, kad tos pačios gerybės, kurios manyje man patinka, yra man malonesnės, kada ir kitam patinka? Juk tam tikra prasme ne mane giria, kai mane giria ne pagal tai, kaip aš pats apie save manau, kadangi tuokart žmonės giria arba tai, kas man nepatinka, arba giria labiau tai, kas man mažiau patinka. Argi tad šitame dalyke tikrai pažįstu save patį?

Štai Tavyje, Tiesa, matau, jog man turėtų daryti įspūdžio mano gyrimai ne dėl manęs paties, tik dėl artimo naudos. O ar taip esu nusistatęs, nežinau. Šiame dalyke mažiau pažįstu save patį, negu Tave. Meldžiu Tave, mano Dieve, parodyk man mane patį, kad išpažinčiau besimel-siantiems už mane savo broliams, ką būsiu radęs savy sužalota. Tad vėl paklausinėsiu save dar labiau atsidėjęs. Jeigu artimo naudos dėliai daro man įspūdžio pagyrimai, kodėl mažesnio tedaro

man įspūdžio, jeigu kas nors kitas esti neteisingai papeikiamas, negu jei aš? Kodėl ta užgaulė labiau man įskaudina, kuri sviedžiama į mane, negu ta, kuri taip pat neteisingai, man regint, sviedžiama į kitą? Ar ir to nežinau? Argi tai dar lieka, kad pats save apgaudinėčiau ir nesielgčiau teisingai Tavo akivaizdoj savo širdij ir savo liežuviu? Šitą beprotystę, Viešpatie, atitolink nuo manęs, kad mano lūpos nebūtų „nusidėjėlio aliejumi mano galvai patepti“ ^{55 56}).

TRISDEŠIMT AŠTUNTAS SKYRIUS

„Pavargėlis ir beturtis“ ⁵⁸) esu aš, ir geriau, kai, slapta dejuodamas, nepatinku sau pačiam ir ieškau Tavo gailestingumo, kol bus atitaisyti mano trūkumai, ir, besitobulindamas, pasieksiu tą ramybę, kurios nepažįsta išdidžiojo akis. O kalba, einančioji iš lūpų, ir darbai, kuriuos nugirsta žmonės, patiekia pavojingiausią pagundą — pagyrimo meilę, kuri renka išelgetautus pritarimus, kad pats žmogus kaip nors pasižymėtų kitų tarpe: gundo ir tuokart, kai aš pats ją savyje susekęs pasmerkiu, ir gundo jau tuo patim, kad pasmerkiu; dažnai žmogus dar tuščiau girias tuo, kad paniekęs tuščią garbę, ir todėl girias jau ne pačiu garbės paniekimu, nes jos nepaniekia, kai girias.

⁵⁵) Psal. 140,5.

⁵⁶) Ps. 108,22.

TRISDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

Viduje, pačiame žmoguje yra dar kita blogybė, priklausanti prie tos pat pagundos rūšies: tai — tuštybė tų, kurie patys sau patinka, nors kitiems arba neatrodo mieli, arba atrodo tiesiog nemeli, ir nesistengia kitiems patikti. Bet tie, kurie sau patiems patinka, labai nepatinka Tau ne tik už tai, kad negera laiko geru, bet ir už tai, kad, gavę gera iš Tavęs, laiko jį savu, arba, netgi pripažindami jį esant Tavo, tariasi jį užsipelnę, arba, ir prisipažinę gavę jį iš Tavo malonės, tačiau džiaugias juo ne bendrai su kitais, tik šiems jo pavydi. Tuose visuose ir panašiuose pavojuose ir varguose, matai, kaip dreba mano širdis, ir aš jaučiu, kad tikriausiai Tu mano žaizdas tuoj pat išgydai, o ne taip, tartum aš jų visai negaunu.

KETURIASDEŠIMTAS SKYRIUS

Kame Tu su manim nesi vaikščiojusi, Tiesa, mokydama, ko sergėtis ir ko geisti, kai į Tave kreipdavausi su tuo, ką buvau čia žemai pastebėjęs, ką galėdamas, ir klausdavau, ką patarsi? Peržiūrėjau išorės pasaulį pajautimu, kuriuo tik galėjau, ir ėmiau stebėti savo kūno gyvybę, iš manęs paties kylančią, ir netgi pačius savo pajautimus. Iš ten įžengiau į savo atminties slaptumas, daugiopas platybes, kur nuostabiais būdais pripildytos nesuskaitomų turtų. Įsižiūrėjau ir nusigandau, ir nieko iš jų negalėjau pažinti be

Tavęs, ir radau, jog niekas iš jų nesąs Tu. Nesąs Tu nè aš pats, radėjas, kur perėjau viską ir pabandžiau išskirstyti ir visus dalykus pagal jų vertybę įkainoti, kai kuriuos dalykus priimdamas iš pajautimų pranešimų ir klausinėdamas, kitus jausdamas esant su manim susijusius, ir pačius pranešėjus pažindamas bei suskaičiuodamas, ir jau plačiuose atminties turtuose kai ką svarstydamas, kai ką atidėdamas, kai ką išsiimdamas: ir štai nè aš pats, kai tat dariau, tai yra, manoji jėga, kuria tai dariau, nè jinai nesanti Tu, kadangi Tu esi pastovioji Šviesa, kurią apie visus dalykus klausinėjau, ar jie yra, kas jie yra, kiek jie vertintini: ir girdėjau mokant bei liepiant. Ir dažnai tat darau; tat man patiekia pasigėrėjimo, ir aš, kiek vien galėdamas atsitraukti nuo būtinųjų veiksmų, ieškau šito pasigėrėjimo. Ir tame visame, ką perbėgu, Tavo patarimo ieškodamas, nerandu saugios vietos savo sielai, vien tik Tavy, kur galėčiau išsiblaškęs susikaupti, ir jokia mano dalelė nuo Tavęs neatsitrauktų. O kaltais leidi mano viduje sukilti labai nepaprastam jausmui, kažin kokiam saldumui, kuris jeigu visiškai manyje įsigalėtų, nežinau kas tatau liūtų, tik jau ne šitas gyvenimas. Bet ir vėl krintu į jį (nelemtas sunkumas!), ir paprastieji dalykai vėl paskandina mane ir laiko, o aš labai verkiu, bet anie stipriai mane laiko. Tiek sveria įpročio našta! Čia būti galiu, o nenoriu, ten noriu, o negaliu, ir ten ir čia nelaimingas.

KETURIASDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Todėl pasvarsčiau savo nuodėmių ligas, pasireiškiančias trejopame pageidime, ir šaukiaus Tavo dešinės, kad mane gelbėtų. Nes išvydau sužeista širdim Tavo švitėjimą ir, priverstas nusigręžti, tariau: „Kas gali ten patekti?“ Esu atstumtas iš po Tavo akių⁵⁷⁾. Tu esi Tiesa, viskam pirmininkaujanti. O aš per savo godumą neprarasti Tave norėjau, tik norėjau su Tavim draug turėti melą, kaip kad niekas nenori taip sakyti netiesą, kad nežinotų pats, kas tiesa. Tad praradau Tave, kadangi nesutinki, kad Tave kas turėtų drauge su melu.

KETURIASDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

Ką man rast, kas mane sutaikintų su Tavim? Gal turėjau su prašymu kreiptis į angelus? kokia malda? kokiomis apeigomis? Daugelis bebandančių sugrįžti pas Tave, o savaime neįstengiančių, kaip girdžiu, pamėgino tat ir ėmė geisti įdomių regėjimų, — ir liko palaikyti verti esą iliuzijų. Mat, išdidę, ieškojo Tavęs pasipūtę iš savo mokslo, greičiau atstatę į priekį savo krūtinės, negu į jas mušdamies, ir pasikvietę talkon, būdami panašūs savo širdim, šio oro galybes⁵⁸⁾, savo puikybės bendrasąmokslininkes ir bičiules, kad

⁵⁷⁾ Ps. 30,23.

⁵⁸⁾ Palyg. Ef. 2,2.

jos juos apgaudinėtų per magiškas galias, beieškant tarpininko, per kurį apsivalytų; bet jo nebuvo; nes buvo tai tik „šėtonas, imąs sau šviesybės angelo išvaizdą“⁵⁹⁾. Ir labai stipriai viliojo jis išpuikusį kūną, kad pats neturėjo žemiško kūno. Mat, buvo jie mirtingi ir nusidėjėliai, o Tu, Viešpatie, su kuriuo jie susitaikinti norėjo, — nemirtingas ir be nuodėmės. O tarpininkas tarp Dievo ir žmonių turėjo turėti ką nors panašu į Dievą, ką nors panašu į žmones, kad, būdamas abejuose dalykuose panašus į žmones, nebūtų toli nuo Dievo, arba, būdamas abejuose dalykuose panašus į Dievą, nebūtų toli nuo žmonių ir tuo būdu nebūtų tarpininkas. Tad anas netikrasis tarpininkas, kuris, Tau slapta taip nusprendus, užsipelnytai apmonija puikybę, vieną dalyką turi bendrą su žmonėmis — nuodėmę, o antrą nori atrodyti beturįs bendrą su Dievu, idant pasirodytų esąs nemirtingas, kadangi nevilkį mirtingu kūnu. Bet, kadangi „nuodėmės alga — mirtis“⁶⁰⁾, jis turi bendra su žmonėmis ir tai, kad draug su jais yra pasmerktas mirti.

⁵⁹⁾ 2 Kor. 11,14.

⁶⁰⁾ Rom. 6, 23.

KETURIASDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

O tikrasis tarpininkas, kurį iš slapiojo savo gailėstingumo nurodei žmonėms ir atsiuntei, idant iš Jo pavyzdžio išmokyti netgi būti nusižeminę, anas „Tarpininkas tarp Dievo ir žmonių, Žmogus Kristus Jėzus“⁶¹⁾ pasireiškė tarp mirtingųjų nusidėjėlių ir nemirtingojo Teisingojo, mirtingas su žmonėmis, teisingas su Dievu, idant per teisingumą, sujungtą su Dievu (kadangi užmokėsnis už teisingumą yra gyvybė ir ramybė), išnaikintų nuteisintųjų nusidėjėlių mirtį, kurią panoro turėti su jais bendrą. Jisai buvo nurodytas senobiniams šventiesiems, taip kad jie išsigelbėtų per tai, kad tikėjo Jį kentėsiant, kaip kad mes išsigelbime per tai, kad tikime Jį kentėjus. Nes, kiek Jis yra žmogus, tiek tarpininkas, o kiek yra Žodis, — nėra tarpininkas, kadangi lygus Dievui ir Dievas pas Dievą ir vienkart vienas Dievas.

Kaip tatai mus pamilai, gerasis Tėve, „kurs ir savo vienintelio Sūnaus nepasigailėjai, bet išdavėi Jį už mus bedievių“^{61 62 63 64)}. Kaip tatai pamilai mus, už kuriuos „Jis... nelaikė išplėšimu būti lygus Tau... pasidarė paklusnus iki... kryžiaus mirčiai“⁶³⁾, vienas anas laisvasis tarp mirusiųjų“⁶⁴⁾,

⁶¹⁾ 1 Timi. 2,5.

⁶²⁾ Rom. 8,32. Arkiv. Skvirecko vertime: kurs ir savo paties Sūnaus nepasigailėjo, bet išdavė Jį už mus visus.

⁶³⁾ Pil. 2,6—8.

⁶⁴⁾ Palvg. 87,6.

turįs galios guldyti savo gyvybę ir turįs galios vėl ją imti⁶⁵), už mus Tau Nugalėtojas ir Auka, ir dėl to Nugalėtojas, kad Auka; už mus Tau Atnašautojas ir Atnašavimas, ir dėl to Atnašautojas kad Atnašavimas, darąs Tau mus iš vergų sūnumis, iš Tavo gimdamas, Tau tarnaudamas. Tad ne be reikalo aš stipriai Juo pasitikiu, jog išgydysi visas mano silpnybes per Jį, kuris sėdi Tavo dešinėje ir užtaria mus pas Tave⁶⁶). Šiaip — nebeturėčiau vilties; nes daug yra tų silpnybių ir didės jos yra, daug ir didės; bet galingesni yra Tavo vaistai. Galėjome manyti Tavo Žodį toli esant nuo susijungimo su žmogum ir įpulti į neviltį, jeigu Jis nebūtų įsikūnijęs ir gyvenęs tarp mūsų⁶⁷).

Pergąsdintas savo nuodėmių ir savo menkystės dydžio, buvau besvarstąs dvasioj ir bemąstąs, be nebėgt į vienumą; bet Tu sulaikei mane ir sustiprinai, tardamas: dėl to „Kristus numirė už visus, kad ir tie, kurie yra gyvi, jau nebe sau gyventų, bet tam, kurs yra už visus miręs“⁶⁸). Štai, Viešpatie, pavedu Tau savo rūpestį, kad būčiau gyvas, „ir žiūrėsiu į Tavo įstatymo stebuklus“⁶⁹). Tu žinai, koks aš nepritekęs ir silpnas: pamokyk mane ir išgydyk. Anas Tavo

⁶⁵) Jon. 10,18.

⁶⁶) Rom. 8,34.

⁶⁷) Jon. 1,14.

⁶⁸) 2 Kor. 5,15.

⁶⁹) Ps. 118,18.

Viengimis, „kuriame yra paslėpti visi išminties ir žinojimo turtai“⁷⁰⁾, atpirko mane savo krauju. Tegu nešmeižia manęs išdidieji, kad turiu minty savo kainą⁷¹⁾ ir valgau, ir geriu, ir daliju kitiems, ir, beturtis, noriu ją pasisotinti draug su tais, kurie valgo ir pasisotina: „ir šlovins Viešpatį tie, kurie Jo ieško“⁷²⁾.

⁷⁰⁾ Kol. 2,3.

⁷¹⁾ išganymo kainą = Kristaus kūną ir kraują.

⁷²⁾ Ps. 21,27.

KAINA 5 Lt.